

ΝΥΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΜΥΡΝΗ

Θαυμασίαν συνέχειαν τῆς τε προχριστιανικῆς καὶ ἀρχαίας Χριστιανικῆς Σμύρνης ποιεῖται ἡ νῦν Χριστιανικὴ Σμύρνη. Ἐν αὐτῇ διήλθε διὰ πυρὸς, σεισμῶν καὶ σιδήρου, ταῦτα πάντα ἦσαν δεινὰ δοκιμασίαι ἐπὶ τὸ Γένος καὶ ἐπὶ τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Σμύρνη ἀνθεὶ καὶ θριαμβεῖ, διότι ἔχει τὴν ἀπὸ τοῦ Σπηλαίου τῆς Πάτμου εὐλογίαν· ἀνθεὶ καὶ ἀκμαζει, διότι ἔχει τὴν ἀπὸ τοῦ Πάγου ἱερὰν εὐλογίαν τοῦ θεοπροποῦς Πρεσβύτου.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ἡ νῦν Σμύρνη, κατὰ τελευταίαν Γαλλικὴν στατιστικὴν, δημοσιευσθεῖσαν ἐν τῇ Παρισινῇ ἐφημερίδι «Landerne» (Bulletin d'Orient du 30 Juin 1906) καὶ ἀναφερομένην ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ κ. Ἀντωνοπούλου (σ. 116), κέκτηται πληθυσμὸν 275 χιλιάδων κατοικῶν.

Κατὰ ταύτην οὗτοι εἰσιν :

Ἑλληνες Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι	135,080
Μουσουλμᾶνοι	91,885
Ἰσραηλῖται	25,500
Καθολικοὶ	11,175
Ἀρμένιοι	8,500
Διαμαρτυρούμενοι	2,860

Ἐν ὅλῳ 275,000¹

Ο ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ.—ΤΟ ΕΝΙΑΙΟΝ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

Κοίνομεν δὲ περιττὸν νὰ εἰπώμεν, ὅτι πανταχοῦ, ὅπου δὴποτέ τις ὑπάγει, βλέπει ζῶντα τὸν Ἑλληνισμόν καὶ δρῶντα, πανταχοῦ ἀκούει τὴν ὠραίαν ἡμῶν γλῶσσαν,

1. Κατὰ τινὰς ὁ νῦν πληθυσμὸς τῆς Σμύρνης ἀναβαίνει εἰς 300 καὶ κατὰ τινὰς εἰς 350 χιλ. Ἐκτενέστερον τὰ τῆς νῦν Σμύρνης δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἐπιθυμῶν ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ κ. Σ. Ἀντωνοπούλου «Μικρὰ Ἀσία» 1907. σ. 113-151. Κατὰ τὴν σημαίνουσαν δὲ πάντοτε γνώμην τούτου ἡ ἀνωτέρω Γαλλικὴ στατιστικὴ αὐτὴ ὑπετίμησε κατὰ τι ἐκ πλάνης, τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν (σ. 116). Πρὸς καὶ Ἡμερολόγιον καὶ ὁδηγὸν τῆς Σμύρνης ἔκδοσις Ἀμαλθείας 1899, καὶ νεώτερα Ἡμερολόγια Σμύρνης.

πληρύνοντες καὶ κραδαινόντες τὸν αἶμα καὶ πανταχοῦ, ἐν τε τοῖς αἰσθημασι καὶ τῇ μορφῇ βλέπει διαλαμπόντα τὸν ἐνιαῖον ὥραιον τύπον τῆς εὐγενούς φυλῆς τῆς Ἰωνίας.

Ὅπως δὲ περὶ τῶν κλεινῶν καὶ ἱσπεφάνων Ἀθηνῶν ἄνδρες Ἑλληνοφάνου γνώμης εἶπον ὅτι ἀπὸ τοῦ στ'. — ι'. αἰῶνος, ἡ Πόλις αὕτη ἔμεινεν ἔρημος, ἄσπεκτος καὶ ἀκατακτάτος, οὕτω καὶ διὰ τὴν ὥραιαν Σμύρνην, ὡς ἀναφέρει ὁ ἡμέτερος Τσακύρογλου (Σμυρν. Β'. σ. 18), ὁ Slaars (Étude sur Smyrne σ. 101) εἶπεν ὅτι «ὁ ἀρχαῖος πληθυσμὸς τῆς Σμύρνης ἐξηφανίσθη, ἢ διεσπάρη, ἢ τὰ λείψανα αὐτοῦ ἀπώλεσαν πᾶσαν γνῶσιν τῆς καταγωγῆς των. Εἶναι ἀναμφισβήτητον, λέγει ὁ Slaars, ὅτι ἀπὸ τοῦ δ'. — ια'. αἰῶνος τοῦλάχιστον, ἡ ἱστορία τῆς Σμύρνης παρέχει εὐρὺ χάσμα, ὅπερ οὐδέποτε θέλει συμπληρωθῇ».

Ἀπὸ κοινοῦ οὕτως αἱ δύο αὐταὶ μεγάλαι πόλεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐσυκοφαντήθησαν καὶ διεβλήθησαν, ὡς μὴ δικαίως εἶναι τὴν ἐνότητά τοῦ Γένους.

Καὶ ὅμως, ὡς ἐν τῇ Γενικῇ Εἰσαγωγῇ τοῦ μαθήματος ἡμῶν ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, τὰς ἱσπεφάνους καὶ ἡμετέραν πολυσεπτον Γενέταιραν προσεπιζύντες, ἐλέγομεν «οὐ οὐδεὶς μᾶλλον εὐσεβέστερος πολέμιος τῆς Ἑλληνολέθρου γνώμης ταύτης, ὅσον τὰ μνημεῖα τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος»¹ αὐτὸ τοῦτο λέγομεν καὶ ἐνταῦθα διὰ τὴν ἄλλην ταύτην μεγάλην τοῦ Ἑλληνισμοῦ Πόλιν, καὶ συμπαθῇ τῆς Ἰωνίας πρωτεύουσιν.

Εὐθὺς δ' ἐξ ἀρχῆς συμφωνοῦμεν καὶ συνομολογοῦμεν μετὰ τοῦ κ. Τσακύρογλου, ὅτι «σεισμοὶ μὲν καὶ καταστροφαὶ καὶ πόλεμοι καὶ λοιμοὶ πολλαχῶς ἐμάστισαν τὸν Σμυρναϊκὸν πληθυσμὸν, οὗτος ὅμως οὐδέποτε κατεστράφη, ἢ ἐξέλιπε καθολοκληρίαν . . . καὶ τὸ κερὸν τῶν 5 ἑκατομμυρίων, διὰ τὴν ἑλλειψιν ἱκανῶν μαρτυριῶν, ἀγνωστον διαμείναι, ὁσημέραι συμπληροῦται καὶ γνωρίζεται, ἀποδεικνύον οὕτως, ὅτι ἡ πόλις ὑφίστατο καὶ τότε ἀκαμά καὶ πολυπληθής»² εὐλόγως δ' παραπέμπει ὁ συγγραφεὺς, εἰς ἕνα ἤδη ἱστορικὸν ὁ Μ. Οἰκονόμου ἀναφέρει,³ ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν, κατὰ τὸν Slaars, ἡ ἱστορία τῆς Σμύρνης παρέχει εὐρὺ χάσμα.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ἄρινομεν κατὰ μέρος τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τοὺς ἀψευδестаύτους τούτους τῆς ἱστορίας μάρτυρας, οἱ οἱ Ἐπισκοποὶ, αἱ Συνοδικαὶ διατάξεις, οἱ πόλεμοι, ὡς καὶ ἡ κατὰ τὸ 1084 σφαγὴ 10 χιλ. Σμυρναίων χριστιανῶν κλ. κλ., ἕνα ἤδη ἐν τῷ κεφαλαίῳ «τῆς Σμύρνης διὰ τῶν αἰώνων» (σ. 160—164) ἀνεφύρομεν παραλείπομεν, λέγομεν, πάντα ταῦτα, (τὰ μὴ δυνάμενα νὰ παραλειφθῶσιν), καὶ ἐρωτῶμεν τὸν λέγοντα ὅτι ἀπὸ τοῦ δ'. — ια'. αἰῶνος ἐξηφανίσθη ὁ πληθυσμὸς τῆς Σμύρνης, καὶ ἐπομένως διεκόπη τὸ ἐνιαῖον τῆς φυλῆς καὶ τοῦ αἵματος, κἀρχὴ δ' ἐπομένως βαρβαρῶν καὶ μιγάδων ἐπιδρομῶν, οἱ νῦν ὥραῖοι ἄνδρες τῆς Σμύρνης, ὁ ὥραῖος οὗτος Σμυρναϊκὸς ἀνθρωπολογικὸς τύπος, ὁ ἀποδίδων ὅλην τὴν ἀγαλματώδη ὥραιον

1. Λαμπάκι. Γενικὴ Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογίαν. 1897. σ. 23.

2. Τσακύρογλου. Σμυρ. Β'. σ. 48.

3. Οἶκ. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 330.

τητα τῆς ἀρχαίας ταύτης φυλῆς, ἑρωτῶμεν, τί θέλει ἀκριβῶς ὁ κατὰ τὸν δ'.—ε'. αἰῶνα ἐν Σμύρνῃ ἰδρυθεὶς παρμενίστος Ναὸς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἂν ἡ Σμύρνη ἦν ἀσκήματος; τί θέλουσιν αἱ διάφοροι ἐπιγραφαί, αἱ ἀναφέρονσαι Ἐπισκόπους ζήσαντας καὶ ἀποθανόντας ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἂν ἡ Σμύρνη ἦν ἀσκήματος; καὶ ἐπὶ τέλος τί θέλει κατὰ τὸν ε'. αἰῶνα (533), ἡ ἐπιγραφή ἡ ἀναφέρουσα τὸν Δομέστικον Φιδήλιον (C. I. G. n° 9276) καὶ ἡ ἄλλη ἐπιγραφή (C. I. G. n° 9278) ἡ ἀναφέρουσα τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Τιμοστράτην, ἂν ἡ Σμύρνη ἦν ἐρημος;

Διὰ τίνος κατὰ τὸν θ'. αἰῶνα ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης συνέγραψε τοὺς ὡς οὗς Τριαδικοὺς ὕμνους, ἂν ἐν Σμύρνῃ δὲν ἤκμαζε τὸ Χριστιανικὸν συναίσθημα καὶ ὁ Χριστιανικὸς πληθυσμός;

Τι θέλουσι τὰ ποικίλα θωράκια, οἱ κοσμηταὶ καὶ αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ κοσμητικαὶ ταινίαι πλήρεις Χριστιανικῶν Ναῶν, ἀπὸ τοῦ δ'.—ια'. (ὡς καὶ ιβ'.—ιζ'.) ἂν ἦν ἐρημος αἰῶνος, καὶ ἐπὶ τέλος, πῶθεν μετενήχθησαν ὅλα αὐτὰ τὰ Χριστιανικὰ συντοιμματα, ἅτινα εἰς πλὴν ἡμῶν βῆμα βλέπομεν ἐν Σμύρνῃ διεσκορπισμένα, ἢ ἐντετοιχισμένα εἰς διαφόρους τοίχους οἰκιῶν καὶ Ἐκκλησιῶν, ἂν ταῦτα δὲν ἀπετέλουν μέρος τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιῶν Σμύρνης, μάλιστα ἀπὸ τοῦ δ'.—ια'. αἰῶνος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀναφέρεται ὅτι τὸ ἱστορικὸν χάσμα τῆς Σμύρνης οὐδέποτε θέλει συμπληρωθῇ;

Ἐντελῶς ἐπομένως ἀνάλητες καὶ ἀνιστόρητον, ὡς ἐκ τῶν μνημείων τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος ἀποδεικνύται, ἡ ἱζιωματικὴ δὲθεν γνώμη, ὅτι ὁ πληθυσμός τῆς Σμύρνης ἐξηφανίσθη καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ δ'.—ια'. αἰῶνος, διανοίγεται ἱστορικὸν χάσμα, «ὅπερ οὐδέποτε θέλει συμπληρωθῇ».

Φαίνεται ὅτι αἱ ὡραῖαι τῆς ἀρχαιότητος Πόλεις, ὡς αἱ Ἀθῆναι τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἡ Σμύρνη τῆς Ἰωνίας, δεινὰ ἔχουσι τοὺς ἐξ ἀντιζήτητος ἐχθρούς!

Ἄλλ' εἰς τοὺτους λεγόντας τοὺς χρυσοὺς λόγους τοῦ Δημοσθενούς:

«Καὶ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα αἰῶνι παντί, οὐκ ἐκλείψομεν εὐχαριστοῦντες, καὶ ποιοῦντες ὅ,τι ἂν δυνώμεθα ἀγαθόν»,² μεταβαλλόμεν εἰς τοὺς νῦν ἐν χρήσει Χριστιανικοὺς ναοὺς Σμύρνης.

1. Ἦεν ὁ Prokesh λόγον περὶ τῶν ἐν Σμύρνῃ Γαλλικῶν, Ὁλλανδικῶν, Ἀμερικανικῶν καὶ Ἀγγλικῶν οἰκῶν ποιούμενος, λέγει ὅτι αἱ κόραι τῶν οἰκογενειῶν τούτων, αἱ ἔχουσαι Ἑλληνίδας Μητέρας, εἰσὶν ἐξόχον ὡραιότητος. «Die Mädchen aus diesen Hausern von levantinischen Müttern geboren, sind von ausgezeichneter Schönheit» ὡρισμένως δὲ ἀναφέρει τὴν Μαρτίναν Φόντων, τὴν Θεοφανίαν Ἐσκαλὼν, τὴν Ἑλένην Μάλθα καὶ τὴν Ἐλίξαν Βέρου, ὡς περιγράφει ὡς ἐξῆς: «Da ist eine Mariane Fonton hier, die man als Musterbild der Schönheit auf den Altar Stellen könnte; eine Theophanie Eskalon, deren Blick durch keinen übertroffen wird; eine Helena Malthas von wunderbarem Adel in Gestalt und Antlitz; eine Elise Werry schön wie Diana, die Jägerin». (II. σ. 78).

2. Δημοσ. Περὶ Στεφάνου.

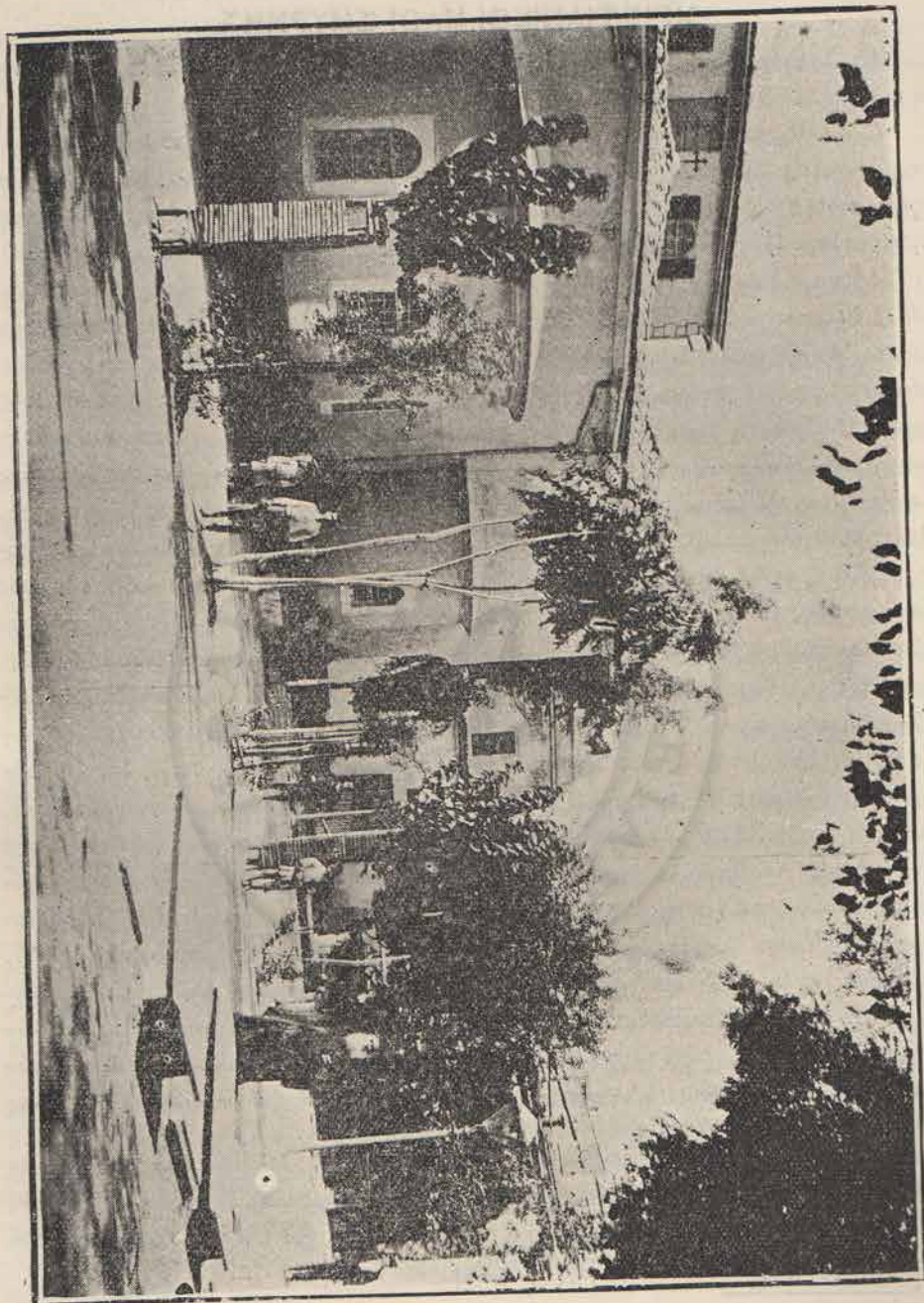
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΝΑΟΙ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ἐν Σμύρνῃ, κατὰ τὴν δεθείσαν ἡμῖν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἀπογραφῆς, ἐν συνόλῳ εὗρηται 18 ναοὶ οἱ ἑξῆς :

1. Ὁ Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς ἁγίας Φωτεινῆς (ιερεῖς: Μισαὴλ Ἀρχιμανδριτῆς, Εὐγένιος Σύγκελος, Στέφανος ἱερομόναχος, Ἱερόθεος ἱερομόναχος, Γρηγόριος ἱεροδιάκονος).
2. Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη (ιερεῖς: Γρηγόριος Ἀρχιμανδριτῆς, Δωρόθεος ἱερομόναχος, Παρθένιος ἱερομόναχος, Γρηγόριος ἱερομόναχος, Ἱερόθεος ἱεροδιάκονος).
3. Ὁ ἅγιος Γεώργιος (ιερεῖς: Κύριλλος Ἀρχιμανδριτῆς, Κύριλλος ἱερομόναχος, Δωρόθεος ἱερομόναχος, Νικόλαος ἱερεὺς, Ἰωάννης ἱεροδιάκονος).
4. Ὁ ἅγιος Δημήτριος (ιερεῖς: Ἀγαθαγγεῖλος ἱερομόναχος, Παρθένιος ἱερομόναχος, Κύριλλος ἱερομόναχος, Θέμελης ἱερεὺς, Γρηγόριος ἱεροδιάκονος).
5. Τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου (Φασσαουλᾶ) (ιερεῖς: Ἀνδρόνικος ἱερομόναχος, Ἰωάννης ἱερεὺς, Πέτρος ἱερεὺς, Βασίλειος ἱερεὺς, Νικόδημος ἱεροδιάκονος).
6. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐν Κερασσοχωρίῳ (ιερεῖς: Νεόφυτος Ἱερωνύμων, Μελέτιος ἱερομόναχος, Μεθόδιος ἱερομόναχος, Λεόντιος ἱερομόναχος, Μελέτιος ἱεροδιάκονος).
7. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος (ιερεῖς: Ἰωάσαφ ἱερομόναχος, Σωκράτης ἱερεὺς, Ἀνδρέας ἱερεὺς, Εὐάγγελος ἱεροδιάκονος).
8. Ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος (ιερεῖς: Ἀγαθαγγεῖλος ἱερομόναχος, Γεώργιος ἱερεὺς, Παναγιώτης ἱερεὺς, Γεράσιμος ἱερεὺς, Πολύκαρπος ἱεροδιάκονος).
9. Ὁ ἅγιος Νικόλαος (ιερεῖς: Ἰωάσαφ ἱερομόναχος, Μάρκιος ἱερομόναχος, Ἰωάννης ἱερεὺς, Σπυριδων ἱερεὺς, Χαράλαμπος ἱεροδιάκονος).
10. Ὁ ἅγιος Τρύφων (ιερεῖς: Νεῖλος ἱερομόναχος, Ἰωάννης ἱερεὺς, Σταμάτιος ἱερεὺς, Μιχαὴλ ἱερεὺς, Χρύσανθος ἱεροδιάκονος).
11. Ἡ Εὐαγγελιστρία (ιερεῖς: Ἀμφιλόχιος ἱερομόναχος, Μάρκος ἱερομόναχος, Ἀντώνιος ἱερεὺς, Σωτήριος ἱερεὺς, Σερραφεῖμ ἱεροδιάκονος).
12. Ὁ ἅγιος Βουκόλος (ιερεῖς: Ἰωσήφ ἱερομόναχος, Ἀγαθαγγεῖλος ἱερομόναχος, Δανιὴλ ἱεροδιάκονος).
13. Ὁ Τίμιος Πρόδρομος ἐν Λυγαριᾷ (ιερεῖς: Ἀρτέμιος ἱερομόναχος, Ἰωάννης ἱερεὺς).
14. Ἡ Μεταμόρφωσις (ιερεῖς: Ἀναστάσιος ἱερεὺς, Ἰωάννης ἱερεὺς, Ἐπιφάνιος ἱεροδιάκονος).
15. Οἱ Τιξιδόχαι ἐν τῷ Νακροταφείῳ (ιερεῖς: Στέφανος Οἰκονόμος, Ἀγάπιος ἱερομόναχος, Μιχαὴλ ἱερεὺς, Δωρόθεος ἱεροδιάκονος).
16. Ἡ ἁγία Μαρκέλλα (ιερεὺς: Πολύκαρπος ἱερομόναχος, Ἀγαθαγγεῖλος ἱεροδιάκονος).
17. Ἡ Θεοτόκος ἡ Μυρμιδιώτισσα ἐν Μιρσυλῇ (ιερεὺς: Κλήμης ἱερομόναχος).
18. Ἡ Ἐκκλησία τῆς ἁγίας Ἀννης (ιερεῖς: Ἐμμανουὴλ).

Ἄν δὲ εἰς ταύτας προσθεσωμεν δύο Σταυροπηγιακὰς, καὶ δύο κινητὰς Ἐκκλησίας, μίαν ἐν τῷ Κεντρικῷ καὶ ἑτέραν ἐν τῷ Ὁμηρίῳ, οὕτως ἐν ὅλῳ ἐν Σμύρνῃ εὗρηται σήμερον 22 Χριστιανικοὶ ναοὶ Ὁρθόδοξοι, ἱερεῖς τῆς πόλεως κόσμος καὶ θείαι σωτηρίας λιμένες, εἰς ὧν τὴν περιγραφὴν καὶ μεταβαίνομεν.

1. Τὴν σειρὰν τῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τοῦ Κλήρου ἀκολουθοῦμεν, ὡς αὕτη ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σμύρνης. Κατάλογος τοιοῦτος τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Κλήρου αὐτῶν ἐδημοσιεύθη ἤδη καὶ ἐν τῷ Ἡμερολόγιῳ τῆς Ἀμαλθείας 1889. σ. 269. πρὸς καὶ Ἀπὼν. «Μικρὰ Ἀσία» σ. 117.

Εἰκ. 112. Ὁ Ναὸς καὶ ἡ Αὐλὴ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς.

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΩΤΕΙΝΗΣ ¹

ὁ λαμπρὸν καύχημα τῆς Συμεωνίων Ἐκκλησίας, ἡ περίσεμνος ἱερὰ Μητρόπολις ταύτης καὶ πολύσεπτος τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Κιβωτός, ἡ τὰ κειμήλια τοῦ Γένους καὶ τὰς θήκας τῶν ἡμετέρων Προγόνων, ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτῆς περιοχῇ μετὰ Μητρικοῦ θάλπου περικλείουσα καὶ διαφυλάττουσα.

Εὐλογημένοι ἔστωσαν οἱ πρῶτοι αὐτῆς ἰδρυταί, καὶ ἅγιον ἔστω τὸ ὄνομα αὐτῶν!

Ἐξωτερικῶς ὁ Μητροπολιτικὸς οὗτος Ναὸς οὐδὲν παρουσιάζει ἀρχιτεκτονικὸν μεγαλεῖον, οὐδὲ ῥυθμὸν τινα ἀνεγνωρισμένου τύπου τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἶναι μᾶλλον εὐρύς τις οἶκος, ὅστις καὶ ὡς τοιοῦτος θὰ ἐξελαμβάνετο, εἰ μὴ αἱ τρεῖς στρογγύλαι αὐτοῦ κόγχαι διέκοπτον τὴν ἀπλότητα τοῦ οἰκοδομήματος, ὑποδεικνύσαι, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐστὶν Ἐκκλησία. Ἔτερον δὲ ἐπὶ τῆς στέγης προσεῖχον ὑψηλότερον μέρος, ὑπομιμνήσκει τὰς Βασιλικάς, ἐφ' οὗ αἱ θυρίδες ἐκ τῶν ἀνωθεν φωτίζουσαι τὸν Ναόν. (Εἰκ. 112)

Ὑπῆρχον ἄλλοτε λόγοι, κωλύοντες τὴν μεγαλοπρεπεστέραν τοῦ Ναοῦ οἰκοδομήν.

Ὁ πρὸς οἰκοδομήν τοῦ Ναοῦ, τούτου χρόνος εἶχεν ὀρισθῇ, ὡς λέγουσιν, οἱ μὲν εἰς 40 μόνον ἡμέρας, οἱ δὲ εἰς 70 ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν Γιαννιτσάρων.

Ἐὰν ὅμως ἐξωτερικῶς ὁ συμπαθὴς οὗτος Ναὸς συμπάσῃ τῆς Ἰωνίας, δὲν παρουσιάζει τι τὸ λόγου ἄξιον, ἐσωτερικῶς ἐπιφυλάσσει εἰς τὸν θεατὴν θεῖα δόξης ἀρχή-του καὶ μεγαλεῖον Χριστιανικῆς τέχνης ὑπερόχου δυνάμεως.

Τίς τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν Σμύρνην ἀγνοεῖ τὸ τέμπλον τοῦ Ναοῦ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς; ἢ τίς ἀπαξ ἰδὼν αὐτό, ἠδυνήθη πλεον νὰ τὸ λησμονήσῃ;

Ὡ! πῶς θαυμασιῶς ὁ ὑπέρροχος οὗτος τοῦ Ἑλληνικοῦ αἰσθήματος Ναὸς, συμβολίζει τὸν βίον τῶν ἀποικορμένων γενεῶν τῶν ἡμετέρων Πατέρων.

1. Κατὰ τὸν ἐν τοῖς Μηναῖς βίον αὐτῆς (Φεβρουαρίου 26), ἡ ἁγία Φωτεινὴ φωτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ Φωτεινὴ ὀνομασθεῖσα, ἐκήρυττεν ἐν Καρθαγένῃ τῆς Ἀφρικῆς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἰωσή τὸ Εὐαγγέλιον· ἐρωτώμενη δὲ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ Νέρωνος «*τίνας καλεῖσθε ὑμεῖς;*» ἡ ἁγία εἶπεν: «*Εγὼ μὲν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου Φωτεινὴ ἐκλήθην, αἱ δὲ ἀδελφαί μου, ἡ μὲν πρώτη, ἡ μετ' ἐμὲ γεννηθεῖσα, καλεῖται Ἀνατολή, ἡ δὲ δευτέρα Φωτὴ, ἡ τρίτη Φωτὴ, ἡ τετάρτη Παρασκευή, καὶ ἡ πέμπτη Κυριακή· οἱ δὲ υἱοί μοι οὗτοι, ὁ πρῶτος Βίκτωρ, ὃς ἐπεκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου μου Φωτεινός, ὁ δὲ δεύτερος, ὁ σὺν ἐμοί, Ἰωσὴς.*» Ἡ Ἁγία Φωτεινὴ ἀπέθανε βασανισθεῖσα σκληρῶς· ἐν ᾧ δὲ ἐξέδερν τὸ δέρμα αὐτῆς αὕτη ἐφαλλεν: «*Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνωσάς με.*»

Τὴν μνήμην ἀπάντων τούτων, ἐν Ῥώμῃ μαρτυρησάντων, τελεῖ ἡ Ἐκκλησία Φεβρουαρίου 26. Ἐκτενέστερον τὰ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Φωτεινῆς ἰδὲ ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου, καὶ ἐν τῷ νέῳ Λειτουργικῷ (Φεβρουαρίου 26).

Ἀρελείς ἐξωτερικῶς, μετὰ σοφίας καὶ φρονήσεως ἔσω, παρειῶρων τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ σώματος, περὶ πολλοῦ τὴν ἔσω τῆς ψυχῆς λαμπρότητα ποιούμενοι.

Διὰ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Φωτεινῆς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἐφαρμόζεται τὸ Γραφικόν : « Πᾶσα ἡ δόξα τοῦ οἴκου τοῦ Βασιλέως ἔσονται ».

Ὁ Ναὸς ἐστὶ τρικλίτος (τρία ἔχων κλίτη) καὶ τρικογχος. Ὁ κυρίως Ναὸς (ναὸς) ἐστὶν ἀφιερωμένος εἰς τὴν Σαμαρεϊτιδα, πρὸς ἣν ὁ Ἰησοῦς ἀπεκάλυψε τὸ μέγα δόγμα τῆς πνευματικότητος τοῦ Θεοῦ « Πνεῦμα ὁ Θεός » κ.λ.π. . . . (Ἰωάν. δ'. 14), καὶ ἡτις, ὡς φωτισθεῖσα ἐκλήθη Φωτεινὴ, ἐορτάζει δὲ τῇ Κυριακῇ τῆς Σαμαρείτιδος.

Τὸ Ἰόρ. κλίτος τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ναυτικὸς κόσμος ἀναπλεων καὶ καταπλεων εὐχαριστεῖ, ἡ αἰτεῖται τὴν εὐμένειαν τοῦ πολιτοῦ Ἱεράρχου, τὸ δὲ Νότ. ἐπ' ὀνόματι Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου πρὸς Δ. ἀναγινώσκομεν :

† Κατὰ τὸ ἀχῆ (1688) ἔτος διὰ σφοδροῦ σεισμοῦ κατηδαφίσθη ὁ πάνσεπτος οὗτος ναὸς τῆς ἁγίας | ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Φωτεινῆς ἀνφοδομήθη ἐκ βάρων γῆς κατὰ τὸ ἀχῆ (1690) ἔτος τῇ συνδρομῇ τῶν | κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν κατοικούντων ἐνταῦθα ὁρθοδόξων Χριστιανῶν τῇ ἐπιστάσῃ Χατζῇ Ζαχαρίου | τινος Ἱ. Ἀρχιερατεύοντος τότε Κυρίου Κονταρῆ, πυρποληθεὶς δ' αὖθις κατὰ τὸ ἀψῆγ (1763) ἔτος, ἤδη θεία | εὐδοκία τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἄρχοντος Μεγάλου Σπαθάρη καὶ δραγουμάνου τοῦ Βασιλικοῦ στόλου Κυρίου | Κωνσταντίνου Χατζερῆ καὶ τῇ συνδρομῇ καὶ ἐπιστάσῃ τῶν προέσταμένων κοινῇ γνώμῃ εὐγενεστάτων δέκα | ἀρχόντων διέκυψεν ὁ τῶν κρατούντων οἴκτας καὶ ἐκ βάρων ἀνφοδομήθη οὕτως ὡς ὁράται κατὰ τὸ | ἀψῆβ (1792) ἔτος διὰ κοινῆς βοήθειας ἀπάντων τῶν Χριστιανῶν, ἀρχιερατεύοντος τοῦ εὐτελοῦς Γρηγορίου | Πελοπ. ὁ δὲ Θεὸς ἀντιβραβεύσαι πλουσίως τοὺς ἔργῳ καὶ λόγῳ συνδραμοῦσιν εἰς τὴν τοῦτου ἀνέγερσιν.»²

Οὕτως ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μαθάνομεν, ὅτι ἡ ἀρχαιοτέρα Ἐκκλησία κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 1688,³ ὅτι δύο μετὰ ταῦτα ἔτη ἀνηγέρθη ἐκ βάρων ἀρχιερατεύοντος Γρηγορίου τοῦ Κονταρῆ, καὶ ὅτι πυρποληθεὶς αὖθις ὁ ναὸς τῷ 1763 ἀνφοδομήθη, ὡς σήμερον ὁράται κατὰ τὸ 1792 ἀρχιερατεύοντος Γρηγορίου τοῦ Ε'.

Εἰς τὸ ὑπερθύρον τῆς Βορ. θύρας εἰκονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ ὁ ἅγιος Νικόλαος, κρατῶν Εὐαγγέλιον ἐφ' οὗ : « εἶπεν ὁ Κς ὁ μὴ εἰσερχόμενος—τῶν προβάτων », εἰς δὲ τὸ τῆς μεσημβρινῆς « ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος » ἀμφότερα ἀνάγλυφα ἔργα μετρίως τέχνης.

Ἐσωτερικῶς.—Ἀλλ' ὅλον, ὡς εἶπομεν, τὸν διάκοσμον αὐτοῦ ἐπεφύλαξεν ἐσωτερικῶς ὁ Ναὸς, ἐν τοῖς θαυμασταῖς ζωλογεγλυμμένοις ἔργοις τοῦ εἰκονοστασίου (τέμπλον), τοῦ Ἀρχιερατικοῦ θρόνου, καὶ τοῦ ἁμβωνος.

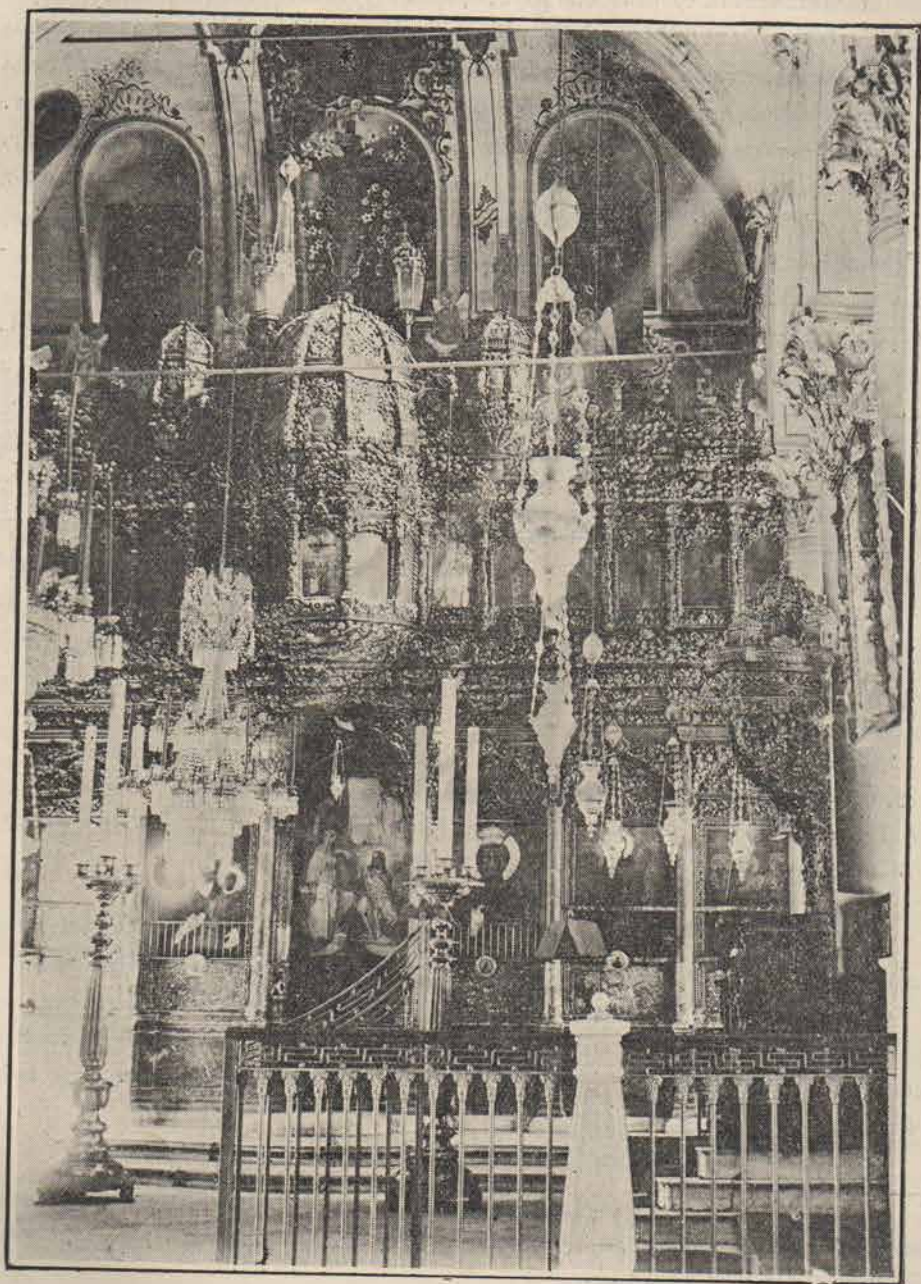
Τὸ εἰκονοστάσιον τοῦ ναοῦ (Εἰκ. 113), ἐγένετο ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ε' (1785—

1. Οὗτος ἐκαλεῖτο Βλάχος ἦν δὲ προῦχων τῆς Σμύρνης. Πρὸς Κώδικα Ἱ. Μ. η. Τ. 1. Α'.

2. Ἡ ἐπιγρ. αὕτη ἐδοκίμασεν καὶ ἐν τῇ Χρυσῇ. Τ. 1. Α'. σ. 107.

3. Μ. Οἰκονόμου πρὸς Σωφ. Φιλ. Α'. 336. σημ.

4. Οἷας τιμῆς ζῶν ἤξιοτο ὁ Γρηγόριος ἐν Σμύρνῃ, βλέπομεν ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ᾠδῇ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1819. σ. 309.

Εικ. 113. Τὸ εἰκονοστάσιον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς.

1799), συνίστανται δὲ τὰ μὲν κάτω μέρη, ἐξ ἐρυθρόχρου λατυποπαγοῦς μαρμάρου, τὰ δὲ ἄνω ἐκ ξύλου, λεπτεπιλέπτῳ τέχνῃ ἐξεργασμένου· ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου δὲ μέρους τοῦτου ὑψοῦται ὁ τίμιος Σταυρός, καθ' ὑπαινιγμὸν Ματθ. κδ'. 40., παρ' ὃν οἱ λευκοὶ κρίνοι συμβολίζουσι τὴν διὰ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπανθήσασαν χάριν.

Τὸ εἰκονοστάσιον τοῦτο, κατὰ 12 ἔτη, εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ ἐτέρου περιλαλήτου εἰκονοστασίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῇ ἄνω συνοικίᾳ, διότι τοῦτο μὲν κατεσκευάσθη τῷ 1792, τὸ δὲ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῷ 1804.

Γενικῶς δὲ περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων τοῦ εἰκονοστασίου τῆς ἁγίας Φωτεινῆς σημειοῦμεν ὅτι σχεδὸν πᾶσαι εἰσὶν ἔργα μετρίας τέχνης.

Τὸ εἰκονοστάσιον τοῦτο ἀριστερᾷ ἔχει 3 θύρας, καὶ δεξιᾷ 2, εἰκόνες δὲ ἐν ὧν 11.

(10)	9	(8)	7	(6)	5	4	3	(1)	2	11	12	(13)	14	(15)	16	17
ῥίγα Γαβριήλ	Ἅγιος Νικόλαος	Ῥοαία Πύλη	Ζωδόρογ Πηγή	ῥίγα προθ. Μιχαήλ	Εἰκ. Βονκ. Πολύκ.	Ἅγία Φωτεινὴ	ΜΗΡ. ΘΒ.	Ῥοαία Πύλη	ΙC. ΧC.	Πρόδρομος	Τροῖς Ἱεράρχαι	ῥίγα Ραφαήλ	ΜΗΡ. ΘΒ	Ῥοαία Πύλη	ΙC. ΧC.	Ἅγιος Ἀθανάσιος

1. Τῆς ὡραίας Πύλης, λαμπρὸν ἔργον αἱ κάτω πυλίδες· ἡ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἐν πολυπλόκῳ ὀνθέσει παρίσθησι τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου, τοὺς Ποιμένους, τοὺς Μάγους δωροφοροῦντας, τὸν Ἰωσὴφ κοιμώμενον, ἡ δὲ πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἐν ὡραίᾳ συνθέσει τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου.

Ἄνω ἐπὶ τῶν πυλίδων ἀντὶ σταυροῦ εἰκονίζεται ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.

2. ΙC. ΧC. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ. εἰκὼν ἀργυρένυτος.

Ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου «ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμοὶ οὐκ ἔστι μου ἄξιος».

3. ΜΗΡ. ΘΒ. Η ΚΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ

Εἰκὼν ἀργυρένδυτος. Ἔργον ιζ'. αἰῶνος.

Συνήθως ἐν ἐπιθετον φέρουσιν αἱ εἰκόνες τῆς Θεοτόκου· κατὰ τινὰ ἐξαιρέσιν ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ἡ Θεοτόκος φέρει δύο : «Κυρία τῶν Ἀγγέλων» καὶ «Ὁδηγήτρια».¹

4. Ἀργυρένδυτος, ἐν ὡραίᾳ περιβολῇ μάρτυρος, ἡ ἁγία Φωτεινὴ, κρατεῖ σταυρόν, ἐφ' οὗ ὁ ἐσταυρωμένος. Ἡ εἰκὼν αὕτη ὡς καὶ ἐπομένη (5), ἔργα τοῦ 1600 περίπου, φρονοῦμεν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸν πρό τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1688 ἀρχαῖον Ναὸν τῆς ἁγίας Φωτεινῆς.

12. Εἰκὼν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν,² ὅφ' ἔν :

1. Γνωστὸν ὅτι ἡ ἐν Βυζαντίῳ εἰκὼν τῆς Ὁδηγήτριας τὸ ἱερόν τῆς Πόλεως Παλλὰδιον, ἐθεωρεῖτο ὡς ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, δι' ἣν ἐγγραφή καὶ ὁ ὡραίος ὕμνος τῆς πακαλῆσεως : «*Αἶψα τὰ χεῖλη τῶν ἁσέβων*...»

2. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ εἰσορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐστὶ καθιερωμένη ὡς εἰσορτὴ τῶν σχολείων, ὅτε θαυμασιώτατοι καὶ πατριωτικώτατοι λόγοι τῶν Διδασκάλων πρὸς τοὺς μαθητάς καὶ τοὺς Γονεῖς ἀκούονται, ἔθος ὅπερ λαμπρῶς μετηνέχθη καὶ ἐν τῷ Πανδιδασκτηρίῳ τῆς ἀναγεννηθείσης ἡμῶν Πατρίδος.

«Διὰ χειρὸς Δημητρίου Χ' Λαμπρυνού· εἰς μνημόσυνον πάντων τῶν τῆς ἱερᾶς ταύτης εἰκόνης συνδρομητῶν.—1843. Μαρτίου. 10».

Ἔργον συνήθους τέχνης.

Ὡσαύτως ἐν τῷ ναῷ εὕρηται ἀνηρτημένη πρὸς Δυσμὰς μικρὰ εἰκὼν Ρωσικῆς, τέχνης, παριστώσα τὸ : « Ἐπὶ Σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη ».

Κάτωθεν τῆς εἰκόνης ἀναγινώσκομεν :

«αφε'. 1703»

Θαυμασία εἰκὼν διὰ τὸ λεπτόν τῆς τέχνης, διὰ τὰς περιβολὰς καὶ ποικίλας ἐνδυμασίας τῶν χορῶν τῶν ἁγίων, τῶν Μαρτύρων, τῶν Ἱεραρχῶν, τῶν ὁσίων, τῶν δικαίων, τῶν ἀσκητῶν, τῶν ἁγίων γυναικῶν κ.λ.π., ἀληθῶς μουσεῖον τῶν περιβολῶν τῆς Χριστιανικῆς ἀγιογραφίας. Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ὁ ἅγιος Χριστόφορος ἀπεικονίζεται φέρων πρὸς ὥπον κυνὸς ἐκ παρεξηγήσεως τοῦ ἀναφερομένου ἐν τῇ βιογραφίᾳ αὐτοῦ ὅτι ἦν δυσειδής, «κυνὶ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ εἰκώς».

Ὅπισθεν ταύτης ἀναγινώσκομεν :

«Ἡ παρούσα εἰκὼν ὑπάρχει κτήμα τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγιοτάτης Μητροπόλεως Σμύρνης ἐν ἔτει σωτηρίῳ αωῇ'. Ἰουλ. α'..»

Φέρε δὲ κάτωθεν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Μητροπολίτου Ἀνθιμου.

Ἐν δὲ τῷ ἱερῷ βήματι (Φωτ. 6010) εἶδομεν μικροῦ μεγέθους εἰκόνα, παριστώσαν τὸ διὰ τῆς πυρᾶς μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου.

Ἐπ' αὐτῆς ἀναγινώσκομεν :

«Ὁ ἅγιος ἱερομάρτυς Πολύκαρπος λογχευθεὶς ἐν μέσῳ πυρὸς τελειοῦται».
χειρ ἦν Κωνσταντίνου αωκθ'. φεβρουαρίου ιε'.

Ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ, εἰκονιζομένου ὡς Μεγάλου Ἀρχιερέως, ἐν πλήρει συναισθησεί τῆς ἀξίας αὐτοῦ, ὁ ἀληθῶς θεῖος Ἀγγελος τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης, ὁ Μητροπολίτης Ἀνθιμος ἐνέγραψεν αὐτωσί τὴν πρὸς αὐτὸν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς Πατρὸς :

«Τῷ Ἀγγέλῳ τῆς Ἐκκλησίας Σμυρναίων γράφον γίνου πιστὸς ἄχρὶ θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. Ἀποκάλυψις Β'. στίχ. ι'.

γέγραπται ἀκήκοα κεπίστευκα Κύριε
ὁ Σμύρνης Ἀνθιμος αωιη'. Ἰανουαρίου ιγ'..»

Ὡσαύτως ὁ ἄμβων τοῦ Νζοῦ τούτου ἐστὶν ἀληθῶς κομψότατον τῆς Χριστιανικῆς τέχνης προϊόν.¹ (Φωτ. 6006).

Ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς περιεσώθη ἐν τῶν πολυτιμοτάτων χειρηλίων τοῦ Ἐθνους, ἡ ἔδρα Γρηγορίου τοῦ Ε'.

1. Μετὰ πολλῆς τῆς συγκινήσεως τῇ 8 Νοεμβρίου 1906 ὁμιλήσαμεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἀμβωνος τούτου. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν 2 μ. μ. ὁμιλήσαμεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου.

Εικ. 114. Τὸ Κωδωνοστάσιον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς.

Τὸ Κωδωνοστάσιον.—Τὸ χάρμα τοῦτο τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς Σμύρνης· τὸ ὑψιτενὲς τοῦτο, καὶ πανταχόθεν, καὶ ἐκ τῶν μακροτάτων μερῶν διαφαινόμενον κωδωνοστάσιον (Εἰκὼν 114), τὸ διαχέον τὴν χαρὰν καὶ τὴν παρηγορίαν, εὐμένει τοῖς ἐν Σμύρνῃ καὶ τοῖς τὴν ὡραίαν Ἰωνίαν αἰκεῦσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς παρεπιδήμοις ξένοις, ὅπερ, ὡς τις δακτύλος δεικνύει τοῖς Σμυρναίοις, ὅτι ὑπεράνω τοῦ κόσμου τῆς ὕλης, ὑπέρκειται ὁ κόσμος τοῦ ἰδεώδους.

Τὰ κωδωνοστάσια εἰσὶν ὀλβίως τὰ βαρόμετρα τῆς ἡθικῆς, καὶ ὕλικῆς καταστάσεως πάσης χριστιανικῆς κοινότητος.¹

Ἐπὶ τούτου ἀναγινώσκωμεν :

«Κωδῶνων ἱερῶν ἀναδεδραμεν ὑψόθι πύργος | ρηγνύντων φθόγγον χεῖλεσι φρικαλέον | κλύετε θεσπεσίην ἰαχὴν ἔγρεσθε δὲ λαοὶ | ἀμφὶ νεῶν δὲ Θεοῦ δεῦτε προσεξόμενοι] ὠκοδομήθη | ἐν ἔτει 1836 | ἀνεκαινίσθη ἐν ἔτει 1891».

Ποιμνα Βασιλείου Μητροπολίτου Σμύρνης.²

Ὑπεράνω δὲ τῆς ἀψίδος τούτου, ἐπὶ λευκοῦ μαρμαρέου παρίσταται ἐν ἀναγλύφῳ ὁ Ἰησοῦς καθήμενος παρὰ τὸ φρέαρ καὶ συνομιλῶν μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος.

Ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τούτου, ἀπὸ τῆς νυκτὸς τοῦ Πάσχα, ἐν μισῷ ἀνεκρυσσίου συγκινήσεως τῶν Χριστιανῶν, ὑψοῦται ὁ Ἰησοῦς, ὡς ἀνιστάμενος ἀπὸ τοῦ τάφου ὡς ἐν τῇ εἰκ. 114 βλέπομεν.³ Τὸ κωδωνοστάσιον τοῦτο ἐφωτογραφήθη παρ' ἡμῶν τῇ Δευτ. τοῦ Πάσχα 23 Ἀπριλ. 1907.

1. Πρὸς βλ. καὶ ὅσα ἐν σελ. 112 εἶπομεν περὶ τοῦ ἐν Ἑσέφῳ κωδωνοστασίου.

2. Διάφορα ἐπιγράμματα Βασιλείου Μητροπολίτου Σμύρνης. 1906. σ. 84.

3. Ἄπας σχεδὸν ὁ Σμυρναϊκὸς τύπος φέγει τὴν εὐχαρίστησιν ταύτην τοῦ ἀγαθοῦ λαοῦ πνευματικώτερον βεβαίως σιεπόμενος, ἀλλὰ μήπως αὐτὸ τοῦτο δὲν συμβαίνει καὶ εἰς ἀπάσας τὰς Καθολικὰς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας, καὶ ἡ ἡμετέραν ψάλλεται τὸ «Christus resurrexit» ;

Ἐπιγραφαί.— Ἡ νῦν Μητρόπολις ἐστὶν οἰκοδόμημα τοῦ «**αὐμ**».

Ἀπὸ δὲ τῆς ἀρχαίας Μητροπόλεως τοῦ Ἀνθίμου, περιεσώθη ἡ ὀπισθεν τοῦτης θύρα, ἐφ' ἧς τὸ ἔτος 1815.

Ἐπὶ τοῦ Δυτικοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς τῆς ἀγίας Φωτεινῆς ἀναγινώσκωμεν :

† Ἀνηγέρθησαν | ἐκ βάρων ἀδρά | συνδρομῇ τοῦ φι | λοχρίστου Μάρ | κου Προ-
σκυνητοῦ | Δελικαίου κρη | τός | τῷ 1833 ἔτος. Φευρ(ουαρ)ίου 19.

Ἀνατολικῶς δὲ παρὰ τῇ αἰθούσῃ τῆς «**Εὐσεβείας**» :

† ΕΔΟ ΕΝΙ | ΕΒΡΙΚΟΝΤΕ | ΚΟΚΑΛΑ |
ΛΙΨΑΝΘΝ | ΑΠΟ ΚΙΜΙ | ΤΙΡΙΟΝ | 1849. ΜΑΪΟΥ | 6

Τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Σμύρνης ἐν τοῖς διαφόροις αὐτοῦ ἐπιγραφμασι σημειου-
μένην ἐν σελ. 14 ἐπιγραφὴν : «**Πέπαικα Βάκχον**...», ζητήσαντες οὐχ εὑρομεν.

Σκευοφυλάκειον.— Ἐνεκὰ τῶν κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας συγχρῶν
θεομηνίων καὶ καταστροφῶν τῆς Σμύρνης, ὀλιγίστα ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τῆς ἀγίας
Φωτεινῆς περιεσώθησαν ἱερὰ κειμήλια. Ταῦτα δὲ εἰσὶ μιτράι τινές, ἀρχιερατικὰ ἄμ-
φια καὶ τινα ἱερὰ σκεύη. Τούτων τὰ σπουδαιότερα εἰσιν :

Ἀργυρεπίχρυσον Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ ἐξωτερικῶς στόμμα μετὰ κεφαλῆς βοός,
ἐκατέρωθεν δὲ τὰ γράμματα :

Ι ω | Ι ω | Ν Κ | Β Β | 1749

προδῆλως δῶρον Ἰωάννου Βοϊδόδα Ἡγεμόνος τῆς Οὐγγαροβλαχίας.

Ἀρχιερατικὴ βράβδος τοῦ ὑπερέχου Μητροπολίτου Ἀνθίμου, ἐφ' ἧς :

ἦνθησ' Ἀ | αρών ἡ | βράβδος | ἀνθεῖ δ' Ἀνθίμος Σμύρνη | ς εὐώδη ποιμνί | ου
σωτηρίαν κτήμα | τῆς ἀγία | ς Φωτεινῆς (ς) αὐαῖς'.

Δικανικίον τοῦ αὐτοῦ, ἐφ' οὗ :

«ἦνθησ' Ἀαρών βράβδος, ἀνθεῖ δ' Ἀνθίμου Σμύρνης· εὐώδη ποιμνίου σωτηρίαν».¹

Ἀσυνήθους μεγέθους ἅγιον ποτήριον Ῥωσικῆς τέχνης (ὑψ. 0,45. διαμ. βά-
σεως 0,24 διαμ. κύλικος 0,18.), φέρον ἁγιογραφίας κεκοσμημένης διὰ σμάλτου.

Ἐπὶ τῆς βάσεως ἀναγινώσκωμεν :

«Μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων σου Βασιλείου Μανουήλ γονέων, τέκνων καὶ ἀδελ-
φῶν· μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων σου Χ. Ἰωάννου Χ. Ἀναστασίου γονέων, τέκνων
καὶ ἀδελφῶν».

Δισκάριον (διαμ. 0,26. διαμ. βάσεως 0,19), ἐφ' οὗ ἄνω μὲν :

«Ἰδὲ ὁ ἅμνος τοῦ Θεοῦ ὁ αἵρων τὰς ἁμαρτίας παντός κόσμου».

Ἐπὶ δὲ τῆς βάσεως :

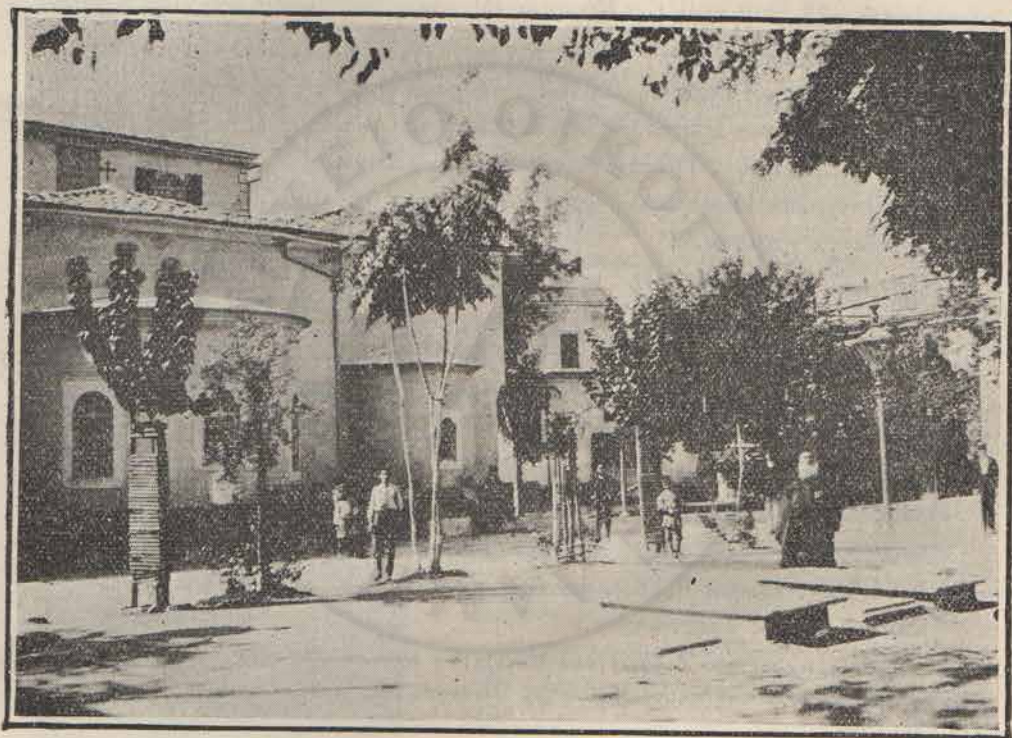
«Μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων σου Βασιλείου Μανουήλ γενέων τέκνων καὶ ἀδελφῶν·
μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων σου Χ. Ἰωάννου Χ. Ἀναστασίου γονέων τέκνων καὶ
ἀδελφῶν».

1. Περὶ ἑτέρων ἀντικειμένων τοῦ ἱεράρχου τούτου γενήσεται λόγος καὶ ἐν τῷ Νεῷ Ἰωάν-
νου τοῦ Θεολόγου.

Οἱ Τάφοι.—**Τὰ σκηνώματα τῶν εὐσεβῶν.**—'Εν τῇ αὐτῇ ὥσχύτως τῆς ἁγίας Φωτεινῆς ὑπὸ τὸ θαλπὸς καὶ τὰς συνεχεῖς προσευχὰς τῆς Μητρὸς 'Εκκλησίας, ἥτις οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν παύεται, λιθανωτὸν ἀναπέμπουσα πρὸς τὸν ἀναρχὸν Πατέρα ὑπὲρ τῶν «ἐνθάδε εὐσεβῶς κεκοιμημένων», τὸν αἰώνιον ὑπνώτουσιν, εὐγενῆ τέκνα καὶ τίμια μέλη τοῦ Γένους καὶ τῆς 'Εκκλησίας. (Εἰκ. 115)

Νεκροί, ὑπὸ τῶν ἐκάστη στιγμῇ διερχομένων ζώντων οἰονεὶ ζωούμενοι· νεκροί, πολλὴν τὴν ζῶν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν ἡμῖν παρέχοντες· νεκροί, οἰονεὶ ἐπὶ τῇ προόδῳ τοῦ Γένους καὶ τῆς 'Εκκλησίας χαίροντες.

Περαιῶν τὰ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, ἀποτεينوμαι πρὸς Ὑμᾶς, ὡ εὐλαχέστατοι καὶ ἐν τῷ τάφῳ πεπικραμένοι διὰ τοῦς καιροὺς καταβάντες ἱερεῖς τοῦ Γένους ἡμῶν Πρόγονοι :

Εἰκ. 115. Οἱ τάφοι. Τὰ σκηνώματα τῶν εὐσεβῶν.

Ψυχὰι ἱεραί !

'Επιστρέψτε ἡμᾶς εἰς τὰ ἔργα τῆς Ἀρετῆς. Ἐκ παντὸς τρόπου ζητοῦμεν νὰ στοιχῶμεν τοῖς ἔργοις Ὑμῶν !

Γενεὰ ἔρχονται καὶ γενεὰ παρέρχονται, τὰ δὲ καλὰ Ὑμῶν ἔργα μένουσιν εἰς τὸν αἰῶνα.

Δέσθε, ὅπως μὴ ἀπατώμεθα ὑπὸ τῶν τοῦ κόσμου τεχνῶν !

Ὁδηγεῖτε ἡμᾶς πρὸς πᾶν Ὑψηλόν, πρὸς πᾶν Εὐγενές, πρὸς πᾶν τεῖνον πρὸς δόξαν Χριστοῦ καὶ τοῦ Γένους !

Ἀοιδμοὶ Ἀρχιερεῖς ! Μητροπολίται ! Μοσχοησίων ἱερώτατε Κύριλλε ! καὶ λοιπὴ χορεία τῶν εὐγενῶν τέκνων τῆς Σμύρνης, γονυπετοῦντες πρὸ τῶν σιωπηλῶν Ὑμῶν τάφων, ἐδλαβῶς τὴν ἱερὰν Ὑμῶν κόνιν κατασπαζόμεθα, καὶ τὴν βαθεῖαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην Ὑμῖν ἐκφράζομεν, ἐφ' οἷς, ὑπὲρ ἡμῶν ἐμοχθήσατε, Ἐκκλησίας ἀνεγειραντες, σχολεῖα, τὰ ἔξοχα ταῦτα τηλεβόλα τοῦ πνεύματος προικίσαντες, ἱερὰ Νοσοκομεῖα, πτωχεῖα καὶ λοιπὰ ἱερὰ καθιδρύματα ἰδρύσαντες, υἱοὺς ἀναθρέψαντες ἢ μαθηταῖς τὴν Παιδείαν μεταλαμπαδεύοντες, ἢ τοὺς πλησίον, σοφοῖς λόγοις, καὶ ἐναρέτῳ βίῳ περικοινοῦσατες.

Αἰωνία ἔστω ἡ μνήμη Ὑμῶν !

Αἰωνία καὶ προσφιλὴς ἡμῖν ἡ ἀνάμνησις !

Αἰώνιον καὶ ἅγιον τὸ μνημόσυνον ἡμῶν !

Ἐῖπατε δὲ τοῖς ἐν Ἀθῇ, ὅτι χαρμύσυνόν τι ἀνέτειλε καὶ τοῖς ἐν Σμύρῃ, ἡ 11 Ἰουλίου 1908.

Ἐλαφρὰ ἔστω ἡ πλὰξ ἡ καλύπτουσα τὰ ἅγια σκηνώματα Ὑμῶν !

Κοιμᾶσθε ἐν εἰρήρῃ !

Δέσθε ὑπὲρ ἡμῶν !

ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Ὁ ἀρχιτεκτονικῷ ῥυθμῷ καὶ μεγέθει πρῶτος Ναὸς τῆς Σμύρνης (Εἰκ. 116), ὃς ἐκτίσθη ἐπὶ ἀρχαιοτέρου νηιδίου, ὅπερ ἐθεωρεῖτο καὶ ὠνομάζετο Μετόχιον τῆς ἁγίας Φωτεινῆς.

Ὁ Ναὸς δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀρχιτεκτονικῶν σφαλμάτων, καὶ ὑπεῖκει εἰς τὸν γενικὸν κανόνα, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ὀλίγον παρ' ἡμῖν σπουδάζεται.

Ὁ Ναὸς ἐστὶ τρίκλιτος καὶ τρίκογχος. Λυπηρὸν ὅτι ἐσωτερικῶς μόνον μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ ἁμβωνος ἐστὶ μαρμαρίνος, ἐκείθεν δ' ἐστὶ γύψινος, μετὰ γυψίνου διακοσμῆσεως.¹

Ἐσωτερικῶς: IC. XC. } ἀπλῶς. Ἔργα συγχρόνου τέχνης, δαπάνη Π.

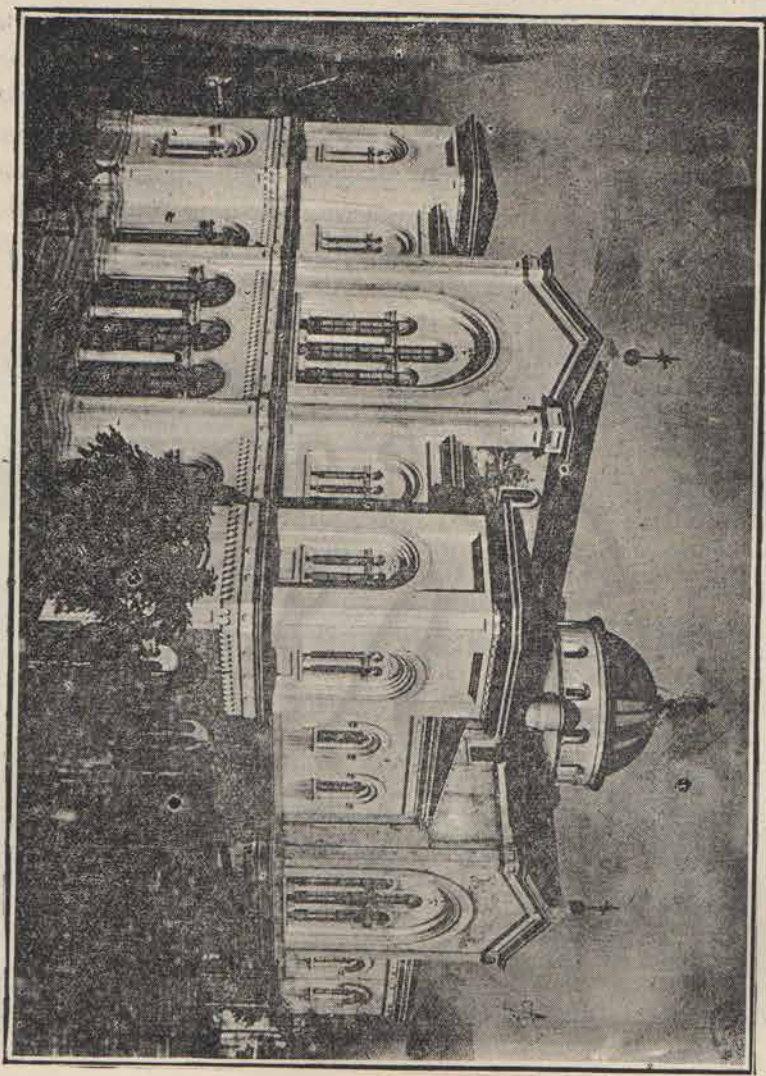
MHP. Θ8.

Ἀποστολίδου.

Ἐπὶ τοῦ τέμπλου εὐρεῖται ἀρχαία εἰκὼν τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, τὸ μόνον ἐν τῷ Ναῷ λόγου ἄξιον ἔργον, περίπου τοῦ 1600· κάτω εἰς τὸ δεξιὸν μέρος ταύτης εἰκονίζεται Μονὴ μετὰ θάλου καὶ ἄλλων σχετικῶν οἰκοδομημάτων. Ὑποθέτομεν ὅτι ἡ εἰκὼν ἀνῆκεν εἰς τὴν ἁγίαν Φωτεινήν· ἡ δὲ ἀπεικονιζομένη οἰκοδομὴ, κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων ἀγιογραφῶν, περικεῖται τὸ πρὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1688 οἰκοδόμημα τῆς ἁγίας Φωτεινῆς.

1. Τὸ ἀσύμμετρον τοῦ ὕψους νομίζομεν ὡς αἰτίαν, εἵς μὴ καλῆς ἀκουστικῆς τοῦ Ναοῦ.

Λόγου ἄξια τὰ ἐν τῷ νηῷ περιλαμβανόμενα ἔργα, ὁ ἀρχιερατικὸς θρόνος

Εἰς. 116. Ὁ Ναὸς τῆς ἁγίας Δικατερίνης, φωτογραφηθεὶς ὑπὸ ἡμῶν ἀπὸ τῆς οὐρίας
τοῦ κ. Δ. Πλουτῆ, 28 Σεπτεμβρίου 1907.

καὶ ὁ ἄμβων, ἀφιέρωμα εὐλαβεῶς ἐνορίτου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ πολυκλαύστου Ἰω.
Περματζόγλου.¹

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὁ περικαλλὲς καὶ λαμπρὸς πρὸς τὴν ἁγίαν Φωτεινὴν Ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωρ-
γίου, ἦν Μετόχιον τῆς Μονῆς τῶν Λέμβων.¹ ὡς ἔξω δὲ τοῦ Κάστρου καίμενος καὶ

1. Δις ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ ἐμμενίσσαμεν, τῇ 5 Νοεμβρ., 1906. καὶ τῇ Μ. Παρασκευῇ 1907.

ἄγιος Γεώργιος ὁ Ἐξωκασσιώτης¹ ἐλέγετο (πρὸς κ. σ. 168).² Εἶχε δὲ σχῆμα δρομικόν³ (Βασιλική).

Τὸν Ναὸν τοῦτον ἀναφέρουσιν ἤδη, ὡς εἶδομεν, οἱ ξένοι περιηγηταὶ καὶ ὀνομαστοὶ ὁ Thevenot τῷ 1656 (ἰδὲ κ. σ. 168).

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς μεσημβρινῆς θύρας τοῦ Ναοῦ ἀναγινώσκομεν :

Κατὰ τὸ ἀφῶ (1772) ἔτος οὗτος ὁ πάνσεπτος | Ναὸς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου | σαθρὸς λίαν ὑπάρχων ἀνεκκινίσθη ἐκ | βάρων μείνας ταπεινὸς καὶ βαθὺς ἀλλ' | ἤδη καθ' ὃν καιρὸν ἀνικοδομήθη ὁ Ναὸς | τῆς ἁγίας Φωτεινῆς ἀνεκκινίσθη καὶ οὗτος εἰς ἣν ὁράται εὐπρέπειαν διὰ συνδρομῶν καὶ δαπάνης | κοινῆς τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν ἐν ἔτει αψιβ=1792.

Δῆλον ἐκ τούτων ὅτι ὁ ναὸς σαθρὸς ὢν, ἀνεκκινίσθη τῷ 1772· μείνας ὅμως ταπεινὸς καὶ βαθὺς, ἀνεκκινίσθη καὶ πάλιν τῷ 1792, ὅτε ἀνεκκινίζετο καὶ ἡ ἁγία Φωτεινή.

Ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος ἀναγινώσκομεν :

† Ὑπ' ἀρχιεπίσκοπος Εὐστατίου Καλονέρι 1839.

Τὰ ἐν τῇ αὐλῇ ἐπὶ τοῦ ἰδίου κατεστρωμένα τεμάχια διαφόρων μικρῶν, δεικνύουσι τὴν πολιὰν τοῦ Ναοῦ ἀρχαιότητα, ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ θ'. αἰῶνος καὶ πλέον ἐνταῦθα ὑπῆρχε Χριστιανικὸς Ναός.

Ἐσχάτως εὗρέθη ἐν τῇ αὐλῇ ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ἀρχαίας βρύσεως τοῦ Ναοῦ, δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Φοντριέρ ἐν τῇ « Ἀρμονίᾳ » καὶ « Ἡμερησίᾳ » τῇ 16 Ἰανουαρίου 1907, ἔχουσα οὕτως :

Κρήνης μ(ε)ν κ(αὶ) ὕδατος πᾶσα δαπάν[η]
Καῖσαρου πέφυκε Καίσαριώτου,
ἀλλ' ἡ ἐπιμέλεια κ(αὶ) προστασία
Κυριακοῦ ἦν τοῦ πρωτονοταρίου,
υἱοῦ Χατζῆ Ἰωσήφ τοῦ Κ(αὶ)σαρέως,
ἀφιερωθὲν ναῶ τοῦτο τῷ θεῷ.
Ἐν ἔτει σ(ωτη)ρίῳ αχ'ι' Ἰουλίῳ ι'.

Ἐκ ταύτης πληροφοροῦμεθα τίς ὁ ἰδρυτὴς τῆς βρύσεως· πρὸς δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1695) ἐσώζετο ἐν Σμύρνῃ ὁ τίτλος τοῦ Πρωτονοταρίου.

(Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ ἀργυρᾷ σφραγίδος ιβ'. — ιγ'. αἰῶνος, εὗρεθείσης ἐν Σμύρνῃ καὶ δωρηθείσης εἰς τὸ χριστιανικὸν Μοῦσεῖον (5807) ἀναγινώσκομεν :

« Κύριε βοήθει τὸν δοῦλον σου. » « Μιχαὴλ Νοτάριος Ἀμὴν. »)

Ἐν τῇ αὐλῇ καίται ὁ τάφος τοῦ Νεομάρτυρος Δήμου (10 Ἀπριλίου), ἐφ' οὗ ἀναγινώσκομεν :

† Δῆμος δῆμους ἐξέσ | τησεν οὐράνιον ἡμέριον τε | διμίοις ἡκιστα πτίξας | Δῆμος, Ἀπριλλῆο ἐκατῇ | ἦν χάραν τμήθη ἐν ἔτη ἀπὸ Χριστοῦ αψζγ (1763).

1. Acta Patr. V. 3. Φοντριέρ· ἡ Μονὴ τῶν Λέμβων. Μετόφι. Ζάχα σ. 17.

2. Acta Patr. V. σ. 8—9. πρὸς κ. σ. 43. 45. 48.

3. Acta Patr. V. σ. 9.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐν τῷ Ναῷ φυλαττομένης ἱερᾶς αὐτοῦ κάρτας :

† «λείψανον τοῦ νέου μάρτυρος Δήμου τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὰ ἀφ' ἧς Ἀπριλλίου ιε' ἔτος τὸ σωτήριον».

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς νεοδημήτου Μεσημβρινῆς αὐλαίας πύλης τοῦ Ναοῦ :

† Εἰσερχοῦ ὦ πιστὲ καὶ εἰς τὰς αὐλὰς Κυρίου
Κ' εἰς Ἅγιον αὐτοῦ ναὸν ἐκ πόθου σωτηρίου
Ἡ πύλη αὕτη φέρουσα εἰς οἶκον τοῦ Κυρίου
Ἐκτίσθη πάνυ εὐπρεπῆς δαπάνῃ Εὐστρατίου
Ἀνδρὸς μὴ καλοθελητοῦ Λεσβίου ἐκ Πτεροῦντος
Χρηστίδου Κόκου ἐκ παιδὸς ἐν Σμύρνῃ παροικοῦντος 1894.¹

Ἐσωτερικῶς, — Κυριολεκτικῶς αἶρει, ἐξαίρει καὶ συναρπάζει τὴν ψυχὴν τοῦ θεωροῦντος τὸ ἐσωτερικὸν μεγαλεῖον τοῦ Ναοῦ τούτου.

Εἰκονοστάσιον μαρμαρίνον, θρόνος ἐκ λίθου παλλεύκου μαρμαρίου, οὗ τὰς πλευρὰς ἀνέχουσι ὑψαύχενες κύκλοι ὠραίας τέχνης, ἁμβων περικόμψου τέχνης ἔργον, χοροὶ κανδηλῶν μεγαλοπρεπεῖς, μανουάλια παραστήματος ἐπιβάλλοντος, πολυέλαιοι πλουσίως διακοσμήσεως καὶ τὰ τοιαῦτα, δίδουσιν ἀληθῶς τὰ πρωτεῖα κάλλους καὶ μεγαλείου εἰς τὸν θεῖον τούτου Ναόν, ἐφ' ᾧ, καὶ αἱ ἐπίσημοι τελεταὶ πάντοτε ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ Ναῷ, μετὰ περισσῆς πάντοτε μεγαλοπρεπείας διεξάγονται.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ἀναγινώσκωμεν :

† «Τόδε τέμενος ξήλω εὐσεβείας Χ' . Ν. Γιαννάκογλου τῷ ἁγίῳ Γεωργίῳ ἀνέθετο. 1872».

Αἱ εἰκόνες τοῦ εἰκονοστασίου τούτου εἰσὶν ἔργα σύγχρονα, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ἀθηνῆσι ἱεροῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως.

Ἡ ἐν τῷ ναῷ ἀρχαιότερα εἰκὼν, ἐστὶν ἡ ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἔργον τοῦ 1700 περίπου.²

Ὑπὸ δὲ τὴν εἰκὼνα τοῦ ἁγίου Χαρολάμπους ἀναγινώσκωμεν :

«Διὰ χειρὸς Δημητρίου Χ' Λαμπρινοῦ». 1843. Ἰαν. 25.

Τοιοῦτον τὸ κάλλος τοῦ ἱεροῦ τούτου Ναοῦ.³

1. Πρὸς. καὶ Βασ. Σμύρνης διάφορα ἐπιγράμματα 1906. σ. 30.

Κατὰ τὸν μακαρίτην Φοντιέρ, μέχρι τοῦ 1860 ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ναοῦ τούτου εἶχε τὴν εἰκὼνα αὐτῆς ἡ Δημογεροντία, κοινῶς «τὸ καζάνι», ὡς ἔλεγον. («Πρόσδος» Σμύρν. 14 Μαΐου 1907).

2. Τὸ παλαιὸν τοῦ ναοῦ τέμπλον, ἔργον ἐξόχου ἀληθῶς ξυλογλυπτικῆς τέχνης, ἐφ' οὗ πληθὺς ἀπεικονίζετο μυστικῶν συμβολικῶν παραστάσεων, εὕρηται νῦν ἐν Μοσχονησίῳ ἐν τῷ νεοδημήτῳ ναῷ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, μετενεχθὲν ἐκεῖ φροντίδι τοῦ Μοσχονησίου Παΐσιου. (Δράκου τὰ Μοσχονήσια).

3. Ἀπὸ τοῦ Ἀμβωνος τοῦ ἱεροῦ τούτου Ναοῦ τῇ 10 Νοεμβρίου 1906, περὶ λύχνων ἁρὰς ἀπεχαιρετίσαμεν τοὺς προσφιλεῖς καὶ ἀγαπητοὺς Σμυρναίους εἰς τὰ ἡμέτερα ἀπερχόμενοι. Ὡσαύτως ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ὠμιλήσαμεν καὶ κατὰ τὸ μεσονύκτιον τοῦ ἐπιταφίου τοῦ Μ. Σαββάτου 21 Ἀπριλίου 1907.

Τιμὴ δὲ εἰς τὸν ἐπίτροπον τοῦ ἱεροῦ τούτου Ναοῦ κ. Ἰω. Πιπέραν, βαπτίσαντα τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς ὄνομα τῆς ἀρχαίας Χριστιανῆς Ἀλκῆς. Ἀνάδοχος αὐτῆς ἦν ὁ Ἀρχιεραρχαμενὸς τῆς Ἱ. Συνόδου, καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Πανος. Ἀρχιμ. κ. Ἀθανάσιος Πιπέρης.

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Εἰς τῶν ὡραίων καὶ πλουσίως διακεκοσμημένων ναῶν Σμύρνης, ὅς ὀφείλεται εἰς τὴν προγονικὴν εὐσέβειαν τῶν Σμυρναίων χριστιανῶν καὶ τοῦ ἀληθῶς μεγάλου Μητροπολίτου Σμύρνης Ἀνθίμου.

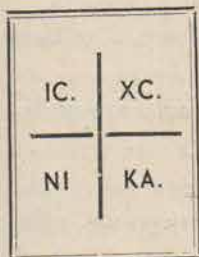
Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου :

« Ὁ πανσέβαστος | οὗτος ἱερός καὶ περικαλῆς ναὸς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλο-
μάρτυρος Δημη|τρίου τοῦ μυροδύ|του ἀνεγέρθη ἐκ βάθρων δαπάνῃ καὶ συν |
δρομῇ τοῦ φιλοχρίστου | καὶ φιλοκάλου λαοῦ | Σμύρνης τῷ αὐτῷ σωτηρίῳ ἔτει ποι-
μεναρχοῦντος τοῦ | αἰοδήμου Μητροπολίτου τῆς πόλεως ταύτης κυ | ρίου κυρίου
Χρυσάνθου».

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς Βορ. αὐλαίης θύρας :

† Α. 1887 Δ. (=ἅγιος Δημήτριος)

Ἐκ συμφωνητικοῦ γραμματος τῆς κοινότητος, δημοσιευθέντος τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ μακ. Φοντριέρ¹ πληροφορούμεθα, ὅτι προὔπηρ-
χεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἁγίασμα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Δημη-
τρίου, ὅπερ μετὰ 2 περιβολίων τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1804 ἡγόρα-
σαν οἱ χριστιανοί, ὅπως χρησιμεύσῃ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ θείου τοῦ-
του Ναοῦ κατὰ τὴν θέσιν ταύτην, ἥτις τότε ἐκαλεῖτο καινούριος
μαχαλᾶς.

Εἰκ. 117

Ἡ ὑπαρξίς δὲ τοῦ ἁγιάσματος σημαίνει, ὅτι ἐν τῇ πολιᾷ ἀρχιεπίτῃ προὔπηρχεν ἡδὴ ἐνταῦθα Ναὸς πρὸς τιμὴν τοῦ Μεγα-
λομάρτυρος Δημητρίου, εἰ καὶ οὐδὲν σύντριμμα ἀνέυρομεν ἀρχαίης χριστιανικῆς
τέχνης, πλὴν σπονδύλου ἀρχαίης Ἑλληνικῆς τέχνης.

Ὁ νῦν Ναὸς ἐστὶ τρίκογχος (ἐκάστη κόγχη στρογγύλη). Ἐπὶ τῆς μεσαικῆς κόγ-
χης εὕρηται σταυρὸς μετὰ τῶν γραμμάτων : « Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ ».² (Εἰκ. 117).

Ἐσωτερικῶς. Ἀνευ τέχνης εἰκῶν, IC. XC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ, ὅφ' ἦν :

« Δέσεις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου προσκυνητοῦ καὶ Βασιλείου 1835 Ἰου-
λίου 12 Διὰ χειρὸς Θεοκλήτου μοναχοῦ ».

Ἀνευ τέχνης εἰκῶν MHP ΘΣ (ἀπλῶς), ὅφ' ἦν :

« Διὰ χειρὸς Θεοκλήτου μοναχοῦ, δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου προ-
σκυνητοῦ 1838. Ὀκτωβρίου 17 ».

ὑπὸ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἀργυρένδυτον, ἐπὶ τῆς ἀργυρεπιχρύσου πλακῆς :

« Διὰ χειρὸς Δημητρίου Τσιριγώτου Κουημουτζῆ Δέσεις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ
τῶν συνδρομητῶν τῶν ἐκ τοῦ ἱεναφίου τῶν καθημερτζιδῶν 1838 ».

ὑπὸ τὴν τῶν ἁγίων Μ', ἔργον καλῆς τέχνης :

« Διὰ χειρὸς Δημητρίου Χ' Λαμπρυνοῦ. Δαπάνῃ καὶ ἀναλώμασι τοῦ ἱεναφίου

1. « Πρόσδος » Σμύρνης 14 Μαΐου 1907.

2. Ἐπίγραμμα εἰς τὸ μέλλον τοῦ ναοῦ κωδωνοστάσιον συνέταξεν ὁ Σμύρνης Βασίλειος.
Διάφορα ἐπιγράμματα. 1906. σ. 11.

τοῦ ἐξωραπτάδων ἡ τιμία αὐτὴ εἰκὼν κατεσκευάσθη πρὸς μνημόσυνον διηνεκῆς αὐτῶν συνδρομητῶν καὶ πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν ἀφιερωθείσῃ ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ ναῷ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου 1831 Ἰουλίου 20».

ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς :

«Ζῶσα πηγὴ τῆς χάριτος ὑπάρχουσα πότισον πάντας τοὺς εἰς σὲ προστρέχοντας. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον Π. Ε. Α. Π.

Διὰ χειρὸς Δημητρίου Χ' Λαμπρινοῦ | Σμυρναίου, τῇ 12 Δεκεμβρίου αὐλῆς (1836)».

Εἶναι μυρίων συγχρητηρίων ἄξιοι οἱ ἔφοροι καὶ ἐπίτροποι τοῦ ἱεροῦ τούτου Ναοῦ, ἐφ' οἷς μοχθοῦσι, ὥς καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ περιβόλῳ ἀνίδρυσιν τοῦ λαμπροῦ σχολείου, ἐτέρου τούτου ἱεροῦ Ναοῦ καὶ τεμένους τοῦ πνεύματος.¹

ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΓΕΝΕΘΛΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ. ΜΕΤΟΧΙ. (Φασουλά)

Οὕτω «Μετόχι» κοινῶς, ὁ ἱερὸς οὗτος προσονομάζεται Ναός, καθόσον καὶ τοιοῦτον μέχρι πρό τινας ἦτο τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μονῆς τοῦ Βουλκάνου.

Ὁ Ναός οὗτος οὐδὲν ἀπολύτως λόγου ἄξιον, οὔτε ἐν τῇ οἰκοδομῇ, οὔτε ἐν τῇ ἀγιογραφίᾳ παρουσιάζει.

Τὸ μόνον, ὅπερ περιεσώθη ἐν τῷ Ναῷ ἐστὶν ἡ ἐν τῷ προσκυνηταρίῳ ἀργυρένδυτος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου:

ΜΗΡ. Θ8. Η ΒΟΥΛΚΑΝΙΟΤΙCΣΑ.

σεβασμία εἰκὼν τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, αὐστηρὸν τὸν σεμνὸν καὶ σοβαρὸν τύπον τῆς Χριστιανικῆς ἀγιογραφίας διασώζουσα.²

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΝ ΚΕΡΑΣΟΧΩΡΙΩ (Σχοινάδικα)

Ἐπερος ἐν Σμύρνῃ μεγαλοπρεπὴς καὶ θέας ἄξιος ἱερὸς Ναός, προῖον τῆς εὐσεβείας, τῆς πίστεως καὶ τοῦ ζήλου τῶν ἐν τῇ ὁραίᾳ ταύτῃ συνοικίᾳ οἰκούντων εὐσεβῶν Χριστιανῶν.

Ὁ Ναός ἐστὶν ἔργον συγχρόνου τέχνης, εἰς τρία κλίτη διαιρούμενος. Τὸ ἐν μέσῳ ἐστὶν ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην, τὸ Βόρειον εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ τὸ Νότιον εἰς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.

Τὸ εἰκονοστάσιον, ἐκ λίθου ὀρίτου, ἐστὶ μεγαλοπρεπὲς ἔργον, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκομεν :

«Ἰωάννης Χαλέπας ἐποίησεν 1873»

1. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐφημέρευεν ὁ ἐνάρετος ἱερομόναχος Κύριλλος, ὃς διὰ τὰς Χριστιανικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐν τοῖς λειτουργικοῖς τύποις μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ τῇ 19 Ἰουνίου 1855 ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τῶν Μητροπολιτῶν Σμύρνης Παΐσιου, τοῦ Φαναρίου-Φαρσάλων Ἀνθίμου καὶ τοῦ Ἐρυθρῶν Ἀνθίμου ἐχειροτονήθη Μοσχονησίῳ, ἔνθα καὶ ἀπέβη τὸ πρῶτον 15 Αὐγούστου 1855, ἀλήστους καταλιπὼν ἡμέρας καὶ βίον ἐνάρετον.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὁμιλήσαμεν τῇ 6 Αὐγούστου 1907, μεθ' ὃ εὐθὺς ἀπήγαμεν διὰ Πάτρων.

2. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὁμιλήσαμεν τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1907. Τῇ αὐτῇ δὲ ἡμέρᾳ μ. μ. προσελήθει καὶ παρόντος τοῦ Ἀγίου Ἐφῆσου ὁμιλήσαμεν ἐν τῷ ἁγ. Ἰωάννῃ εἰς Κορδελλίῳ.

Αἱ εἰκόνας τοῦ Ναοῦ εἰσὶ σύγχρονα ἔργα συνήθους τέχνης.

Ὁ μαρμαρίνος ἀρχιερατικὸς θρόνος, τὸ παραθερόνιον, ἐφ' οὗ διὰ καλῆς τέχνης ἀπεικονίζεται ὁ ἱεὺς Πολύκαρπος, ὁ περίκομψος Ἀμβων, αἱ μεγαλοπρεπεῖς πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου κρεμάμεναι κανδήλαι, τὰ μεγάλου μεγέθους λόγου ἄξια μανουάλια, οἱ πλουσίου κόσμου πολυέλαιοι, καὶ ἐν γένει ὁ ὅλος τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ ἐσωτερικὸς διάκοσμος, τιμᾷ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν ἐνοριτῶν καὶ ἐπιτρόπων τοῦ ἱεροῦ τούτου Ναοῦ.

Καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔτι τῆς πενθίμου τραπέζης, ἐφ' ἧς ἐπιτιθενται οἱ ἐν τῷ Ναῷ τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν δεχόμενοι πιστοί, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐγένετο φροντίς ὅπως γραφῇ τὸ καταλληλότερον τῆς ἀγίας Γραφῆς ῥητόν : «*Μακάριοι οὓς ἐξελέξω καὶ προσελάβον, Κύριε, καὶ τὸ μνημόσυον αὐτῶν εἰς γενεὰν καὶ γενεάν*».

Μόνον δὲ ὅτι ὁ Ναὸς οὗτος συντηρεῖ 5 διδασκάλους καὶ 7 διδασκαλίσσας, ἀποδεικνύει, οἷς φωτοβίλος ἐστὶν ἔστις, οὐ μόνον τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα διὰ τῶν γραμμῶν καὶ τῆς παιδείας ἀνυψοῦσα καὶ καθωραϊζοῦσα.

Ὅταν δὲ ἐν καὶ μόνον τέκνον τῆς ἐνορίας, ὁ κ. Πανταλέων 400 ἔτησιως ἡλικίας προσφέρει ὑπὲρ τῶν ποιικίλων καὶ μεγάλων ἀναγκῶν τοῦ ναοῦ, πῶς νὰ μὴ παρηγορηθῶμεν ὅτι Μήτηρ τοιαῦτα γενναῖα τέκνα ἔχουσα, ἀδύνατον νὰ μὴ ἴδῃ ἐπὶ τελούς πληρουμένους τοὺς ἱεροὺς αὐτῆς πόθους ;

Ἐξώθεν ἐπὶ τοῦ τοίχου εἶδομεν ἐντετοιχισμένον ἀρχαῖον ἀναγεγλυμμένον Χριστιανικὸν κόσμημα καλλιτέχους τέχνης.¹

Ο ΕΝ ΤΗ ΑΝΩ ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΝΑΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

*Χαίροις μοι, τῆς Χριστιανικῆς Σμύρνης Ἀκρόπολις !
Χαίροις μοι, κατ' ἐξοχὴν ἀγιάματος τόπος, ἐν ᾧ ὁ Ὑψιπέτης μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Βουκόλον καὶ Πολυκοινὰς τὰς τιμὰς ἔχουσιν !*

Δὲν γνωρίζω δικτὶ, ὅσαςκις ἐπεσκεπτόμην τὸν Ναὸν τοῦτον, πρὶν ἔτι ἀρχαιολογικῶς ἐξετάσω αὐτόν, ἐνόμιζον ὅτι μυστηριώδεις ἀπὸ τῶν πετρῶν ἦκουον ἐξερχομένας φωνὰς τῶν ἀποικομένων αἰώνων, δι' ὧν προὔκαλειτο ἡ προσοχή μου, ὅτι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ μέγαλα στοιχεῖα ἔζησαν καὶ ἔδρασαν, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ χώρου τούτου ὡς ἀπὸ κοινῆς τινος ἐστίας καὶ θείας ἑδρας, ὁ χριστιανισμὸς ἀνὰ τὴν εἰδωλολατρικὴν Σμύρνην διέδραμεν.

Καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τοιοῦτον ἀληθῶς τὸν Ναὸν καὶ τὸν χώρον τοῦτον ἀπέδειξεν.

Ὁ ὑπάρχων Ναὸς δὲν βυθίζεται εἰς χρόνους πολιτῆς ἀρχαιότητος, εἶναι μόνον ἔργον τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1804) καὶ ὁ προὑπάρχας, ὡς θέλομεν ἶδει, δὲν ἦτο λόγου ἄξιος, καὶ ὅμως, τὰ ὀλίγιστα μὲν, ἀλλὰ μεγάλης ἀρχαιότητος περι-

1. Ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ ἐμνήσασαμεν περὶ Παιδείας τῇ 6 Μαΐου 1907· προὔκαλίσαμεν δὲ καὶ συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ πτωχοῦ σχολείου Βαλαντζίκου.

σωθέντα περί τὸν Ναὸν μνημεῖα, ἀποδεικνύουσι τὴν μεγάλην τοῦ Ναοῦ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν, ἐξ ὧν καὶ προαγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀληθῶς ἐκεῖ που ὑπῆρξεν ἡ πρώτη Μητρόπολις τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων, Βουκόλου καὶ Πολυκάρπου, ὅτι ἐκεῖ που ἐγένοντο αἱ πρώται τῶν Χριστιανῶν Σμύρνης συναθροίσεις, καὶ ὅτι ἐκεῖ που ἐπήχθη τὸ πρῶτον θυσιαστήριον τοῦ νέου δόγματος.

Τοῦλάχιστον τοῦτο μαρτυροῦσι τὰ περισωθέντα συντρίμματα, ἅτινα ἐκεῖ εὑρομεν. Οὕτως ἐν τῇ αὐλῇ που εὑρομεν ἀπερριμμένον τεμάχιον βραδωτοῦ κιονίσκου (ὑψ. 0,25 διὰμ. 0,30), ὅπερ ὑπεβάσταζε τὴν ἀγίαν Τράπεζαν τῶν πρώτων εἰρηνικῶν χρόνων τῆς Ἐκκλησίας δ'—ς'. αἰῶνος· ὡσαύτως ἕτερον τοιοῦτον βραδωτὸν κιονίσκον (ὑψ. 0,50, διὰμ. 0,22) εἶδομεν ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ, ὃν μετὰ προσοχῆς ἐκ παραδόσεως ἐφύλαττον οἱ καλοὶ ἐπίτροποι, εἰ καὶ οὐδὲν ἐγνώριζον τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Εἶτα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ σχολείου εὑρομεν ἐντετοιχιζμένον πολῦτιμον διάστυλον (0,70. διὰμ. 0,25), τῶν ἀρχαίων διαστύλων τοῦ Ναοῦ, ἅτινα πολὺ πρό τοῦ θ'. αἰῶνος (ἀντὶ τοῦ νῦν τέμπλου) ἐχώριζον τὸ ἱερὸν βῆμα ἀπὸ τοῦ Ναοῦ.

Ἐν τῇ αὐλῇ ὡσαύτως εὑρομεν τεμάχιον Χριστιανικοῦ ἀναγλύφου 16'.—17'. αἰῶνος.

Τί ἀπεδείκνυν ταῦτα πάντα ; ὅτι ἐκεῖ εἰς ἀπωτάτους χρόνους προὔπηρξεν ἕτερος πανάρχαιος Χριστ. Ναός, οὗ λαμπροὶ δείκνται τὰ περισωθέντα ταῦτα λείψανα.

Ὁ νῦν Ναός ἐστὶ τρίκλιτος, μονόκογχος (ἡ κόγχη στρογγύλη) (μήκ. 33. γ. μ. καὶ πλ. 16,45), συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἔξω νάρθηκος, ὃς δι' ἑξ στύλων ὑποβαστάζει τὴν ἐπ' αὐτοῦ γυναικωνίτιδα.

Ὁ κυρίως Ναός τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου· ἐκατέρωσε δὲ συντιμῶνται, ἀριστερᾷ, ὁ ἱερὸς Βουκόλος, καὶ δεξιᾷ, ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ Ναοῦ ἀναγινώσκομεν :

† Ὁ θεὸς οὗτος καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πρότερον μὲν ὡς ἔτυχε λιτῶς καὶ εὐτελεῶς οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα εὐσεβῶν χριστιανῶν σωθῆναι δὲ ἐς ἄκρον καὶ διαφθορὰς τοῖς πλείστοις μέρεσι τῇ τοῦ χρόνου φορᾷ καὶ πτώσει ἐπαπειλῶν τὴν ἐσχάτην τανῦν αὐθις τὸ δεῦτερον θεῖον ἐλβεῖ ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ὡς ἡδὴ ὁράται ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ μακρῷ βέλτιον κατὰ τὸ αὐθι. (1804) σωτήριον ἔτος Μαΐου β'. τῇ μεσιτείᾳ τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ φιλοχρίστων μπεῖζαδέδων κυρίου Δημητρίου καὶ Παναγιώτου Μουρούζιδων ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σμύρνης κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐκ τῆς νήσου Νάξου συνδρομῇ δὲ καὶ φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ λοιπῶν ἐτέρων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ὧν τὰ ὀνόματα καταγραφεῖ ἐν βιβλίῳ ζωῆς ταῖς πανευπροσδέκτοις πρὸς θεὸν πρεσβείαις τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πολιούχου καὶ προστατοῦ τῆς δε τῆς πόλεως 1804.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τούτης δὴλη ἡ πᾶσα τοῦ νῦν Ναοῦ ἡ ἱστορία, ἥν ἄλλως καὶ ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ναοῦ πληροφοροῦμεθα διὰ πράξεως, καταστροφῆς ἐν ἀρχῇ, τῇ 29 Αὐγούστου 1804, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Μητροπολίτου Σμύρνης Ἀνθίμου.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πληροφορούμεθα, ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ ιη'. αἰῶνος ὁ Ναὸς οὗτος ἐντελῶς σεσαθρωμένος ἤπειλει πτώσῃν, ὅτε τῷ 1804 ἰδρύθη, ὡς νῦν ὀρθῇται, τῇ μεσιτείᾳ τῶν μέγα τότε ἰσχυρόντων ἐν Βυζαντίῳ Μουρούζιδων, καὶ τῇ συνδρομῇ ἐτέρων Χριστιανῶν.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς μεσημβρινῆς θύρας ἀναγινώσκομεν :

«Σμύρνης ὁ ποιμὴν θαυματουργὸς Βουκόλος σὺν Χριστομύστη γρηγορὸς ποιμνης φύλαξ».

εἰς δὲ τὸ τῆς ἀρκτικῆς :

«Σμύρνης Πολύκαρπον

Σὲ θεῖον ποιμένα

Θεῖον τιμᾶ Χριστοῦ

Σὺν μύστη φίλῳ».

Ἐσωτερικῶς. Ἀπὸ πρώτης θέας δικαίως συναρπάζει τὸν θεατὴν ἡ σοβαρὰ διακόσμησις τοῦ θεῖου τούτου Ναοῦ καὶ τὸ ἐξόχου λεπτεπιλέπτου τέχνης εἰκονοστάσιον τούτου. (Εἰκ. 118).

Καὶ τίς μὲν ὁ κατασκευάσας τεχνίτης ἀγνοοῦμεν, γνωρίζομεν ὅμως, ὅτι τοῦτο εἶναι ἔργον σύγχρονον τῷ Ναῷ (1804).

Ἐκ δὲ τοῦ κώδικος πληροφορούμεθα ὅτι διὰ τοῦτο, διὰ τὸ Δεσποτικόν, διὰ τὸν Ἀμβωνα καὶ τὸ προσκυνητάριον, πάντα ἐκ ξύλου καρυῆς, ἐδαπανήθησαν 15,461 γρόσια.

Ἡ κατὰ μέρος δὲ σπουδὴ τοῦ εἰκονοστασίου, αἱ ἐπ' αὐτοῦ ὑπεράνω τῶν δωδεκαεξάρτων κρεμάμεναι ὀπώραι, αἱ ὑπ' αὐτάς εὐγενεῖς λεπτεπιλέπτοι διακοσμῆσεις, ὁ ἐν ἐκάστη παραστάσει ἐγκείμενος νοῦς, καὶ αἱ ὑπὸ ἐκάστην μεγάλῃν εἰκόνα τοῦ εἰκονοστασίου παριστάμεναι σχετικαὶ σκηναί, ταῦτα πάντα καθιστῶσι τὸ εἰκονοστάσιον τοῦτο ἓνα τῶν ἀνεκτιμῆτων θησαυρῶν τῆς Χριστιανικῆς Σμύρνης καὶ ἐν τῶν πολυτιμοτάτων κειμηλίων, ἅτινα ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ Ἑλληνικὴ διάνοια Χριστιανοῦ τεχνίτου!

Ἰδοὺ δ' ἐν γενικαῖς γραμμαεῖς ὡς ἔχουσι τὰ τοῦ εἰκονοστασίου :

Οἱ ἅγιοι Μ'.	Ἅγιος Πολύκαρπος	Ῥαφαὴ Πύλη	Τελμορρον	Ῥέφα Μιχαὴλ	Ἅγιος Νικόλαος	Ἅγιος Γεώργιος	Ἅγιος Ἰωάννης	ΜΗΡ. ΘΒ.	Ῥαφαὴ Πύλη	ΙC. ΧC.	Πρόδρομος	Ἅγιος Σπυρίδων	Τρεῖς Ἰσάοι	Ῥάφα Γαβριήλ	ΜΗΡ. ΘΒ	Ῥαφαὴ Πύλη	ΙC. ΧC.	Βουκόλος
41	40	(9)	8	(7)	6	5	4	3	(1)	2	12	13	14	(15)	16	(17)	18	19

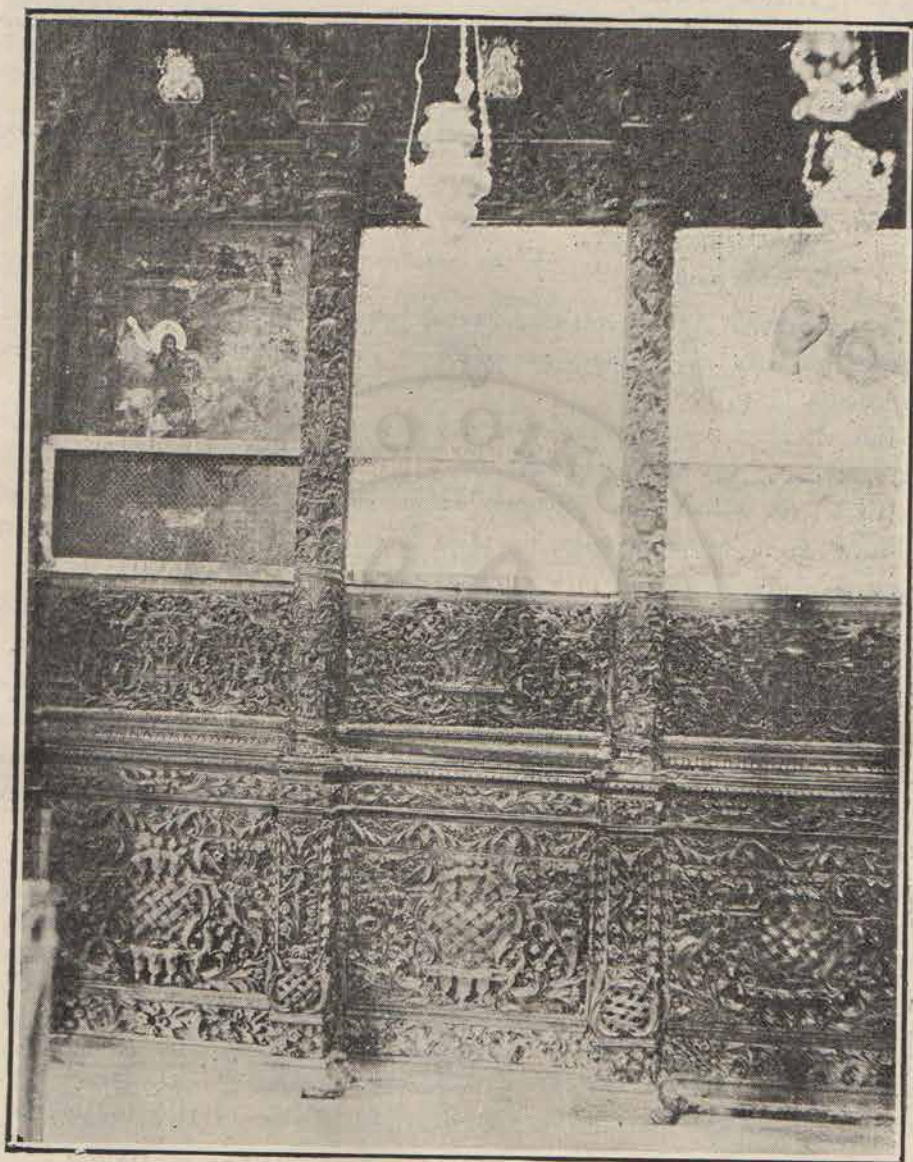
1. Ῥαφαὴ Πύλη. Ἀνω ἐπὶ τῆς ἀψίδος εἰκονίζονται Πέτρος καὶ Παῦλος.

Εἷτα εἰκονίζεται ἡ ἑγερσις τοῦ Λαζάρου καὶ ἡ Βασιφόρος, μετ' ὃ εἰκονίζονται οἱ ἅγιοι Εὐαγγελισταί.

Ἐπὶ τῶν κάτω πυλίδων, τῆς μὲν δεξιᾶς, εἰκονίζεται ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐα καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ Παρθενοῦ ἐξορία, τῆς δ' ἀριστερᾶς, ἡ θυσία τοῦ Ἰσαάκ.

2. ΙC. ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ. εἰκὼν ἀργυρένδυτος.

Κάτωθεν τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου παρίσταται ἡ Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χρι-

Εἰκ. 118. Τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ Εἰκονοστασίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. στοῦ, οἱ Μάγοι διερωτῶντες τὸν Ἡρώδη, ὁδηγούμενοι ἐν Βηθλεὲμ καὶ προσκυνούν-
τες τὸν τεχθέντα Βασιλέα καὶ ἡ εἰς Αἴγυπτον φυγή.

3. ΜΗΡ. Θ8. Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ

Ἀργυρένδυτος εἰκὼν σεμνῆς τέχνης.

Κάτωθεν ταύτης ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκονίζονται τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, πρὸς δὲ Ἰωακείμ καὶ Ἄννα προσευχόμενοι.

4. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, εἰκὼν ἀργυρένδυτος (1,01×0,78), παριστῶσα τὸν Ἰωάννην ἐν σπηλαίῳ γράφοντα τὸ «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» ἀριστερᾷ δὲ τοῦτου παρίσταται μεγάλου μεγέθους Ἀετός (σύμβολον τοῦ ὕψους τῆς Θεολογικῆς πτήσεως), κρατῶν διὰ τοῦ ῥάμφους τὸ μελανοδοχεῖον τοῦ θείου Διδακτοῦ. Ἐπὶ τῆς πλακῆς: «ἀφιέρωμα τὸν δοῦλων] τοῦ θεοῦ Μπογιατζιδων. 1796. Διὰ χειρὸς † Σεβαστιανοῦ Σμυρναίου Χ'». Γιουδάνι.

Ὁ Σεβαστιανὸς εἶναι ὁ λαμπρὸς τεχνίτης τῆς ἀργυρενδύσεως, ἣν ἀφαιρέσαντες, ἐθαυμάσαμεν τὸ λεπτόν καὶ εὐγενὲς τοῦ χρωστικῆς τοῦ γράψαντος ἀγιογράφου, ὃς πέριξ εἰς 28 εἰκονίδια παρίστησι λαμπρῶς τὰς κυριωτέρας ὑποθέσεις τῆς Ἀποκαλύψεως ὡς ἐξῆς: (Εἰκ. 119).

Α. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὕψ' ὅν:

† Θεῷ παρεστῶς Θεολόγων ἀκρότης | λίσσην ἐξαιτοίης μοι μάκαρ πταισμάτων | τῷ Μαυροειδῇ ὑπὲρ οὗ λίσσομαι σε | † Χεῖρ Εὐαγγε[λίνου] Κ[ρ]ητὸς Κοιδ[ω]ν[ι]ας αφοθ. (=1779).

1) Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης λεγούσης: Ἐγὼ εἰμὶ τὸ Α καὶ τὸ Ω ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. κεφ. α'.

2) Καὶ ἐπιστρέψας εἶδον 7 λυχνίας χρυσᾶς καὶ ἐν μέσῳ τῶν 7 λυχνιῶν ὅμοιον Υἱὸν Ἀνθρώπου. κεφ. β'.

3) Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος. κεφάλαιον γ'.

4) Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὀπισθεν. κεφ. δ'.

5) Καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ ἱππὸς λευκὸς καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ ἔχων τόξον καὶ ἐξῆλθε νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ. κεφ. ε'.

6) Καὶ διτε ἤνοιξα τὴν πέμπτην σφραγίδα εἶδον ὑπὸ κάτω τοῦ θνoιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἁγίου ἦν εἶχον κεφ. ς'.

7) Καὶ διτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην ἰδοὺ σεισμός μέγας ἐγένετο. κεφ. η'.

8) Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον 4 ἄγγελους ἐπὶ τὰς 4 γωνίας τῆς γῆς. Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἔχοντα σφραγίδα Θεοῦ ζῶντος. κεφ. ζ'.

9) Καὶ εἶδον τοὺς 7 ἄγγελους οἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐσθήκασιν, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς 7 σάλαγγες. κεφ. η'.

10) Καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν αἵματι καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. κεφ. θ'.

11) Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καίόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν. κεφ. ι'.

12) Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε καὶ ἔπρεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστήρ μέγας καίόμενος ὡς λαμπάς. κεφ. ιι'.

1	2	3	4	5	6
28	Α.				7
27					8
26					9
25					10
24					11
23					12
22					13
21					14
20					15
	19	18	17	16	

Εἰκ. 119.

13) Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων. κεφ. η'.

14) Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν. κεφ. θ'.

15) Καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου. κεφ. θ'.

16) Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλῃν. κεφ. ι'.

17) Καὶ διὰν τελέσωσι τῶν μαρτυρίων αὐτῶν τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου. κεφ. ια'.

18) Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ. Γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον καὶ ἡ σελήνη ὑπὸ κάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς. κεφ. ιβ'.

19) Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἐπτὰ καὶ κέρατα δέκα. κεφ. ιγ'.

20) Καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ ἄρνιον ἔστηκεν ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες. κεφ. ιδ'.

21) Καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ νεφέλῃ λευκῇ καὶ ἐπὶ τῶν νεφέλων καθήμενος ὅμοιος νύφῃ ἀνθρώπου. κεφ. ιδ'.

22) Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ λεγούσης τοῖς ἐπτὰ ἄγγέλοις κεφ. ις'.

23) Καὶ ἦλθεν εἰς ἐκ τῶν 7 ἄγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς 7 φιάλας. κεφ. ις'.

24) Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα ἕξουσίαν μεγάλην. κεφ. ις'.

25) Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ καλούμενος πιστός καὶ ἀληθινός. κεφ. ιθ'.

26) Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα κλεῖδα τῆς ἀβύσσου. κεφ. κ'.

27) Καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτοῦ οὐ ἀπὸ προσώπου ἐφυγὼν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός. κεφ. κ'.

28) Καὶ ἐπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν. κεφ. κα'.

Ὁ ἀγιογράφος οὗτος Εὐαγγελινὸς ἐπωφελήθη καὶ ἀντέγραψεν ἔργα μεγάλου τεχνίτου τῆς Δύσεως· περὶ τοῦτου οὐδὲως ἀμφιβάλλω. Λέγω δὲ τοῦτο, καθόσον ἔχομεν ὑπ' ὄψει Ἀρμενικὴν ἔκδοσιν λαμπρῶν εἰκόνων τῆς Π. καὶ Ν. Διαθήκης ἐκτελεσθεῖσαν ὑπὸ ἐγκρίτου τεχνίτου τῆς Δύσεως, ἐν ἣ ἐν τέλει εὐρηγται λαμπραὶ συνθέσεις εἰκόνων τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἡ ἔκδοσις αὕτη εὐρηγται παρὰ τῷ ἡμετέρῳ θείῳ κ. Ἰ. Πλατῇ.

Ἐκ τῶν χρονολογιῶν δὲ τῆς εἰκόνος ταύτης (1779. 1796) ἐξάγεται, νομίζομεν, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη περιεσώθη ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ, τοῦ πρὸ τοῦ 1804 Ναοῦ.

5. Ὁ ἅγιος Γεώργιος· λόγου ἁγία εἰκὼν· ἔργον τοῦ γράψαντος καὶ τὴν λαμπρὰν εἰκὼν· Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὑπ' αὐτὴν :

«Χεῖρ τοῦ εὐτελοῦς Εὐαγγελينوῦ τοῦ ἐκ Κυδωνιῶν τῆς Κρήτης ἀφνα (1731)».

Πρὸς δέ :

«Ὁ βαφαῖς αἱμάτων σου τῇ Ἐκκλησίᾳ | τῆς στερρότητος τὴν βαφὴν ὑποδείξας | τοὺς βαφεῖς διάσωζε τοὺς σοὺς ἱκέτας | οἱ σοὶ πρὸς τιμὴν τὴν δ' ἀνέθεντο μάκαρ».

Κάτωθεν ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου θαυμασίως ὁ τεχνίτης ἐπὶ τοῦ ξύλου παρῆστησε τὸν μεγαλομάρτυρα Γεώργιον ἐν φυλακῇ, ἐπὶ τοῦ τροχοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ λείβητος.

6. Ὁ ἅγιος Νικόλαος.

Χ = Χ = Λ = Π.
CII. ΙΩ. ΔΙΜΙ.
ΑΩΗ.

Κάτωθεν δὲ παρίσταται ὁ ἅγιος ἔξωθεν τῆς οἰκίας τῶν πτωχῶν θυγατέρων, ἃς ἤλθει, ὡς καὶ ἡ Κοίμησις αὐτοῦ.

7. Θύρα Προθέσεως (Μιχαήλ).

8. Τὸ ἱερὸν Τρίμορφον, ὅφ' ὃ : «1803».

9. Ὁραία Πύλη.

10. Ὁ ἅγιος Πολύκαρπος, ὅφ' ὃ : «1803».

Κάτωθεν τῆς εἰκόνος ταύτης ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου, εἰκονίζεται ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος πολλὸς γέρον, περιπατῶν καὶ κρατῶν βακτηρίαν.

11. Οἱ ἅγιοι Τεσσαράκοντα.

Μετὰ τὸν Ἰησοῦν (δεξιᾷ):

12. Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.

Κάτωθεν τὸ συμπόσιον, ὁ Ἰωάννης ἐν φυλακῇ καὶ ἡ ἀποτομὴ τούτου.

13. Ὁ ἅγιος Σπυρίδων.

Κάτωθεν ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκονίζεται ὁ αὐτός, ἱεουργῶν, καὶ μεταβάλλων τὸν ὄφιν εἰς χρυσοῦν.

14. Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι.

Κάτωθεν ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου οἱ αὐτοὶ φέροντες μανδύας. Περὶ αὐτοὺς παρίστανται ἄγρια ζῶα, ἃ τιθασσεύει ὁ Ὁρφεύς, συμβολικὴ παράστασις τῆς διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου ἐξημερώσεως τῶν ἀγρίων παθῶν τῶν ἀνθρώπων.

15. Θύρα (Γαβριήλ).

16. ΜΗΡ. Θ8.

Κάτωθεν ἡ Ζωοδόχος Πηγή.

17. Ὁραία Πύλη.

18. IC. XC.

Κάτωθεν εἰκονίζεται ὁ αὐτός ὡς Ἀρχιερεὺς καθήμενος.

19. Ὁ ἅγιος Βουκόλος, ὅφ' ὃν :

«χεῖρ Ἀναγνώστου Μουντάνιαλη».

Κάτωθεν εἰκονίζεται ὁ ἅγιος καθήμενος καὶ κρατῶν ἀνοικτὸν Εὐαγγέλιον.¹

Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι ἐπὶ τῆς κόγχης εἰκονίζονται 4 τῶν Μεγάλων Πατέρων συλλειτουργοῦντες· ὀπισθεν δὲ τῆς ἀγίας Τραπεζῆς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κεῖται τὸ ἱερὸν σύνθηρον.

Ὁ Ἀρχιερατικὸς θρόνος ἐστίν, οὐ μόνον θέας ἄξιος, ἔνεκα τῆς τέχνης αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ σπουδῆς ἄξιος, διὰ τὰς ἐν αὐτῷ παραστάσεις.

Ἐν τῇ πρὸς Δ. πλευρᾷ αὐτοῦ παρίσταται ὁ Ἰωάννης γράφων τὴν Ἀποκάλυψιν, καθαιρῶν τὰ εἰδῶλα, καὶ ὁ ἐξορκισμὸς τοῦ Σατανᾶ ἀπὸ τοῦ λουτροῦ τῆς Δόμνας.

Ἐντὸς τοῦ Δεσποτικοῦ εἰκονίζεται ὁ Ι. Χ. ἐπὶ θρόνου καθήμενος καὶ λέγων :

«προσεχέτε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ».

1. Κατὰ τὸν κώδικα τοῦ Ναοῦ διὰ τὰς μεγάλας εἰκόνας τοῦ τέμπλου καὶ τοῦ θρόνου, ἐδόθησαν γράσει 1878.

ὑπὸ τὴν εἰκόνα ἀναγινώσκομεν :

«Ποιμὴν ἄλιτρος Ἄνθιμος Σμύρνης πέλων | φοικτὴν Γραφὴν προὔσται ποιμένειν
βλέπειν. | Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωε'· κατὰ μάγον | ὁ Σμύρνης Ἄνθιμος.

Ἐν τῷ παραθρονίῳ εἰκονίζεται ὁ ἅγιος Ἄνθιμος, ὅφ' ὃν :

«Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωε' κατὰ μάγον ὁ Σμύρνης Ἄνθιμος».

ὁπισθεν δὲ τοῦτου ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, ὅφ' ἦν τὸ τοῦ Μηχαίου :

«Αἰκατερίνα καὶ σοφὴ καὶ παρθένος | ἐκ δὲ ξίφους καὶ Μάρτυς· ὦ καλὰ τρία!».

Ἐξόχως ὡσαύτως ἀρχαιοπρεποῦς κομψῆς Ἐκκλησιαστικῆς τέχνης ἐστὶν ὁ Ἀμβων καὶ τὸ προσκυνητῆριον, ἔργα, ὡς εἶδομεν, τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου.

Ἐπὶ τῶν τοίχων δ' εἶτα τοῦ Ναοῦ λόγου ἄξιαι αἱ εἰκόνες· ἀριστερᾷ ἀργυρένδου-
τος εἰκὼν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἀρχαιοπρεπέστατον καὶ σεμνότατον ἔργον ἱζ'.
αἰῶνος (0,44×0,37).

Κατὰ τὸ πρόσωπον ὁμοιάζει πῶς πρὸς Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, διχαλογένειος καὶ
ἀσκητικωτέραν ἔχων μορφήν.

Περὶ τὴν εἰκόνα ταύτην τῷ 1902, προσέθηκον ἐν περιθωρίῳ 6 εἰκονίδια τοῦ βίου
αὐτοῦ.

1. Ἡ λύτρωσις καὶ νόθετησις τοῦ Ἁγίου ὑπὸ τῆς χήρας Καλλιτοῦς.
2. Ἡ χειροτονία τοῦ Ἁγίου ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
3. Ὁ Ὅσιος κατὰ παράκλησιν τοῦ ἑκατοντάρχου προσευχόμενος, τὴν πυρκαϊὰν καταστέλλει.
4. Ἡ σύλληψις τοῦ Ἁγίου ὑπὸ στρατιωτῶν κατὰ προδοσίαν.
5. Ὁ Ὅσιος προτιμᾷ τὸν ἐπὶ πυρᾶς, θάνατον ἢ νὰ βλασφημήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἐνώ-
πιον τοῦ ὄχλου παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀνθυπάτου.
6. Ὁ Ὅσιος σταθεὶς ἐπὶ πυρᾶς, ἐν Χριστῷ τελειοῦται.

Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου ἀναγινώσκομεν :

«Τὸ περιθώριον τῆς εἰκόνης τῆς συντεχνίας τῶν παπουτζίδων ἀφιερῶται εἰς
μνήμην Σταματίου Λογοθέτου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ 1902».

Ὅπισθεν τῆς ἀρχαίας εἰκόνης ἀναγινώσκομεν :

«Γοῦ ρουφετῆου τὸν παπουτζίδων».

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἑτέρα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τοίχου, παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον, εὐρηται νεω-
τέρα εἰκὼν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου (περὶ τὸ 1800). ἐφ' ἧς ἀναγινώσκομεν :

«Δίησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ | τοῦ ρουφετίου παπουτζίδων».

συμπεραίνομεν ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη τοῦ ἱζ'. αἰῶνος ἦτο ἡ ἀρχαιοτέρα, ἣν εἶχε τὸ σω-
ματεῖον τῶν παπουτζίδων.

Ἄτεραι εἰκόνες εἰσὶν ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐφ' ἧς :

«Δίησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ τοῦ ρουφετίου τῶν παπαλίδων».

καὶ ἡ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, ἐφ' ἧς :

«Δίησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ἀμπατζίδων 1824».

Σκευοφυλάκειον.—Ἐσωτερικῶς ἐπὶ ἐντεταλισμένης πλάκῃς :

Ἄνθιμος ἀρχιθύτης Σμύρνης ὅτε ἡγία τέινε
πάντα Θεοῦ ἐλίου τεύκτο τάδ' ὡσπερ ἔχει

Μνώσο Χριστέ νεώ ἐφόρων τότε κάπιτρόπων τε
 Ἀντωνίου καὶ Ἰωάννου προσκυνητῶν, Γεωργίου καὶ
 Γεωργίου καὶ Κωνσταντίνου τῶν δούλων σου,
 παντός τ' αὖ ἅμα δήμου ἄκρ(ο)ις πόλεως πέλας ὄντος
 Σμύρνης εὐσεβέων τόνδ' ἀναδειμαμένων
 καὶ ταμιεῖον τοῦτο νεώ Ἄνα σείσο μεγίστῳ
 μύστῃ Ἰωάννῃ βροντογόνῳ τε φίλῳ.
 ταῦτα ἢ ἐν Κυρίῳ ὁμόνοια ἱρός δ' ἔτι πάντα
 χρηστά εὖ ἐκτελεῖ Χριστὸν ἔχουσα μέσον. 1804.

Τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον.—Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ φυλάσσεται τὸ λαμπρὸν ἐν μεμβράναις χειρόγραφον Εὐαγγέλιον (0,33×0,25) (Εἰκ. 120), ἔξοχον διὰ τὸ λεπτὸν τῆς μεμβράνης, τὸ ἀπαράμιλλον τῆς καλλιγραφίας, τὸ θαυμάσιον τῶν μινυογραφικῶν τῶν 4 Εὐαγγελιστῶν, καὶ τὴν λεπτὴν αὐτοῦ διάνθησιν καὶ διακόσμησιν, ἔργον 19^{ου} αἰῶνος.

Ἐν ἀρχῇ εἰκονίζεται πολὺς ὁ Ἰωάννης, ἀναγινώσκων τὴν ἑαυτοῦ Εὐαγγέλιον, εἴτα δὲ οἱ λοιποὶ Εὐαγγελισταί (Φωτ. 6242, 6244, 6245, 6246).

Ἐν τέλει τοῦτου ἀναγινώσκωμεν :

«† Τὸ παρὸν ἅγιον Εὐαγγέλιον πέφυκεν Γερασίμου Μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως καὶ ὑπερτίμου πόθῳ πολλῶ καὶ ἐπιμελείᾳ ἐξ οἰκείων αὐτοῦ ἀναλωμάτων μᾶλλον δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν κατασκευασθὲν καὶ κοσμηθὲν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, γραφὲν δὲ τῇ αὐτοῦ προτροπῇ χειρὶ Δαβίδ μοναχοῦ καὶ τελειωθὲν μηνὶ Εσκεμβρίῳ Ἰνδικτιῶνος ιβ' ἐν ἔτει ςωζ' (=1298) βασιλευόντος τοῦ εὐσεβεστάτου Κυρίου Ἀνδρονίκου καὶ Εἰρήνης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εὐσεβεστάτου Κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ Μαρίας Αὐγουστής.

εἴτα :

«† Τὸ παρὸν ἅγιον Εὐαγγέλιον ἐκοσμήθη καὶ ἐκαλοπίσθη τὸ δεῦτερον δι' ἀργυροῦ δεσμάματος ὅλον τὸ ἔξωθεν δαπάνῃ τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου τῆς ἁγιοπάτης μητροπόλεως Ἐφέσου ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης ἀσίας κυρίου κὺρ Μελετίου Πατροκοκίνου τοῦ ποτὲ Λουκᾶ καὶ κτίτορος τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ταύτης τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν ἔτει σωτηρίῳ αφοῦ' κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον Ἰνδικτιῶνος ιγ'.

Ἐκ τούτου πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Ἐφέσιος Μελέτιος εἶχε κτίσει ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου (ποῦ ἀγνοοῦμεν), εἰς ὃν εἶχε περιέλθει καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο Εὐαγγέλιον, ὅπερ ὁ αὐτὸς ἔξωθεν ἐκόσμησε καὶ ἐκαλλώπισεν.

Εἴτα δὲ ἀναγινώσκομεν :

«Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν ἐν μεμβράναις χειρόγραφον εὐαγγέλιον τῆς νέας διαθήκης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει τὸ γε νῦν ἴδιον ἀπόκρημα τῆς ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὸν ἐπάνω μαχαλὰν ἱερᾶς τρισυποστάτου ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὡς ἀγορασθὲν παρὰ τῶν τιμιωτάτων ἐπιτρόπων αὐτῆς ὑπὸ τινων ἀγαρηνῶν καὶ πρὸς πίστωσιν βεβαιοῦται παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐν ἔτει σωτηρίῳ αῶλα. Ἰνδικτιῶνος δ' κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

† Ὁ Πατριάρχης πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθιμος.

Δόξα ἀληθῶς καὶ τιμὴ τοῖς ἐπιτρόποις τοῦ ἱεροῦ τούτου Νοῦ ¹ τοῖς τοιοῦτον πολύτιμον κειμήλιον τῆς Ἐκκλησίας διασώσασιν !

Εἰκ. 120. Τὸ ἐν τῷ Νοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου φυλαττιζόμενον κεῖν ἱερόγραφον ἐκ μεγάλων Εὐαγγέλιον, γραφὴν ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου.

Ὁ Κώδιξ. — Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ φυλάσσεται καὶ ὁ ἐκ χαρτοῦ πολύτιμος κώδιξ τοῦ Νοῦ (0,39×0,28), οὗ ἐν ἀρχῇ ἀναγινώσκωμεν :

«Κώδιξ ἱερὸς τῆς ἐν τῷ ἐπάνῳ Μαχαλλὲ ἐκκλησίας τοῦ Θεολόγου αὐθ'. Αὐγούστου 2.

1. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὠμολόγησamen 13 Μαΐου 1907, ἐν ᾗ ἀποδόσει τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερῷου τῆς σχολῆς τῶν θηλείων :

« Ἀδελφὴ ἡ Σχολὴ διευθυνομένη παρὰ τῆς λαμπραδουχικῆς ἐταιρείας ¹ τοῦ τῆς ἐνταῦ-

Εἰκ. 121. Ὁ Κώδιξ τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἀφιερωθεὶς ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἀνθίμου.

Θα Ἐκκλησίας ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὠκοδομηταὶ ἐκ βάρων, ἀναλώμασι μὲν τῆς ἰδίας ταύτης φιλομούσου ἐταιρείας ἐπιστασία δὲ τῶν κατὰ καιρὸν ἐπιτρόπων τῆς ἐκκλησίας πρὸς χρῆσιν τῶν φιλομούσων καὶ φιλοκάλων κορασιῶν. Ποσειδεῶνος ἐκτεταταμένου ἐν ἐτίεσιν. — αωμβ (1849).

Τιμὴ πέφυκε πᾶσι παιδεῖα βροτοῖς κτῆμα τιμιώτερον».

1. Ἡ ἐταιρεία αὕτη παρεχώρει καὶ παραχωρεῖ εἰς τὰς κηδείας ἀριθμὸν τινα λαμπάδων.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερβύρου τῆς σχολῆς τῶν ἀρρένων :

« Ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ αὕτη σχολὴ διευθυνομένη παρὰ τῶν ἐφόρων τῶν τριῶν κα-
ταστημάτων σεσαθρωμένη οὕσα ἀνοικοδομήθη νῦν ἐκ βάθρων, πρὸς ἐκπαιδεύειν τῶν
ἀπόρων παιδῶν, διὰ δαπάνης τῆς ἀδελφότητος τῶν λαμπαδούχων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου
τοῦ Θεολόγου καὶ τῆς βοηθείας τοῦ ἀφιερώματος τοῦ μακαρίτου Ἀγγελοῦ Χαϊκάλῃ
τῇ 3 Ἀπριλίου 1844».

Ἐπὶ τῆς βρύσεως :

« 1776 Ἰουλίου 4»

« 1838 Σεπτεμβρίου 23»

Ἀτέχνως ἐπὶ τῆς πλακῆς εἰκονίζεται ὁ Ι. Χ. καὶ οἱ ἅγιοι: Δημήτριος καὶ Γεώργιος·
ἄνω δ' αὐτῶν ὁ δικέφαλος Ἀετός.

Ἐπὶ τῆς ἐξώθεν τοῦ σκευοφυλαχείου βρύσεως :

« † 1814 Μαρτίου 23»

ἐπὶ συντρίμματος δὲ πωρίνου λίθου :

† Ἰουλίου 1804

Οἱ Τάφοι.— Ἀλλὰ πόσον προσφιλεῖς Μήτηρ ἡ Ἐκκλησία ! ὅπως ζῶντα τὰ
τέκνα αὐτῆς ἐκτρέφει, ἀνατρέφει, ἐκδιδάσκει, καὶ διὰ τῶν Σχολείων φωτίζει, διὰ δὲ
τῶν μυστηρίων ἁγιάζει, οὕτως ὅταν ταῦτα παραδώσωσι τὸ πνεῦμα, ἡ αὐτὴ φρον-
τίζει ὅπως ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, κατακρύψει καὶ διαφυλάξῃ τὰ σώματα αὐτῶν,
καὶ ἐξακολουθεῖ πάντοτε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν δεομένη.

Οὕτως, ἐν τῇ περιβόλῃ τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν θήκαις, ἢ ἐν τάφοις
κατάκεινται τὰ ἀπ' αἰώνων εὐσεβεῖ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τέκνα, τὰ ἀγαπήσαντα
τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐπρέπειαν ταύτης· Μητροπολίται, Πατριάρχαι, ἱερεῖς, κληρικοί,
ἐπιτροποι, διδάσκαλοι, πλοῦσιοι, ἑνδοξοὶ καὶ ἄδοξοι, πάντες ἐκεῖ τὸν αἰώνιον ὕπνον
ὑπνώττουσιν.

Ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος προεξέρχεται ὁ τάφος (1,15×0,80) τοῦ ἁγίου ἀλη-
θῶς καὶ βέκτου Μητροπολίτου Σμύρνης Ἀνθίμου, τοῦ εἰτα καὶ Οἰκουμενικοῦ Πα-
τριάρχου.

Ἐπ' αὐτοῦ ἀναγινώσκωμεν :

« Ἀκαματος τέο κασιγνήτιο Νι | κολάσιο [Σπουδῇ σῆμ' αἰὼν δείματο σοί, θύτα,
Σμύρνης πρὶν ἔδραν Ἀνθιμε, | ἀγλαῦναντ' ἐρίτιμον, Παγκο νοῦ σκάφους εὖ τ' ἰού-
ναντ' οἶακος, Ἀλλ' ἱρόν ὕστατα μητρί λίπες | χθονὶ γῆραϊ σκῆνος | Ναίει, δὴ πνεῦμα
Ὀυρανὸν ὕψιφαῖ | Ἐν εἵτοι σωτηρίῳ αὐμῶ Αυγουστου ιγ».¹

Δεῖγμα σεβάσματος Νικόλαος σὸς ἀδελφός . . . ΑΡ . . . ΙΔΗΣ. Τό δ' ἀνέθηκε.

Παρ' αὐτὸν δὲ χαμαὶ ὑπνώττει ὁ Πρεσβῶν Ἱεράρχης.

Ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου πλακῆς (2,15×1.) ἐξιτήλου ὑπὸ τοῦ χρόνου :

Κυριανὸς Σμυρναῖος, ὁ Πρεσβῶν νῦν ἱεράρχης

Ἰστατον ᾧδ' εὐδῶ πύματον ἐγρόμενος,

Ὡχετο μοι βίος ὁ δραπέτης φεῦ ! μάλλα γ' ᾧχα

1. Πρὸς. καὶ Χρυσάλλης τομ. δ'. σελ. 126.

Κεῖμαι δ' ἄρ' κωφὴ αὐτὸς ἐγώ γε κόνις,
Τὴν Θεὸς ἀνστήσει μ' αὖ πάλιν ἡχῇ
Πνεύματι συμμίξας. Ὁ Θεὸς ἰλάσθω μοι.
αὐθ. Μαρτίου λ.¹

Ὡ! ἱεροὶ ἡμῶν, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους Πρόγονοι, ἐκφράζομεν ἀίδιον τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν, ὅτι ἀκεραίαν ἡμῖν τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως παρεδώκατε· δεόμεθα τῷ Ὑψίστῳ, ὅπως οὕτως εὐγνωμόνως οἱ ἐπίγονοι προσευχηθῶσι καὶ ὑπὲρ ἡμῶν.

Εἰσθε οἱ Δίκαιοι τῆς Ἐκκλησίας, κοιμᾶσθε ἐν εἰρήνῃ ὑπὸ τὸ ἅγιον θάλπος Αὐτῆς. Δέεσθε ὑπὲρ ἡμῶν, σεβάσμια πρόσωπα, δι' ὅλου Ὑμῶν τοῦ βίου, ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας ἡμῶν μοχθήσαντα, καὶ κοπιᾶσαντα.

Ἄγιον τὸ χῶμα Ὑμῶν, καὶ αἰώνιον τὸ μνημόσυνον Ὑμῶν!

Σκέψεις. Αὕτη λοιπὸν ἡ ἱερὰ Ἀκρόπολις τοῦ ἐν Σμύρνῃ Χριστιανισμοῦ· ἐνταῦθα πᾶσαι αἱ ἱεραὶ παραδόσεις καὶ πᾶσα ἡ ἱερὰ ἱστορία τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Σμύρνης, συγκεντροῦνται καὶ συνέρχεται.

Ἐνταῦθα Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ἐνταῦθα Βουκόλος καὶ Πολύκαρπος, ἐνταῦθα, ὀλίγον πρὸς τ' ἄνω, τὸ ἱερὸν Στάδιον.

Ἐνταῦθα τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

Ἐνταῦθα τὸ πολυσεπτον Εὐαγγέλιον, τὸ περίσεμνον τέμπλον, τὰ ἱερὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Χριστιανικῆς τέχνης.

Ἐνταῦθα αἱ θῆκαι τῶν ἡμετέρων Προγόνων, ἐνταῦθα οἱ τάφοι τῶν ἀοιδίμων Πατριαρχῶν Διδασκάλων καὶ ἱερέων.

Ἐνταῦθα ὁ κρίκος ὁ συνδέων τὸν ἀρχαῖον Σμυρναϊκὸν κόσμον μετὰ τοῦ νῦν.

Ἐνταῦθα ζωηρότερον περιίπτανται τὰ μακάρια πνεύματα τῶν ἡμετέρων Προγόνων, ἀπτότερον νοθετοῦντα ἡμᾶς καὶ διδάσκοντα.

Εὐτυχεῖς ὅτι τοιούτων Προγόνων ἔχονοι ἐσμέν.

Εὐτυχεῖς ὅτι τηλικαῦτα τούτων ἔργα εὐσεβείας ὡς ὑπόδειγμα ἔχομεν.

Ἀξιώσον ἡμᾶς Κύριε, ὅπως, ὡς οἱ Πρόγονοι ἡμῶν, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν Σοὶ ζήσωμεν καὶ εἰς χεῖρας Σου τὸ πνεῦμα ἡμῶν παραθέσωμεν.

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Νεόδμητος κατὰ ἀρχιτεκτονικῆς ἀναξίας λόγου.

Ἐσωτερικῶς. IC. XC. (ἀπλῶς). Συνήθους τέχνης, ὑφ' ὅν :

«Δαπάνη Σοφίας Δημητρίου 1881».

MHP Θ8 (ἀπλῶς)· ἀρετὰ καλὸν ἔργον.

«Δαπάνη Αἰκατερίνης Στεφάνου 1881».

1. Πρὸς καὶ Χρυσάλλης τομ. δ'. σελ. 126.

Προσέρχου ὦ πιστὲ λαὲ εἰς τὰς αὐλὰς Κυρίου
καὶ λάτρευε τῷ κτίστῃ σου ἐκ πόθου σωτηρίου». ¹
Ἐν Σμύρνῃ τῇ κζ'. Ὀκτωβρίου 1894.

ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ

Εὐλίονον παραπήγμα, παρὰ τὸν ἀνεγειρόμενον νέον μαρμαρίνον ναόν.

Ἐσωτερικῶς. IC. XC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ.

ΜΗΡ. Θ8. Ἀντὶ ταύτης ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.

Πᾶσαι αἱ ἐν τῷ ναῷ εἰκόνες εἰσὶ μετριότατα ἔργα συγχρόνου τέχνης.

Ἡ ἀρχαιοτέρα εἰκὼν, ἣν εἶδομεν ἐν τῷ ναῷ ἐστὶν ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, κρεμα-
μένη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου. Ἰπ' αὐτήν :

† 1793 Δεκεμβρίου 20. Δέησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Γεωργίου». ²

ΝΑΟΣ ΒΟΥΚΟΛΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

Νεόδμητος ναὸς συνήθους τέχνης, (μῆκ. 29.70, πλ. 17.15 συμπεριλαμβανομέ-
νου καὶ τοῦ προνάου).

Ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος :

« Ἀνηγέρθη ὁδε Ναὸς | ἐν ἔτει σωτηρίῳ | Ἰουνίῳ κδ'. | αωθ'. ζ' ».

Εἰς τὸ ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος ἁγίασμα, εἰς ὃ ἀνὰ Πέμπτην οἱ εὐσεβεῖς συρ-
ρέουσιν, εἰσὶν ἐντετοιχισμένα τεμάχια μαρμάρων μετὰ σταυρῶν, ὧν ὁ μὲν $0,26 \times 0,26$ ὁ δὲ $0,65 \times 0,33$, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ἁγιασματος $0,23 \times 0,37$, λό-
γου ἄξιοι διὰ τὴν πολὺν αὐτῶν ἀρχιότητα δεικνύντες, ὅτι ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ
νῦν Ναοῦ ἡ ἐκεῖ που προὔπῃρχε πανάρχαιος Χριστ. Ναὸς ε'. — ζ'. αἰῶνος.

Οἱ Σταυροὶ οὗτοι εἰσὶ πολῦτιμοι, καθόσον ἐν τούτοις βλέπομεν τὴν σχηματο-
λογίαν τῶν Σταυρῶν τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας Σμύρνης. (Εἰκ. 122. 123.).

Αἱ εἰκόνες τοῦ εἰκονοστασίου εἰσὶν ἀνάξια λόγου ἔργα τέχνης τοῦ 1874, πλὴν
τῆς εἰκόνος τῶν ἁγίων Βουκόλου καὶ Πολυκάρπου ($1,08 \times 0,70$), λόγου ἁξίου ἔρ-
γου σοβαρᾶς χριστ. τέχνης 19. αἰῶνος.

Ἐν ταύτῃ, ὁ μὲν Βουκόλος εἰκονίζεται γέρον, ὁ δὲ Πολυκάρπος νέος τὴν ἡλικίαν.
Λυπηρὸν δ' ὅτι ἐνεκα ἀμαθοῦς ἐπιδιορθώσεως, ἡ Σμύρνη ἀπώλεσε μίαν τῶν ἀρχαίων
εἰκόνων τῶν δύο Πολιούχων αὐτῆς· εὐχόμεθα δ' ὅπως διὰ καταλλήλου τεχνικοῦ τρό-
που καθαρισθῇ ἡ εἰκὼν, καὶ ἀποδοθῇ οὕτω πολῦτιμον κειμήλιον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
τῆς Σμύρνης.

Ἐν τῷ ναῷ ἐπέδειξαν ἡμῖν καὶ δύο ἐτέρας ἰδιωτικὰς μικρὰς ἀργυρενδύτους εἰκό-

1. Ἡ ἐπιγραφή μέχρι τῆς χρονολογίας ταύτης ἐστὶν ἔργον τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης κ.
Βασιλείου. Πρβλ. « Διάφορα ἐπιγράμματα » αὐτοῦ. 1906 σ. 29.

2. Ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἀνεγειρόμενου ναοῦ εἶδομεν λίθον, ἐφ' οὗ ἡ ἀρχαία ἐπιγραφή :

νας, τὴν μὲν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, μᾶλλον καλῆς τέχνης (0,49×0,31), ἐφ' ἧς :

«Δέσεις τοῦ εὐναρίου Καζαζιδων τοῦ νέου Μπεζεστενίου 1813 ἢ τοῦ Καραπαναγιώτη τὸ Ἀραγαστήριον (ἐργαστήριον) ἐφηθισθηκαί» (=κατεσκευάσθη).

τὴν δὲ τοῦ ἁγ. Βουκόλου (0,19×0,15) ἔργον ἀνάξιον λόγου «Ο ΑΓΙΟΣ ΒΟΥΚΛΑΣ»¹

Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ φίλος ἡμῶν Ιατρός κ. Μπενάκης ἐπέδειξεν ἡμῖν ἰδίαν ἀργυρένδυτον τῶν ἁγίων Βουκόλου καὶ Πολυκάρπου εἰκόνα (0,44×0,33)

Ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς πλῆκός :
† «Δείσεις τον | δούλον του
| ρουφέτη Καζιδων 1792»

Ἐπ' αὐτῆς δὲ τῆς εἰκόνης :
«Δείσεις τοῦ δούλου τοῦ
Θεοῦ Δημη|τρίου προσκυνητοῦ
εἰ ὅποια εἰκόν | ἀφιερονετε εἰς
τὸ ρουφέτη τον | Καζαδηδων |
καὶ εἰς κάθε καιρόν ὅπου θέλον
βάλλη γέροντα ναλαμβανη την
αἰγιαν | εἰκονα 1730».

Εἰκ. 122. Ἐκ τῶν σταυρῶν τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας Σμύρνης.

Εἰκ. 123. Ἐκ τῶν σταυρῶν τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας Σμύρνης.

Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν δὲ τούτων, καὶ τῆς ὀπισθεν τῆς εἰκόνης τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἐν τῷ ναφ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπιγραφῆς, βλέπομεν ὅτι τὴν μὲν ἐορτὴν τῶν ἁγίων Βουκόλου καὶ Πολυκάρπου ἐτέλει ἐν Σμύρῃ τὸ σωματεῖον τῶν Καζαζιδων, τὴν δὲ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου τὸ τῶν Παπουτζιδων.

Ἐν τῷ ναφ τούτῳ ὡμιλήσαμεν τῇ 21 Ἀπριλίου Μ. Σάββατον, καὶ τῇ 27 Ἀπριλίου 1907 Παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου.

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΛΥΓΑΡΙΑΣ

Εὐτελέστατον ξύλινον παράπηγμα, οὐδὲν λόγου ἄξιον ἔχον. (Φωτ. 6267).

Ἐσωτερικῶς :

IC. XC. } ἀπλῶς. Ἔργα συγχρόνου ἀναξίας λόγου τέχνης.
MHP. Θ8 }

Ὅπισθεν τούτου εὗρηται κτιστὸν προσκυνητᾶριον, ἐφ' οὗ ἐπὶ λίθου ἀμαθῶς εἰσὶ κεχαραγμένα :

EC | XϚ
— | —
NH | KA

{ IC. XC.
NI KA }

1. Γνωστὸν ὅτι κατὰ Σμυρναϊκὸν ἰδίωμα, ὁ πολὺς ἄνθρωπος οὕτως ὀνομάζει τὸν ἅγιον Βουκόλον.

Παρ' αὐτῷ δὲ εὐρεται ἡ γνωστὴ λυγαριὰ, κατάφορτος ὑπὸ ταινιῶν, κλωστῶν καὶ ποικίλου χρώματος κουρελίων, ἅτινα κρεμῶσιν οἱ ἐκ πυρετοῦ ἢ ἄλλων ἀσθενειῶν κατατρυχόμενοι.

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ (Μορτάκια)

Νεόδμητος νὰὸς μονόκογχος, οὐδὲν ὑπὸ ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ἀγιογραφικὴν ἐποψίν λόγου ἄξιον παρουσιάζων.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς αὐλαίας θύρας ἀναγινώσκομεν :

$$\begin{array}{r|l} 20 & \\ \hline M & 8 \\ \hline 18 & 79 \end{array} \quad (=20 \text{ Μαίτου})$$

ὁπίσω δὲ τῆς κόγχης :

$$\begin{array}{r|l} ICX & NK \\ \hline 18 & 54 \end{array}$$

Ἑσωτερικῶς : IC. XC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ.

ΜΗΡ. ΘΒ. ἀπλῶς. Ἔργα ἀναξίας λόγου τέχνης.

1. Ἡ πράξις αὕτη οὐδαμῷ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ νομίμων στήριζεται· εἶναι ὅμως τόσον βαθέως πανταχοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξηπλωμένη, ὥστε πολὺ δυσκόλως θὰ ἡδυνάτο τις νὰ ἐξαλείψῃ τὴν συνήθειαν ταύτην.

Οὕτως ἐν Σαλαμίνι, ἐν καιρῷ ἐπιδημίας ἀμεμπτοὶ κόραι περιζωννύουσιν ὁλόκληρον τὴν ἐνδοξὸν πόλιν τῆς Σαλαμίνος διὰ νημάτων· εἰτα διὰ τούτων ὑφαίνουσι ὑποκάμισον, ὅπερ ἀφιεροῦσιν εἰς τὸν ἐντὸς σπηλαίου πρὸς Δ. τῆς πόλεως κείμενον ναῖσκον τοῦ ἁγίου Χαράλάμπους, καὶ ὅπερ οἱ ἐγγῶριοι καλοῦσι ἀπὸ ποικίλου τοῦ ἁγίου Χαράλάμπους· ὅπερ εἰτα κατατέμνουσι καὶ λαμβάνουσι τεμάχια ὡς φυλακτά.

Ἡ αὕτη συνήθεια τελεῖται καὶ ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου «στὴν Κολώνα», καὶ πανταχοῦ σχεδὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ἄλλαι συγγενεῖς φυλαί, κρεμῶσι ὡσαύτως πληθὺν κουρελίων τοιούτων ἐπὶ δένδρων, πρὸς ἀπομάκρυνσιν ποικίλων ἀσθενειῶν.

Ἦδη οἱ Δρυῖδες εἶχον τὴν πρὸς τὰ δένδρα λατρείαν, καὶ οἱ ἐν Δωδώνῃ Πρόγονοι ἡμῶν ἐχρέμων ποικίλα καὶ ἐκ μετὰλλων ἀφιερώματα ἐπὶ τούτων, ἅτινα κρουόμενα ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐξηγγεῖλαν εἰς τοὺς ἱερεῖς τὴν θέλησιν τῶν Θεῶν.

Ἡ συνήθεια εἶναι παναρχαία, λείψανον τῆς λατρείας τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν Προγόνων.

Οἱ Χριστιανοὶ δύνανται νὰ παραλείπωσιν ἢ νὰ πράττωσι τοῦτο, ὡς ἀδιάφορον συνήθειαν, τηρεῦντες ἐν καὶ μόνον τὸ οὐσιώδες, τὴν πίστιν. Διότι οὐχὶ ἡ ταινία καὶ τὸ κουρέλιον, ἀλλ' ἡ πίστις σώζει τὸν πάσχοντα, καθ' ἃ ρητῶς ὁ Κύριος ἐξεφράσθη «κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν» καὶ οὐχὶ «κατὰ τὰ κουρέλια γεννηθήτω ὑμῖν».

Ἡ παιδεία εἶναι τὸ μόνον μέσον, ὅπερ θέλει ἀπαλλάξῃ τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα τῶν περιθεῶν ἐξωτερικῶν τύπων τούτων· ἡ Παιδεία εἶναι Φῶς καὶ Ἀλήθεια, καὶ ὁ Κύριος εἶπεν : «Γινώσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς».

Περὶ τῶν Ναὸν εἰδομεν πολλὰ συντρίμματα ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης καὶ ὀγκολίθους ἐξ ἀρχαίου οἰκοδομήματος. Τίνος ἄρα γὰρ θεοῦ ἢ θεᾶς τὰ εἶδη δὲν ἐκληρονόμησαν οἱ ἐκεῖ Χριστιανοὶ διὰ τοῦ βαθέως ἐρριζωμένου τούτου ἐθίμου τῆς λυγαριᾶς;

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου :

† «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ διὰ χειρὸς Θεοκλήτου Μοναχοῦ Βερροιαίου».

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ Ο ΑΡΧΩΝ ΜΙΧΑΗΛ

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς αὐλαίης θύρας :

«Εἰρήνη τὰδ' ἐπαυλὶς ἰδὲ ἡσυχίης μακαριστῆς | ἀμπαύσσα βροτοὺς ἐκ βιοτοῦ κα-
μάτων | ξυνὸς ὁ χώρος ὁ κλῆρος ὁμοῖός ὦδε γὰρ οὕτις | φέρτερος ἐστ' ἐτέρου πλού-
σιος ἢ ἐπίνης | εἰς Θεὸς ἐν κόλποις εἰνάζει πνεύματα πάντων | πᾶσι διὰ ζωῆς ἐλπίς
ἐπαγρυπνέει».¹

Τὸ ὑπὸ Ἡλία Τανταλίδου ποιηθὲν τοῦτο, ἐπὶ τῆς ὀπισθίης πλευρᾷς λίαν ἐπι-
τυχῶς ὁ Σμύρνης Βασιλεῖος μετέφρασεν οὕτως :

« Ἡσυχίας τόπος οὗτος καὶ εἰρήνης ζηλωτῆς
ἀναπαύων τοὺς ἀνθρώπους ἐκ φροντίδων βιοτῆς
Κοινὸν ἐστὶ τὸ χωρίον καὶ ἡ τύχη ἡ αὐτὴ
κ' εἰς ἐνδόξους καὶ ἀδόξους οὔτε διαφέρει τι
πτωχοῦ κόνις καὶ πλουσίου εἰς Θεὸς δὲ ἀγαθὸς
ἐν τοῖς κόλποις ἀναπαύει τὰς ψυχὰς ὡς ἀληθῶς
τῶν πιστῶν ἀπάντων ἅμα καὶ ἐλπίς ἀληθινῇ
Αἰωνίου ζωῆς μία ἐπὶ πάντων ἀγρυπνεῖ».

Ἐν μέσῳ τῶν εὐσεβῶς κεκοιμένων ὑψοῦται νεόδηκτος ὁ Ναὸς τοῦ Ταξιάρχου.

Ἐσωτερικῶς. Αἱ ἐν αὐτῷ εἰκόνες εἰσὶν ἀνάξια λόγου ἔργα τοῦ 1872.

IC. XC. | ἀπλῶς.
MHP. ΘΣ. }

Ἐπὶ τοῦ τοίχου εὗρηται εἰκὼν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, συνήθους τέχνης.

« Ἡ παροῦσα εἰκὼν εἰσαρχῇ [τοῦ σιναφιου τῶν κοκινόμπογιατζήδων. Χεῖρ Ἀν-
δρέου Πολήτη 1794 Ὀκτομβρίου 8].

Μεσημβρινῶς ὑψοῦται τὸ Μέγαρον τῆς ματαιότητος, ἡ ὁστοθήκη τοῦ Νεκροτα-
φείου, ἐφ' ἧς αἱ ζωηραὶ ῥήσεις τοῦ Ἰεζεκιήλ, αἱ μετὰ τσσαύτης κατανύξεως ἀκούό-
μεναι κατὰ Μέγα Σάββατον :

1 «Τὰ ὁστὰ τὰ ξηρὰ ἀκούσατε λόγον Κυρίου τάδε λέγει Κς (Κύριος) τοῖς ὁστέοις
τούτοις.

2 «Ἰδοὺ ἐγὼ φέρω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα καὶ ἀνοίξω
ἐφ' ὑμᾶς σάρκα καὶ ἐκτενώ.

3 «ἐφ' ὑμᾶς δέρμα καὶ δώσω πνεῦμα μου εἰς ὑμᾶς καὶ ζήσασθε καὶ γνώσεσθε ὅτι
ἐγὼ εἰμι Κύριος». Ἰεζεκ. κεφ. λζ'.

Η ΑΓΙΑ ΜΑΡΚΕΛΛΑ (Ἰουλίου 22)

Λίαν παρὰ τοῖς Χίοις ἰδίως τιμωμένη.²

Ὁ Ναὸς ἐντελῶς νέος, οὐδὲν ἀπολύτως λόγου ἄξιον ἔχων.

1. Βασιλείου Σμύρνης. Διάφορα ἐπιγρ. σ. 24.

2. Τὸν κατὰ πλάτος βίον αὐτῆς ἰδεῖ, Νέον Λεμνονάριον.

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΥΡΤΙΔΙΩΤΙΣΣΗΣ ἐν Μερσινλί, (Μερσινέα).

Παράπηγμα ξύλινον παρὰ τὸν ἀνεγειρόμενον μέγαν μαρμαρίνον Ναόν, οὐδὲν λόγου ἄξιον ἀντικείμενον τέχνης ἔχον.

IC. XC. ἀναξίας λόγου τέχνης.

MHP. ΘΒ. Η ΜΥΡΤΙΔΙΩΤΙΣΣΑ (κέντημα διὰ χειρός).

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς ἀνατολικῆς αὐλαίας θύρας :

« Ἡ πύλη αὕτη μετὰ τοῦ ἐκατέρωθεν περιτειχίσματος ὠκοδομήθη τῇ συνδρομῇ τῶν ὁρθοδόξων χριστιανῶν Σμύρνης ἐν ἔτει 1898 ».

ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ

Ἐντελῶς ἀνάξιον λόγου ξύλινον παράπηγμα, προκαλοῦν τὴν λύπην τοῦ εὐσεβοῦς χριστιανοῦ.

IC. XC. } ἔργα τέχνης ἀναξίας λόγου.
MHP. ΘΒ. }

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ναοῦ εὑρεταὶ μικρὰ καμάρα, δι' ἧς αἱ μητέρες κατὰ Δευτέραν περνώσι τὰ ὑπὸ ἀσθενειῶν κατατρυχόμενα βρέφη, καὶ ἰδίᾳ τὰ καταλαμβανόμενα ὑπὸ γκρίνιας. (Φωτ. 6258).

ΝΑΟΙ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΟΙ

Σταυροπηγιακοὺς Ναοὺς καλοῦμεν τοὺς κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξαρτωμένους, εἰς οὓς ἐπέμπετο σιδηροὺς σταυροί, ἐφ' οὓς ἐγράφετο ἢ ἐν τῷ Εὐχολογίῳ εὐχὴ ἐπὶ Σταυροπηγίῳ, καὶ ὅς ἐπήγνυτο κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ μέρος τῆς ἀγίας Τραπέζης.¹

Ναοὶ δὲ τοιοῦτοι ἐν Σμύρνῃ εἰσὶ δύο : ὁ τοῦ Ὁρφανοτροφείου καὶ τοῦ Νοσοκομείου.

ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΥ ἢ ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Ἐσωτερικῶς. Εἰκὼν IC. XC., ὑφ' ἣν « Χ. Συράκος » (ὁ ζωγράφος) 1894.²

MHP. ΘΒ. « Δαπάνη τῆς Ἀδελφότητος ἢ « Φιλοκαλία ».

« Θ. Ἀντωνιάδης » 1904 (ὁ ζωγράφος).

ΝΑΟΣ ΤΟΥ Ι. ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ Ο ΑΓΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ

(κοινῶς, ὁ ἅγιος Χαράλαμπος).

Τῷ 1748 ὠκοδομήθη τὸ πρῶτον τὸ Ι. Νοσοκομεῖον, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐν Σμύρνῃ ἐγεννήθη ὁ σοφὸς Κοραΐς,³ ὅπερ πυρποληθὲν τῇ 4 Μαρτίου 1797, ἀνη-

1. Τοιοῦτος σταυρὸς τοῦ 1644 μετὰ τῆς ἐν τῷ Εὐχολογίῳ ἐν σελ. 337 εὐχῆς, διασώθη εἰς εἰς τὸ ἡμέτερον Χριστιανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον ὑπ' ἀριθμ. 4627.

2. Ἀντὶ τοῦ 1904, ὡς μ' ἐβεβαίωσαν οἱ ἐπίτροποι.

3. Κοραΐς. Συλλογ. Προλεγόμενων. Παρίσιαι 1833. σ. η'.

γέρθη νέον τῇ 15 Ἰουνίου ἰδίου ἔτους, ὡς δὲ νῦν ὁράται ὠκοδομήθη τῷ 1852.¹

Εἰς τὸ ὑπέρθρον τοῦ Ναοῦ :

† «Ὁ πάνσεπτος καὶ περικαλλὴς οὗτος | καὶ Σταυροπηγιακὸς ναὸς τοῦ ἁγίου ἐν-
δόξου | ἱερομάρτυρος Χαραλάμπους πάνυ μικρὸς καὶ | ἀτελής ὢν τὸ πρότερον ἀνη-
γέρθη ἐκ βάθρων γῆς ὡς | ὁράται τανῦν τῇ συνδρομῇ καὶ βοηθείᾳ τῶν ἐνταῦθα κα-
τοι|κων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν τὸ αὐτὸ σωτήριον | ἔτος ἐπὶ τῆς ἐπι-
τροπῆς Δημητρίου Βαφιαδάκη Χριστοφόρου Μω | ραΐτινῃ Νικολάου Ἀλεξάνδρου
Μανουὴλ Δημητρίου Ἀντωνίου παπᾶ Ζα | φυροπούλου καὶ Θεοδώρου Δ. Κούτσα ὁ
δὲ ἐν αὐτῷ λατρευόμενος Ὑψίστος Θεὸς ἀντιβραβεύσειεν τοῖς ἔργῳ καὶ λόγῳ συνδρα-
μοῦσιν εἰς τὴν | τούτου ἀνέγερσιν».

Αἱ ἐν αὐτῷ εἰκόνες εἰσὶν ἔργα συνήθους τέχνης.

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ι. Χ :

«Διὰ χειρὸς Δημητρίου Χ' Λαμπρινοῦ 1842 Φεβρουαρίου 5».

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου :

«αὐτῷ Ἰουνίου 8. Χεῖρ Χ' Λαμπρινοῦ Σμυρναίου».

Ὑπὸ τὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς :

«Δέσεις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ τοῦ ἱσαφίου τῶν παπουτζιδῶν 1816· χεῖρ Δη-
μητρίου Εὐδοίου».

Ὑπὸ τὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου :

«Μνησθεὶς Κε (=Κύριε) τοῦ εὐλογημαίνου ρουφετίου καλαὶ | τζήδων τῶν διὰ δα-
πάνης ἰδία ἱστορησάντων | ταύτην τὴν σεβασμίαν εἰκόνα τῷ ἀφῇ (1790) Ἰαν. α'».

Ὑπὸ τὴν τῶν ἁγίων Πάντων :

«αφῇ | δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Κωνσταντίνου ἱερέως».

ΚΙΝΗΤΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

Τοιούτων φορητῶν ἢ κινητῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος, πρῶτος ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος διὰ τοὺς ἐν τῷ στρατεύματι αὐτοῦ Χριστιανούς.²

Πρώτη δέ, ἀδείξ τῶν ἀρμοδίων Ἐπισκόπων, εἰσαγαγούσα τοιαύτας φορητὰς Ἐκκλησίας ἐν τῷ ἀναγεννηθέντι ἡμῶν Κράτει, ἐστὶν ἡ Α. Μ. ἡ Βασιλισσα ΟΑΓΑ, τοιαύτας διαπέμπουσα δι' ἡμῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς, καὶ τισι τῶν φιλαν-
θρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, ὡς καὶ ἐν τισι στρατιωτικοῖς Συντάγμασι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Οὕτω τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Σμύρνης ἐξαίτησάμενου δύο τοιαύτας,

1. Μ. Οἶκ. Τὰ Σωζόμ. Α. σ. 340. α'.

2. Εὐσεβ. ἐν βίῳ Κωνσταντίνου Δ. 56. «ὅπως ἐπὶ Πέρσας στρατευόν συμπαρέλαβεν ἐπι-
σκόπους καὶ σκηνὰς ὡς σχήματος Ἐκκλησίας», περὶ οὗ καὶ ὁ Σωκράτης ἀναφέρει ἐν τῇ Ἐκ-
κλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ: «ἰσσοῦτος δὲ ἦν περὶ τὸν Χριστιανισμὸν πόθος, ὡς καὶ Περσικοῦ
μέλλοντος κινεῖσθαι πολέμου, κατασκευάσας σκηνὴν ἐκ ποικίλης ὀθόνης, Ἐκκλησίας τύπον ἀπο-
τελοῦσαν, ὥσπερ Μωϋσῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπεποιήκει καὶ ταύτην φέρεσθαι, ἵνα ἔχει κατὰ τοὺς ἐρη-
μοτάτους τόπους ἐκκήριον ἡγούμενον». (Α'. 18).

τὴν μὲν διὰ τὸ Κεντρικόν, τὴν δὲ διὰ τὸ Ὀμηρίον Παρθενοναγωγείον, ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα ἡδύκοησεν ὅπως πέμψῃ δύο τοιαύτας, εὐχηθεῖσα ἀμφοτέροις τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς καθιδρύμασι διὰ τοῦ συνοδεύοντος αὐτάς ἐγγράφου τὰς ἀρίστας προσόδους πρὸς μόρφωσιν καλῶν Ἑλληνίδων Μητέρων.

Πόσον ὑπέροχος, τὰ πάντα ἐν ἑαυτῇ περιέχουσα, ἡ ἐκ τριῶν λέξεων αὕτη εὐχή!

Τῇ 19 δὲ Σεπτεμβρίου 1907, παρόντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως κ. Ἰακώβου, ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου, τοῦ Ἀγγλου ἱερέως κ. Χίτσενς, τῶν Ἐφόρων, Καθηγητῶν, Διδασκαλισσῶν καὶ πασῶν τῶν μαθητριῶν τοῦ Κεντρικοῦ, ἐν ἀπεριγράπτῳ συγκινήσει ἐγένετο ἡ πρώτη θεία λειτουργία ἐν αὐτῇ, ὑπὸ τοῦ πανοσιωτάτου ἱερομονάχου κ. Δαμασκηνοῦ Σεργιάδου.

Τὴν σεμνὴν δὲ καὶ ἱερὰν ταύτην τελετὴν ἐν ἣ μέρος μόνον τῶν μαθητριῶν ἐφοτογραφήθη, παρίστησι ἡ εἰκὼν 124, τῶν Ἑλληνίδων Σμυρναίων μαθητριῶν, περιτοιχουσῶν τὸν τεῦθεν τὴν ἑαυτῶν Μητέρα Ἐκκλησίαν.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐγένετο καὶ ἐν τῷ Ὀμηρίῳ ἡ πρώτη θεία λειτουργία, παρισταμένων ὡσαύτως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Διοικητικῶν ἀρχῶν μετὰ τοῦ Συλλόγου τῶν Καθηγητῶν καὶ Διδασκαλισσῶν, τῆς εὐπαιδέυτου Διευθυντρίας κ. Λουίζου, ὡς καὶ πασῶν τῶν μαθητριῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου Καθιδρύματος.

Εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς τελετὰς ταύτας ὡμιλήσαμεν, ἀναπτύξαντες τὴν ὥραιαν καὶ ὕψηλὴν Εὐχὴν τῆς Α. Μ. τῆς Βασίλισσης, εὐχηθέντες ὡσαύτως τὰ δεόντα, ὅπως τὰ δύο ταῦτα ἀνώτατα Παρθενοναγωγεία, ἐς αἰὲ μένωσι φωτοβόλοι ἐστίαι τοῦ Πνεύματος, πρὸς φωτισμὸν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς μορφώσεως μητέρων, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῶν ἐθνῶν.

Ταῦτα καὶ περὶ τῶν δύο κινητῶν τούτων Ἐκκλησιῶν, εὐσεβεστάτων Βασιλικῶν δωρεῶν τῆς Μεγάλης Μητρὸς τοῦ ἔθνους, τῆς Α. Μ. τῆς Βασίλισσης ἡμῶν ΟΛΓΑΣ.

ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ

Πλὴν δὲ τῶν ἱερῶν τούτων Ναῶν εὐρηνται ἐν Σμύρνῃ καὶ τινα παρεκκλήσια, ἐν αἷς δὲν τελεῖται ἡ θεία λειτουργία.

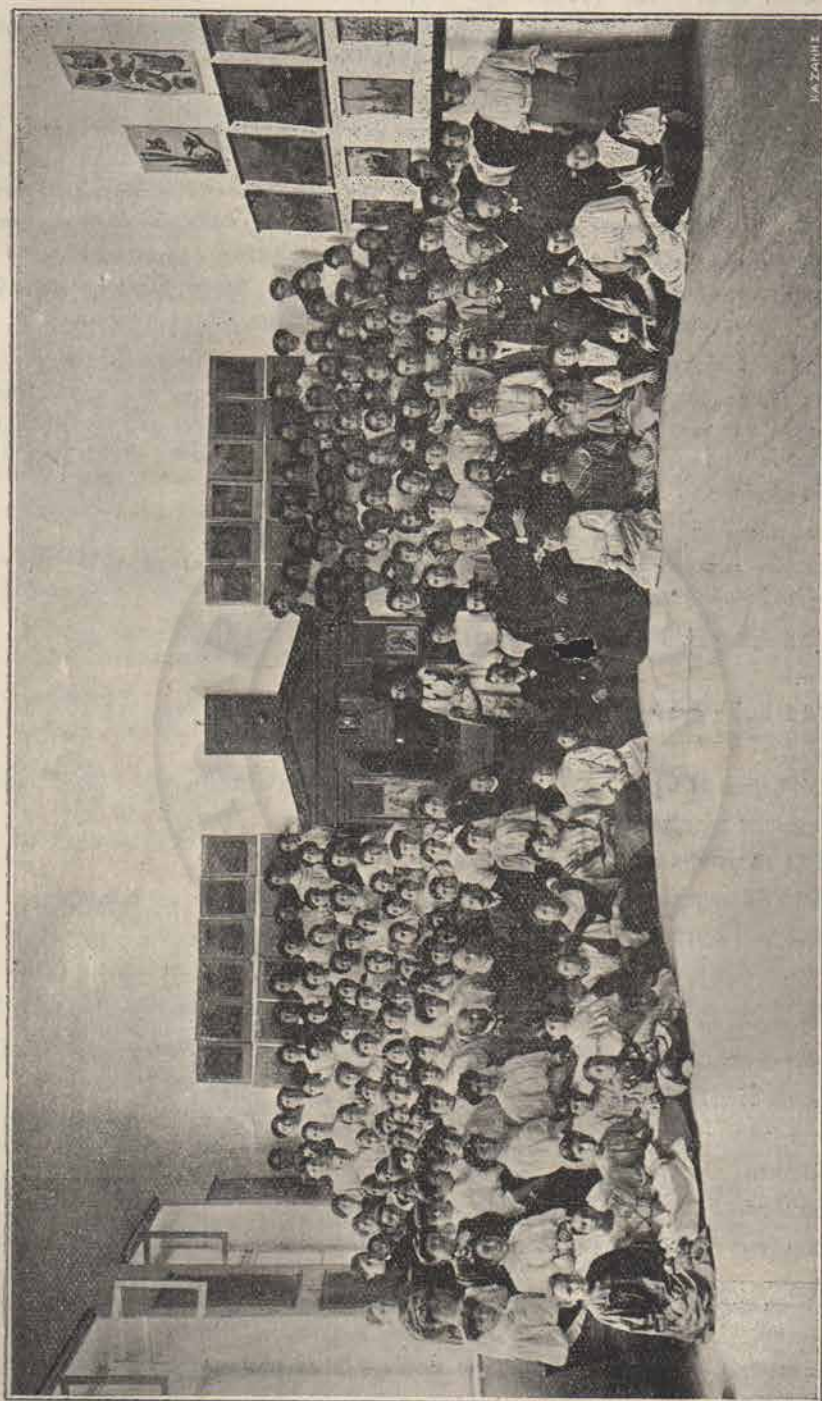
Ταῦτα εἰσὶν :

1. **Ἡ Παναγία τοῦ Κύκκου**, ἥτις, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς καταφαίνεται, ἦν ποτε μετόχιον τῆς ἐν Κύπρῳ Μονῆς τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου. Ἐν τῷ ἀπλουστάτῳ οἰκοδομήματι τούτῳ εὐρηνται συγκεντρωμέναι ἱεραὶ τινες εἰκόνες, ὧν μεγάλη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου μετὰ τῶν περὶ θραυμάτων ἐστὶν ἔργον ἱκανῶς καλῆς χριστιανικῆς τέχνης.

Ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τούτῳ εὖρον τὴν ἐπιγραφὴν :

IC		XC
NI		KA

Τῇδε ἀγνὴ τὴν προσφορὰν τῶν ἐλαχίστων μόνον | δέξ' εὐμένως δεόμεθα τῶν αὐτα-

ΕΙΣ. 124. Ἡ πρώτη θεία λειτουργία, ἡ τελεσθεῖσα ἐν τῇ κινιτῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Κεντρικοῦ Παρθενωγραφείου
τῇ 19 Σεπτεμβρίου 1907.

δέλφων πόνων ἡμῶν | τῶν δούλων σου θερμῶς ἐκ Πάφου ὀρμωμένων | Αὐξεντίου
Ἰωακείμ τῶν τεταπεινωμένων καὶ ἀντ' αὐτῶν ἀξίωσον | τῆς ἄνω βασιλείας ὥσπερ
καθικετεύομεν βοῶντες ἐκ καρδίας ἀμὴν | ἀψήη Ὁκτωβρίου α'.

Εἰς τὸ ὑπέρθρον τῆς μεσημβρινῆς πύλης.

«Φλογίζομαι νυνὶ ἐγώ, ὁ φλόγα ἀναστήσας κ(αὶ) ἐμπρ(η)σμὸν ὀλοτελῇ κακῶς ἐπι-
νοήσας, τοὺς Χριστολάτρας βουληθεὶς κωλύσαι ψαλμωδίας, κ(αὶ) ἀποστήσαι παν-
τελῶς τῆς θείας ὑμνωδίας, ἥ | κ(αὶ) νῦν ὁρῶ ὁ ἄθλιος οἶκον τὸν πεπρησμένον ὠραῖον
κ(αὶ) περικαλ|λῇ αὖ ἀνεγηγερμένον κ(αὶ) πλήθος πολὺ, κ(αὶ) ἄπειρον ψάμμον νικῶν
θαλάσσης, ψάλλον κ(αὶ) μέλπον ἐν αὐτῷ μετ' εὐλαθείας | πάσης, ἔγνω σαφῶς νῦν πο-
λεμῶν θεοῦ μητρὶ παρθένῳ, | ὅθεν κ(αὶ) διωκόμενος κλαίω, θρηνῶ κ(αὶ) στένω. ἀψήγ'»
(=1793). Πόνος κ(αὶ) ἐπιστασία Γέρου Ἰωακείμ Κυπρίου Μαρτίου κα'.

Ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς αὐλῆς :

Δόμος ὁδῆτα, μητροπαρθ(έ)νου κόρης | μονῆς τοῦ Κύκκου, τῆς κατὰ Κύπρον
πέλων | πυρὶ καταναλωθεὶς νῦν αὖθις ἀνεκτίσθη | μήκους εὐρους τε, κ(αὶ) κάλλους
λαχῶν πλείον | πόνο, δαπάνη, πρῶτην Χρυσάνθου Κυπρίου | μονῆς τῆς αὐτῆς ἀδελ-
φοῦ κ(αὶ) προστάτου | ὃν καθορῶν με τῶν πόνων μακαρίσις.

Ὡσαύτως ἐν τῇ αὐλῇ :

Τίς ἐκ τῶν πατέρων τῆς | μονῆς ταύτης ἀνήγειρεν εἰς | κάλλ(λ)ος : Αὐξεντίος πρω-
τοσύ | γγελος οὐκ ἄλλος. ἀψήθ' (1799).¹

2. Ἡ Ἀγία Παρασκευὴ εἰς Ἀτζέρμ-Χάνι, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ Ἱ. Νο-
σοκομείου.

3. Ἡ Εὐαγγελίστρια εἰς Ταβάχχανα, ἐξαρτωμένη ὡσαύτως ἐκ τοῦ Ἱ. Νο-
σοκομείου.

Ἡ Ἀγία Κυριακὴ, πρὸ τοῦ Χαλκᾶ-Βουνάρ καὶ πέραν τοῦ Τεπεντζακίου.²

Εἰς ταύτας προσθετέα καὶ τὰ προσκυνητάρια.

5. Τῆς Λυπημένης Παναγίας.

6. Τῆς Παναγίας «ἡ Ντουδαριώτισσα» καὶ

7. Τοῦ ἐν Πούντζ ἁγίου Μηνᾶ.

ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ

Μεγίστην σημασίαν πρέπει ν' ἀποδίδῃ ὁ ἐν Τουρκίᾳ ἰδίᾳ Ἑλληνισμὸς εἰς τὰ
ὑδάτα τὰ καλούμενα «Ἀγιάσματα».

Τὰ Ἀγιάσματα, ὥσπερ τηλεγραφικὰ σύρματα μεταβιβάζουσι καὶ φέρουσιν ἡμῖν
τὰς φωνὰς καὶ τὰς παραδόσεις τῶν ἀπομεμακρυσμένων αἰώνων, περὶ τῶν χριστι-
ανικῶν Ἐκκλησιῶν τῶν μὴ ὑπαρχουσῶν πλέον.

Ἀπὸ μόνων τούτων πολλὰκις ἤδη, ὁ ἱστορικὸς καὶ ὁ ἀρχαιολόγος ἐξαρτῶμενος,

1. Ἰδὲ ταύτας δημοσιευθείσας ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Φοντριέρ καὶ ἐν τῇ «Προῦφ» Σμύρνης.
29 Μαΐου 1907.

2. Κατὰ τὸν κ. Ἀντωνόπουλον εὑρίχεται ἐν Σμύρνῃ καὶ παρεκκλήσιον Σλαβωνικὸν ἢ Πα-
ναγία (Μ. Ἀσία σ. 118).

ἀναρριγᾶται καὶ βυθίζεται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων, πολλὰ εὐρίσκων, πολλὰ διασαφίζων καὶ περὶ πολλῶν φωτίζων καὶ φωτιζόμενος καὶ ὅπερ σπουδαϊότατον, πολλὰ περὶ τῶν τοπικῶν δικαιοματίων τοῦ Γένους προσποριζόμενος. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ τὴν συνοικίαν αὐτοῦ, ὀφείλομεν εἰς τὸ ἐκεῖ προὔπαρξαν ἁγίασμα (Ἰδὲ σ. 211).

Τοιαῦτα ἐν Σμύρνῃ, πλὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὸ Ψαρρόχانون ἐν τῷ Φραγκομαχαλᾷ, ἀναγόμενον εἰς τὸν ιγ'. αἰῶνα, ἐξ οὗ οὐδὲν σήμερον φαίνεται, πρὸ εἰκοσαετίας σκεπασθέντος, ὡς εἶπέ μοι ὁ μακαρίτης Φοντριέρ,¹ εἰσὶ :

1. **Τὸ ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Βουκόλου** (Ἰδὲ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ ἁγίου Βουκόλου σ. 228).

2. **Τὸ ἁγίασμα «Παναγίας τῆς Γαλατούσας»**. (Κρουφὴ Παναγία).

Τοῦτο ὑπάρχει πλησιέστατα πρὸς τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, εἰς ὃ κατερχόμεθα διὰ πολλῶν βαθμίδων, καὶ εἶτα στρέφοντες προχωροῦμεν ἱκανῶς, καὶ πάντοτε κεκλιμένοι, μέχρις οὗ φθάσωμεν εἰς τὸ ἁγίασμα, ἐφ' οὗ εὐρηναὶ μικραὶ τινες κινηταὶ εἰκόνες, καὶ ἐπὶ στρογγύλῳ μαρμάρῳ ἀναγεγλυμμένος σταυρὸς, ὃν τῇ γνώμῃ ἡμῶν μετέφερον ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἦν παλαιὸν ὁδωγραφεῖον τῆς πόλεως, ὅπερ ἀναφέρει καὶ ὁ Μ. Οἰκονόμος.²

3. **Τὸ ἁγίασμα τοῦ Κύκκου**, εἰς ὃ κατερχόμεθα διὰ πολλῶν βαθμίδων. Εἰς τὸ βάθος τοῦτου ἀνεύρομεν κινητὸν τμήμα μαρμάρου (0,22×0,25), ὅπερ ἀπετέλει μέρος σταυροφόρου θωρακίου, οὗτινος περιεσώθη ἐλάχιστον τὸ κάτω μέρος τοῦ σταυροῦ (Εἰκ. 109), πρὸς δὲ ἐν αὐτῷ περιεσώθη μικρὰ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἐφ' ἧς, ὡς εἶπέ μοι τις τῶν ἐμῶν ροιτητῶν, μετὰ τὴν ἐκείθεν ἀναχώρησιν ἡμῶν, ἀνέγνω τὸ ὄνομα «Παναγία Ἀλατιούσα».

ΝΑΟΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΡΟΑΣΤΕΙΟΙΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Εἰς τὰ Προάστεια τῆς Σμύρνης εὐρηναὶ οἱ ἐξῆς πάντες νέοι Ναοί :

1. Ἐν **Βαῦρακλὶ** ὁ ναὸς τῆς Ἀναλήψεως (Μανουὴλ ἱερεὺς). Οὐδὲν τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος ἀντικείμενον ἐν αὐτῷ εὕρομεν.

2. Ἐν **Πετρωτοῖς**, ἡ Ἀγία Τριάς (Ἰωαννὴν ἱερομόναχος).

3. Ἐν **Μελαντιά (Καρατὰς)**, ἡ ἁγία Παρασκευὴ (Γαβριὴλ ἱερομόν).

4. Ἐν **Καλλιθέᾳ (Καρατῆνα)**, ἡ Μεταμόρφωσις (Δημήτριος ἱερεὺς).

5. Ἐν **Σφακτηρίᾳ (Ζαλχανᾷ)**, ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου (Μάρκος ἱερεὺς).

6. Ἐν **Λευκαίᾳ Πηγῇ**, οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι (Νεόφυτος ἱερεὺς).

1. Τοῦτο καίτοι ἔνθα νῦν τὰ Γραφεῖα τῆς Ἑταιρείας τῶν ὁδῶν Χαλκα-βουνάρ. (Πρβλ. σ. 191. καὶ Φοντριέρ ἢ Μονὴ τῶν Λέμβων. Μετάφρ. Ζάχα σ. 17.)

2. Μεγ. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Δ'. σ. 338. Κατὰ Δευτέραν, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, συρρέουσιν εὐσεβεῖς γυναῖκες ἐν αὐτῷ ἁγιαζόμεναι. Τὸ ὄνομα δὲ Γαλατούσσα δὲν φαίνεται ἄσχετον πρὸς τὰς τηλαζεύσας τὰ βρέφη αὐτῶν.

ΝΑΟΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΓΓΥΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΣΙΝ

1. 'Εν Βουτζᾷ :

(α'.) Ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας β'.) τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Φανιστῆ (24 Ἰουνίου), καὶ γ'.) τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (στὸ Βουνκλάκι, 29 Αὐγούστου)· (ιερεῖς : Παρθένιος Ἀρχιμανδρίτης, Νήφων, Σωτήριος, Ἀδαμάντιος· ιεροδιάκονοι : Νεόφυτος καὶ Διονύσιος.)

'Εν Βουτζᾷ διεσώθη καὶ ἓν κειμήλιον τοῦ Ἐθνους, ἡ οἰκία Γρηγορίου τοῦ Ε'.

2. 'Εν Μπουρνόδα (Πρινόδαρις)² ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου· (ιερεῖς : Σωφρόνιος Ἀρχιμανδρίτης, Βασιλείος, Παναγιώτης, Δημήτριος· ιεροδιάκονος : Γερμανός).

IC. XC. }
MHP. Θ8. }

'Εσωτερικῶς :

'Υπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου, ἔργον μᾶλλον καλῆς τέχνης.

«Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου Κανᾶ Χ. Χ. 18 (=χεῖρ Χ. Λαμπρινού) 1798 Ms 1 (=Μαΐου 1)».

Οἱ ἐν τῇ κόγχῃ ἱεράρχαι εἰσὶν ἔργα Γ. Εὐστρατιάδου 1897.

Ὁ λόγου ἄξιος Ναὸς οὗτος ἐνεκαίνισθη τῷ 1779, ὑπὸ τοῦ Σμύρνης Προκοπίου, τοῦ ἐῖτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (σ. 168).

'Υπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου κρέμαται μικρὰ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου θηλαζούσης τὸν Ἰησοῦν.

'Υπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Σπυριδωνος :

«Δέσεις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ τῶν | Ἀργαστηριαρέων τὸν ἐβρισκωμένων | ἐν τῇ κόμῃ ταύτῃ τοῦ Πορνόδα αἰθ' (1796) Ἡουλίου 16».

3. 'Εν Σεῖδιζκοῦ, Ναὸς ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου· (ιερεῖς : Εὐμανουὴλ Οἰκονόμος, Ἱερώνυμος ἱερομὸν., Δοσιθεὸς ἱερομὸν., Βασιλείος ἱεροδιάκονος).

4. 'Εν Κουκλουτζᾷ,³ Ναὸς Ἀγίων Ἀποστόλων· (ιερεῖς : Κύριλλος Ἀρχιμανδρίτης, Στέφανος ἱερομὸν., Χρυσόστομος ἱερομὸν., Ἀγαθάγγελος ἱεροδιάκονος).

Περίοπος πανταχόθεν ὁ Ἑλληνικώτατος Κουκλουτζᾷς καὶ γραφικώτατος, διὰ τοῦ ὥραίου ὑψιτενοῦς αὐτοῦ κωδωνοστασίου, δάκτυλος δεικνύων τὰ ἔθνη.

1. Ἀπὸ Βούζου μεγαλοκτηματίου τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Βυζ. Αυτοκρατορίας. (Μηνᾶ Χαμουδοπούλου Γεωγρ. σ. 274. Ἀντωνοπ. Μ. Ἀσία, σ. 150.)

2. Οὕτως ὀνομάζεται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1228 τοῦ Σμύρνης Γεωργίου ἐπιγραφομένου «Σημείωμα ἐμμάστιρον τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης χάριν τῆς διενέξεως, ἧς εἶχον μετὰ τῶν Προνοβαριτῶν ὑπὲρ τοῦ χωραφίου τοῦ Σπανοῦ.»

Σύντομον «σκιαγραφίαν Προνοβάρεως» ὑπὸ Κ. Παναμιχαηλῶφ, ἰδὲ Ἡμερ. Ἀμαλθείας 1894, σ. 169.

3. Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου, ὅτι ἐστὶ παραφθορὰ τοῦ ἀρχαίου Κουκούλου, ἰδὲ Μεγ. Οἶκ. τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. σ. 408.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ Ναοῦ :

« Ἀρχιερατεύοντος ἐπὶ Σμύρνης περὶ τὸ 1760 τοῦ Κυρίου Καλλινίκου τῇ ἐπιστάσει Σταματίου Χίου καὶ τῇ τῶν ἐνταῦθα συνδρομῇ φιλοδότητο ὁ πάνσεπτος οὗτος ναός, τῶν Ἁγίων ἐνδόξων καὶ πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἀρχιερατείας τοῦ Πανιερωτάτου Δεσπότη Ἀγίου Σμύρνης Κυρίου Ἀνθίμου ἐπιστατούντων Παντελεήμονος Χίου καὶ Χατζῆ Ἰωσήφ Καισαρείας τῇ τῶν ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ εὐσεβῶν Χριστιανῶν δαφιλεῖ βοήθειά ἐκ βάθρων ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 1801 Σωτήριον ἔτος δόψῃ οὖν ὁ ἐν Αὐτῷ Δοξαζόμενος Κύριος αὐτοῖς τὰς ἀπειροπλασίους ἀντιμισθίας ἐνεστῶσας καὶ μελλούσας. 1801 Ὀκτωβρίου 26 ».

Ἐσωτερικῶς : Αἱ ἐν τῷ Ναῷ εἰκόνες, ὡς καὶ ὁ Ναός, ὑπὸ ἐποψίν τέχνης, οὐδὲν λόγου ἄξιον παρουσιάζουσιν.

IC. XC. ἀπλῶς.

MHP. Θ8 Η ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑ.

ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἔργον καλῆς μᾶλλον τέχνης.

« αὐθ' Ἰουλίτου κγ. διὰ χειρὸς Μανουῆλ Κορδία Χίου ».

Ἐν τῇ Κωμοπόλει ταύτῃ, τῷ 1813 ἴδιον ὑπῆρχεν Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον, ἐν ᾧ ἐξετυπώθη καὶ ποιημάτιον τοῦ Μ. Οἰκονόμου, ὕμνητικὸν τοῦ Κουκλουτζᾶ καὶ τοῦ τυπογραφείου.²

Ἐν ταύτῃ προσεκλήθημεν καὶ ὠμιλήσαμεν τῇ 13 Μαΐου 1907.³

Ἀρὰ τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν οἱ τῆς Κωμοπόλεως ὑπεδέξαντο ἡμᾶς εἰς μέσον δὲ παρελθὼν ὁ Σχολάρχης κ. Νικ. Ἀριστοτέλους προσεφώνησεν εἰπὼν ταῦτα :

Εὐλαβέσσετε καὶ περινοήσσετε Ἄγιο !

Ὁ γενικὸς ἀντίκτυπος τῆς τῷ πρώτῳ ἀπὸ καιροῦ ἤδη ἐν τῇ Πρωτευούσῃ τῆς ἐρατεινῆς Ἰωνίας ἐπισκέψεώς Σου, ὁ ἐναντιος μέχρι τοῦδε εἰς τὰς ἀκοὰς πάντων ἐπὶ τῶν ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ διαβιούντων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, προὐκάλεσεν ἀνεξαίρετος τὴν εἰς τὰς ἀπαλὰς πτυχὰς τῆς καρδίας αὐτῶν μέχρι σήμερον ἐμφωλευσάντων ἐπὶ ἄκραν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ Σε ἰδῶσι καυνοῖζοντα αὐτοῖς τὴν θρησκευτικὴν ἠθικὴν ὁμιλίαν Σου, ἐγνωκότες ἐκ τῶν προτέρων, ὡς ἐκ φήμης τὴν οὐσιαστικότητα, τὴν ἀκριβολογίαν καὶ τὸ καταπληκτικὸν ἐπὶ σαφηνείᾳ τῶν μελιχρόντων λόγων Σου, δι' ἃς καὶ μόνον θεία συνάραξι ἀπεμακρύνθης τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀττικὸν καὶ ἀνέφελον οὐρίζοντα ἐν τῷ Ἰσπερφεῖ τῆς Παλλάδος Ἀστει βίου Σου, περιϋπνιάμενος οὕτως εἰπεῖν, ἀνὰ τὴν Μικρασιάτιδα χώραν διενερόντων καὶ ἀκαμάτως ἀγωνιζόμενος ὡς ὀξυκέλευθος σκαπανεὺς τῶν Χριστιανολογικῶν Ἱστορικῶν ἀνακαλύψεων καὶ συμπληρώσεων ἀνὰ διαφόρους τόπους συνεχοῦς κηρύγματός Σου, τοῦ ὁμοφώνως ἐπὶ γλωσσικῇ ἀπλότῃ καὶ λογικῇ σαφηνείᾳ παρὰ πᾶσιν ἐξηγούμενον. Ὅθεν ἐπαξίως, χαῖρε, ὦ τηλαυγὲς θρησκευτικὴ φάος τῆς Μικρασιάτιδος χώρας, πρὸς δὲ καὶ μετὰ χαρὰς ἀνεκφράστου ἅπαντες ἀτενίζοντες, ἀναφωνώμεν Σοι μετὰ τῆς εὐγενεστάτης Συμβίας Σου, τὸ « ὡς εὖ παρίσσετε » τὸ πρῶτον ἡδὲ ἐπισκεπτομένῳ τὴν Ἑλληνικωτάτην Ὁρθόδοξον ταύτην Κοινότητα, τοῦ περικαλλεστάτου προαστείου τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τῆς ἐρα-

1. Ἐστάλη ἡμῖν ἐξ ἀντιγραφῆς τοῦ ἐκεῖ Σχολάρχου κ. Ν. Ἀριστοτέλους.

2. Πανδώρα. Τόμ. ιθ'. σ. 156. Ἀντωνοπ. Μικρὰ Ἀσία σελ. 150.

3. Ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκδρομῇ ταύτῃ παρήσαν σὺν ἡμῖν ὁ κ. Σεῖζάνης μετὰ τῆς Κυρίας αὐτοῦ καὶ τινες τῶν ἐν Σμύρνῃ φίλων. Τὴν πρῶτάν εἶχομεν ἤδη ὠμιλήσει εἰς τὸν ἐν Σμύρνῃ ναὸν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ναός μονόκογχος, καθ' ολοκληρίαν ἐν σμικρῇ καὶ γενικαῖς γραμμαῖς, ὁμοίος τοῦ ἐν Τήνῳ περιεκλιτοῦ Ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἔργον τοῦ αὐτοῦ Ἀρχιτέκτονος, καθ' ἃ καὶ οἱ ἐκεῖ λέγουσιν, *Εὐσταθίου*.

Ἐν τῇ Δυτικῇ προσόψει, ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς Γυναικωνίτιδος εὐρήνται θυρίδες ἐν σχήματι καρδιῶν, ὡς τοιαῦται ὑπῆρχον καὶ ἐν τῷ ἐν Τήνῳ Ναῷ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἃς ἐκ πολὺ κακοῦ ὑπολογισμοῦ περὶ ἔργων τέχνης, οἱ ἐκεῖ μετέτρεψαν εἰς ἄκομψα τετράγωνα.

Ὁ Ναός ἔχει πρόστυον, ὡς ὁ ἐν Τήνῳ Ναός τῆς Εὐαγγελιστρίας, καὶ ἡ πρὸς τὴν Γυναικωνίτιδα ἀνάβασις εἰς ἀμφοτέρους τοὺς Ναοὺς ἐστὶν ὁμοία, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον :

« Ἐν ἔτει αὐμγ Δύ|γούστου θ'. ἀνακαινίσθη ἐκ βάρων | οὗτος ὁ Ναός τοῦ ἁγίου | ἱερομάρτυρος Χαρα | λάμπους διὰ προσπα | θείας ἐπιμελείας καὶ δαπάνης | τῶν ἡμῶν ἐξοδῶν τοῦ κτηρίου | τοῦ Χαραλάμπε Εὐσταθίου | Σπαρταλίδου Σμυρ| ναίου | βοηθεία δὲ πάντων τῶν ἐγγχωρίων Χρι | στιανῶν καὶ ἐπὶ | στασία Εὐσταθίου | Ἐμμανουὴλ Ἀρχιτέκτονος.

Ἐσωτερικῶς. Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου :

IC. XC. Ο ΕΛΕΗΜΩΝ.

MHP. ΘΘ. Η ΠΑΝΤΩΝ ΧΑΡΑ.

Ἔργα σοβαρῆς ἀγιογραφικῆς τέχνης.

Εἶτα ὁ ἅγιος Σεραπείων, ἡ Μεταμόρφωσις, Ἰωάννης ὁ Προδρόμος «μετανοεῖτε...» ὑφ' ὧν :

« Χεῖρ Ἰωάννου τοῦ | ἐξ Αθηνῶν. ἀφθ (=1780).

Εἶτα ὁ ἅγιος Νικόλαος καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος.

Ὅ,τι δὲ ἐξοχώτατον ἔργον σοβαρῆς τέχνης ἐστὶν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ἔχων ἀνὰ 3 σκηνὰς τοῦ βίου αὐτοῦ ἀνωθεν, καὶ ἀνὰ 3 κάτω.

Καὶ ὧν μὲν εἰσιν :

1. Ἡ τοῦ νεκροῦ ἀνάστασις καὶ ἐσχήνιν τῶν ἰδόντων.

2. Ἡ τῆς πίστεως κήρυξις δι' ἧς λιθοβολεῖται.

3. Ἡ ἀνάστασις τῶν διὰ τοῦ σεισμοῦ τεθνεότων.

Κάτω δέ :

4. Τὸν ἀνίατον παράλυτον ἐνδόξως ὑγιαίνει.

5. Διώκει ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν δαιμόνων τὴν κατοικίαν.

6. Ἡ τοῦ ἁγίου Ἀποκάλυψις.

Κάτωθεν δὲ ἀναγινώσκωμεν :

« ἀφιέρωμα Μπενιζέλου Μεταξᾶ ».

Ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ τοῦ Ἀθηναίου ἀγιογράφου τῆς εἰκόνος τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Ἀθηναίου ὀνόματος Μπενιζέλου, τῆς εἰκόνος τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, συμπεραίνομεν, ὅτι αἱ εἰκόνες αὗται ἐστάλησαν ἐξ Ἀθηνῶν, ἢ ὁ Ἀθηναῖος ζωγράφος καὶ ὁ Ἀθηναῖος Μπενιζέλος ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις διητρίβοντες, τὰς ἐξῆς ταύτας εἰκόνας ἐξετέλεσαν.

Ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ δ' εὐρηται ἀργυρένδυτος εἰκὼν τοῦ ἁγίου Χαράλαμπος, ἐφ' ἧς τὸ ἔτος 1788.

Τῇ 33 Σεπτεμβρίου 1907 τῇ παρακλήσει τῶν κατοίκων ὤμιλήσαμεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, περὶ τῆς ἀγάπης, ἣν ὀφείλομεν πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καὶ τὰ γράμματα.

Μ. Μ. δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὤμιλήσαμεν ἐν τῷ σχολείῳ, ἰδίᾳ πρὸς τὰς Μητέρας, περὶ τῆς ἐπιβαλλομένης ἀνάγκης, πρὸς ἰδρύσιν σχολείου θηλέων, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ἐν **Μοιρεσίῳ** τέλος ἐστὶν ὁ Ναὸς τοῦ ἁγίου Θωμᾶ (Κωνσταντίνος ἱερέυς).

Ἀπωτέρα κοινὸς τοῦ ἁγίου Σμύρνης, ἐστὶν ἡ Π. Φώκαια.¹

ΤΕΩΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΗΜΩΝ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ

Τὴν Σμύρνην τέως ἐπισκέφθημεν τετράκις, τῇ 4 Ὀκτωβρίου τοῦ 1902, ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀθήνας ἐπιστρέφοντες, ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν μόνον ἡμέραν διμειναντες, ὅτε τοῦ ἁγίου Σμύρνης Συνοδικοῦ ὄντος, ἐγνωρίσαμεν τὸν κάλλιστον ἐν τῇ Μητροπόλει Ἐπίσκοπον Μοσχονησιῶν, νῦν δὲ Βάρνης, κ. Νεόφυτον, καὶ τὸ πρόσωπον τότε ὑπὸ τὴν εὐγενῆ ὁδηγίαν τοῦ κ. Μ. Σειζάνη ἐπισκέφθημεν καὶ ἐξητάσαμεν τὴν ἁγίαν Φωτεινὴν, τὸν ἅγιον Γεώργιον, τὸν ἅγιον Ἰωάννην ἐν τῇ ἐπ' αὐτῶν συνοικίᾳ, τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν, τὸ Ἱ. Νοσοκομεῖον καὶ τὸ Κεντρικὸν Παρθενάγωγεον, εἰς ὃ ἀποθαυμάσαμεν τὴν ἐπιμέλειαν τῶν μαθητῶν, καὶ τὸν ζῆλον τῶν διοικούντων καὶ διδασκόντων.

Εἰς δοθεῖσαν δὲ ἡμῖν ἐν τῷ Παρθενάγωγείῳ βίβλον τότε ἐγράψαμεν :

Εἰς τὰς Μητέρας ἀνετέθη τὸ θεῖον ἔργον τῆς διαπλάσεως τῶν τέκνων τῆς Πατρίδος.

Ἀπὸ τῶν καλῶν Μητέρων ἐξαορτᾶται τὸ πᾶν.

1. Ὡσαύτως δὲ ὁ Choiseul-Gouffrier (1776). I. σ. 200—204. καὶ ὁ Texier (1836). II. σ. 268. 294—299, ἰκανὰ περὶ Σμύρνης, οὐδὲν ὁμῶς εἰδικῶς περὶ μνημείων τῆς Χριστ. τέχνης δημοσιεύουσιν· εἰς τὰ ἱστορικὰ δὲ ὁ Texier ἀναφέρεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ Chandler.

Τούτων ὁ μὲν Choiseul-Gouffrier pl. 126. σ. 200, δημοσιεύει θεᾶς καὶ σπουδῆς ἁγίαν διὰ τὴν τοποθεσίαν αὐτῆς εἰκόνα τῆς Σμύρνης. Οἰκοδόμημά τι δὲ, δεξιᾷ τῷ ὀρῶντι, ἀπλῶς ζωγραφούμενον, ἄνευ τινος σημείου ἢ ἀριθμοῦ, πρῶτον ὑπὸ τὸ φρούριον κείμενον, βεβαίως ἀορίστως πως, ὑπεμφαίνει τὰ εἰρηπία τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Πολυχάρπου.

Ἐν σελ. 202 ὡσαύτως pl. 126, δημοσιεύει λεπτομερῆ χάρτην τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης μετὰ τῶν ποιχίλων μέτρων τοῦ βάθους τοῦ πυθμένος, ἐργασία σπουδῆς ἁγία. Λόγου ἕξιον τὸ ἐν τέλει σελ. 204, νόμισμα, ἐν ᾧ εἰκονίζεται ἡ Ἐφεσος καὶ ἡ Σμύρνη περὶ τὴν Ἐφεσίαν Ἀρτεμιδα, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

ΟΜΟΝΟΙΑ ΕΦΕ(σιων) ΣΜΥΡΝ[εων]

Ὁ δὲ Texier τοῦτο μόνον ἐκ τῶν ἰδίως ἐνδιαφερόντων ἡμᾶς ἐν II. σ. 296. δημοσιεύει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τὸ Στάδιον ὡσαύτως ἦν ἡρειπωμένον, ὅτι ἐσώζοντο ἐτι αἱ ἀριστεραὶ ἀντηρήδες, αἱ ὑποθαστάζουσαι τοῦτο, καὶ ὅτι εἶδεν ἡμικυκλικὰς ἐν αὐτῷ νύμφας καὶ δωμάτια τινα Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. (il y a des niches demi-circulaires, et des cellules, dont l'appareil est en petites pierres, ouvrage évidemment Romain).

: Καὶ δύνανται νὰ ὤσι καλὰ Μιτέρες, ἄνευ μορφώσεως καὶ ἄνευ ἀνατροφῆς;

Ποῦ δὲ λαμβάνομεν τὴν θείαν ταύτην μόρφωσιν, εἰμὴ ἐν ταῖς Σχολαῖς, αἵτινες, μετὰ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας συνιστῶσι τὰς δύο μεγάλας πτέρυγας, δι' ὧν ἰπτάμεθα εἰς τὰ ἰδεώδη ὕψη τῆς Ἑνιαίας ἡμῶν Μεγάλης Πατρίδος, ἥτις ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας ἐτάχθη ἡ μεγάλη λαμπάς, πρὸς φωτισμὸν συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος;¹

Εἶτα ἐπεσκέσθημεν τὴν Σμύρνην τὸ δεύτερον κατὰ Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1906, ὅτε καὶ κυρίως τὰ κατ' αὐτὴν ἐξήτήσαμεν² τρίτον κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1907, τέταρτον κατ' Αὐγούστου τοῦ 1907, μεταβαίνοντες εἰς Πάτρυν, καὶ πέμπτον κατὰ Σεπτέμβριον ἰδίου ἔτους, ἐπιστρέφοντες ἐκ ταύτης.

ΟΜΙΛΙΑΙ. ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ. ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ.

Κατὰ τὰ δύο δὲ τελευταῖα ἔτη, πανταχοῦ ὅπου προσελήθημεν καὶ εἶχομεν καιρὸν εἰς τοῦτο, λίαν προθύμως ἐν ταῖς διαφόροις θείαις Νεκρῇ τῆς Σμύρνης ὡμιλήσαμεν, πολλάκις κατὰ παράκλησιν, πάντοτε δὲ μετὰ κανονικὴν ἄδειαν τοῦ Πανερωτάτου Μητροπολίτου Σμύρνης Κυρίου Βασιλείου.

1. Δὲν θὰ λησμονήσωμεν δὲ ποτὲ τὰς κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν ἐπίσκεψιν συμπαιεῖς ἐκφράσεις, ἅς ἐπὶ τῆς βίβλου ἡμῶν ἔγραψεν ὁ Θεός. Ἐπίσκοπος Μοσχονησίων, ὁ τότε Πρόξενος Σμύρνης κ. Ἀντωνόπουλος καὶ ὁ κ. Μ. Σεϊζάνης, ἡμῶν δι' Ἀθήνας ἀναχωρούντων:

«Χαίρει καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ, τιμὴ καὶ ἔπαινος παρ' ἡμῶν ὀφείλεται τῷ εὐσεβεῖ καὶ εὐγενεστάτῳ ἀρχαιολόγῳ κ. Γ. Λαμπάκη, τῷ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ σοφῶς καὶ ἐπιζήλως ἀναζητοῦντι.
Ἐν Σμύρῃ τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1902.

† Ὁ Μοσχονησίαν Νεόφυτος ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης».

«Εἰς ἀνάμνησιν, τῆς ὡς διάτιτος Ἀστέρος διὰ Σμύρνης διελεύσεως, τοῦ φίλου Κυρίου Γ. Λαμπάκη, ἀγωνιστοῦ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος.
Ἐν Σμύρῃ τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1902.

Στ. Α. Ἀντωνόπουλος».

«Τῷ περιηγμένῳ μοι Γ. Λαμπάκη».

Ἦλθες ὡς λάμψς, καὶ ἔφυγες ὡς ἀστραπή, ἀλλὰ θὰ σὲ παρακολουθήσῃ παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ γλυκεῖα ἀνάμνησίς σου, ὡς μυρόεσσα αἶσα ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως. Σμύρῃ 5 Ὀκτωβρίου 1902.

Μ. Α. Σεϊζάνης.

Δὲν κολακεύουσιν ἡμᾶς αἱ ἐκφράσεις αὗται, οὐδὲ ἐπὶ ματαιότητι ταύτας δηλοσιεύομεν, τοῦτο πράττομεν ὅπως δείξωμεν ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἡμῶν ἦδη τοσοῦτον στενῶς συνδεόμενος μετὰ τῆς Σμύρνης καὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἰωνίας.

Ὁ κ. Σεϊζάνης εἶχεν οὕτως εἰπεῖν μόνος καὶ πρῶτος ἀντιπροσωπεύσει καὶ μαντεύσει, τὸ μετὰ ταῦτα κοινὸν ἀμοιβαῖον τῶν Σμυρναίων καὶ ἡμῶν αἰσθημα, ὅπερ εὐχόμεθα εἰς τὴν Ὑψίστου ὅπως μὴ χρησιμεύῃ εἰς ἄλλο τι, εἰ μὴ εἰς καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ τοῦ Κυρίου καὶ ἀμοιβαῖαν τελειοποίησιν τοῦ ἡθικοῦ ἰδεώδους τοῦ Γένους.

Ἐν τῇ περιγραφῇ δὲ ἐκάστου Ναοῦ, ἐσημειώσαμεν ἤδη καὶ τὸ πότε ἐν ἐκάστῳ Ναῷ ὠμιλῆσαμεν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξίτησιν τῶν ἐπτὰ πόλεων τῆς Ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως, τῷ 1906, ὅτε ἐπεστρέψαμεν εἰς Σμύρνην, τῇ παρκαλῆσαι λογίων φίλων ἐποίησαμεν τέσσαρας διαλέξεις ἐν Σμύρνῃ, δύο ἐν τῷ Ὁμηρίῳ (1 καὶ 4 Νοεμβρίου) καὶ δύο ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ (2 καὶ 3 Νοεμβρίου), ἐν ἐκτάσει ἀναπτύξαντες, ὅ,τι ἐν ταῖς ἀνωτέρω Πόλεσιν εὗρομεν, ἐσπουδάζαμεν καὶ παρετηρήσαμεν· καὶ ὡν τὴν περιληψὶν ἐδημοσίευσεν ὁ σοφὸς καὶ πολὺκλυστός φίλος Α. Φοντριέρ.¹

Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῶν διαλέξεων τούτων ἐν τῷ Ὁμηρίῳ (4 Νοεμβρίου), ἐκ μέρους τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ ἁγίου Σμύρνης, ὁ Ἀρχιδιάκονος τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως κ. Ἰάκωβος ἔλεξεν ἡμῖν ταῦδε :

Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης, ὡς ἀρεσκασθε ν' ἀποκαλῆτε τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῶν Σμυρναίων συμφώνως πρὸς τὴν τοῦ Ὑψιπέτου τῆς Θεολογίας Ἀειοῦ ἱερᾶν Ἀποκάλυψιν, μὴ δυνηθεὶς νὰ παραστή ἀτιμοπροσώπως εἰς τὰς ὥρας καὶ θελξινόνους ὥμων διαλέξεις ἑδωκέ μοι τὴν ἐντολήν, ἵνα ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ἐκφράσω πρὸς ὑμᾶς τὸν λιγὺν ἀγορητὴν καὶ σοφὸν διδάσκαλον θεομῆς εὐχαριστίας ἐπὶ τοῖς φρεσβλοῖς καὶ ἄγαν διδακτικοῖς ὥμων μαθήμασι πρὸς τὸ εὐσεβεῖς καὶ φιλαμονοσύτατον πόλμινον αὐτοῦ. Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι θὰ διεορμηρέσω εὐγενὲς φρόνημα καὶ τῆς λαμπρᾶς καὶ ἐπιλέκτου ταύτης ὁμηγύρεως, ἂν καὶ ἀπὸ μέρους αὐτῆς ἀπονείμω ὑμῖν τὰς αὐτὰς καὶ ἔτι θερμοτέρας εὐχαριστίας διὰ τὰς πλουσιωτάτας πνευματικὰς πανδαισίας, ἃς ἐπὶ τέσσαρας κατὰ συνέθειαν ἡμέρας εὐηροσητήθητε νὰ παραθέσσητε ἡμῖν. Ὁ διαπνέων τὰ στήθη Ὑμῶν ἱερὸς ζῆλος καὶ ἀκράτητος ἐνθουσιασμός, ἡ ἐν τῇ ἐξωτερικεύσει τοῦ πλοῦτου τῶν αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων ὥμων ἀπλότης καὶ χάρις, ξένη πάσης ἐξεζητημένης περὶ τὸν λόγον κομρείας, μεταγγίζουσα ὁμῶς εἰς τὰς καρδίας καὶ τὰς διανοίας τῶν ἀκορατῶν ὅλην τὴν ἡδύτητα καὶ καλλονὴν τῶν περιγραφομένων εἰκόνων, ἐπὶ πλέον τὸ καθόλου εὐχαρὶ καὶ τερπνὸν περιεχόμενον τῶν διαλέξεων ὥμων, ταῦτα πάντα καθηδύναντα τὰς ἀκοὰς ἡμῶν παρήγαγον καὶ ἐγέννησαν ἐν ἡμῖν αἰσθήματα εὐγενῆ καὶ γενναῖα. Ἡ ἀνὰ τὴν Μ. Ἀσίαν ἐπιστημονικὴ, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ἑτερόν τι, περιοδεῖα ὥμων ἀναξωπυρήσασα ἐν πολλοῖς· καὶ παρὰ πολλοῖς τὸν πρὸς τὴν πρωτόγονον ἡμῶν Ἐκκλησίαν ζῆλον καὶ τὴν τρὸς τ' ἀναγόμενα εἰς αὐτὴν κειμήλια ἀγάπην δὲν θὰ βραδύνῃ ν' ἀποφέρει εὐχνοτάτους καὶ ἁγλαοὺς καρπούς. Οἱ πάντοτε φιλότιμοι καὶ εὐαίσθητοι Μικρασιάται, ἰδίᾳ δὲ οἱ εὐγενεῖς Σμυρναῖοι, δὲν θ' ἀποκνήσωσι καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ν' ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰ εὐγενῆ καὶ φιλόδοξα αἰσθήματα ὥμων περισυλλέγοντες καὶ ἀποθησαυρίζοντες πᾶν τὸ προσεγγάζον αὐτοῖς κειμήλιον τῆς πολυᾶς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος.

Ζῆθι ἐπὶ μήκιστον ἀνάμате τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς καθόλου παιδείας σκαπανεῦ, καὶ ἀγάπα εἰλικρινῶς τὴν ἀγαπήσασάν σε πηγὴν ταύτην τῶν Χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων Μικρᾶν Ἀσίαν, ἰδιαίτατα δὲ τὴν Σμύρνην τὴν εὐγενῆ, ἀφ' οὗ μάλιστα βλάστημα εὐγενὲς αὐτῆς ἔχεις σύντροφον τοῦ σοῦ βλου, τὴν κατὰ πάντα ἀνταξίαν Σου εὐγενεστάτην καὶ ἐρίτιμον σύζυγον, ἥν' ἐπὶ τῆς εὐχαριστοῦμεν οἱ πάντες θεομῶς. Χαίρετε ἀμφοτέρω.

Πρὸς ταῦτα, μετὰ βαθείας συγκινήσεως ἀπηντήσαμεν, ὅτι οὐδὲν ἕτερον ἐπράξαμεν, εἰ μὴ τὸ ἡμέτερον καθῆκον, ὅτι ἐν ζήτοῦμεν, καὶ ἐν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας

1. «Ἡμερησία» Σμύρνης 3. 4. 6. καὶ 9. Νοεμβρίου. 1906.

ποθοῦμεν, τὸν φωτισμὸν τοῦ Γένους,¹ καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ περιουσίου τούτου λαοῦ εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν· ὑψοῦται δὲ λαὸς τις, ὅταν πρῶτον ὑψωθῇ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ· οὐδὲν δὲ δύναται νὰ ὑψώσῃ τὴν συνειδήσιν λαοῦ, ὅσον ἡ γνῶσις τῆς ἐαυτοῦ καταγωγῆς, ἡ γνῶσις τῆς ἀξίας τῶν ἐαυτοῦ Προγόνων, καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας αὐτοῦ.

Ὁφείλομεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Σουλτᾶνον, ὅτι οὐχὶ μόνον ἔλευ-
θεραν τὴν Παιδείαν καὶ τὰ γράμματα, καὶ τὰ περὶ τὴν Ἑκκλησίαν καθήκοντα τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν ἀφίνει, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύει· γνωστοῦ ὄντος, ὅτι μόνον πεφωτισμένοι ὑπὸ τῆς Παιδείας καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν ἄνδρες, ἀποτελοῦσι τοὺς καλοὺς καὶ χρηστοὺς πολίτας τῶν Ἑθνῶν.

Ἀπερχόμενος εἰς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα, θέλω εἶπῃ Αὐτῇ ὅ,τι εἶδον καὶ ὅ,τι ἤκουσα παρὰ τῶν παμφιλτάτων αὐτῆς τέκνων, ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, καταθέσω ἱερὸν φίλημα² τῆς ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης ἡμῶν, πρὸς τοιαύτην Ἀγνὴν καὶ Ἀσπίλον Μητέρα, ἣτις, διὰ τῆς ἀρχαίας Σοφίας αὐτῆς τὸ πρῶτον, καὶ τῶν Χριστιανικῶν αὐτῆς διδαγμάτων ἔπειτα, ἐδίδαξε, ἐφώτισε καὶ ἐξημέρωσε σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα.

Χαίριτε ἡμῖν, φιλόμουσοι ἄνδρες, εὐγενεῖς Σμυρναῖοι, ἐξ ὧν καυχῶμαι ὅτι

1. Τιμὴ εἰς τὸν Παν. Σμύρνης κ. Βασίλειον, καὶ εἰς τὸν Μέγαν αὐτοῦ Ἀρχιεπίσκοπον, ὃν δὲ Χριστουπόλεως κ. Ἰάκωβον, οἵτινες ἀπὸ κοινοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἰδρύσιν καὶ ἐδραίωσιν τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων Βουκόλου καὶ ἰδία τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ὁ μὲν διὰ τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ, ὁ δὲ διὰ τῶν ἐκάστοτε αὐτοῦ διατριθῶν («Ἀμᾶλθεια» 22 Φεβρ. 1907. Σμυρν. Ἡμερ. 1907. σ. 14. ἐν «Ἀρμονίᾳ» κλπ. κλπ.) καὶ λαμπρῶν ὑμνίων.

Δόξα καὶ τιμὴ ὡσαύτως τῷ ἐντοπίῳ Τύπῳ, καὶ τοῖς ὁπωσδήποτε συνετέλεσαν, πρὸς ἐδραίωσιν τῆς ἐξόχως τοπικῆς ἑορτῆς ταύτης τῆς καθόλου Ἰωνίας.

2. Καὶ ἀληθῶς δὲν ὠκνησε ἐπὶ τὴν Μητέρα τῶν λίγων ἐπιστρέψας νὰ ἐκπληρώσω τὴν δοθείσαν ταύτην ὑπόσχεσιν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπέστεila τῇ «Ἀρμονίᾳ». (5 Δεκεμβρίου 1906).

Ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν αὐτῷ τῷ Παρθενῶνι, 15 Νοεμβρίου 1906.

Πάλλευκε, γηραιὸ Παρθενῶν, ἔρχομαι ἀπὸ τὰ καλὰ Σου παιδιὰ τῆς Ἰωνίας· προχθὲς ἀποχαιρετῶν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, τοῖς ὑπεσχέθην νὰ Σὲ ἀσπασθῶ ἐκ μέρους τῶν, καὶ ἐκπληρῶ τὴν ὑπόσχεσίν μου.

Ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, 15 Νοεμβρίου 1906.

Τὸ ὑπεσχέθην καὶ τὸ ἐπραξα· εἶπον, ἀγαπητοί μου Σμυρναῖοι, ὅτι ἀπὸ τοῦ Πελυκαρπίου Πάγου ἐπιθέσω ἱερὸν φίλημα, ἐκ μέρους ὑμῶν, καὶ δὴ, διὰ τῶν δύο τούτων Πάγων, στενῶς αἰ Κλειναὶ μετὰ τῆς ὥραίας Σμύρνης, τῆς πρωτεύουσος τῆς Ἰωνίας συνδέονται.

Καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, 5 μ. μ., ἐν ᾧ ὁ ἥλιος δὲι ἐπισθεν τῶν ὀρέων τοῦ Σαρωνικοῦ, ὅστις εἶδε ποτὲ τὸ βαῦμα τοῦ μεγάλου γεγονότος τοῦ 480, μεταγχολικῶς δὲ ὥραία ἡ σελήνη, ὑψοῦται ὑπεράνω τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀρχεμένη τῆς ἐαυτῆς δεσποτείας ἐπὶ τῶν ἀθανάτων μνημείων τῶν ἰσπερᾶνων καὶ κλεινῶν Ἀθηνῶν, τοῦ δαιμονίου πτολιέθρου, καταθέτων τῇ ἱερᾷ ὑπόσχεσιν, ᾧ παμφιλτάτοι καὶ ἀγαπητότατοι πάντων ἀνθρώπων Σμυρναῖοι, μεταβαίνω εἰς τὰ ἴδια ὅπως ἄρξωμαι τοῦ ἐν Ἀθῆναις βίου μου, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐν ἣ ὀγεννήθην, ἀνετάρτην, ἐξεπαιδεύθην, καὶ εἰς ἣν ὀφείλω πᾶσαν μου τὴν μόρφωσιν.

κατάγεται ἡ ἐμὴ τοῦ βίου σύντροφος, ἡ τόσον μετ' ἐμοῦ προθύμως τῶν κόπων καὶ μόχθων τῶν ἐμῶν ταξιδιῶν συμμετασχούσα.¹

Καὶ οὕτως τῇ 12 Νοεμβρίου 1906, (ἀφοῦ ἤδη τῇ 10 Νοεμβρίου ἐν μεγάλῃ συναθροίσει τοῦ λαοῦ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀπεχαιρετίσαμεν τοὺς συμπαθεῖς κατοίκους καὶ τὴν πολὺν Χριστιανικὴν ἀρχιούτητα Σμύρνης, διὰ λίαν συμπαθηστάτων καὶ μεστῶν ἀγάπης ἐκφράσεων), ἀπῆραμεν, πλήρεις γνώσεων, τέως ἀγνώστων ἡμῖν καὶ μεστοὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν θειοῦ συναισθημάτων ἔχοντες, ἐξ ὧν αἰσθημάτων πίστεως καὶ ἀγάπης εἰς τὰ βῆθη τῆς Ἀσίας εἶδομεν διακαταγεομένους τοὺς ἡμετέρους ἀδελφούς.

Ἦδη Ἀθήνησιν ἡσυχολούμεθα περὶ τὴν ἡμετέραν συγγραφὴν, ὅτε ὁ Ἅγιος Σμύρνης δι' ἰδίᾳς Αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῆς (11 Ἀπριλίου 1907), θερμῶς παρεκάλει, εἰ δυνατόν, τὴν διούσαν ἄδειαν λαμβάνοντες, νὰ μεταβῶμεν καὶ πάλιν εἰς Σμύρνην, ὅπως κατ' ἐπιθυμίαν τῶν κατοίκων ὁμιλήσωμεν κατὰ τὴν ἀρίαν καὶ Μ. Παρασκευὴν, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ὡς Ἐκκλησίαι εἶχεν ὁρισθῇ ἡμῖν διὰ τὸ μέγεθος, ὁ περικαλλὴς Ναὸς τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἐνθα, ἐν μέσῳ ἀσφυκτοῦντος πλήθους ἀνεπτυξάμεν περὶ τοῦ ἐπισυμβάντος σκότους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Σταυρώσεως, ὅπερ ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Αἰγύ-

1. Ὡσαύτως δὲ πολλοὶ τῶν ἐφόρων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Σχολείων, ἐξέφρασαν ἡμῖν τὰς εὐχαριστίας αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις κηρύγμασιν καὶ ὁμιλίαις· ἡ δὲ θρησκευτικὴ Ἀδελφότης «Εὐσεβείας» ἀπέστειλεν ἡμῖν τὸ ἐξῆς ἔγγραπτον.

Σμύρνη, τῇ 4 Μαΐου 1907.

*** Ἀξιότιμον Κύριον Γεώργιον Λαμπάκη.**

*** Ὑφηγητὴν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν
καὶ ἰδιαιτέρον Γραμματέα τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλέως Ὀλγας.**

Ἐνταῦθα.

*** Ἀξιότιμε Κύριε,**

Ἡ ἐργασία ἦν ἐξετελέσασθαι ἐνταῦθα κατὰ τὴν προηγουμένην καὶ κατὰ τὴν ἐνεστώσαν παραμονὴν σας ἐν τῇ ἡμέτρᾳ πόλει καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ὡρισμένως θέλει καταλείπει ἐποχὴν ἀληθινόντην εἰς τὰ χρονικά τῆς πόλεώς μας.

Ἡ διδασκαλία ἐπὶ τοῦ παρελθόντος θρησκευτικοῦ μεγαλείου τῆς χώρας μας, καὶ ἡ ἐκ ταύτης προκύψασα ἀναξωπύρριος τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, θὰ χρησιμεύσωσιν ἀναμφισβητήτως ἀφειρηθῆναι νέας θρησκευτικῆς κινήσεως, τὴν δὲ τιμὴν τῆς ἰδρύσεως εἰς ὑμᾶς θέλομεν ἀπονέμῃ.

Ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ ὑμῶν ταύτῃ, κατὰ καθήκον, σπεύδει, ὅπως ἰδιαιτέρως νὰ ἐκφράσῃ Ὑμῖν τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ εὐχαριστίας τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Θρησκευτικῆς Ἀδελφότητος «Εὐσεβείας», ὅπερ συμμορφούμενον πρὸς τὴν Ὑμετέραν ἐπιθυμίαν καὶ ἀναγνωρίζον τὰς πολυτίμους ὠφελείας, αἷς συνεπάγεται τὸ ἐτήσιον προκήρυγμα τοῦ Ἱεροῦ ἐδάφους τῆς Ἐφέσου, ἀπεφάσισε ὅπως καθιερώσῃ καὶ καθιέρωσεν ἡδη, ἵνα ἐτησίως τελεῖται ἡ ἐκδρομὴ αὕτη.

Ἐκφράζοντες τὴν εὐγνωμοσύνην ὁλοκλήρου τῆς Κοινότητος, ἐπὶ τῇ ἀόκνῳ καὶ ἀποτελεσματικῇ Ὑμῶν ἐργασίᾳ, παρακαλοῦμεν Ὑμᾶς, ὅπως εὐαρεστούμενος, ἀποδεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαφύτου πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Ὁ Πρόεδρος

Τὸ Διοικητ. Συμβούλιον

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Χρ. Κ. Βαρουτσῆς

Ἀ. Ε. Ἀθηνογένης

πτου, Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ὁ Σμυρναῖος σοφιστὴς Ἀπολλοφάνης ἀπὸ κοινοῦ παρετήρησαν· (ιδεὲ σελ. 157)· ἀνεφέρομεν τὰς περὶ τοῦ Ἰησοῦ Προφητικὰς φωνάς, τῶν τε Ἰουδαίων, καὶ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν· ἀνεπτύξαμεν τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ δίκῃ αὐτοῦ λεχθέντα, ἐνέγνωμεν τὴν καταδικαστικὴν τοῦ Πιλάτου ἀπόφασιν, ἀποδοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἱστορίας Κ'. αἰώνων, καὶ τέλος ἐποιήσαμεθα ἔκκλησιν εἰς τὰ εὐσεβῆ τῶν Σμυρναίων αἰσθήματα, ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὁμονοίας καὶ ἀγάπης, ἐν ὀνόματι τοῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὑψωθέντος Σωτῆρος.

Τὸ μεσονύκτιον τῆς Μ. Παρασκευῆς πρὸς τὸ Μ. Σάββατον ὠμιλήσαμεν ἐν τῷ ἐπιταφίῳ τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, κατὰ δὲ τὴν λειτουργίαν τοῦ Μ. Σάββατου, ὠμιλήσαμεν ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ Βουκόλου καὶ Πολυκάρπου, κύριον σκοπὸν θέντες, τὸν καὶ εὐτυχῶς ἐκπληρωθέντα, τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ναοῦ σχολείου, τέως τῶν παιδῶν ἐπὶ τῆς Γυναικωνίτιδος τοῦ Ναοῦ συνερχομένων.

Τὸ Ἅγιον Πάσχα (22 Ἀπριλίου 1907), ἐν ἀρρήτῳ συγκινήσει ἐωρτάσαμεν ἐν μέσῳ τῆς ἀνθρωποπλημύρας τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, ἐνθα, ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἀφ' ἐσπέρας συγκεντροῦται τὸ πλῆθος, καὶ καταβαίνουσιν ἐν ἀπεριγράπτῳ χαρᾷ ἐκ τῶν περὶ συνοικίων αἱ Χριστιανικαὶ οἰκογένειαι, ὅπως ἀκούσωσι τὸν χαρμύσνον τῆς Ἐκκλησίας ὕμνον, χαίρετιζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν ὕμνου, καὶ ἰδῶσιν ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τὸν ἀνιστάμενον Κύριον (Εἰκ. 114), εἰκῶν, πολλὰ συμβολίζουσα καὶ ἀνεκδιήγητα αἰσθήματα ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν ἐξεγείρουσα.

ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΟΥ Β' ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

Τῇ 23 Ἀπριλίου, ἐν ἐτέρᾳ συγκινήσει, ἐωρτάσαμεν τὴν ἑορτὴν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α'. ἐν τῷ περικαλλεῖ Ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅτε μετὰ τὴν τελετὴν, ὁ ἱερώτατος Μητροπολίτης Σμύρνης καὶ κανονικὸς Διάδοχος τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Σμυρναϊκῆς Κοινότητος, ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Συνοδικοῦ, παρισταμένων τῶν ὁμογενῶν ἀρχῶν, τοῦ κλήρου, τῶν λογίων φίλων κ.λ.π., ἡδύκνησεν ὅπως ἀπονείμῃ ἡμῖν βαρύντιμον, ἀνεκτίμητον δι' ἡμᾶς δῶρον, χρυσοῦν ΑΣΤΕΡΑ, ἐφ' οὗ:

Ο Β' ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

ΤΩ

Γ. ΛΑΜΠΑΚΗ

καὶ ὃν συνώδευσε διὰ τοῦ ἐπομένου αὐτοῦ ἐγγράφου:

Ἐλλόγιμε Χριστιανολόγε κύριε Γεώργιε Λαμπάκη, χαῖρε ἐν Κυρίῳ:

Ὁ δεῦτερος ἐκ τῶν ἐπὶ Ἀστέρων τῆς Ἀποκαλύψεως, ἡ Ἐκκλησία Σμύρνης, εὐγνωμοῦσα ἐπὶ ταῖς ἡμῶν ἐποικοδομητικαῖς, θρησκευτικαῖς διδασκαῖς Σου καὶ περιοδείαις ἀνά τὴν Μικρίαν Ἀσίαν, ἧς πρωτεύουσα τυγχάνει ἡ Σμύρνη, καὶ ἐπιθυμοῦσα διατρανώσαι τὰ εὐγνώμονα ταῦτα αἰσθήματα, προσφέρει σοι σήμερον δι' ἡμῶν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὀνομαστικῆς Σου ἑορτῆς τῶν χρυσοῦν αὐτῶν Ἀστέρα, τεκμήριον ἐνδομύχου ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης, εὐχομένη ἅμα ἵνα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι διατελῇς τὸν αὐτὸν τρέφων εὐσεβῆ ζῆλον καὶ τὴν αὐτὴν ἀγάπην εἰς τὰ ἀπο-

ρῶντα τὴν τε ἀρχαίαν καὶ τὴν σύγχρονον Ὁρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἥς πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον ὑπάρχεις τέκνον.

Ἐπὶ τοῖς ἔρρωστο ἐν Κυρίῳ παροικεῖ κραταιούμενος εἰς πᾶν καλὸν καὶ σωτήριον.

Ἐν Σμύρῃ τῇ κη'. Ἀπριλίου 1907.

(Τ. Σ.) † ὁ Σμύρνης Βασιλεὺς διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης.

Δι' ἡμᾶς, οἱ Ἀστέρες οὗτοι, οἱ συμβολίζοντες τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀποκαλύψεως, οὐδεμίαν ἐπιδέχονται σύγκρισιν πρὸς τοὺς Ἀστέρας τῶν Βασιλείων τῆς Γ᾽ς.

ΔΙΗΜΕΡΕΥΣΙΣ ΕΝ ΤΩ ΣΤΑΔΙΩ.—ΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΩΤΑΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ἡ 24 Ἀπριλίου 1907 δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κρατήσῃ ἡμᾶς ἀμνήμονας τῶν μεγάλων Χριστιανικῶν γεγονότων, τοιοῦτον ὑπέρτιμον καὶ ἔξοχον δῶρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Κοινότητος τῆς Σμύρνης λαβόντας.

Ὁ ἀπονεμηθεὶς Ἀστὴρ ἠγάπησεν ἀκατάσχετον εἰς τὰ στήθη ἡμῶν τὸν θεῖον ἔρωτα, ἐφ' ᾧ ἐθεωρήσαμεν, ὡς ἐπιβεβλημένον ἡμῖν καθήκον ν' ἀνέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Πάγου, ἐκεῖ νὰ ζητήσωμεν τὸ πνεῦμα τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, ἐκεῖ νὰ ζητήσωμεν νὰ συναντηθῶμεν καὶ πάλιν μετὰ τῶν ἐξόχων σελίδων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, καὶ ἐκεῖ που ἐπὶ τῶν ἱερῶν βράχων ἐπακουμβῶντες καὶ ἐπαγγίζοντες τὸ ἱερὸν τοῦτο διάσημον, τύχωμεν καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοπρεποῦς Πρεσβύτου ἀοράτου εὐλογίας.

Καὶ ἤδη λίαν πρῶτ' τῇ 24 Ἀπριλίου ἀγγελλομένοις ποσὶ ἀνήλθομεν πάλιν ἐπὶ τὸν θεῖον ΕΚΕΙΝΟΝ χώρον, ἐν ᾧ τοιαύτη θυσία ἐπετελέσθη, ἐν ᾧ τοιαύτη εὐλογία ἐδόθη.

Ἐψήλᾳ δὲ ὑπεράνω τῆς σφενδόνης ἐπὶ τῆς θέσεως Κ. (Εἰκ. 99) καθήσαντες, τὰς ἐξῆς ἐγράψαμεν σκέψεις :

«Πολύκαρπε ἱερώτατε,

Ἰσταμαι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἱεροῦ σου Σταδίου, ἔνθα ὑπέστης τὸ φορικτὸν μαρτύριον τῆς ἐν Χριστῷ σου ὁμολογίας. Τί εἶδον οἱ κάτοικοι τῆς Σμύρνης κατὰ τὸ 155 μ. Χ. ἔτος ! Ἰδοὺ ὁ χώρος τοῦ ἱεροῦ Σταδίου. Ἐδῶ οἱ πρόθυμοι πάντοτε Ἰουδαῖοι, εἰς πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς διωγμὸν τοῦ Ἰησοῦ, ἔσπευσαν πρῶτοι ἐκ τῶν ἐγγύς λουτρῶν καὶ κλιβάνων ὡς τάχιστα, ὅπως περισυλλέξωσι καύσιμον ὕλην, κατ' αὐτοὺς μὲν, ὅπως καῆς, ἱερὲ Πολύκαρπε, καθ' ἡμᾶς δὲ ὅπως ζήσης διὰ παντός, θεοπρεπέστατε Πρεσβύτα ! Ἐδῶ ὑπὸ τοὺς βράχους τούτους καὶ περὶ τὸν χώρον τοῦτον, ἠκούσθη ὁ κῆρυξ τρεῖς φωνάζων :

«Πολύκαρπος ὁμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι», δηλαδὴ ὡσὰν εἰ ἔλεγε : Πολύκαρπος ὁμολόγησεν ἑαυτὸν ἐσχάτης προδοσίας εἶναι ἄξιον. Ἐδῶ ὑπεράνω τοῦ χώρου τούτου ἠνεώχθησαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἠκούσθη ἡ φωνή, ἣν εὐδαίς τῶν ἀπίστων ἤκουσε : Πολύκαρπε ἔρχου καὶ ἀνδράξου. Ἐδῶ ἔδωκας τὴν ἔξοχον ἐκείνην ὁμολογίαν ὑπὲρ Χριστοῦ, ὅτε σὲ διέταξαν νὰ λοιπώρῃς τὸν Χριστόν. «Ὁδοήκοῦτα καὶ ἐξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ καὶ οὐδὲν μὲ ἠδίκησε, καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν Βασιλέα μου τὸν σόσαντά με ;» Ἐδῶ ἐκινήθη τὴν πλευρὰν μιμητῆς τοῦ πάους τοῦ Κυρίου γενόμενος. Ἐδῶ οἱ σοὶ μαθηταὶ περίλυποι μετὰ τὸ μαρτύριον περισυνέλεξαν «τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίου δοτᾶ» σου καὶ ἀπέβητο «ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν». Τίς ἐστὶν ὁ τόπος οὗτος «ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν ;» Ἀγιο-

εὔμεν. Ἦν ἔνθα νῦν ὑφούται ἡ κυπάρισσος ; Τούλάχιστον τοῦτο λέγει ἡ νῦν παραδοσις τῶν ἐν Σμύρνῃ. Εἶνε ἄρα γο οὗτος ὁ τάφος σου ; Παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς οὐδεμίαν σημασίαν τοῦτο ἔχει. Σημασίαν ἔχει ἡ σὴ ὁμολογία καὶ ἡ σὴ ψυχὴ ἡ ἀθάνατος. Μέγας εἶ, διδάσκαλε τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μέγας Ρώμης, ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου, πολὺς ἦδη ὅπως μετὰ τοῦ Πάπα Ἀνικήτου συζητήσης περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα. Μέγας εἶ μαθητῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, μέγας εἶ διδάσκαλος τῆς Ἀσίας, Πατὴρ τῶν Χριστιανῶν καὶ Μάρτυς ἑξοχος. Μέγας εἶ τοῦ σοῦ μαθητοῦ Εἰρηναίου διδάσκαλος, δε ἐν Ρώμῃ διατρίβων τὴν ἰδίαν στιγμὴν τοῦ μαρτυρίου σου, κατὰ ψυχικὴν τηλεπάθειαν ἤκουσε φωνῆς, ὡς σάλπιγγος λεγούσης «Πολύκαρπος ἐμαρτύρησε».

Χθὲς ὁ Ἱερώτατος Μητροπολίτης Σμύρνης, ὁ σὸς κανονικὸς διάδοχος, ἐξ ὀνόματος τῆς κοινότητος ἐπέδωκέ μοι τὸν ἀστέρα τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ὁ Β' τῆς Ἀποκαλύψεως Ἀστὴρ. Χθὲς ἔλαβον τοῦτον καὶ σήμερον ἐθεώρησα καθήκον μου ὅπως ἐξαγιάσω αὐτὸν, ἐπαγγίζων εἰς τὰς πέτρας τοῦ Σταδίου σου, αἵτινες εἶδον τὸ μαρτύριόν σου καὶ ἄνωθεν τῶν ὁποίων διήλθεν ὁ καπνὸς τῆς φοβερᾶς πυρᾶς σου, καὶ αἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἴστανται ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Γράφω δὲ ταῦτα καθιζόμενος ἐπὶ τῆς Πέτρας, ἐφ' ἧς τὰ γράμματα :

ΤΟΠΟΣ ΕΠΚΠ†

Τί ἡ πέτρα αὕτη διδάσκει ; Ἀγνωστον. Τα γράμματα ταῦτα εἰσι Χριστιανικῆς ἐποχῆς, καθ' ὅσον τὰ ἐν τέλει Ο καὶ C συμπλέκονται κατὰ τὸ σύνθημα τῶν Χριστιανῶν ἔθος. Τί ὅμως δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή αὕτη ; Τόπος, ἐν ᾧ ἐμαρτύρησεν ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος ; Ἀλλ' οὗτος βεβαίως ἐκάη κάτω εἰς τὸν στίβον τοῦ Σταδίου. Τόπος, ἐν ᾧ ἱστάμενος ἐδίδασκεν ; ὡς λέγει ὁ Εἰρηναῖος : «Ὡστε με δύνασθαι εἰπεῖν καὶ τὸν ΤΟΠΟΝ ἐν ᾧ καθεζόμενος διλέγετο ὁ μακάριος Πολύκαρπος καὶ τὰς παρόδους αὐτοῦ καὶ τὰς εἰσόδους καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου καὶ τὴν τοῦ σώματος ἰδέας καὶ τὰς διαλέξεις, ὡς ἐποιεῖτο εἰς τὸ πλῆθος», ὡς ἀναφέρει ὁ ἱερὸς Εὐσέβιος (βιβλ. V κεφ. 20) ; Ἀγνωστον. Τόπος, ἐν ᾧ κατετέθη ἡ κόνις ἡ τὰ ὅσα αὐτοῦ ; Ἀγνωστον. Τόπος ἐν ᾧ, ὡς ἂν ὑψηλοῦ παρουσιάσθη τοῖς ἐθνικοῖς ; Ἀγνωστον. Τόπος ἐν ᾧ τὸ τελευταῖον ἀνεκρίθη καὶ ὁμολόγησε βασιλεία αὐτοῦ ; Ἀγνωστον. Τόπος μὴπως σημαίνει τάφον, ὡς παρὰ τοῖς λατίνοις τὸ *loculus* ; Ἀγνωστον. Τόπος μὴπως σημαίνει ὄριον, ὡς ἀλλαχοῦ ἐν ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ ἔχομεν ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῶν βράχων τῆς ἁγίας Μαρίνης τὴν λέξιν ΗΟΡΟΣ ; Πρὸ πασῶν τῶν ἐρωτήσεων, ἐπὶ ἀγνώστου στηριζόμεθα. Τοῦτο γνωρίζομεν μόνον. Ὅτι τὰ γράμματα ταῦτα εἰσι χριστιανικά, καὶ ἀναγινώσκονται ΤΟΠΟΣ. Ἀπὸ τῶν πετρῶν τούτων ἀπέκοψα δύο· μίαν δι' ἐμὲ, καὶ ἑτέραν ὅπως τὰς ἀδελφώσω ἐν τῷ Χριστιανικῷ Μουσεῖῳ μεθ' ἑτέρας πέτρας τοῦ Ἀρείου Πάγου τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ἄλλης ταύτης κολυμβήθρας, ἐν ἧ' διὰ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας ἐθαπτίσθη σύμπασα ἡ Εὐρώπη. Χαίροις μοι, λοιπόν, Πάγε τῆς Σμύρνης ἱερώτατε. Χαίροις μοι Πάγε τῆς Σμύρνης, δε περικλείεις μίαν τῶν λαμπροτέρων σελίδων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Χαίροις μοι, Πάγε τρισμακάριστε, ὅτι ἀπὸ σοῦ διὰ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Πολυκάρπου ἐπαγιώθη ὁ λόγος τοῦ Σταυροῦ καὶ διεδόθησαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ ἀσφαλῶς ἡδὴ τὸν τεῦθεν αἱ θεαὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἀλήθειαι. Χαίροις μοι, Πάγε Ἱερώτατε, ὃν χαιρετῶ καὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἀθηνῶν ἱεροῦ Πάγου. Δύο Πάγοι θαυμάσιαι, δύο Πάγοι ἐνδοξοί, δύο Πάγοι ἱερώτατοι, ἐφ' ὧν ὡς περίξ λαμπρῶν ἀξόνων, περιστρέφονται οἱ μεγάλοι προχῶι τοῦ μεγάλου γεγονότος τῆς κατισχύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανικοῦ Πνεύματος. Φιλῶ τὰ ἱερά σου ἐδάφη, καταβαίνω ὅπως πῖω ὕδωρ ἐκ τοῦ ἐν τῷ στίβῳ φρέατός σου, καὶ εἶτα νιπτόμενος, ἐξαγιάσω ἑμαυτὸν οὐχὶ ὡς τὰ γράμματα ἀγιάζονται, ἀλλ' ὡς οἱ ἐπιστήμονες εἰ-

ἔασιν ἀγιάζόμενοι ἐν ταῖς σελίσιν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀθανάτου φιλοσοφίας τῶν ἡμετέρων προγόνων.

Ἐν τέλει, σύγχρονοι καὶ Σὺ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου Ἀπολλόφανες, χαίροις μοι! Σὺ μετὰ Διονυσίου, οἱ δύο μόνον ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου, ἡξιώθητε νὰ σημειώσητε τὴ φορικτὸν σκότος τῆς Σταυρώσεως, περὶ οὗ τοσοῦτον σαφῶς ὁμιλοῦσιν ἡμῖν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταί. Τόποι ἅγιοι, ἐνισχύσατε διὰ τῆς ἐνδόξου ὑμῶν ἱστορίας τοὺς εἰς τοὺς πρόποδας ὑμῶν κατοικοῦντας εὐσεβεῖς χριστιανούς Σμυρναίους. Διδάσχετε αὐτοῖς τὰ δέοντα, καὶ ὑπενθυμίζετε αὐτοῖς τίνων ἀνδρῶν ἀπόγονοι, καὶ ἀγαπητὰ τέκνα εἰσίν».

Οὕτω διὰ τοιούτων εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν Πολυκάρπου τοῦ ἱερωτάτου ὁχυρωθέντες, ἡρξάμεθα εἰς τὴν ἐπιστημονικῆς ἡμῶν ἐξετάσεως τοῦ Σταδίου καὶ τῶν πέριξ, τοιαῦτα ἀξιολογώτατα εὐρήματα εὐρόντες, περὶ ὧν ἤδη ἀνωτέρω τὰ δέοντα εἵπομεν:¹

Καὶ ἤδη μεταβαίνομεν εἰς τὸν ἕτερον περιλαμπρὸν Γ'. ΑCΤΕΡΑ τῆς Ἀποκαλύψεως, τὴν διὰ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς ἐνδοξὸν Πέγραμον.

Εἰκ. 125.

Α καὶ Ω.

Εἰκ. 126.

Μυστικὸς ἥλιος τῆς Ἀποκαλύψεως, φέρων ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ τὸ ἱερόν τοῦ Ἰησοῦ μονόγραμμα Ι. Χ.
(Ἀποκ. α'. 16.).

Εἰκ. 127.

Α καὶ Ω.²

1. Ὅτε δὲ τῇ 17 Μαΐου 1907 ἀπῆρμεν τοῦ λιμένος Σμύρνης, εἰς τὰ ἡμέτερα ἐπιστρέφοντες, ἀπενίζοντες ἐπὶ τῷ Σταδίῳ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου καὶ ἐπὶ τὴν ὑπὸ τὸν Πάγον ἐξαπλουμένην Χριστιανικὴν Σμύρνην τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐγράφομεν :

Ἐν τῷ λιμένι Σμύρνης, 19 Μαΐου 1907.

Χαίροις μοι Σμύρνη ἱερὰ, Σμύρνη ἁγία, Σμύρνη, Δεύτερε τῆς Ἀποκαλύψεως Ἀστήρ !

Εἶμαι εὐτυχής· ὅτι κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ Μ. Παρασκευήν, ἐκήρυξα ἐν ταύτῃ, Σὲ τὸν Σταυρωθέντα δι' ἡμᾶς Σωτήρα, μνησθεὶς τῶν δύο μεγάλων Ἀνδρῶν, τῶν σημειωσάντων τὸ σκότος κατὰ τὴν ὥραν τοῦ Πάθους Σου, Ἀπολλοφάνους καὶ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

Μέγε, Σμύρνη μου, πιστὴ ἄνοι τέλους τῶν αἰώνων εἰς τὸν σὸν Νυμφίον Χριστόν, καὶ οὐδέποτε ἐκλείψει ἀπὸ σοῦ ὁ Στέφανος τῆς Ζωῆς.

Οὗτος εἶναι ὁ ὥρον σου, εἶναι κτήμα σου· ὅπερ σοι ἔδωκεν ἡ φωνὴ τοῦ Αἰωνίου, καὶ ὃν θὰ ἔχῃς ἐνόςῳ μένεις πιστὴ !

Καὶ ἐπάρχει φόβος· ὅτι δὲν θὰ μένῃς ποτὲ πιστὴ ; οὐδέποτε, οὐδέποτε μωριάκις οὐδέποτε !

2. Περί τούτων πρὸβλ. Γ. Λαμπάκη. Χριστ. Ἀρχ. Μονῆς Δαφνίου 1889. σελ. 84. 85.

ΠΕΡΓΑΜΟΣ

ΑΣΤΗΡ ΤΡΙΤΟΣ

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν διστομον τὴν ὀξεῖαν.

Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ, καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου κατοικεῖ ὁ Σατανᾶς.

Ἄλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν τὸν Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι.

Οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαϊτῶν· ὁ μισῶ.

Μετανόησον· εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαι σοὶ ταχὺ καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου.

Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινόν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

(Ἀποκ. β'. 19—17.).

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἡ ὑπέροχος πρωτεύουσα τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Εὐμένους καὶ τῶν Ἀτταλιδῶν τῷ 133 π. Χ., ἐπὶ Ἀττάλου τοῦ Φιλομήτορος (138—133), εἰρηνικῶς ἐκ διαθήκης περιέρχεται εἰς χεῖρας τῆς Κοσμοκράτορος Ῥώμης.

Ἡ τετμημένη Πέργαμος, ἡ Πόλις τῆς τέχνης καὶ τοῦ πλούτου, ἦς τοσοῦτον

συμπληθὺς ἐμνήσθη ἡ φωνὴ Ἐκεῖνου, ὅς μόνος ἠδύνατο νὰ εἶπῃ : « Ἐγὼ εἰμὶ τὸ Α καὶ τὸ Ω », τρίτη, ὡς Ἀστὴρ, τάσσεται εἰς τὴν θείαν Πλειάδα τῶν 7 Ἀστέρων τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ εὐπειθὲς ἔκτοτε εἰς τὴν φωνὴν τοῦ θεοῦ, ἐπὶ 20 ἤδη αἰῶνας μεγαλόπρεπῶς διατρέχει τὴν περὶ τὸν Ἥλιον τῆς Δικαιοσύνης ἰδίαν αὐτῆς τροχίαν.

« Οἶδα, λέγει, τὰ ἔργα σου καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ », καὶ ὅμως κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, καθ' ἃς Ἀντίπαρς, ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ἀπεκτάνθη ἐν μέσῳ Ὑμῶν, ἐκεῖ ὅπου κατοικεῖ ὁ Σατανᾶς.

Τοιαύτη ἡ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου πίστις τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τοῦ Γ'. τοῦτου Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως.

Τοσαῦτα δὲ περὶ τῆς ἀρχαίας Περγᾶμου, ὑπὸ εἰδικῶν σοφῶν ξένων ἐγράφησαν καὶ συγγράφονται, ὥστε πᾶσα ὑφ' ἡμῶν περιγραφὴ ταύτης ἀποβαίνει ματαία, γνωστὸν ἄλλως, ὅτι τοῦτο, καὶ διαφεύγει τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ.¹

Τοῦτο μόνον σημειοῦμεν, ὅτι τὴν ἀρχαίαν Πέργαμον κατεκόσμου ὑπερέχου τέχνης Ναοὶ καὶ οἰκοδομήματα,² οἷα ἡ ἀγορὰ, τὸ Γυμνάσιον, ὁ μέγας βωμὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος καὶ Νικηφόρου, τὰ Βασιλικὰ Ἀνάκτορα, τὰ Θεάτρα τὸ λαμπρὸν Ἀμφιθέατρον, τὸ Τραϊκονεῖον ἡ θαυμασιὰ βιβλιοθήκη, ἐκ 200,000 βιβλίων, ἅτινα ὁ Ἀντώνιος (47 π. Χ.) ἐδωρήσατο εἰς τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Κλεοπάτρᾳ.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὑψίστον σημεῖον τῆς τέχνης. Ἡ Περγαμνὴ (δέρμα ζώου) πρὸς συγγραφὴν βιβλίων, ἐφευρέθη, ἐνταῦθα καὶ ἦν ἰδίᾳ βιομηχανία τῆς Περγᾶμου.

Ἡ Πέργαμος ἦν ἡ πατρίς καὶ τοῦ διασέμου Γαληνοῦ.³

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Ὅτι δὲ ὁ Χριστιανισμὸς εἶχεν ἤδη εἰσέλθῃ ἐν Περγᾶμῳ, πρὶν ἢ συγγραφῇ ἡ Ἀποκάλυψις, τοῦτο ἀποδεικνύται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἰωάννης γράφει καὶ ἀναφέρεται πρὸς

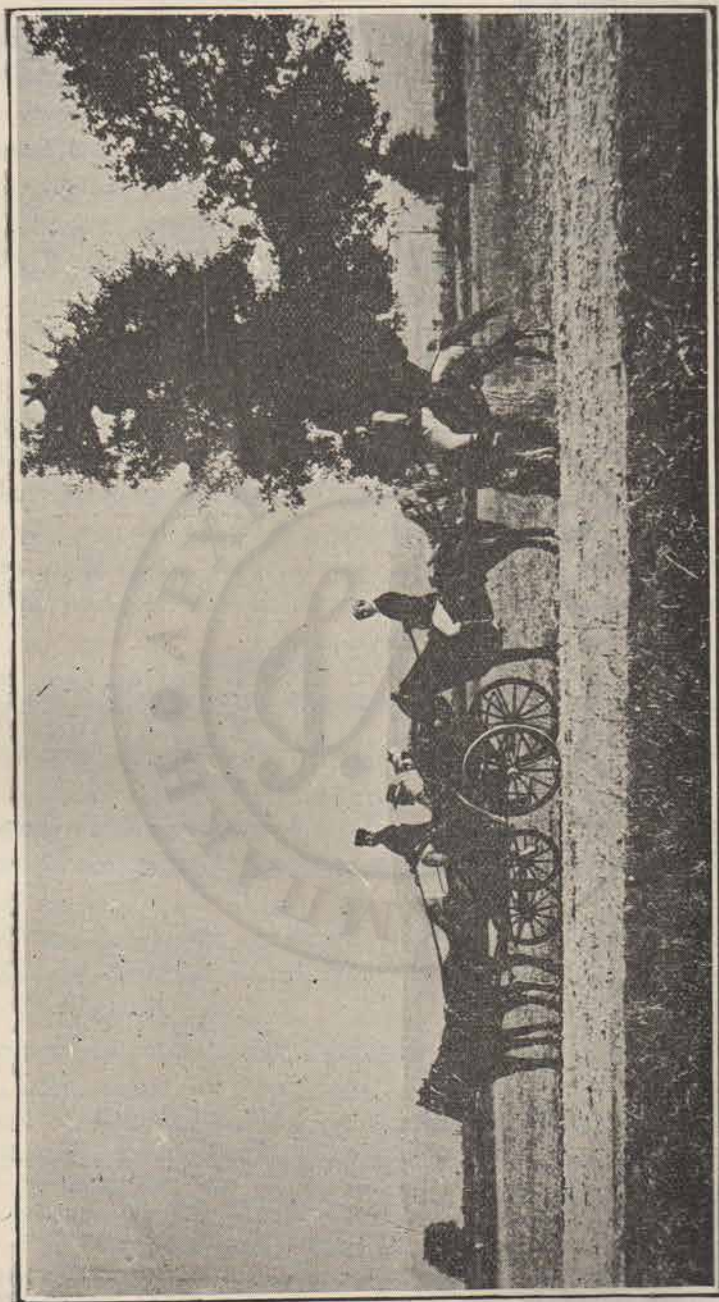
1. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, ἀξιολογώτατα ἔργα περὶ Περγᾶμου εἰσὶ : Choiseul—Gouffrier. Voyage Pittoresque. Paris. 1809. II. σ. 12—69 μετὰ πλείστων λαμπρῶν εἰκόνων pl. I—V.

Texier. Asie Mineur, μετ' ὡσαύτως λαμπρῶν εἰκόνων τῆς Βασιλικῆς, τοῦ ἀμφιθέατρον, τῆς Ἀκροπόλεως κλπ. σ. 216—233. pl. CXVI—CXXVII.

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων εἰσὶ τὰ τῶν διενεργούντων τὰς ἀνασκαφὰς σοφῶν Γερμανῶν : Die Königliche Museen zu Berlin. Alterthümer von Pergame. Berlin. 1890, ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων ἔργον πολύτομον. Εἶτα δὲ τὸ ἐξῆως λαμπρὸν, καὶ μετὰ πλουσίων εἰκόνων κεκοσμημένον ἔργον τοῦ Collignon : Pergame. Restauration et Description des Monuments de l'Acropole par Pontremoli et Collignon. Paris. 1900.

2. Λαμπρὰν ἀναπαράστασιν τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου τῆς Ἀκροπόλεως Περγᾶμου, ἰδὲ Collignon pl. XII. ὡς δὲ νῦν ἔχει pl. III. IV.

3. Πρὸς Γ. Μιστριώτου Γραμματολογία. Β'. σ. 862.

Εικ. 128. Πορεία ημών εις Πέργαμον από Κυδωνιών, διὰ Μακαρονίας καὶ Δικελί, 17 Σεπτεμβρίου 1906.

αὐτήν, ὡς πρὸς Χριστιανικὴν κοινότητα καλῶς διωργανωμένην, καὶ ἣν ἤδη περιεκόσμιε διὰ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ὁ ἱερός Ἀντίπαας.

Τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Περγᾶμῳ ὀφειλομένον μᾶλλον εἰς ἐμπόρους Χριστιανούς, οἵτινες ἤρχοντο εἰς ἐπιμιζίαν μετὰ τῆς Ἐφέσου,¹ ὅπου διέτριβεν ὁ Παῦλος εἴτα δὲ ὁ Ἰωάννης, γενικὴν ἐξασκῶν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν καθόλου Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας.

Πρῶτος δὲ Ἐπίσκοπος Περγᾶμου ἀναφέρεται ὁ Γάιος,² πρὸς ὃν ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὴν γ'. αὐτοῦ ἐπιστολήν, ἐν ἣ δις καλεῖ αὐτὸν «ἀγαπητὸς», ὑπὸ τὸν τύπον : «Ὁ Πρεσβύτερος Γάϊω τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ». (στίχ. 1).

Ἄλλος δὲ ἐστὶν ὁ Γάιος, οὗ δις μένεται ὁ Παῦλος πρὸς Ρωμ. ιζ'. 23 καὶ Α'. Κορινθ. ε'.³ 21. καὶ οὗ ἡ ἐορτὴ Νοεμβρίου 5.

Ο ΜΑΡΤΥΣ ΑΝΤΙΠΑΣ

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Περγᾶμου ἔκειτο εἰς τῶν μεγίστων βωμῶν τῆς ἀρχιούτης, εἰς ὃν τὰ πλῆθη τῶν Ἑλλήνων συνερχόμενα, ἀμέτρητα ἔθουον θύματα, καὶ ἐλάμβανον τὰς συμβουλὰς τῶν πεφημισμένων ἱερέων τῆς Περγᾶμου.

Τοῦτον δὲ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει (β'. 13) ὑπαινίσσεται ὁ Ἰωάννης, ὀνομάζων αὐτὸν «Θρόνον τοῦ Σατανᾶ», δηλὰ δὴ, ὡς τὸ ἐπισημύτατον μέρος, ἐφ' οὗ ἐπανεπαύετο λατρευομένη ἡ εἰδωλολατρεία τῆς ἀρχιούτης, καὶ πρὸ τῆς ὁποίας ὡς πρὸ θρόνου ἐγονυπτεῖται ἡ πρὸς αὐτὴν συντρέχουσα ἀνθρωπότης.

Οἶδα, λοιπὸν λέγει ὁ Ἰωάννης πρὸς τὸν Ἀγγέλων τῆς Περγᾶμου, ποῦ κατοικεῖς, ἐκεῖ, ὅπου κατ' ἐξοχὴν δεσπόζει ἡ εἰδωλολατρεία, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ, καὶ ὅμως κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ δὲν ἠρνήθης τὴν πίστιν μου, οὔτε εἰς τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἀπεκτάνθη ὁ Ἀντίπαας, ὁ μαρτυρὸς μου ὁ πιστός.

Διὰ τούτων ὁ Ἰωάννης ὑπονοεῖ τὸν δεινὸν διωγμὸν, τὸν διενεργηθέντα ἐν Περγᾶμῳ ἐπὶ Δομετιανοῦ, καθ' ὃν ἐμαρτύρησεν ὁ ἱερός Ἀντίπαας, οὗτις τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τῇ 11 Ἀπριλίου.

Ὁ ἱερός Ἀντίπαας φέρεται δεύτερος Ἐπίσκοπος Περγᾶμου, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἰωάννης ἦν ἐξοριστος εἰς Πάτμον, καὶ ὅπου διατρίβων, ἔμαθεν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον αὐτοῦ.

Κατὰ τὸν ἐν τοῖς Μηναίοις δὲ βίον αὐτοῦ ὁ ἱερός Ἀντίπαας, ἐν λίαν πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος, ὅπως ἀρνήθῃ τὸν Ἰησοῦν,⁴ ἀλλὰ μετὰ παρησιαίας τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα ἀπολογηθέντος, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται ν' ἀρνήθῃ τὸν Ἰησοῦν, ὁ Ἡγεμὼν ἐνέκλεισεν εἰς πεφυρακτωμένον χάλκινον βουῖν, ἐνθα ζῶν ὁ ἱερός Ἀντίπαας κατεκράτη ἐν Περγᾶμῳ. (Εἰκ. 129.)

1. Γ'. Ἰωάν. α'. 3. 15.

2. Ἀποστ. Διατ. Η'. 46.

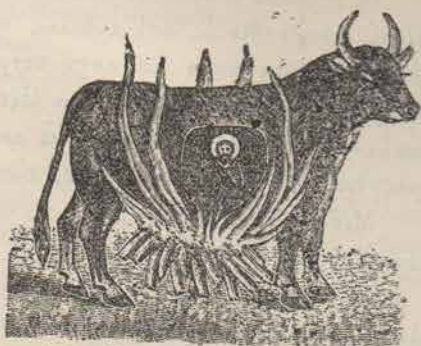
3. Πρβλ. Πράξ. ιθ'. 29, ἐνθα νομίζομεν ὅτι οὗτος ἐστὶν ὁ Γάιος ὁ Δερβαιός. Πράξ. κ'. 4.

4. «Ἀχθέντα οὖν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα, ἐπεχείρει ὁ Ἡγεμὼν πείθειν αὐτόν, ὡς τὰ πρεσβύτερα τιμωτέρα ἦν, εἶναι δὲ τὰ ἀριστερὰ καὶ νεώτερα ἀτιμωτέρα». [Μην. Ἀπρ. 11].

Ἡ καταδίκη δ' αὕτη συνέβη καὶ κατὰ τινὰ περιστάσεων παρὰ τοὺς, ἐκεῖ που, ὅπου ἐστὶν καὶ ὁ τάφος τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα, ἐν τῇ μεγάλῃ Βασιλικῇ τῆς Περγᾶμου, ἐνθα γνωστὸν ὅτι τοιαῦται ὑποθέσεις ἐξεδικάζοντο καὶ ἐκεῖ ὁ ἱερός Ἀντίπας, κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ἔλαβε καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον.

Τὴν Βασιλικὴν δὲ ταύτην, καθ' ἡμέρας, ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει (β'. 13) ἐννοεῖ, διὰ τοῦ δευτέρου ὅπου γράφων: οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τοῦ κατοικεῖς ὅπου ὁ Θρόνος τοῦ Σατανᾶ, καὶ κρατεῖς τὸ δοῦμά μου καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς ὁ Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκρίθη παρ' ὁμῶν ὅπου κατοικεῖ ὁ Σατανᾶς (= ὅπου μένων δικάζει ὁ Σατανᾶς), Σατανᾶν ὑπονοῶν τὸν δικάζοντα Ἡγεμόνα, ὡς διενεργοῦντα κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Σατανᾶ.

Δύο δὲ νῦν ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ Βασιλικῇ ὑπάρχουσι παρεκκλήσια, τὸ μὲν, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τὸ δὲ, τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα, οὗ δεικνύται, ὡς ὀφόμεθα, ἐκεῖ που καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ.

Εἰκ. 129. Τὸ διὰ πεφυρακτομένου χαλκίνου βοὸς μάρτυριον, ἐν ᾧ ζῶν κατεκάν ὁ ἱερός Ἀντίπας.

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΚΑΡΠΟΣ, ΠΑΠΥΛΟΣ, ΑΓΑΘΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΑΘΟΔΩΡΟΣ

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐν Σμύρνῃ κατὰ Μάρτιον τοῦ 250 ἐμαρτύρησαν οἱ Πρεσβύτεροι Μητροδωρος καὶ Πιόνιος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀναφέρει ὁ Εὐσέβιος ὅτι καὶ ἄλλων ἐν Περγᾶμῳ, πόλει τῆς Ἀσίας, ὑπομνήματα μεμαρτυρηκότων φέρεται, Κάριον καὶ Παπύλου καὶ γυναικὸς Ἀγαθονίκης, μετὰ πλείστας καὶ διαπορεπείς ὁμολογίας ἐπιδόξως τετελειωμένων. (Εὐσεβ. Ἰστ. Δ'. 18.)¹

Κατὰ τὸν Μεταφραστὴν (Πατρ. Migne τόμ. 115. σ. 105 πρὸς καὶ Μηνάϊον Ὀκτωβρ. 13) μετ' αὐτῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ ἅγιος Ἀγαθόδωρος, ὑπηρέτης τῶν ἁγίων. Κατ' αὐτὸν ὁ ἅγιος Κάρπος, ἦν ἐπίσκοπος Θυατείρων² ὁ δὲ Πάπυλος ἱατρός ὡσαύτως ἐκ Θυατείρων³ ἢ δὲ Ἀγαθονικῇ ἀδελφῇ τοῦ Παπύλου.

1. Πρὸς καὶ Aubé. Revue Archéologique. Nouv. Serie. Τόμ. 42. σ. 348. Περὶ τῶν ἀνθυπάτων, ἐφ' ὧν οὗτοι ἐμαρτύρησαν ἰδὲ Waddington. Fastes procons. de la Prov. d' Asie. σ. 269. Aubé. Revue Archeol. Nouvelle Serie. Τόμ. 42. σ. 348. Gelzer. Pergamon. σ. 6. ἐν «Abhandlungen der Königl. Preussischen Akademie der Wissenschaften» Berlin. 1903. ἐν τέλει σ. 1—102. (ἐκαστὴ διατριβὴ φέρει ἰδίαν ἀρίμνησιν.).

2. Σφάλλεται τὸ συναξάριον λέγον αὐτὸν ἐπίσκοπον Περγᾶμου πρὸς Gelzer Pergamon. σ. 6.

3. «Μεμάθηκας ἥδη, φησὶν ὅτι ἐλευθέρων Πατέρων ἐγὼ παῖς ἐκ Θυατείρων δὲ ὄρημαι, μέτειμι δὲ ἱατρικῇ». (Πατρ. Migne. Τόμ. 115. σ. 120.)

Οἱ ἅγιοι ἐκ Θυατείρων ἐκλήθησαν τὸ πρῶτον εἰς ἀπολογίαν εἰς Σάρδεις, ἔνθα δεινῶς βασκανισθέντες, καὶ οὐδὲν πεισθέντες ν' ἀρνηθῶσι τὸν Χριστόν, ἐδέθησαν ὀπισθεν ἀγρίων ἵππων καὶ κατὰ πετρῶν συρόμενοι, ἤχθησαν εἰς Πέργαμον· ἐνταῦθα δὲ δεινῶς ὡν ἀγίων μαστιζομένων ἐξέπνευσε πρῶτος ὁ μάρτυς Ἀγαθόδωρος, οὗ τὸ ἱερόν λειψανον οἱ ἐν Περγᾶμῳ ἀνελόντες κατέκρυψαν εἰς σπήλαιον μέχρις οὗ παύσῃ ὁ διωγμὸς, ἵνα τῆς προσηκούσης ταφῆς αὐτὸ ἀξιώσωσιν.

Μετὰ τοῦτο οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἤχθησαν πρὸ τοῦ Ἀνθυπάτου, ὅπου ἐπακριβῶς ἀνεκρίθησαν.

Εὐτυχῶς οὐ πρὸ πολλοῦ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Aubé (ἐν τῇ *Revue Archeologique*. Τομ. 42. Nouvelle Serie σ. 348. Paris 1881.),¹ ἀνέκδοτον χειρόγραφον, ἀποκαίμενον ἐν τῇ ἐν Παρισίοις ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ, ὅπερ κατὰ πάσαν πιθανότητα εἶναι ἐν ἐπιτομῇ ἀντίγραφον τῶν αὐθεντικῶν πρακτικῶν τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν.²

Τὸ χειρόγραφον ἐξ Ἀνατολῆς προερχόμενον καὶ ἐπιγραφόμενον *Μαρτύριον τῶν ἁγίων Κάρπου, Παπύλου καὶ Ἀγαθονίκης*, τῷ 1669 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἐπ' ἀριθμ. 1468.³

Κατὰ τὸ πολῦτιμον τοῦτο χειρόγραφον ἰδοὺ πῶς διεζήχθη ἡ ἀνάγκαις καὶ πῶς ἐξετελέσθη ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Περγᾶμου ὁ θάνατος τῶν ἁγίων τούτων μαρτύρων.

Ἐνδημοῦντος τοῦ ἀνθυπάτου ἐν Περγᾶμῳ προσήχθησαν αὐτῷ οἱ μακάριοι Κάρπος καὶ Πάπυλος μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ δὲ ἀνθύπατος προκαθίσας ἔφη· τίς καλῇ; ὁ δὲ μακάριος ἔφη· τὸ πρῶτον καὶ ἐξαίρετον ὄνομα χριστιανός, εἰ δὲ τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ζητεῖς, Κάρπος.

Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· ἔγνωσθαί σοι πάντως τὰ προστάγματα τῶν Αὐγούστων περὶ τοῦ δεῖν ἡμᾶς σέβειν τοὺς θεοὺς, τοὺς δὲ πάντα διοικοῦντας· ὅθεν συμβουλευώ ὑμῖν προσελθεῖν καὶ θῆσαι.

Κάρπος εἶπεν· ἐγὼ χριστιανός εἰμι· Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ σέβομαι, τὸν ἐλθόντα ἐν ὑστερίοις καιροῖς ἐπὶ σωτηρίᾳ ἡμῶν καὶ ἐνσάμενον ἡμᾶς τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου· τοιούτοις δὲ εἰδώλοις οὐ θύω. Ποίει δὲ θέλεις· ἐμὲ γὰρ ἀδύνατον θῆσαι κιβδήλοις φάσμασιν δαιμόνων· οἱ γὰρ τούτοις θύοντες ὅμοιοι αὐτοῖς εἰσὶν· ὥςπερ γὰρ οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ κατὰ τὴν θείαν ἐπόμνησιν τοῦ Κυρίου, οἱ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνοῦντες τῷ Θεῷ ἀφομοιοῦνται τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰσὶν μετ' αὐτοῦ ἀθάνατοι, μεταλαβόντες τῆς αἰωνίου ζωῆς διὰ τοῦ λόγου· οὕτως καὶ οἱ τούτοις λατρεύοντες ἀφομοιοῦνται τῇ ματαιότητι τῶν δαιμόνων καὶ σὺν αὐτοῖς ἀπόλλυνται ἐν γενέσσει. Αἰκὴ γὰρ δικαία ἐστὶν μετὰ τοῦ πλανήσαντος τὸν ἄνθρωπον, τὸ ἐξαίρετον κτίσμα τοῦ Θεοῦ· λέγω δὲ τοῦ διαβόλου τοῦ παραζηλώσαντος οἰκείᾳ πονηρίᾳ τῶν ἐπὶ τοῦτο· ὅθεν γίνωσκε, ἀνθύπατε, μὴ θύειν με τούτοις.

Ὁ δὲ ἀνθύπατος θυμωθεὶς ἔφη· θύσατε τοῖς θεοῖς καὶ μὴ μορφαίνετε.

Κάρπος ὑπομειδίσας εἶπεν· θεοί, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν.

1 Πρβλ. Texte u. Untersuchungen zur Geschichte der Altchristl. Literatur. Τομ. III. H. 34. Leipzig 1888 σ. 440.

2 Ὡσαύτως τοῦτο ἀνεδημοσιεύθη εἰς τὸ *Acta Martyrum selecta* Berlin 1902 vom Gebhardt σ. 13. πρβ. καὶ Gelzer Pergamon. σ. 6.

3. *Revue Archeol.* Τομ. 42. σ. 351, ἴδε καίμενον ἀπὸ σελ. 354.

Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· θῆσαι σε δεῖ· οὕτως γὰρ ἐκέλευσεν ὁ αὐτοκράτωρ.

Κάρπος εἶπεν· οἱ ζῶντες τοῖς νεκροῖς οὐ θύουσιν.

Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· οἱ θεοὶ δοκοῦσι σοὶ νεκροὶ εἶναι·

Κάρπος εἶπεν· θέλεις ἀκοῦσαι· οὗτοι οὔτε ἄνθρωποι ὄντες ποτὲ ἐξήσαν, ἵνα καὶ ἀπο-
θάνωσιν· θέλεις δὲ μαθεῖν ὅτι ἀληθὲς ἐστὶν τοῦτο· ἄρον τὴν τιμὴν σου ἀπ' αὐτῶν ἣν δοκεῖς
προσφέρειν αὐτοῖς, καὶ γνώσῃ ὅτι οὐδὲν εἰσὶν· ὅλη γῆς ὑπάρχοντα καὶ τῷ χρόνῳ φθειρόμενα.
Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν ἄχρονος ὢν καὶ τοὺς αἰῶνας ποιήσας, αὐτὸς ἄφθαρτος καὶ αἰώνιος διαμένει
ὁ αὐτὸς αἰεὶ ὢν, μήτε αὔξῃσιν μήτε μείωσιν ἐπιδεχόμενος· οὗτοι δὲ καὶ γίνονται ὑπὸ ἀνθρώπων
καὶ φθείρονται, ὥς ἔφηρ, ὑπὸ τοῦ χρόνου· τὸ δὲ χρησιμεύειν καὶ ἀπατᾶν αὐτοὺς μὴ θανάσεως·
ὁ γὰρ διάβολος ἀπ' ἀρχῆς πεσὼν ἐκ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ τάξεως οἰκείᾳ μοχθηρίᾳ τὴν πρὸς τὸν
ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ στόργην. Καὶ καταπιεζόμενος ὑπὸ τῶν ἁγίων τούτοις ἀνταγωνίζεται,
καὶ παρασκευάζει πολέμους, καὶ προλαμβάνων ἀπαγγέλλει τοῖς ἰδίοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν καθ'
ἡμέραν ἡμῶν συμβαινόντων ἀρχαιότερος ὢν τοῦ χρόνου ἀποπείρας τὰ συμβησόμενα προλέγει
ἅπερ αὐτὸς μέλλει κακοποιεῖν. Ἐχει γὰρ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ τὴν ἀδικίαν τὸ εἰδέ-
ναι· καὶ κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πειράζει τὸν ἄνθρωπον ζητῶν πλανῆσαι τῆς εὐσεβείας. Πεί-
σθητι οὖν μοι, ὑπάτικέ, ὅτι ἐν ματαιότητὶ ἐστε οὐ μικροῖ.

Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· πολλὰ ἔσας σε φλυαροῦσαι εἰς βλασφημίαν ἤγαγον τῶν θεῶν καὶ τῶν
σεβαστῶν· ἵνα οὖν μὴ ἐπὶ πλεῖόν σοι προχωρήσῃ, θύεις· ἢ τί λέγεις·

Κάρπος εἶπεν· ἀδύνατον ὅτι θύω, οὐ γὰρ πώποτε ἔθυσσα εἰδώλοις.

Εὐθὺς οὖν ἐκέλευσεν αὐτὸν κρεμασθέντα ξέσεσθαι. Ὁ δὲ ἔκραζεν· Χριστιανὸς εἰμι. Ἐπὶ πολὺν
δὲ ξέομενος ἔκαμνεν· καὶ οὐκέτι ἴσχυσεν λαλῆσαι.

Καὶ ἔσας τὸν Κάρπον ὁ ἀνθύπατος ἐπὶ τὸν Πάπυλον ἐτρέπετο, λέγων αὐτῷ· Βουλευτὴς εἶ·

Ὁ δὲ λέγει· πολίτης εἰμί.

Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· τίνων πολίτης·

Πάπυλος εἶπεν· Θνατείρων.

Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· τέκνα ἔχεις·

Πάπυλος εἶπεν· καὶ πολλὰ διὰ τὸν Θεόν.

Εἷς δὲ τις τῶν ἐκ τοῦ δήμου ἐβόησεν λέγων· κατὰ τὴν πίστιν αὐτοῦ τῶν χριστιανῶν λέγει
τέκνα ἔχειν.

Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· διὰ τί ψεύδῃ λέγων τὰ τέκνα ἔχειν·

Πάπυλος εἶπεν· θέλεις μαθεῖν ὅτι οὐ ψεύδομαι, ἀλλ' ἀληθῆ λέγω· ἐν πᾶσι ἐπαρχίᾳ καὶ
πόλει, εἰσὶν μου τέκνα κατὰ Θεόν.

Ὁ ἀνθύπατος εἶπεν· θύεις· ἢ τί λέγεις·

Πάπυλος εἶπεν· ἀπὸ νεότητος Θεῷ δουλεύω, καὶ οὐδέποτε εἰδώλοις ἔθυσσα, ἀλλ' εἰμὶ χρι-
στιανός, καὶ πλέον τούτου παρ' ἐμοῦ ἀκοῦσαι οὐκ ἔχεις· οὐδὲ γὰρ μεῖζον τούτου ἢ κάλλιον ἐστὶν
τί εἰπεῖν με.

Ἀνακρεμασθεὶς δὲ καὶ οὗτος καὶ ξέομενος ζυγὰ τρεῖς ἥλλαξεν· καὶ φώνην οὐκ ἔδωκεν,
ἀλλ' ὥς γενναῖος ἀθλητὴς ἀπεδέχετο τὸν θυμὸν τοῦ ἀντικειμένου.

Ἰδὼν δὲ ὁ ἀνθύπατος τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτῶν ὑπομονήν, κελεύει αὐτοὺς ζῶντας καίηται
καὶ κατερχόμενοι ἐσπευδόν οἱ ἀμφοτέρω ἐπὶ τὸ ἀμφιθέατρον, ὅθ' ἂν ταχέως ἀπαλλαγῶσιν τοῦ
κόσμου.

Καὶ πρῶτος ὁ Πάπυλος, προσηλωθεὶς εἰς τὸ ξύλον ἀνωρθώθη, καὶ προσεσχεθέντος τοῦ
πυρός, ἐν ἡσυχίᾳ προσενεχόμενος παρέδωκεν τὴν ψυχήν.

Καὶ μετὰ τοῦτον προσηλωθεὶς ὁ Κάρπος προσεμείδυσεν· οἱ δὲ παρεστῶτες ἐκπληρόμενοι
ἔλεγον αὐτῷ· τί ἐστὶν ὅτι ἐγέλασας·—ὁ δὲ μακάριος εἶπεν· εἶδον τὴν δόξαν Κυρίου καὶ ἐχάρην·
ἅμα δὲ καὶ ὑμῶν ἀπηλλάχην, καὶ οὐκ εἰμὶ μέτοχος τῶν ὑμετέρων κακῶν.

Ὡς δὲ ὁ στρατιώτης, τὰ ξύλα επιτιθεὶς ὑψήπτεν· ὁ ἅγιος Κάρπος κρινόμενος εἶπεν· καὶ ἡμεῖς τῆς αὐτῆς μητρὸς ἐγεννήθημεν Εὐας, καὶ τὴν αὐτὴν σάρκα ἔχομεν· ἀλλ' ἀφορῶντες εἰς τὸ δικαστήριον τὸ ἀληθινὸν πάντα ὑπομένομεν.

Ταῦτα εἰπὼν καὶ προσφερομένου τοῦ πυρὸς προσήυζατο λέγων· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ νῦν τοῦ Θεοῦ, ὅτι κατηξίωσας καὶ ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν ταύτης σου τῆς μερίδος. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἀπέδωκε τὴν ψυχὴν.

Ἀγαθονίκη δὲ τις ἐστῶσα καὶ ἰδοῦσα τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, ἣν ἔφη ὁ Κάρπος ἐωρακέναι καὶ γνοῦσα τὴν κλησιν εἶναι οὐράνιον εὐθέως ἐπῆρεν τὴν φωνήν· τὸ ἄριστον τοῦτο ἐμοὶ ἡτοίμασται· δεῖ οὖν με μεταλαβοῦσαν φαγεῖν τοῦ ἐνδόξου ἁρίστου. Ὁ δὲ δῆμος ἐβόα λέγων· ἐλέησόν σου τὸν υἱόν.

Εἶπεν δὲ ἡ μακαρία Ἀγαθονίκη· Θεὸν ἔχει τὸν δυνάμενον αὐτὸν ἐλεῆσαι· ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ πάντων προνοητής. Ἐγὼ δὲ ἐφ' ᾧ πάρεμι· καὶ ἀποδυσμένη τὰ ἱμάτια αὐτῆς, ἀγαλλιωμένη ἐφήλωσεν αὐτὴν ἐπὶ τὸ ξύλον.

Οἱ δὲ ἰδόντες ἐθοήρησαν λέγοντες· δεινὴ κοίσις καὶ ἄδικα προστάγματα.

Ἀπορθωθεῖσα δὲ καὶ τοῦ πυρὸς ἀφαιμένη, ἕως τοῖς ἐβόησεν εἰποῦσα· Κύριε, Κύριε, Κύριε, βοήθει μοι· πρὸς σε γὰρ κατέφυγον. Καὶ οὕτως ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἐτελειώθη σὺν τοῖς ἁγίοις. Ὡν τὰ λείψανα λαθραῖως οἱ χριστιανοὶ ἀνελημμένοι διεφύλαξαν εἰς δόξαν Χριστοῦ καὶ ἐπαινον τῶν μαρτύρων αὐτοῦ, ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

Οὕτως ἔχει κατὰ τὸ πολῦτιμον τοῦτο χειρόγραφον, τὸ ἐξόχως λαμπρὸν μαρτύριον τῶν ἁγίων Κάρπου καὶ Παπύλου.

Ἐκ τῆς φράσεως δὲ «καὶ κατερχόμενοι ἔσπευδον οἱ ἀμφότεροι ἐπὶ τὸ ἀμφιθέατρον», φαίνεται ὅτι ἡ ἀνάκρισις ἐγένετο μᾶλλον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Βασιλικῇ.

Ἐκ τῆς ἐκφράσεως «Ἀγαθονίκη δὲ τις» αὕτη δὲν φαίνεται ἀδελφὴ τοῦ Παπύλου, ὡς βραδύτερον ἐν τῷ Συναξαρίῳ ἀναγινώσκομεν· ἐκ δὲ τῆς ἐνάρξεως ἐκφράσεως «ἐλέησόν σου τὸν υἱόν», φαίνεται ὅτι αὕτη ἦν μήτηρ, ἕνα μᾶλλον υἱὸν ἔχουσα.

Ο ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΤΥΣ ΑΤΤΑΛΟΣ Ο ΠΕΡΓΑΜΗΝΟΣ

Οὐ μόνον δὲ ἐν Περγάμῳ, ἀλλὰ καὶ μακρὰν ἐν τῇ Δύσει ἠκούετο καὶ ὠμολογεῖτο ἡ πίστις τῶν ἐκ Περγάμου Χριστιανῶν.

Οὕτως ἐξ ἐπιστολῆς τῶν Ἐκκλησιῶν Βιέννης καὶ Λουγδούνου πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν Χριστιανούς, ἣν περιέσωσεν ἡμῖν ὁ Εὐσέβιος,¹ μεταξὺ τῶν περιφανῶν Μαρτύρων τοῦ Λουγδούνου συγκατελέγετο Ἀτταλὸς ὁ Περγαμηνός, «στύλος καὶ ἐδραίωμα» τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν ὀνομαζόμενος.

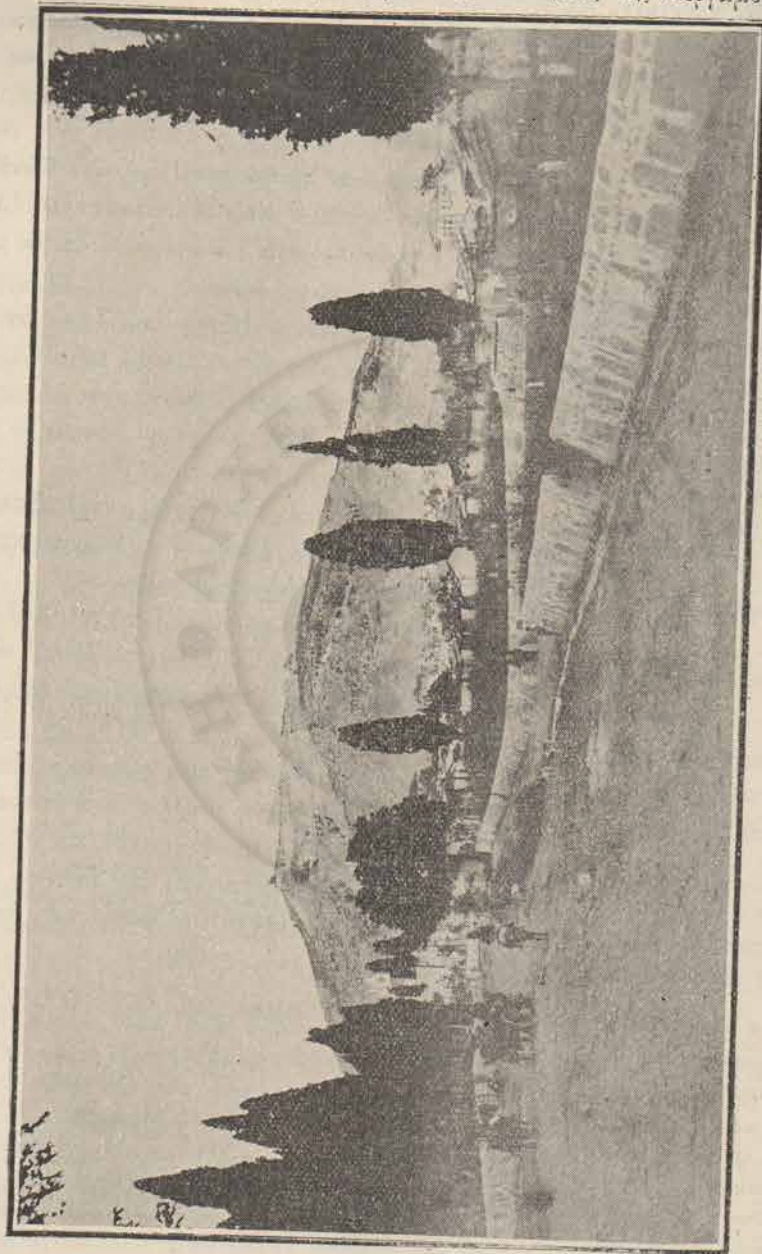
Γνωστὸν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ κατηγοροῦντο ὅτι ἐτέλουν «Θυέστεια δέιπνα καὶ Οἰδιποδίους μίξεις»² (=ἀνθρωποφαγίας καὶ συγγενικὰς μίξεις), διὰ τοῦτο, ὅτε εἰς τὸ ἀμφιθέατρον Ἀτταλὸς, ὁ ἱερός μάρτυς, διετάχθη νὰ καθήσῃ ἐπὶ σιδηρᾶς πεπερασμένης καθέδρας, καθήσας καὶ κλιόμενος, ἔλεγε πρὸς τὸ πλῆθος· «Ἰδού, τοῦτό

1. Ἐκκλ. Ἰστ. Βιβλ. Ε'. κεφ. α'.

2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ε'. α'.

ἐστὶν ἀνθρώπους ἐσθίειν, ὃ ποιεῖτε Ὑμεῖς· ἡμεῖς οὐτε ἀνθρώπους ἐσθίομεν, οὔθ' ἕτερόν τι πονηρὸν πρόσσομεν»¹

Τοσαύτη ἡ ἀπὸ τῶν Μαρτύρων αἴγλη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Περγάμου.

Εἰς 130. Γενικὴ ἀποψὶς τῆς Περγάμου, καὶ εἰσόδος ἡμῶν εἰς αὐτήν.

¹ Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Ε'. α', περὶ Gebhardt Acta Mart. σ. 28.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥ Β' ΑΙΩΝΟΣ

Διὰ τῶν αἰώνων. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ β'. αἰῶνος εὐρίσκωμεν δ'. Ἐπίσκοπον Περγάμου τὸν Θεόδοτον, ὅστις ἐν Συνόδῳ 7 Ἐπισκόπων, καταδίκασε τὴν αἵρεσιν τῶν Κολορβασίων.¹ Ἐσφαλμένως δὲ ὁ Le Quien, ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ὡς διαδοχὸν τοῦτου ἀναφέρει Κάρπον τὸν μάρτυρα,² ὃς ἦν Ἐπίσκοπος Θυατείρων, ὡς ἐν σελ. 255 εἴπομεν.

Ἐν τῇ ἐν Σαρδικῇ Συνόδῳ τῷ 347³ εὐρεται Ἐπίσκοπος Περγάμου Εὐσέβιος,⁴ καὶ διάδοχος τοῦτου ὁ Δρακόντιος,⁵ μετασχὼν τῆς ἐν Κων)πόλει κατὰ τῶν Ἀρειανῶν Συνόδου, τῷ 360, καὶ ἐκβληθεὶς τοῦ Θρόνου οὐχὶ δι' αἵρεσιν, ἀλλ' ὅτι ἐκ μικρᾶς Ἐπισκοπῆς εἰς τὸν περιβλεπτόν θρόνον τῆς Περγάμου ἀνέβη.⁶

Μετὰ δὲ τοῦτον Ἐπίσκοπος Περγάμου ἐγένετο ὁ Βαβλαμένος,⁷ (ὡς ὀνομάζει αὐτὸν Σωκράτης ὁ Ἱστορικός),⁸ ὅστις ἐν τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδῳ τοῦ 363, ὑπέγραψε τὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἰουλιανὸν ἐπιδοθείσαν Ὁρθόδοξον ὁμολογίαν τῆς πίστεως,⁹ ἐκκληρῶν οὕτως τὴν ἀπὸ τῆς Πάτμου διαταγὴν : «καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἡγήσῃ τὴν πίστιν μου».

Τὴν Ὁρθόδοξον ὡσαύτως πίστιν ὑποστηρίζει καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἐπίσκοπος Περγάμου Φίλιππος, ὃς τῷ 431 συμμετέσχε τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὑπογράφόμενος «Φίλιππος Ἐπίσκοπος τῆς Περγάμων πόλεως».¹⁰

Ὡς ἰ'. Ἐπίσκοπον Περγάμου ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ὁ Le Quien ἀναφέρει τὸν Εὐτρόπιον (Ι. σ. 715), ια'. τὸν Ἰωάννην (Ι. σ. 716) περὶ τὸ 550,¹¹ ιβ'. τὸν Θεόδωρον, ὃς ἐν τῇ Σ'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὑπογράφεται : «Θεόδωρος ἐλέω Θεοῦ Ἐπίσκοπος πόλεως Περγάμων τῆς Ἀσιανῶν ἐπαρχίας» (Ι. σ. 716), ιγ'. ἀναφέρει τὸν Βασιλείον, οὗ τὴν μετρίφροναν γνώμην βλέπομεν ἐν τοῖς πρακτικαῖς τῆς Ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν οἷς ὑπογράφεται : «Βασίλειος ἀνάξιος Ἐπίσκοπος Περγάμων» (Ι. σ. 716), ιδ'. τὸν Μεθόδιον (Ι. σ. 716), ὁ ιε'. ἀγνοεῖται, καὶ ις'. Ἀρσένιον (Ι. σ. 716), τὸν ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἐπὶ Ἰωάννου Κοσμά τοῦ Πατριάρχου ἀκμάσαντα. Μετὰ τοῦτον ὁ Le Quien οὐδένα ἕτερον ἀναφέρει.

1. Περὶ ταύτης ἰδὲ Ἐπιφ. κατὰ Αἱρέσεων. Πατρ. Migne. Τόμ. 41. σ. 628.

2. Oriens Christ. Τόμ. Ι. σ. 713—716.

3. Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. Β'. 20.

4. Mansi III. σ. 139.

5. Le Quien, Oriens Chr. Ι. σ. 713—715.

6. «Δρακόντιος» δὲ διὰ τὸν ἀπὸ Γαλατίας μετέβη εἰς Περγάμον». Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. Β'. 42.

7. Τοῦτον ὁ Le Quien ὀνομάζει Βαβλάμον. Τόμ. Ι. σ. 715. Πρὸς Gelzer, Pergamon σ. 9.

8. Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. βιβλ. Γ'. κε'.

9. Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. Γ'. κε'.

10. Le Quien. Ι. σ. 715.

11. Gelzer σ. 31.

Πρὸ τοῦ θ'. αἰῶνος ἡ Πέργαμος ἐτέλει ὑπὸ τὸν Ἐφέσου ὡς κβ'. Ἐπισκοπή¹ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ὡς ιθ'. Ἐπισκοπή² ἐπὶ Ἀνδρονικοῦ δὲ τοῦ Παλαιολόγου ἀπὸ ξθ'. θρόνου προσεδιβάσθη εἰς κβ'. θρόνον ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως.³

Κατὰ τὸ 610, ὅτε ἐφονεύθη ὁ Αὐτοκράτωρ Φωκᾶς, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκῆν «κατὰ τὸν βοῦν», τοῦτ' ἐστὶν κατὰ τὴν θέσιν, ἣτις ἐκαλεῖτο οὕτως, ἐντὸς πεπυρακτωμένου βούς, ὃν εἶχον φέρει ἐκ Περγάμου.⁴

Ὁ βούς οὗτος δὲν ὑπενθυμίζει τὸ ἐν Περγάμῳ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀντίπα;⁵

Κατὰ τὸν ζ'. αἰῶνα περὶ τὸ 687 ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Β'. ἐγκατέστησεν εἰς τὸ θέμα τοῦ Ὀψικίου,⁶ εἰς ὃ ὑπήγετο καὶ ἡ Πέργαμος Σλαῦους συμμάχους, θελήσας οὕτως νὰ περιποιηθῇ αὐτοῦς, ἐπικινδύνους ἐχθροὺς ὄντας.

Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸν τοῦ Ἀβδαλμελίκ πόλεμον, οὗτοι εἰς 30 χιλιάδας συμποσούμενοι, ὡς σύμμαχοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἠτύτομόλησαν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξωλόθρευσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Ἀσίας.⁷

Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου Ἰουστινιανοῦ ἔχομεν μεγάλην εἰσοίκησιν Ἀρμενίων ἐν Περγάμῳ, ὧν τινες καὶ εἰς τὰ ὄψιστα ἀνήχθησαν ἀξιώματα, ὡς Νικηφόρος ὁ Πατρίκιος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βαρδάνης, ὅστις τῷ 711, κατὰ τὸν Θεοφάνην (σελ. 381) ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Καλλιστράτου διαμένων,⁸ ἀνηγορεύθη Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. (711—713)⁹ (Εἰκ. 131).

Εἰκ. 131. Χρυσοῦν νόμισμα τοῦ ἐκ Περγάμου Ἀρμενίου Αὐτοκράτορος Βαρδάνη τοῦ Φιλιππικοῦ. D(ominus) N(oster) FILEPICVS MVLTVS — VICTORIA AVGVSTI.¹⁰

1. Πάλλη καὶ Ποτλῆ. Ε'. σ. 458.

2. Αὐτόθι. σ. 476.

3. Αὐτόθι σ. 491.

4. «Τὸ δὲ δόστηνον σῶμα κανθῆναι κατὰ τὸν βοῦν ἐνθα κάμινος ἦν, ὡς λέγεται, ἐκ χαλκοῦ κατεσκευασμένη, σχῆμα βοὸς ἔχουσα, ἥπερ ἐκ Περγάμου κεκόμιστο, ἐξ ἧς καὶ ὁ τόπος ὠνόμαστο». (Ζωναρᾶς III. 203, 10. XVII. 7. Πατρ. Migne. Τόμ. 135. σ. 137.). Εἰς τούτον δὲ βραδύτερον ἐκάθισαν οἱ δύο Ὑπουργοὶ Ἰουστινιανοῦ Β'. Θεοδοσίος καὶ Στέφανος. (Παπαρρηγοπούλου Γ'. σ. 329.).

5. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐγένετο χρῆσις τούτου. Πρβλ. βίον ἁγ. Εὐστρατίου. Σειπ. 20.

6. Τοῦτο περιελάμβανε τὰς ἀρχαίας χώρας τῆς Μυσίας, Βιθυνίας καὶ ἐν μέρει τῆς Φρυγίας ἐκαλεῖτο δ' οὕτως ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν ταγματῶν Obsequium ὀνομαζομένων. (Παπαρρηγ. Γ'. σ. 322. πρβλ. καὶ Δ'. σ. 37.)

7. Παπαρρηγ. Γ'. σ. 324.

8. Πρβλ. καὶ Gelzer. σ. 45.

9. Mansi. XII. 192. ἐξ ἐπιλόγου Ἀγαθωνος Διακόνου καὶ καλλιγράφου, πρβλ. καὶ Gelzer. σ. 43. Die Armenische Gemeinde in Pergamon, u. die Pergamener auf dem Kaiserthron.

10. Sabatier. II. σ. 36. pl. XXXVIII. 13.—XXXVII. 18.

Γνωστὸν δ' ὅτι Ἑλληνικὴν ὁ Φιλιππικὸς ὅλως εἶχε μύρωσιν, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔλαβεν ὄνομα Φιλιππικός.¹

Ὁ Φιλιππικός, ἐκ λόγων πολιτικῶν ὁρμώμενος, ὅπως μὴ οἱ διάφοροι αἰρετικοὶ συμμαχῶσιν ἐκαστοτε μετὰ τῶν ἐχθρῶν κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων, ἔχων δὲ καὶ τὴν γνώμην μεγάλης μερίδος κληρικῶν, συνεκάλεσεν ἐν Κων)πόλει σύνοδον, ἣτις ἔκαυσε καὶ ἀνεθεμάτισε τὰς πράξεις τῆς Σ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.² Τοῦτον τυφλωθέντα τῇ 3 Ἰουνίου Σχισμάτῳ, τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 713, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ θέματος τούτου Γεωργίου τοῦ Βουρράφου,³ διεδέχθη Ἀναστάσιος ὁ Β'. (713—716), ὃς ἐπαπέφερε τὸ κύρος τῆς Σ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.⁴

Ἄλλ' ἤδη ἐπέστη ἡ ἐποχή, ὅπως ὁ Κύριος ἔλθῃ ταχὺ ἐπὶ τὴν Πέργαμον (Ἀποκ. β'. 16)· καὶ ἀληθῶς, ὅπως εἶπεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ: «*Ἀμὴν, Ἀμὴν*· ἦξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην» (Ματθ. κγ'. 36.), καὶ ὡς ἐξεσφενδύνει τὸ «οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχοῦσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις» (Ματθ. κδ'. 19), καὶ ὡς ὁ Ἰώσηπος ἀναφέρει ἡμῖν, ὅτι Ἑβραῖα γυνὴ ἐν Ἱερουσολύμοις ἔσφαξε καὶ κατέφαγε τὸ τέκνον αὐτῆς, τοιοῦτόν τι παρόμοιον φρικτὴν συνέβη καὶ εἰς τὴν Πέργαμον, ὅτε οἱ Ἀραβες ροβεροί, τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐρήμωσιν φέροντες, ἐν ἀρχαίς τοῦ ἡ'. αἰῶνος, τῷ 716, Μασαλμῆ, ἡ Μωσλεμῆ στρατηγούντος, ἐπέστησαν πολιορκοῦντες τὴν Πέργαμον.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην, τοσοῦτον φόβον οἱ Χριστιανοὶ ᾔσθάνθησαν, ὥστε λησμονήσαντες τὴν ἐν ἰσχύει δεδοξασμένην Δεξιὰν τοῦ Κυρίου, ἐτραπήσαν εἰς μαγείας, ζητοῦντες τὴν συμβουλὴν μάγου, τί δύνανται νὰ πράξωσιν ὅπως σωθῶσι. Καὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ μάγου τούτου οἱ Χριστιανοὶ ἐτέλεσαν ἀληθῶς «*θυσίαν θεοβδελυκτον*», ὡς ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης, διότι διασχίσαντες τὴν κοιλιὰν ἐγκύου γυναικὸς, παρέλαβον τὸ ἔμβρυον αὐτῆς, ὅπερ ἔθρασαν ἐντὸς κακκάβου (καζανίου), εἶτα δὲ ἐντὸς τοῦ ζωμοῦ τούτου ἔβαφον τὰ μανίκια τῆς δεξιᾶς αὐτῶν χειρὸς πρὸς ἐνίσχυσιν ἐν τῷ πολέμῳ.⁵

Καὶ ὅμως εἰς οὐδὲν αἱ μαγείαι ὠφέλησαν, τῷ 716 ἡ πόλις ἐκυριεύθη, καὶ κατὰ τὸν Νικηφόρον, ἀκριβῶς: «*ἐκεῖθ' ἐν τὰ ἐξ ὁγῆς τοῦ Θεοῦ κατελάμβανεν αἱ γὰρ χεῖρες ἐφάπτεσθαι ὀπλου διεύργοντο, καὶ ἀπρακτούντων, οἱ πολέμοι τὴν πόλιν εἶλον ἀμαχητί*».⁶

Τῆς σκληρότητος ὅμως αὐτοῦ ὁ Μασαλμῆς τὰ ἀντίποινα εὗρεν ἐν Βυζαντίῳ,

1. Mansi XII. 192. Πρὸς. Gelzer. σ. 45.

2. Παπαρρηγ. Γ'. σ. 316. Gelzer. σ. 47.

3. Gelzer. σ. 48. Παπαρρηγ. Γ'. σ. 342.

4. Παπαρρηγ. Γ'. σ. 341.

5. Θεοφάνης. Ἐκδ. Βόνν. σ. 599. πρὸς. Νικηφόρ. σ. 52.

6. Νικηφόρ. σ. 52. 8.

ὅτε τῇ 15 Αὐγούστου 718 ὑπέστη πανολεθρίαν, ἐφ' ᾧ οἱ Χριστιανοὶ ἔδραμον εἰς τὸν Ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας εὐχαριστοῦντες τὴν ἐν Περσείᾳ ἀκοιμητὸν Θεοτόκον.¹

Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο συνηνώθη πρὸς τὸ ἕτερον ἐθνικὸν γεγονός, ὅπερ ἔδωκεν αἰτίαν εἰς συγγραφὴν τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, καθ' ὃν ἐνιαυσίως οἱ Χριστιανοὶ γόνυ κλίνοντες πρὸς τὴν ὑπέρμαχον Στρατηγόν, χαιρετίζομεν ταύτην ὡς λυτρωτὴν τοῖς αἰχμαλώτοις ἀπογεννώσαν καὶ ἀπονέμομεν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ Ἀνυμφεύτῃ Νύμφῃ τὰ ἡμέτερα εὐχαριστήρια, ὡς ἐκ παντοίων κινδύνων ῥυομένην τὸ Γένος ἡμῶν.

Κατὰ τὸν 9^{ον} αἰῶνα ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου ἡ Πέργαμος φέρεται γένους οὐδετέρου ΤΟ ΠΕΡΓΑΜΟΝ. (ὡς τὸ πάλαι), καὶ ἀναγράφεται ὡς ἡ πόλις τῆς Ἀσίας ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησιῶν,² καὶ ὅπερ ὡς Θέμα Σάμου ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—911) ἀναγράφεται,³ καὶ βραδύτερον, ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, ὡς Θέμα Νεοκάστρου.⁴

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις (1204—1222) καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης Γ' ὁ Βατάτζης (1222—1254) ἐν τοῖς θέμασι τούτοις τῶν Θρακησιῶν καὶ Σάμου τοῦ Ὀψικίου καὶ Ὀπτιμάτου ἐνεκαθίδρυσαν τὸ νέον αὐτῶν Βασίλειον τῆς Νικαίας, καθόσον αἱ χῶραι αὗται ἦσαν καθαρῶς εἰς χεῖρας Ἑλληνικὰς.⁵

Ἐν ἐγγράφῳ δὲ τοῦ 1256 τοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως Ἀρσενίου ὑπογράφεται Μητροπολίτης Περγάμου Γεώργιος.⁶

Οἰκοῦν δὲ ἐννοεῖται, ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους αἰῶνας καὶ δὴ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, καθ' ὃν τὸ Βυζαντινὸν κράτος κυρίως ὑπὸ τοὺς Σταυροφόρους ὑπέφερον, καὶ αἱ μεγάλαι δευτερεύουσαι πόλεις τῆς Ἀσίας, ἐν αἷς καὶ ἡ Πέργαμος εἰς ἀθλίαν εἶχον περιέλθῃ κατὰστασιν.

Περιγραφὴν τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοίκων Περγάμου κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν εὐρισκομεν ἐν ἐπιστολῇ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρως, ἐν ἣ ὁ αὗτος ἀναφέρει τὴν ἠθικὴν ἀθλιότητα τῶν ἀνθρώπων, οὓς ὀνομάζει «δαιμόνων φυλακτῆριον», περὶ δὲ τῶν οἰκῶν λέγει ὅτι «κελλύδρια χθαμαλὰ καὶ οἶον λείψανα τῶν τεθνεώτων οἰκῶν ἐμφαίνονται, πολλὴν ἐμποιοῦντα τῇ θεᾷ τὴν ἀληθινὰ καὶ «τρώγλας μυῶν» καλεῖ αὐτοὺς. Ἀναφέρει δ' εἰτα, ὅτι ἐκατέρωσε τοῦ μεγάλου Θεάτρου ἴστανται «κυνιδροῶδεις πόργοι». Ἐκ τῆς ἐκφράσεως δὲ «ῥωαῖότερα γὰρ εἰσι τὰ πρόποδα τῆς κορυφῆς καὶ τὰ τῶν τεθνεώτων τῶν ζώων», νομιζομεν ὅτι ἐὰν ἤδη δὲν εἶχε συντελεσθῇ, ἱκανῶς ὅμως εἶχε προχωρήσει ἡ ἐρήμωσις τῆς Ἀκροπόλεως.

1. Παπαρηγ. Γ', σ. 352.

2. Κωνστ. Πορφ. Περὶ Θεμάτων Ι. σ. 24. 5—13.

3. Χάρτης μεσ. Ἑλληνισμοῦ Ἰστ. Παπαρηγ. Δ. ἐν τέλει πρὸς Gelzer. Pergamon σ. 75.

4. Gelzer. Pergamon 82. 84.

5. Gelzer. Pergamon. σ. 87.

6. Acta Patriarchatus. Ι. σ. 119.

Κατὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ ιβ'. (23 Αὐγούστου 1303) ¹ Μητροπολίτης Περγᾶμου ἦν ὁ Ἀρσένιος, ² ὅστις διὰ τὴν πενίαν τῆς πόλεως φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν Πέργαμον, διαρκῶς ζῶν ἐν Κων)πόλει, διότι ἐν ἐγγράφοις τοῦ 1315 εὐρίσκωμεν πάλιν αὐτὸν ἐκεῖ, ὡς διαρκὲς μέλος τῆς ἐν-δημούσης Συνόδου υπογραφόμενον: ³

† «Ὁ Μητροπολίτης Περγᾶμον Πρόεδρος Αἵνου καὶ ὑπέρτιμος Ἀρσένιος». ⁴

Φαίνεται ὅτι «λόγῳ ἐπιδόσεως» εἶχε δοθῇ αὐτῷ ἡ Αἴνος.

*Ἦδη διὰ τὴν Πέργαμον ἄρχονται ἡμέραι δεινῆς, ὥς ἱστορεῖ Γεώργιος ὁ Παχυμέρης. ⁵

Τὸ 1306 ἡ Πέργαμος περιέρχεται εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Σελτζούκων. ⁶

Τῷ 1330 ἡ Πέργαμος ἦν ἤδη εἰς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος Καλάμη καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Καρασῆ. ⁷

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπεσκέφθη ταύτην ὁ Ἀραβὶ περιηγητὴς Ibn Batuta, ὅστις λέγει ἡμῖν, ὅτι ἡ πόλις ἦτο *εὐρεία*, οὐχ' ἦττον οἱ ὀλίγοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπόμαχοι διηγοῦντο αὐτῷ, ὅτι εἰς τὴν πόλιν ταύτην κατέκρησε ὁ Πλάτων εἰς ὃν εἰδείκνυν καὶ τὴν οἰκίαν. ⁸

Τῷ 1333 ὁ Καρασῆς πολιορκεῖται καὶ φονεύεται ἐν Περγᾶμῳ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τῶν Τούρκων Ὀρχάν' ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ τούτου οἱ Τούρκοι γίνονται κύριοι τῆς Περγᾶμου. ⁹

Ὁ υἱὸς τοῦ Ὀρχάν' ὀνόματι Σουλεϊμάν ἔλαβε σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου Βατάτζη, διεκρίνετο δὲ διὰ τὴν πρὸς τὰς τέχνας ἀγάπην του, ἦτο θαυμαστῆς τῶν ἱερείων τῆς τέχνης, ἃ κατέκτησε, καὶ τῷ 1360 ἀπέθανε πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου. ¹⁰

Ὁ Σουλεϊμάν ἀποθνήσκων ἔδωκε εἰς τὸν Σουλεϊμάν πασσά τὴν διοίκησιν τῆς Περγᾶμου, ἥτις ἀπετέλεσε μέρος τοῦ Σεντζάκ Khodavenkiar. ¹¹

Τίς δὲ ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Περγᾶμου καὶ τῶν περὶ ἑαυτὴν μερῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, μακθάνομεν ἐκ τῆς συνοδικῆς πράξεως τοῦ 1387 Νεῖλου τοῦ Πατριάρχου,

1. Γεδεὼν Πατρ. πίνακες. σ. 404.

2. Γεωργ. Παχυμέρης ἔκδ. Βόνν. II. σ. 349.

3. Acta Patriarchatus. I. σ. 5. καὶ 14.

4. Acta Patriarchatus. J. σ. 5.

5. Παχυμέρης. II. σ. 318.

6. Texier, Asie Mineure. II. σ. 221.

7. Νικηφ. Γρηγ. I. σ. 14. ἔκδ. Βόννης.

8. Celzer. Pergamon. σ. 93.

9. Dem Cantimir. Histotre de l' Empire Ottom I. κεφ. 2. πρβ. Choiseul-Gouffrier. I. Voyage Pitt. II. σ. 27. Texier, Asie Mineure. II. σ. 221.

10. Hammer. Histoire des Ottomans. I.

11. Texier Asie Mineure. II. σ. 221.

ἐν ἣ λέγεται μεταξύ ἄλλων ἐπισκοπῶν καὶ ἡ Πέργαμος, ὅτι ὅχι μόνον Ἀρχιερεὶς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συντηρῇ «ἀλλ' οὐδὲ ἱερεὶς ἓνα τῶν ἐνδεῶν καὶ πενήτων», ἐφ' ᾧ αὕτη Συνοδικὴ ἀποφάσει ἐπανήλθεν καὶ «ἐπανασώθη», ὡς καὶ πρότερον ὑπὸ τὸν Ἑφέσου.¹

Πέντε μετὰ ταῦτα ἔτη, τῷ 1392, μετὰ τρίμηνον γενναίαν ἀντίστασιν ὁ Σουλτὰν Βαγιαζίτ Α'. Γελτιρίμ (κεραυνὸς)² ἐκυρίευσεν τὴν Πέργαμον, ἥτις ἔκτοτε περιήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1398), ὁ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σελινοῦντος ποταμοῦ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, ὃν ὁ Spon ἀναφέρει ὡς ὠραίαν Ἐκκλησίαν,³ μετεβλήθη εἰς Ὀθωμανικὸν τέμενον (Οὐλοῦ Τζαμί=μέγα τέμενος).

Ὡς φανερὰ δέ τις μάστιγις τῷ 1402 διήλθε διὰ τῆς Περγάμου ὁ Ταμερλᾶνος, οὗ τὴν φορικτὴν λεηλασίαν, τὰς ἀτιμώσεις, καὶ ἀρπαγὰς περιγράφει ὁ Δούκας.⁴

Μετὰ δὲ τὴν διέλευσιν τούτου ἡ Πέργαμος διέμενον ὑπὸ τὸν Ἰσᾶ, τρίτον υἱὸν τοῦ Βαγιαζίτ, εἶτα Μωάμεθ τοῦ Α'. καὶ Μουράτ Β'. μέχρις οὗ τῷ 1453, ἐπῆλθεν ἡ ἄλωσις τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπῆλθεν ἡ ὀριστικὴ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους.

Κατὰ τὸν Texier δὲ αἱ δύο μαρμαρίναι ὑδρίαι, αἷς βλέπομεν ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐν Βυζαντίῳ, προσέρχονται ἐκ Περγάμου.⁵

Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ 15. αἰῶνος, τῷ 1545 ἰδρύθη ὁ ἐν Περγάμῳ ναὸς τῶν ἁγίων Θεοδώρων, περὶ οὗ κατωτέρω.

Τῷ 1675 περιγράφων τὴν Πέργαμον ὁ Spon ἀναφέρει, ὅτι εὔρε τὴν πόλιν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους καὶ τῆς πεδιάδος, ἣν ἀρδεύει ὁ Τίτανος καὶ ὁ Κάϊκος· ὀνομάζει δὲ Σελινοῦντα τὸν παρὰ τὴν πόλιν μικρὸν χεῖμαρρον, τὸν χυνόμενον εἰς τὸν Κάϊκον· ὀνομάζει ὠραίαν Ἐκκλησίαν τὸν Ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, νῦν Οὐλοῦ Τζαμί· ἀναφέρει ἐρείπια ἀνακτόρων πρὸς Α. τῆς πόλεως· περιγράφει ἀπολύτως συντόμως τινὰ τῶν ἀρχαίων ἐρείπίων· ἀναφέρει ὅτι εὔρε λίαν πτωχοὺς τοὺς Χριστιανοὺς, ἡρειπωμένον τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (56 βημάτων τὸ μῆκος καὶ 32 τὸ πλάτος)· ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦν ἐκτισμένος διὰ πλίνθων, (ἐξ οὗ πληροφοροῦμεθα, ὅτι ἐννοεῖ τὴν Βασιλικήν), ὅτι οὗτος ἦν τότε ὁ Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς Περγάμου, καὶ ὅτι οἱ Τούρκοι, λαμβάνοντες τοὺς ἐν τῷ ναὸν περιωθέντας κίονας, ἐτοποθέτουσαν τούτους εἰς τοὺς ἐαυτῶν τάφους.

Ἀναφέρει δὲ ὅτι εὔρε 2—3 χιλιάδας Τούρκους, καὶ μόνον 12 ἢ 15 Χριστιανικὰς οἰκογενεῖας γεωργῶν, αἵτινες εἶχον μίαν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, Ἐπισκό-

1. Acta Patr. II. σ. 104.

2. Πάλλη. Ἰστ. τῆς Περγάμου σ. 40.

3. Spon. I. σ. 344. Τὴν ἐπὶ τοῦ τέμενους Τουρκικὴν ἐπιγραφὴν ἰδὲ Gelzer. Pergamon. σ. 99. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Texier. II. pl. 122. ἡ πρὸς τὸ τέμενος τοῦτο ἄγλυσα γέφυρα καλεῖται «Γέφυρα τῆς ἁγίας Σοφίας» pl. 124.

4. Δούκας, ἔκδ. Βόννης Ἰστ. Βυζ. XVII. σ. 77.

5. Texier. II. σ. 231.

που Σμύρνης, ὅφ' οὗ τὴν δικαιοδοσίαν καὶ ὑπάγονται. Φανερόν δ' ὅτι αἱ τελευταῖαι αὗται πληροφορίες εἰσὶν ἐσφαλμέναι. *

Ἐν τέλει ὁ εὐσεβὴς περιηγητής, κλείει τὴν περὶ Περγᾶμου σύντομον αὐτοῦ περιγραφὴν λέγων, ὅτι «ὁ Ὑψιστος διέσωσε τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς Χριστιανοὺς, διότι, κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν ἐφύλαξαν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ δὲν ἠρνήθησαν τὴν πίστιν αὐτοῦ, ἀκόμη οὔτε, ὅτε ὁ Μάρτυς αὐτοῦ ὁ πιστὸς Ἀντίπας ἀπεκτιάνθη ἐν μέσῳ αὐτῶν».¹

Κυρίως λοιπὸν τῷ 1387 ὁ λαμπρὸς οὗτος Ἀστὴρ συνέστειλε τὰς ἀκτίνας αὐτοῦ, ὅτε συνεστᾶλη ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ, ὑπαχθεῖσα ὑπὸ τὸν Ἑφέσου.

Καὶ ὅμως ἦλθε ταχὺ κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν ὁ Κύριος (δὴλ. ἐτιμώρησεν), ἀλλὰ δι' ὧν τῶν αἰῶνων δὲν λησμονεῖ, ὅτι οἱ ἐν Περγᾶμῳ φυλάττουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ δὲν ἀρνοῦνται τὴν πίστιν αὐτοῦ, οὔτε καὶ ἐν ἡμέραις φρικταῖς.

Καὶ ἐν τούτῳ ἐγκεῖται ἡ ἐπὶ τοῦ Γ'. Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως εὐλογία τοῦ Κυρίου. Εὐλογία, ἣτις ὑπέστη τὰς διὰ τῶν αἰῶνων κυμάνσεις καὶ πικρὰς δοκιμασίας, μεθ' ἧς ἤρξαντο ἤδη διαστελλόμεναι καὶ ἀναπτυσσόμεναι καὶ πάλιν αἱ λαμπραὶ τοῦ θεοῦ τούτου Ἀστέρος ἀκτίνες!

Καὶ ἤδη ἐπὶ τὰ ἐρεῖπια.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Τῶν Χριστιανικῶν ἐρειπίων τῆς Περγᾶμου προτάσσομεν τὸν τοπογραφικὸν χάρτην τῆς Περγᾶμου, τὸν ὑπὸ τοῦ Texier συνταχθέντα² (1836), καὶ οὗ κύριος σκοπός, ὡς λέγει (σ. 236), ἦν νὰ δεῖξῃ πῶς ὁ Σελίνοὺς διαχωρίζει εἰς δύο τὴν Περγᾶμον.

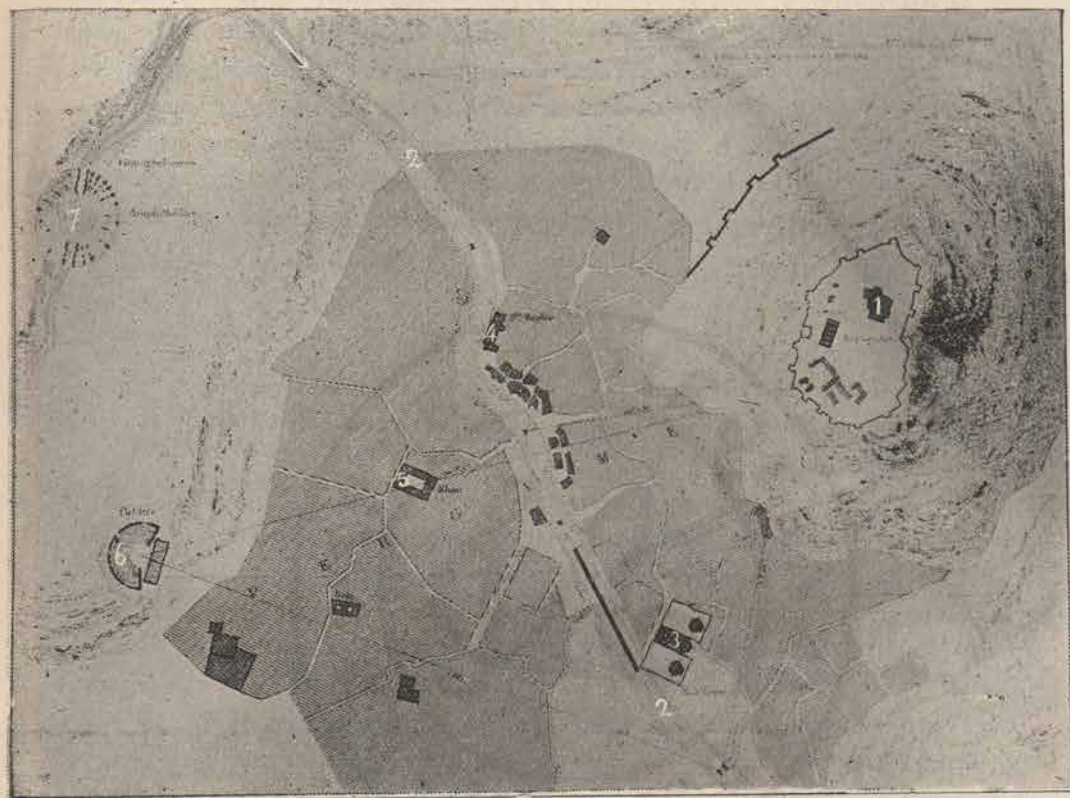
Τοιοῦτον τοπογραφικὸν χάρτην μετὰ πλείστων λεπτομερειῶν ἔχει καὶ ὁ Choiseul-Gouffrier (1776) II. 12. pl. 1., ὡς νεώτατον τοιοῦτον, καὶ οἱ νῦν διενεργοῦντες τὰς ἀνασκαφάς, ἐν τοῖς πολυτόμοις αὐτῶν ἔργοις³ ἐπροτίμησα ὅμως τὸν ἀνωτέρω τοῦ Texier, διότι οὗτος ῥητῶς τὸ Τζαμίον *Ođloun-Tzaml* ὀνομάζει *Naón τῆς ἁγίας Σοφίας*, τὴν δὲ Βασιλικὴν, ἐν II. σ. 225. ὡς ἤδη καὶ ὁ Spon σ. 265. *Naón τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου*, ὅπερ καὶ κυρίως ἐνδιαφέρει ἡμᾶς διὰ τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὀνομασίαν τῶν οἰκοδομημάτων τούτων.

1. Spon. I. σ. 346.

2. *Asie Mineure* II. pl. CXXII. σ. 236.

3. Die Königl. Museen zu Berlin. Pergame.

Ἰδοὺ δὲ, ὡς, κατὰ τὸν Γάλλον Texier, ἔχει ὁ τοπογραφικὸς χάρτης οὗτος.
(Εἰκὼν 132).

Εἰκ. 132. Τοπογραφία Περγάμου. (Texier. 1836.).

1. Ἀκρόπολις.	5. Χάνι. ¹
2. Σελινούς.	6. Τὸ Θέατρον.
3. Βασιλική.	7. Τὸ Ἀμφιθέατρον. ²
4. Ἁγία Σοφία.	

ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΕΡΕΙΠΙΑ

Ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστοι οἱ ἐν Περγάμῳ προϋπάρχοντες ναοὶ τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν, διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς τέχνης, τὸ πλούσιον τῆς διακοσμήσεως καὶ τὸ λε-

1. Τοῦτο ἦν ἐν τῶν μεγαλοπρεπεστέρων ἡνίων τῆς Ἀνατολῆς.
2. Kirsanseraī καλούμενον, ὃ ὁ Choiseul-Gouffrier ἐν II. σ. 46. pl. 6. δίδωσι τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν ἐν δὲ II. σ. 56. pl. 7. τῆς ἐν αὐτῷ πολυανθρώπου καὶ πολυτύρβου κινήσεως εἰκόνα, σπουδῆς καὶ μελέτης ἀξίαν. πρβλ. Choiseul-Gouffrier, II. σ. 34. pl. 34.

πτεπίλεπτον τοῦ ἑλλην. καλλιτεχνικοῦ χριστ. πνεύματος, ἐξ ὧν βλέπομεν, ἐκ τῶν ἀνὰ τὴν ἀρχαίαν ἰδίως Περγάμον, ἐν τῇ Ἀκροπόλει, περιωθέντων λειψάνων τῆς χριστιανικῆς τέχνης. (πρβλ. Prokesh. Denkwürd. III. σ. 326.).

Ὁ Χριστιανισμὸς ὅπως ἐνεδύθη τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν, οὕτω παρέλαβε καὶ τὴν ἀρχαίαν τέχνην πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ ἰδεώδους.

Τὰ ἀρχαιότατα δὲ καὶ λαμπρότατα συντρίμματα τῆς χριστιανικῆς τέχνης εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Περγάμῳ, καὶ δὴ εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντας Ναοὺς Α. ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀγορᾷ, Β. ἐν τῇ Ἀκροπόλει παρὰ τὸ θέατρον μετὰ τινων παρ' αὐτῷ παρεκκλησίων, καὶ Γ. ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως

Τούτους χαρακτηρίζομεν διὰ τῶν στοιχείων Α. Β. Γ., ἀγνώστων τῶν ὀνομάτων τῶν Ναῶν τούτων ὄντων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ Α.

Ἀναθαίνοντες ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὀλίγον μετὰ τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Θεοδώρων εὐρίσκομεν τὴν ἀγορὰν τῆς Περγάμου, ἀνασκαφείσαν τῷ 1900—1901 ὑπὸ τοῦ κ. Dörpfeld.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἀπείρων συντριμμάτων τῆς κάτω μικρᾶς ἀρχαίας ἀγορᾶς, (Φωτ. 6043) ἀνευρίθησαν τὰ ἐρείπια χριστιανικοῦ Ναοῦ, ὃν χαρακτηρίζομεν διὰ τοῦ Α.¹ (Εἰκ. 133), καὶ εἰς ὃν ἀνήκει τὸ ἐν μέσῳ τῶν ἐρείπίων φαινόμενον λιθόστρωτον. Τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν τοῦ Ναοῦ τούτου, τηροῦντος τὰς ἀναλογίας τῆς ἐσχάτως ἐν Baalbek ἐξέδωκεν ὁ Strzygowski, θεωρῶν τοῦτον ὡς ἔργον τοῦ δ' αἰῶνος.²

Ὡς δὲ ἐκ τῶν ἐρείπίων τούτων καταφαίνεται, φυλάττει ὁ Ναὸς τὴν ἐν μέσῳ ναῶν, ἥτοι τὸν κυρίως Ναόν, ὃς μόνος ἀπολήγει εἰς στρογγύλην ἀψίδα, τὰ πλάγια κλίτη (Ναὸς τρικλίτος), τὸν νάρθηκα τῶν κατηχουμένων, μεθ' ὃν εὐρυτάτη διανοίγεται ἡ τετραγώνος αὐλή, ἥ τὸ αἶθριον, ἥ ἐν μέσῳ ἦν ἡ φιάλη, ἥ ὁ κήρυκος, κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ναὸς οὗτος προϋποτίθησιν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χριστιανικῆς λειτουργικῆς, ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ Ναὸς οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἔργον δ' αἰῶνος, ὡς ὁ ἐν Σμύρνῃ Ναὸς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, περὶ οὗ ἐν σελ. 188 τὰ δέοντα εἶπομεν.

Μικρὸν τετραγωνικὸν οἰκοδόμημα ἐν συνκρείᾳ περὶ τὴν Βόρειον κλίτος, ὁ κ. Dörpfeld ἐξηγεῖ ὡς βράσιον κλιμακός.

Ἐν τῇ αὐλῇ δὲ, ἐν μέσῳ τοῦ ἄξονος τοῦ Ναοῦ, περιεσώθη φρέαρ, βεβαίως οὐχί

1. Ἀρχιτεκτ. κάτοψιν ἰδὲ Mittheilungen d. Kaiserlich. Deutschen Archäologischen Instituts. Athen. Abt. XXVII. 1902 σ. 31. κλ.

2. Mittheil. Abt. XXVII. 1902. σ. 33. Strzygowski. Klein Asien. 1903. σ. 46. ἐνθα ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀρχιτεκτ. κάτοψιν τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Dörpf. ἐν Mittheil. XXVII. σ. 31 ἐκδοθείσαν.

ἄσχετον πρὸς τὴν ἐν αὐτῷ φιλήν, ἢ τὸ βαπτιστήριον· περὶ τὴν αὐλὴν δὲ καὶ τὸν Ναὸν ἀνευρέθη πλῆθος Χριστιανικῶν τέφων.

Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἐκτασιν τῆς ἀγορᾶς, ἀναμῖξ μετὰ συντριμμάτων ἀρχαίας τέχνης, εὕρισκόμεν θωράκια, στήθεα τῶν ἱερῶν κιγκλιδίων, διάστυλα, κιονόκρανα λόγου ἄξια ἀνάγλυφα, διαζώματα ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμῆσεως κλπ.

Εἰκ. 133. Ἡ ἀνασκαφεῖσα μικρὰ Ἀγορὰ τῆς ἀρχαίας Περγάμου, μετὰ τῶν ἐρειπίων τοῦ Χριστιανικοῦ Ναοῦ Α.

Μίαν τῶν ἀναγεγλυμμένων πλακῶν παρίστησιν ἡ Εἰκ. 134,¹ ἐν ἣ ἐντὺς ποικίλως καὶ ἐντέχνως διαπλεκόμενων τετραγώνων, παρίσταται λέων δάκνων ἐκ τῶν ὀπισθεν ἑλαφον.²

Ἐξῶθεν δὲ τοῦ ἐκεῖ Μουσείου ἐπὶ μαρμαρινῆς πλακῆς (0,52×0,44) ἀνέγνωμεν:
Κύρ[ι]ε βοήθ[η] μοι³

1. Ὡς οἱ ἐκεῖ μ' ἐπληροφόρησαν ἡ πλάξ αὕτη μόνη κατ' ἐξάφρσιν εὐρέθη ἐν οἰκίᾳ Ὁθωμανοῦ ἐν τῇ Ἐλαίᾳ. (Τουρκ. Κλησέ-κιο—χωρίον Ἐκκλησίας).

2. Περὶ τῶν τοιούτων συμβολικῶν παραστάσεων ὄρα Γ. Λαμπάκη, Χριστιανικὴ ἀγιογραφία τῶν ἐννέα πρώτων αἰώνων.

3. Περὶ λ. καὶ Mittheilungen. 1902. XXVII. σ. 143.

Εικ. 134. Ἀνάγλυφος μαρμαρινήν πλάξ εὕρισκομένην μεταξὺ τῶν ἑρειπίων τῆς Ἐκκλησίας Α.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ Β.

Αὕτη κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀνδῆρου (terrasse), τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Θεάτρου καὶ μεσημβρινῶς τούτου. (Φωτ. 6046. 6047.).

Ταύτης τὸ Ἀνατολικὸν μέρος (ἡ κόγχη), ἐστὶν ἐσκαμμένον εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους.

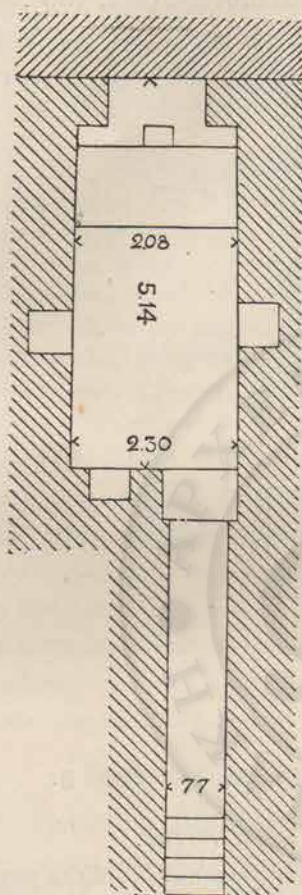
Τὸ πλάτος τοῦ Ναοῦ εὗρομεν περίπου 5,35· ὁ δ' ἄξων αὐτοῦ ἐστὶν ἐστραμμένος ἀκριβῶς πρὸς Ἀνατολὰς.

Οἱ τοῖχοι τοῦ Ναοῦ τούτου εἰσὶ συμπύλημα λίθων ποικίλης ἐποχῆς.

Ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ περιεσώθησαν συντρίμματα Χριστιανικῆς τέχνης διαφόρων ἐποχῶν, δικρινόμενα ἀπὸ τῆς εὐγενοῦς ἢ τῆς ἐντελῶς ἀναξίας λόγου τέχνης αὐτῶν. Τούτων ἱκανὴν πληθὺν πανομοιότυπων ἐλάβομεν.

Μεταξὺ τούτων εὗρηται καὶ ἐκ λευκοῦ μαρμαροῦ ἱερὸς κοσμήτης (1,25×0,50. πλά. 0,20.), ποικίλα φέρων κοσμήματα.

Μεσημβρινῶς δὲ τοῦ Ναοῦ ὁ αὐτὸς ἀναφέρει ὅτι εὗρε θολωτὴν δεξαμενὴν, καὶ ὅτι τὸ ἀξιολογώτερον εὕρημα, ὅπερ εὗρεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἦν τεμάχιον ἀπὸ τῆς Γιγαντομαχίας τοῦ μεγάλου Βωμοῦ, ἐφ' οὗ ἦν τὸ ὄνομα τοῦ τεχνιτοῦ **ΘΕΟΡΡΗΤΟΣ**. (αὐτόθι. σ. 73.).

Εἰκ. 136. Ὑπόγειος Χριστιανικὴ κρύπτη παρὰ τὴν Β. Ἐκκλησίαν.

πιθανῶς ὁ ναὸς οὗτος τῆς Ἀθηνᾶς μετεβλήθη ὅπως ὁ Παρθενὼν εἰς Ναὸν τῆς Θεοτόκου.

Ἡ ὥραιότης τῶν ἀναγεγλυμμένων κοσμημάτων ἀποδείκνυσι πόσον περίκομψος ἦν ὁ Ναὸς οὗτος.

1. Αὐτόθι. σ. 74. Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ Bohn, ἡμεῖς δὲ παρατηροῦμεν ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ὀρθῶς ἰστανῆαι τὰ ἱερά λείψανα ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὅμιλεῖ δὲ ὅτι ἐγγύτατα αὐτόθι ἐν τῇ κατωτέρῳ ἀνδρῶν (auf der untersten Terasse nahe an deren Nordende), πρὸς Β. εὗρέθη ὑπόγειος στενοτάτη μετὰ τετραγωνικῶν κογχῶν, Χριστιανικὴ κρύπτη (μῆκ. 5,14. πλ. 2,08—2,30) ἥς ἐν σελ. 73 διδῶσι τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν, ἣν ἐνταῦθα καὶ παρατιθέμεθα. (Εἰκ. 136).

Τὴν κρύπτην ταύτην σαφῶς θεωρεῖ καὶ ὡς Ἐκκλησίαν ὑπόγειον, ἐφ' ἧς τὰς νύμφας ὀρθοῦντο τὰ ἱερά λείψανα. (Wir befinden uns hier offenbar in einer Grufkapelle, in deren Nischen die Leichname aurecht gestellt waren).¹

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Ναοῦ καὶ τῶν περὶ τῆς Ἐκκλησίας Β.

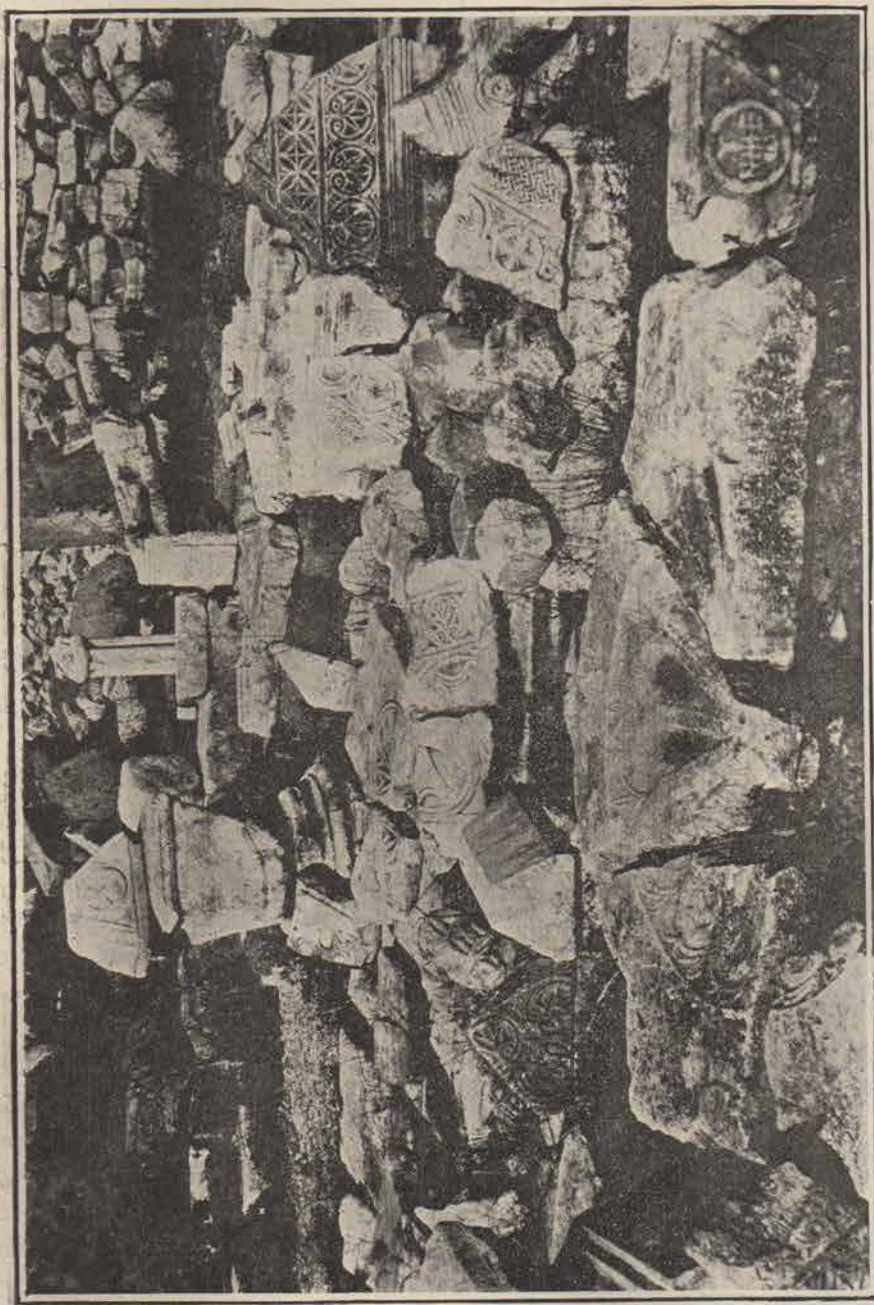
Διὰ μέσου δὲ τοῦ Θεάτρου καὶ πρὸς τὰ ἄνω τούτου ἀναβαίνοντες, φθανομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Γ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ Γ.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου ποτε λαμπρῶς ὕψετο ὁ δωρικὸς βυθμοῦ σοδαρὸς Ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος καὶ Νικηφόρου, εὑρήνται τὰ ἱερεῖα χριστιανικοῦ Ναοῦ (μικρὸν τοῦ ἄξονος πρὸς Ν. ἀποκλινόντος) εὐγενεστάτης καὶ λαμπρᾶς χριστιανικῆς τέχνης ἀπὸ ε'.—ς'. αἰῶνος. (Εἰκ. 137).

Ἄν δὲ λάθωμεν ὑπ' ὅψιν τὰς ἀναλογίας τῶν μεταβολῶν τῶν ἐθνικῶν εἰς χριστιανικοὺς Ναοὺς,

πιθανῶς ὁ ναὸς οὗτος τῆς Ἀθηνᾶς μετεβλήθη ὅπως ὁ Παρθενὼν εἰς Ναὸν τῆς Θεοτόκου.

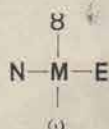

Εις. 137. Χριστιανικά συντρίμματα ἐπὶ τοῦ χώρου, ἐνθα ἦν ποτε ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνῆς Πολλύδος καὶ Ναιαφόρου.

Τὸ πρὸς τὰ κάτω, ἐκ 4 τεμαχίων συγκείμενον μετ' ἑλαφρῆς καυλότητος μάρ-
μαρον ($1,40 \times 0,60$), ἀπετέλει τὴν φιάλην τῆς Ἐκκλησίας.

Πόσοι ἄρα γέ ἅγιοι Ἐπίσκοποι τοῦ Γ'. τοῦτου Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως ἀπό-
κρύτης δὲν ἔλαβον τὴν ἱερὰν ἀπόνησιν;

Παρ' αὐτὴν δέ, δεξιᾷ τῷ ὁρῶντι, εὗρηται κιονόκρανον ($0,30 \times 0,20$), ἐφ' οὗ ἐν
σχῆματι σταυροῦ τὰ γράμματα :

ἅτινα δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν 5'. — 7'. αἰῶνα, ἐποχὴν, καὶ
ἣν ἰδίᾳ τούτων ἐγένετο χρῆσις ἀπὸ τοῦ Ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας.

Ἀνασκαπτομένου τοῦ χώρου τούτου, ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς τοῦ ἀνδῆρου τοῦ Θεά-
τρου (Theater-Terasse) R. Bohn, ἴδιον συνέγραψε τόμον καὶ περὶ τοῦ Ναοῦ
τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος καὶ Νικηφόρου, ὁ σχεδιογράφησας καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ
Ναοῦ τούτου Γ' κάτοψιν, ἣν ἐξ αὐτοῦ δημοσιεύομεν (Eiz. 138), καὶ ἀκριβῶς περι-
γράφας ὅτι ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἐσώζετο.

Κατὰ τὸν R. Bohn, ὁ Ναὸς οὗτος ἦν 15,30 μ. μήκους καὶ πλ. 5,43.

Τὸ ἔδαφος τούτου συνίστατο ἐξ ἀρχαίων μαρμάρων-ποικίλου χρώματος καὶ δια-
φόρου μεγέθους, ὡς ἐν τῇ Eiz. 137., πολλὰ τούτων βλέπομεν σημειούμενα, ἐξ ὧν
τινα εἰσι καὶ ἐνεπίγραφα. Ὁ R. Bohn ἀναφέρει ὡσαύτως, ὅτι ἐν τῷ ἔδαφει τοῦ
Ναοῦ, ὡς καὶ περὶ τούτου, καὶ ἰδίᾳ πρὸς μεσημβριαν, εὗρέθησαν πλῆθος Χριστια-
νικῶν τάφων πρὸς Δ. τοῦ Ναοῦ ἐξέτεινετο ὁ νάρθηξ, ἐστρωμένος διὰ πλᾶκῶν ἐκ
λίθου τραχύτου.

Κατὰ χώρον δὲ βλέπομεν σήμερον τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τοῦ Ναοῦ (1,49)
ἐξ ἐνὸς δὲ πενσοῦ (Pfeiler), περισωθέντος ἐν τῇ Βορ. πλευρᾷ τοῦ Ναοῦ, ἐγγὺς τοῦ
ιεροῦ βήματος, συμπεραίνει ὅτι, ὑπεράνω τοῦ τετραγώνικου χώρου τοῦ Ναοῦ, ὑψοῦτα
θόλος, οὗ ἕνεκα ὁ συγγραφεὺς (σ. 91) φρονεῖ ὅτι ὁ Ναὸς οὗτος ἰδρύθη περὶ τὸν
5'. — 7'. αἰῶνα.

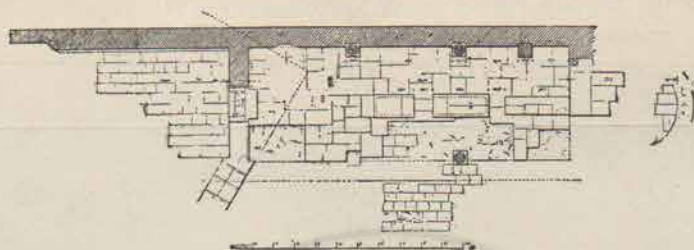
Ἀναφέρει εἰτα περὶ μονογράμμάτων, εὗρεθέντων ἐν τῷ Ναῷ, καὶ ὅτι βεβαίως
οὗτος ἰδρύθη μετὰ τὴν πλήρη καταστροφὴν τοῦ ἀρχαίου ἐθνικοῦ Ναοῦ, ἥς ἀγνοεῖται
ἡ ἐποχὴ (σ. 90.).

Ἦδη μικρῶν διστάσεων θόλους εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔχομεν ἐπὶ τάφων καὶ πρὸ
τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ὡσαύτως δὲ καὶ με-
γάλων διστάσεων ἐπὶ ἐθνικῶν οἰκοδομημάτων, ὡς εἰς τὸ Πάνθεον τῆς Ῥώμης.

1. Königliche Museen zu Berlin. Das Heiligtum der Athena Polias Nikephoros von
R. Bohn. Berlin. 1885. II. Taf. XLII. σ. 88—91.

2. Ἐν γένει περὶ τῆς ὁλοδομίας καὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν αὐτῶν περιόδων ἐν τῇ Χριστ.

*Αγνοούντες ἐπαχύνως τὸ εἶδος τῆς θολοδομίας τοῦ Ναοῦ, καὶ ἂν ὁ θόλος δὲν ἦτο πᾶσι μεταγενεστέρᾳ προσθήκη εἰς τὸν Νάον, κατὰ τὸν θ'. ἢ ι'. καὶ τοὺς ἐξῆς αἰῶνας, καθ' οὓς συνεχεῖς καὶ μεγάλας βλάβας ἐπλήθον ἐπὶ τὴν Πέργαμον, καὶ ἐπὶ τὰ εἰκαστομῆματα ταῦτα, ἡμεῖς, ἐκ τῆς εὐγενείας τῆς τέχνης ὀρμώμενοι, ἥτις ὅσον λαμπρότερα, τόσον ἀρχαιοτέρα ἐστίν, καθύσων πλησιάζει πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, τὸν Νάον τοῦτον θεωροῦμεν, ὡς εἴπομεν (ἐν σελ. 272.), ἀρχικῶς ἔργον ε'. — σ'. αἰῶνος.

Εἰκ. 138. Ἀρχιτεκτονικὴ κατὰψις τοῦ Ναοῦ Γ (κατὰ τὸν Bohn).

Ἰδέσθων ὁ εὐσεβὴς θεατὴς τὸσάυτην εὐγένειαν τέχνης, ἔστω καὶ ἐν συντρίμμασι, θαυμάζει ἀληθῶς τῆς πρωτογόνου Ἑκκλησίας τὸ ὑπέρλαμπρον μεγαλεῖον, καὶ ἐννοεῖ ἐξ αὐτοῦ τὸ ἔσω τῆς ψυχῆς μεγαλεῖον τῶν ἡμετέρων Προγόνων !

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΩΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ Ο ΘΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΣΑΤΑΝΑ.

Ὁ ἐν Περγᾷ μέγας Βωμὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, πρὸ τοῦ ὁποίου οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔθυσαν, ἐγονάτισαν καὶ προσκυχήθησαν, ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, ὡς ἤδη ἐν σ. 254 εἶδομεν, ὀνομάζεται Θρόνος τοῦ Σατανᾶ.

Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐννοεῖ βεβαίως ὁ Ἰωάννης τὴν καθόλου ἐν Περγᾷ δεσπόζουσαν εἰδωλολατρειάν, ἰδίᾳ ὅμως, τὸ κυριώτατον τῶν οἰκοδομημάτων ταύτης, ὑπερ ἁπετέλει οὕτως εἰπεῖν τὸ κέντρον καὶ τὴν ἐστίαν ταύτης, τὸν μέγαν Βωμόν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὁ Βωμὸς οὗτος, κτισθεὶς περὶ τὸ 180 π. Χ. ἐπὶ Εὐμένους τοῦ Β'. (197—159 π. Χ.), ἦν ἐξαισιῶν κάλλους καὶ μεγαλείου (Εἰκ. 139).¹

Καὶ ἦτο οὗτος ἀληθῶς ὁ Θρόνος τοῦ Σατανᾶ !, διότι ἐν αὐτῷ ἐπλανᾶτο καὶ

ἀρχιτεκτονικῇ, ἰδὲ «Πρῶτα θολωτὰ Χριστιανικὰ οἰκοδομῆματα». Λαμπάκη Ἡ Μονὴ Δαρφίου 1889. σ. 79.

1. Die Ergebnisse der Ausgrabungen zu Pergamon, von Conze, Humann, Bohn. κτλ. I. Berlin. 1880. σ. 37. (ὑπὸ Bohn.) πρβλ. καὶ Die Königliche Museen zu Wien. Der Grosse Altar von J. Schrammen III. I. 1896. πρβλ. καὶ Collignon. σ. 59. 61. καὶ 62. Σύντομον, ἀλλ' ἀκριβῆ περιγραφὴν τούτου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀναγλύφων διακοσμήσεων, ἰδὲ Königl. Museen zu Berlin. Beschreibung der Skulpturen an Pergamon. Berlin. 1902.

ἐτυραννείτο ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος τῆς ἀρχαιότητος, μάτην ζῆτων ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν μύθων, τὴν ἀποπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ συναισθημάτων, ἅτινα μόνον ὁ ἐπὶ τοῦ αἰωνίου θρόνου τῆς Θεῆας Σοφίας καθήμενος Ἰησοῦς ἠδύνετο καὶ δύναται νὰ πληρώσῃ!

Ἦτο ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ, διότι ἐν ὀνόματι τῶν ἀρχαίων Θεῶν ἐκηρύχθη ἡ ἐξόντωσις τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Σατανᾶ ἀπεκράνθη πιστὸς δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐρώτατος Ἀντίπαας.

Καὶ ὁμῶς πόσον ταχέως κατὰ τοῦ θρόνου τούτου ἦλθεν, ὁ ἔχων τὴν διστομὸν ῥομφαίαν ἐν τῷ στόματι ΑΥΤΟΥ!

Εἰκ. 139. Ὁ μέγας Βωμὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, (κατ' ἀναπαράστασιν Bohn), ὃν ἡ Ἀποκαλύψις καλεῖ «θρόνον τοῦ Σατανᾶ».

Καὶ ἰδοὺ σήμερον, οἰκτρὸν θέλημα, σωρὸς ἀμόρφων ἐρείπιων κατάρχειται (Εἰκ. 140), τὸ ποτὲ ἀμυθήτου μεγαλείου, περικομψὸν τοῦ Σατανᾶ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα.

Οἷα δὲ σύμπτωσις! καθ' ἣν στιγμὴν ἐφωτογράφουν τοῦτο, ξένος τις ἱερεὺς διερχόμενος τῆς Περγάμου, περιειργάζετο καὶ ἐσπούδαζε, ὁ ἱερεὺς οὗτος, τοῦ Χριστοῦ, τὰ λείψανα τῶν Ναῶν, τῶν ἱερέων τῆς πλάνης, οὗτος, νικητὴς, ἐκείνοι, ἡττημένοι, οὗτος, ζῶν, ἐνεργῶν καὶ δεσπόζων, ἐκείνοι, νεκροί, ἄφαντες καὶ καταδικασμένοι ὑπὸ τῆς Ἱστορίας εἰκοσιν αἰώνων. Οὗτος, συνεβάλιξε τὸν Ἰησοῦν, ἐκείνοι, τὸν πεσόντα ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ Ἑωσφόρον.

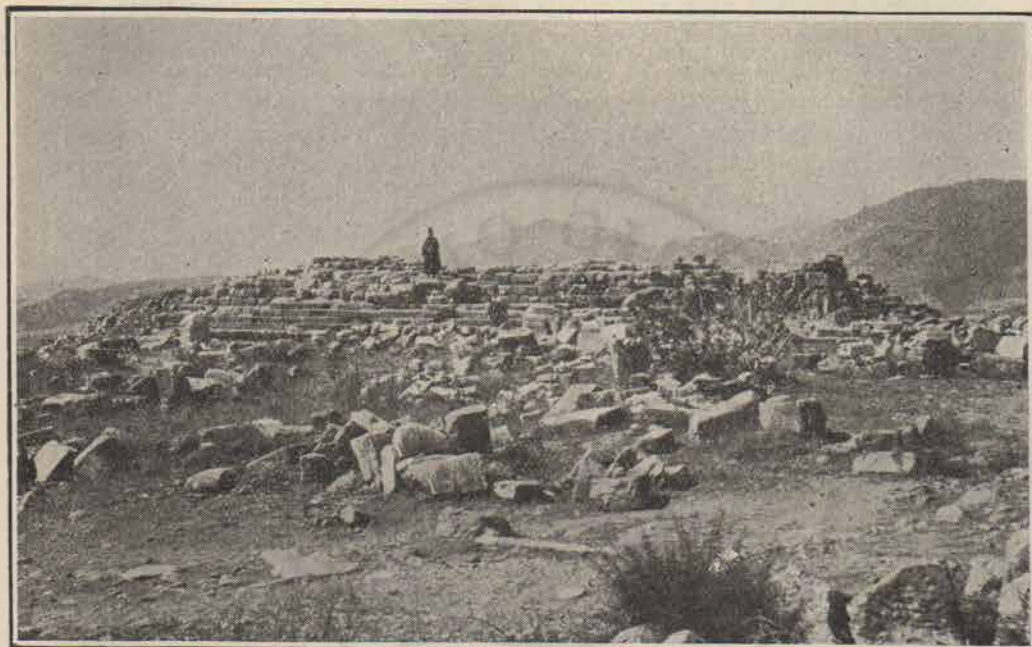
Τὸν παρεκάλεσα καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ἐρείπιων, οἷονεὶ συμβολίζων τὸ νικητήριον τοῦ Σωτῆρος τρόπαιον, καὶ οὕτως ἐφωτογράφησα τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, θριαμβευτικῶς πατοῦντα τῆς παλαιᾶς θρησκείας τὴν πλάνην.

ΣΚΕΨΕΙΣ

Ἐπὶ πολὺ δέ, δις καὶ τρίς περὶ τὰς βαθμίδας τοῦ μεγάλου τούτου Βωμοῦ ἱστο-
μενος, φιλοσοφῶν ἐμελέτων τὴν διὰ τῶν αἰώνων ἱστορίαν τῶν θεοσκευμάτων.

Ἡ βάσις μια, λατρεία τοῦ θεοῦ, συντριβὴ τοῦ ἀνθρώπου, θυσία πρὸς ἐξιλέωσιν.

Καὶ τὰ τρία ταῦτα, ὡς εἰς κοινὴν ἔστιαν, ἀπὸ πάντων τῶν ἔθνων καὶ τῶν θεο-
σκευμάτων, κατέληξαν καὶ ἀπεπληρώθησαν ἐν τῷ μεγάλῳ ὕμνῳ τῷ Ἰησοῦ.

Εἰκ. 140. Τὰ νῦν ἑρείπια τοῦ μεγάλου Βωμοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς,
τοῦ κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν «θρόνου τοῦ Σατανᾶ».

Πόσον λαμπρὰ ἡ διδασκαλία τοῦ Παύλου, «Χριστὸς παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν
μελλόντων ἀγαθῶν . . . οὐ δι' αἱμάτων τράγων καὶ μόσχων, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἰδίου αἱ-
ματος εἰσῆλθεν ἅπαξ εἰς τὰ ἅγια αἰώνιον λύτρωσιν εὐρόμενος». (Ἑβρ. β'. 11—12.).

Οὕτως ἐπὶ τοῦ ὁδοιπορικοῦ ἡμῶν σημειωματαρίου ἐγράψαμεν :

Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου 18 Σεπτεμβρίου, 1906.

Καὶ ἰδοὺ εὐρίσκομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Σατανᾶ!

Εἶπες, Θεέ, ἐκ Πατρὸς ὅτι θέλεις καταστρέφει αὐτόν, καὶ τὸν κατέστρεψες! εὐχὴ τὸ οἰκο-
δόμημα, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτῷ διδασκόμενον ψεῦδος.

Καὶ ἤδη κυριολεκτικῶς καίται πτώμα ἐξαίσιον, συμβολίζον τὴν ἐξαίσίαν πτώσιν τοῦ παλαιοῦ
τῆς ἀνθρωπότητος φερόματος!

Καὶ πάλιν ἐγράψαμεν :

Ἐπὶ τοῦ Θρόνου τοῦ Σατανᾶ. 21 Σεπτεμβρίου 1906.

Ἰσταται ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ Θρόνου τοῦ Σατανᾶ, βεβαπτισμένος ὁμῶς Χριστιανὸς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Μακαρίας Τριάδος, καὶ ὑπὸ Προστάτην ἅγιον τὸν Ματαλομάρτυρα Γεωργίου.

Πρὸ μικροῦ κατὰ τύχην διήρχετο ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ, τὸν παρεκάλεσα ὅπως σταθῇ ἐπάνω ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτου καὶ οὕτως ἐφωτογράφησα τὰ περικλυτά ταῦτα ἐρεῖπια.

Ὁραῖον σύμβολον τῆς νίκης τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τοῦ θρόνου τοῦ ψεύδους.

Ὁ! Πέργαμος! Πέργαμος! Γ'. Ἀστήρ τῆς Ἀποκαλύψεως! Μὴ σβύνης ποτὲ τὸ Φῶς Σου! μὴ ἀφίνης τὴν λάμψιν Σου!

Δεδοξαμέναί καὶ θεαί πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Οἰκουμένης, ἀλλ' ἡ μόνον ἔχουσι τὴν προνομίαν τῆς Ἀποκαλύψεως τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας.

Φαντάζομαι τὸν ἱερόν Ἀντίπαρ συρόμενον ὑπὸ τοῦ ὄγλου πρὸ τοῦ Ἡγεμόνος εἰς τὴν Βασιλικήν! Φαντάζομαι τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀγαλλίασιν τῶν ἱεροφαντῶν τοῦ Διός, τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν λοιπῶν Θεῶν, πρὸς στιγμὴν πεισθέντων, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς τέλειον κατελύθη. Ὁ Ἡγεμὼν κατεδίκασεν, καὶ ὁ Ἀντίπαρ ἀπέθανεν! καὶ ὁμῶς πόσον ἐπλανήθησαν! Ὁ Ἡγεμὼν ἀπέθανεν καὶ ὁ Ἀντίπαρ ἔζησεν!

Ὁ πρὸ μικροῦ, ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Σατανᾶ ἀναθὰς καὶ φωτογραφηθεὶς ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ διδάσκει τούτους, εἰ κατελύθη τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν ἡ δύναμις.

Ὁ! πόσοι αἰῶνες διήλθον πρὸ τῶν ἐρειπίων τούτων τῶν Ἀπταλιδῶν Βασιλείων τῆς Περγάμου! Πάντες ὄχοντο, καὶ μόνον ζωηρὰ παραμένει ἡ Ἐκκλησία τῆς Περγάμου, ὁ Γ'. οὗτος Ἀστήρ ἐκ τῶν 7 τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως Ἀστέρων!

Καὶ ὁμῶς, πόσον ἐνωρίς ὁ Νικόλαος ἐτάραξε τὴν Χριστιανικὴν κοινότητα, πόσον ἐνωρίς ἐζήτησεν ὁ Σατανᾶς νὰ ἐνσπείρῃ ζιζάνια ἐν μέσῳ τοῦ ἀγροῦ τοῦ Κυρίου!

Ἀλλ' ὁ ἐκ Πατρὸς κεραυνός, ἐκτοξευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἔχοντος εἰς τὸ στόμα τὴν ἀξίαν ῥομφαίαν, κατέσπρεψε καὶ διέλυσε τούτον εἰς τὸ παντελές, ὡς καὶ ἑτέρους διὰ τῶν αἰώνων Νικολάους, οἵτινες ποτὲ δὲν λείπουσι, τὴν ὁλκάδα τῆς Ἐκκλησίας ταράττοντες, χωρὶς ὁμῶς οὐδὲν κακὸν αὐτῇ νὰ προξενήσωσι, διότι ὁ Θεὸς αὐτῆς θεμελιωτὴς εἶπεν: «οἱ καὶ Πέλοι Ἀδὸν οὐ κατισχύσουσι αὐτῆς». Ὁ! Πέργαμος, Πέργαμος, οἷας τιμὴς ἤξιωθης!

Ἔχεις τὴν γ'. θέσιν μεταξὺ τῶν Ἀστέρων τοῦ νοητοῦ στερεώματος τῆς Ἐκκλησίας. Γύμναζε τοὺς σοὺς νέους, εἰς παιδείαν καὶ νοουθεσίαν Κυρίου! Γύμναζε τοὺς σοὺς πιστοὺς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου! Ἐστὲ ἑτοίμοι ὅπως καὶ μάρτυρες γένησθε, νέοι Ἀντίπαρ, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ.

ὑπεράνω τοῦ ἡρειπωμένου τούτου βωμοῦ περιπάταται τὸ πνεῦμα τοῦ μακαρίου Ἀντίπαρ, ζητοῦν ἐκδίκησιν παρὰ τοῦ Πλάστου διὰ τὸ αἷμα αὐτοῦ! Νομίζω δὲ ὅτι ἀκούω αὐτοῦ βῆλ᾽ ἀλέγοντος ὅτι ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ 11 στίχ. τοῦ ε'. κεφ. τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ἀλλὰ, Θεέ μου! ἕως ποτὲ αἱ 7 Ἐκκλησίαι θὰ ὦσιν εἰς τὸ σκότος; Σὺ τὸ τὸ Αἰώνιον Φῶς, δὲν θὰ ἀνατείλῃς καὶ δι' αὐτὰς ἡμέρας φωτὸς καὶ δόξης! ἡ τρικυμιώδης νύξ, δὲν θὰ ἀνατείλῃ, γαληνιάει πρωΐα! Ναί, Κύριε, γονυκλινὴς παρακαλῶ Σε, ἐπάκουσον τοῦ ταπεινοῦ Σου δούλου!

Καιρὸς πλέον ἔως νὰ πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι αἱ φοβεραί, αἱ ἡμέραι τῆς σῆς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκδίκησης! Καιρὸς πλέον νὰ ἐπιλάβωσιν εἰς τοὺς Χριστιανούς ἡ Παιδεία καὶ τὰ γράμματα. Συγχώρησον τοῦ Γένους τὰς ἁμαρτίας, συγχώρησον τῶν Χριστιανῶν τὰς ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτίας, ἔλαος αὐτοῖς γενοῦ, ἀνάτειλε ἐπ' αὐτοὺς τὸν ζωογόνον ἥλιον τῆς Δικαιοσύνης, τὸν ἥλιον, ὃν ἀπὸ πολλοῦ εἶδον δύοντα, χωρὶς ὁμῶς ἕκτοτε εὐδὲ τὸ λυκόφως, καὶ βλέπωσι τῆς Ἀνατολῆς Του!

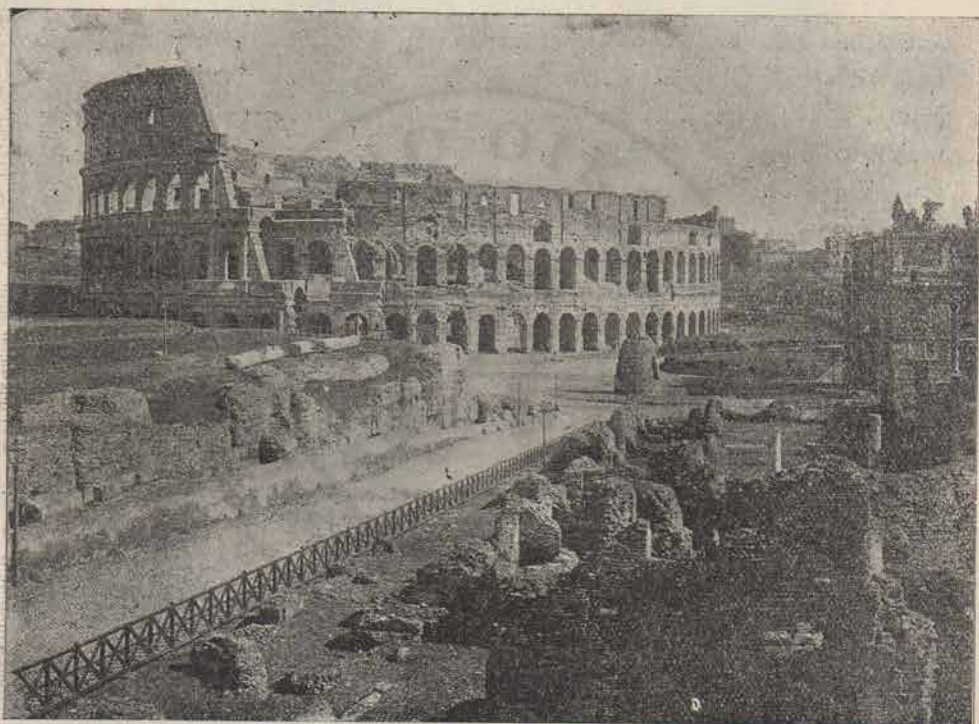
Σοὶ ἁμαρτήσαμεν καὶ ἁμαρτάνομεν, ἀλλὰ καὶ Σοὶ μόνῳ λατρεύομεν. Συγχώρησον καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ μέγα καὶ ἄφροντον Σου ἔλεος!

Τοιαῦται αἱ σκέψεις καὶ οἱ στοχασμοί, οὓς ἐξήγειρεν ἐν ἑμοῖ ἡ θέα τοῦ ποτε ὑπερλαμπροῦ τούτου μνημείου, νῦν δὲ εἰς ἀμορφὸν σωρεῖται πετρῶν, κατακλειμένου.

Ἀπὸ τῶν πετρῶν τούτων μίαν κατεθέσαμεν ἐν τῷ Χριστιανικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ (ἀριθ. 5813).

Ο ΘΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΣΑΤΑΝΑ. ΤΟ ΚΟΛΟΣΣΑΙΟΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῆς κακίας προφερόμενα νομίζει τις ὅτι ἐνέχουσιν ὅλην ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Διαβόλου. Ἐν Περγᾶμῳ θρόνος τοῦ Σατανᾶ, ἐν Ῥώμῃ τὸ Κολοσσαῖον (Εἰκ. 141), ἕτερος θρόνος τοῦ Σατανᾶ, ἐνθα ἐμαρτύρησεν ἀμέτρητον

Εἰκ. 141. Τὸ ἐν Ῥώμῃ κολοσσαῖον, ἡ ἐξωθεν τοῦτου (ἐν εἶδει κυψέλης) κρήνη τῶν ἱξιομαχῶν, καὶ ἡ θριαμβευτικὴ ἀψὶς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

πλῆθος ἁγίων Μαρτύρων, ἄλλοτε παλαῖον πρὸς τὰ θηρία, ἄλλοτε παλαῖον πρὸς τοὺς ἱξιομαχοὺς (Gladiadores) καὶ ἄλλοτε ἄλλως, πάντοτε ὅμως ἐν τοῖς οἰκοδομήμασι τούτοις νομίζει τις ὅτι ἐνέμενέ που ὑπὸ τὰ θεμέλια καὶ τὰς πέτρας τὸ πονηρὸν πνεῦμα τοῦ Διαβόλου, ἔτοιμον ἀείποτε νὰ πειράξῃ καὶ νὰ βλάψῃ τὸν ἄθῳον καὶ πιστὸν ὁπαδὸν τοῦ Κυρίου.

Οὐδέποτε δὲ τέλομεν λησμονήσει δύο ἐπεισόδια συμβάντα ἡμῖν εἰς τὰ δύο ταῦτα μέρη τοῦ θρόνου τοῦ Σατανᾶ.

Ἐν Περγᾶμῳ ἀνήλθομεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀνύποπτοι θυέλλης, ἀνευ ἀλεξί-
βροχίου καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ὑπονοίας βροχῆς, μόλις δὲ ἡτοιμάσθημεν ὅπως φωτο-
γραφήσωμεν τὰ ἐρείπια ταῦτα τοῦ θρόνου τοῦ Σατανᾶ αἰφνης ἐπειδὴ προϋπεθέμεν
φωτογραφῶν νὰ δικαιωνίσω, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸν Χριστιανικὸν κόσμον τὰ ἐρείπια τῆς
πλάνης τοῦ Σατανᾶ ἐξηγέρθη τοιαύτη θύελλα, τοιαύτη τρικυμία, τοιαύτα νέφη με-
λανᾶ. ὥστε, ἐνῶ ἡμεῖς ἡνοίγομεν τὸν φακόν, ὁ οὐρανὸς ἤνοιγε τοὺς καταρράχτας
αὐτοῦ καὶ κρουνηδὺν ἐπιπτε βροχὴ τοιαύτη, ὥστε ἡδυνατούμεν, ὅχι μόνον κατὰ
τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ φωτογραφήσωμεν, ἀλλὰ περιήλθομεν καὶ εἰς δεινὴν ἀπο-
ρίαν, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ περισωθῶμεν κατερχόμενοι εἰς Πέργαμον.

Εἰς τὸ Κολοσσαῖον πάλιν ἄλλως πως ἡπείλησεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς, ἐνῶ ἡμεῖς
ἀφελῶς καὶ ἀμέριμνοι ἐξητάζομεν τὰ τοῦ στίβου τοῦ Κολοσσαίου, καὶ ἐσκύψαμεν
ὅπως λάθωμεν μεθ' ἡμῶν πλινθον, ἣν καὶ κατεθέσαμεν εἰς τὸ Χριστιανικὸν Μουσεῖον
(ἀριθμ. 2675), αἰφνης φοβερὸς μαῦρος σκορπιός, ὑπὸ τὴν πέτραν ταύτην κεκρυμμέ-
νος ἀναπηδήσας, μικροῦ δεινὸν θανατηφόρος ἔδρακεν ἡμᾶς· ἐδοξάσαμεν τὸν Κύριον
ὅτι ἀβλαβεὶς διεμειναμεν, καὶ αὐθωρεὶ ἐμνήσθημεν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου : « καὶ
θανάσιμόν τι πῆγτε οὐ μὴ ὑμᾶς βλάβῃ ». Μάρκ. ις'. 16.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΜΑΡΙΝΗ ΠΛΑΞ

Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν κατερχόμενοι τῆς Ἀκροπόλεως, ἐθεωροῦμεν τὰς ἐν τῷ Γυμνα-
σίῳ ἀνασκαφὰς (21 Σεπτεμβρίου 1906), εὗρέθη μεταξὺ τῶν χωμάτων μικρὰ μαρ-
μαρινὴ λεκάνη, (ὑψ. 0,19. μῆκ. 0,41) τοῦ ἀγίασμοῦ, ἐφ' ἧς ἀνέγνωμεν :

ΑΓΙΣ ΠΕΤ[ΡΕ:] ΒΟΗΘΙΕΙΑΝ

Τὸ βοήθειαιε ἂν πιθανῶς εἴναι κατὰ τὸ ψαλμικὸν « ἔδωκα ἂν », ἥ ἀντὶ τοῦ βοηθοῦ
ἂν, ἥ ἀντὶ προστακτικῆς βοήθειας ἂν.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ. Ο ΝΑΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

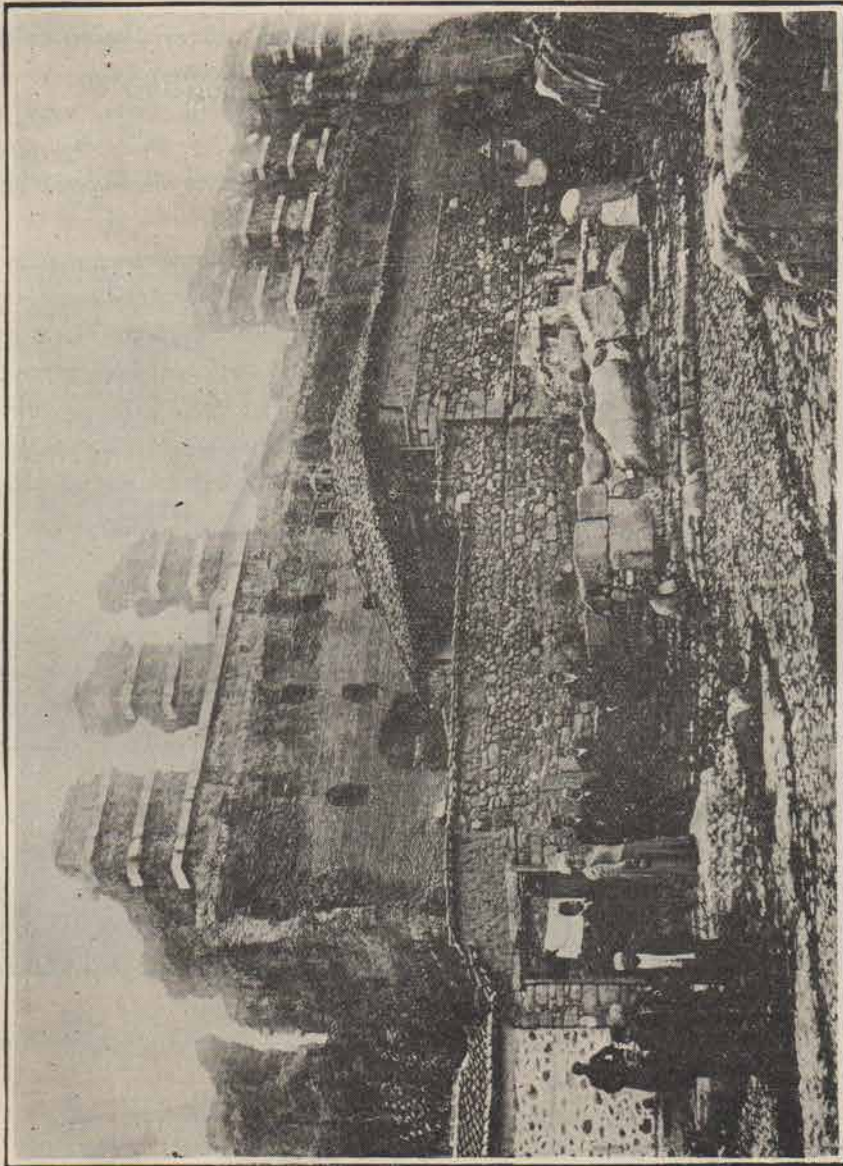
Οὐδεὶς δύναται νὰ φαντασθῇ τὸ ἐπιβάλλον τοῦ κολοσσαίου οἰκοδομήματος τῆς
κοινῆς Βασιλικῆς καλουμένης, ἂν δὲν ἴδῃ ταύτην, ἥτις ἐξ ὅλων τῶν οἰκοδομῶν τῆς
πόλεως, ὡς τις Γίγας προέχει (φωτ. 6041.—6042.). (Εἰκ. 142.).

Ὁ ὄγκος δὲ ταύτης, τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα τῶν πλινθων αὐτῆς, ἐξ οὗ οἱ Τούρκοι
καλοῦσιν αὐτὴν Κισίλ-Ἀβλί (= ἐρυθρὰ στοά), τὰ πάλλευκα μαρμάραινα διαζώματα,
οἱ ἑκατέρωστε ταύτης ὑψούμενοι βареῖς πύργοι, καὶ τὸ ὅλως ἰδιορρυθμον. τῆς οἰκοδο-
μῆς ταύτης, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπισπῶσι τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ (φωτ. 6053—6059).

Ἡ κατασκευὴ τοῦ οἰκοδομήματος ἀποδεικνυσιν αὐτὸ καθαρώς ἔργον Ῥωμαϊκῆς
ἐποχῆς, βρδύτερον μεταβληθὲν εἰς Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁ Texier (II. σ. 225), διὰ μακρῶν καὶ διὰ πολλῶν εἰκόνων παρίστανει τὴν
γενικὴν τοῦ οἰκοδομήματος θέαν (pl. 116. 117.) τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν, ἣν
ἐξ αὐτοῦ δημοσιεύομεν (Εἰκ. 143), καὶ τὴν διατομὴν (pl. 119.), καὶ λεπτομερῶς

περιγράφει τὰ κατὰ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, καὶ ὡς εἶπεν αὐτὸ κατὰ τὸ 1833—1837.
Ἐκ τῆς μελέτης δ' αὐτοῦ ἐξάγει :

Εἰκ. 142. Ἡ μεγάλη Βασιλικὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ παρ' αὐτὴν ὁ χῶρος,
ἐν ᾧ κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Ἀντίμα.

1. Ὅτι τὸ κεντρικὸν οἰκοδόμημα μετὰ τῶν κυκλικῶν αὐτοῦ ἐξαρτημάτων, ἀπο-
τελοῦσιν ἓν σύνολον.

2. Ὅτι πάντα τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Βιτρούβιου ὅτι χαρακτηρίζουσι τῆς
Βασιλικῆς, περρακτηροῦνται ἐν τῇ Βασιλικῇ ταύτῃ, καὶ

3. ὅτι, τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐστὶν ἔργον Ῥωμικόν, προορισθὲν δι' ἴδιον σκοπὸν καὶ χρῆσιν, καὶ ὅπερ βραδύτερον οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι μετέβαλλον τοῦτο εἰς ἴδιον ναόν. (Texier. II. 227).

Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡμεῖς, ὅτε τὸ πρῶτον τὴν οἰκοδομὴν ταύτην εἶδομεν, οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλης Βασιλικῆς Ῥωμικῶν χρόνων.

Νεώτεροι δὲ ἤδη μελέται, ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὸν 190 μέτρα παρὰ τὴν Βασιλικὴν καὶ ὑπ' αὐτὴν (Baedeker 1905. Τοπογρ. χάρτ. σ. 247.) διερχόμενον ποταμὸν Σελινουῖντ, διδούσιν ἀφορμὴν εἰς ἰδίαις σκέψεις, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦν μᾶλλον θέρμα ἢ χρησίμον, δι' ἄλλας ὑδραυλικὰς ἐργασίας.

Περὶ τοῦτου ἀναμένομεν τὰ πορίσματα τῶν εἰδικῶς διενεργούντων τὰς μελέτας ταύτας. Καὶ εἰς τί μὲν κυρίως ἦσαν χρήσιμοι οἱ περὶ τὸ κεντρικὸν οἰκοδόμημα πύργοι, οὓς ὁ λαὸς ὀνομάζει Βωμούς, ὁ δὲ Texier ὑποτίθῃσι μήπως, ὁ μὲν ἦτο ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἀσκληπιόν, ὁ δὲ εἰς τὴν Ὑγίαν,¹ ἀγνοοῦμεν² ὅτι ὅμως τὸ κεντρικὸν οἰκοδόμημα (42×21,40) φέρει ἀκριβῶς τὸν τύπον τῆς Βασιλικῆς, βραδύτερον εἰς Χριστιανικὸν Ναὸν μετατραπείσης, ἡμεῖς τοῦλάχιστον οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν.

Γνωστὸν δ' ὅτι ἐν ταῖς Βασιλικαῖς³ ἐδικάζοντο τὰ πλήθη, καὶ πρὸ τῶν ἐν ταύταις βημάτων τῶν δικαστῶν, ἐσύροντο οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, ῥιπτόμενοι εἰς τὰς ἐν αὐταῖς, ἢ ὑπ' αὐτὰς φυλακὰς,⁴ μεθ' ὃ ἔπειτα εἴτε εἰς τὰς περιοχὰς αὐτῶν, εἴτε εἰς κατὰλληλα δημόσια μέρη (θέατρα, ἀμφιθέατρα, στάδια), ἀναλόγως τοῦ εἶδους τοῦ μαρτυρίου, ὑφίσταντο τὸ μαρτυρικὸν θάνατον.

Ἡμεῖς, τὸ μὲν ἀρχαιοτάτην παράδοσιν ἀκολουθοῦντες, τὸ δὲ ὅτι ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τῶν Πύργων, ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἦν Ἐκκλησία, κατ' ἐπιτόπιον παράδοσιν ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον Ἀντίπαν,⁴ πρὸς τούτοις δέ, ὅτι ἐξῶθεν τῆς Βασιλικῆς δεικνύται ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Ἀντίπα, περὶ οὗ κατωτέρω ὁ λόγος, ἐτι δὲ καὶ τὸ κατὰλληλον τοῦ περὶ χώρου τῆς Βασιλικῆς ὑπ' ὅσιν λαμβάνοντες, οἷον τοῦτο ἐλεύθερον περὶ τὸ 1833 ὁ Texier ἀπεικόνισεν, οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἐν τῇ Βασιλικῇ ταύτῃ καὶ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἐκρίθη, κατεκρίθη καὶ ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν αὐτοῦ θάνατον Ἀντίπας ὁ ἱερώτατος· τὸ δεύτερον μάλιστα ὅπου τοῦ 13 στίχου τοῦ β'. κεφαλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως δεχόμεθα, ὡς ἐν σελ. 255 εἵπομεν, ὅτι ἀναφέρεται ἐν τῇ Βασιλικῇ ταύτῃ.

Ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ δὲ ταύτῃ κατόψει τοῦ Texier, (εἰκ. 143), βλέπομεν πόσον

1. Texier. *Asie Mineure*. II. σ. 227.

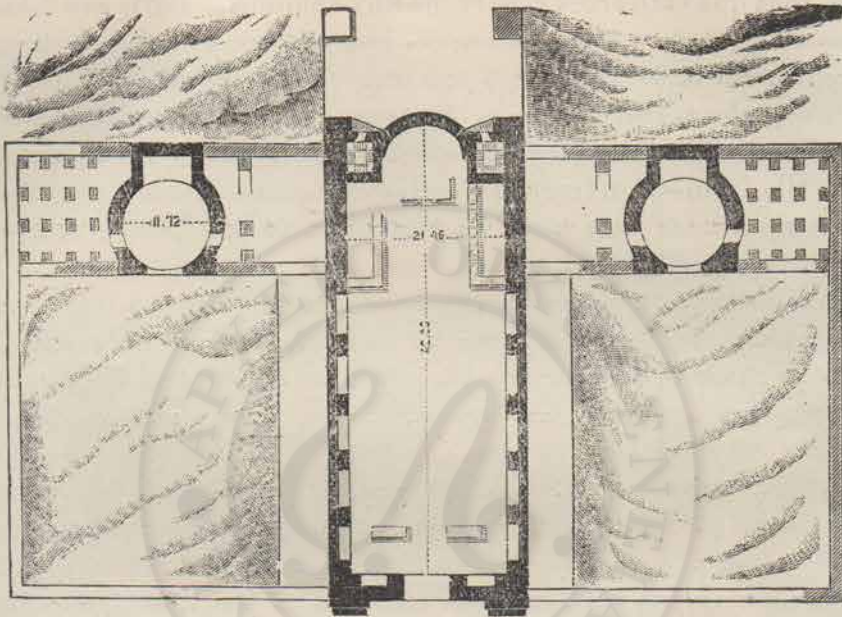
2. Περὶ τῆς Ἀθήνησι Βασιλείου στοᾶς, ἐν ᾗ ὁ ἄρχων Βασιλεὺς ἐκαθίζετο κρίνων. ἰδὲ Παυσ. Ἀττικ. γ'. Περὶ δὲ Βασιλικῶν ἐν γένει πρὸλ. Γ. Λαμπάκη, Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογ. τῆς Μονῆς Δαφνίου. 1889. σ. 78.

3. Τοιαύτην φυλακὴν ὑπὸ τὸ βῆμα τῶν δικαστῶν ἔχει ἡ ἐν Πομπηΐᾳ Βασιλική, ἣν ἐπακριβῶς ἐμελετήσαμεν τῇ 30 Αὐγούστου τοῦ 1900.

4. Dallaway. παρὰ Texier. II. σ. 225.

κατάλληλος ἦν ὁ ἔξωθεν τῆς Βασιλικῆς περιπεραγμένος εὐρύς χώρος, πρὸς ἐκτέλεσιν τοιούτων καταδικαστικῶν ἀποφάσεων. *

Γνωστὸν δ' ὅτι ὁ ἱερός Ἀντίπας καταδικάσθη, ὡς ἐν σελ. 255. εἴπομεν, τεθεὶς εἰς πεπυρκακτωμένον βoῦν,¹ οὐ χρήσις ἰδιαίτερος φαίνεται ὅτι ἐγένετο ἐν Περγάμῳ, διότι ἐκ Περγάμου βραδύτερον βλέπομεν ὅτι μετέφερον τοιοῦτον βoῦν ἐν Βυζαντίῳ, ἐν ᾧ κατέκυσαν τὸ σῶμα τοῦ Αυτοκράτορος Φωκᾶ (σελ. 255.).

Εἰκ. 143. Ἀρχιτεκτονικὴ κάτοψις τῆς ἐν Περγάμῳ Βασιλικῆς, μετὰ τῆς ἐαυτῆς περιοχῆς. (Texier. II. pl. 118.).

Ὅτε δὲ κατελύθη ἡ εἰδωλολατρεία καὶ ἐπεκράτησεν ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τὸν δ'. — ε'. αἰῶνα, ἡ Βασιλικὴ αὕτη μετεβλήθη εἰς Χριστιανικὸν Ναόν¹ καὶ ἡ μὲν κυρίως Βασιλική, ἀφιερώθη εἰς τιμὴν τοῦ Διδασκάλου τῆς Ἀσίας Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. οἱ δὲ περὶ αὐτὴν πύργοι, ὁ μὲν, εἰς τιμὴν τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα, ὁ δέ, πρὸς τιμὴν ἑτέρου ἴσως μαθητοῦ τοῦ Ἰωάννου, οἷος ὁ πρῶτος Περγάμου Ἐπίσκ. Γάιος, ἡ ἀγίων μαρτυρησάντων ἐν Περγάμῳ, οἱοὶ οἱ μάρτυρες Κάρπος καὶ Πάπυλος, Ἀγαθονίκη κλπ.

Τὸν Ναὸν τοῦτον ἐννοεῖ βεβαίως ὁ Spon (1675), ὅτι ἦτο ἡ Μητρόπολις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐκτισμένος δι' ὀπτῶν πλίνθων (en brique), καὶ ὃν εὗρεν ἤδη ἡρειπωμένον, 56 βημάτων μῆκος καὶ 32 πλάτος ἔχοντα.

Οἱ πρὸ τοῦ Texier περιηγηταὶ γενικῶς ἐξελάμβανον, ὅτι τὸ οἰκιδόμημα τοῦτο

1. Συναξαριστής. 11. Ἀπριλίου.

ἀρχικῶς ἦν φιλοδομημένον δι' Ἐκκλησίαν,¹ οὕτω, πλὴν τοῦ Spon, καὶ ὁ Ἄγγλος Dallaway τῷ 1790,² τοιαύτην περιγραφὴν τοῦ Ναοῦ ἡμῖν διδωσιν, ἣν δημοσιεύει ὁ Texier. (II. σ. 225)· λέγει δὲ ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἦν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κτισθεῖσα ὡς ἐνομιζέτο ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, ἀναφέρει ὅτι εἶδεν ἐν τῷ Ναῷ ἀρχαίους κίονας ἐκ γρανίτου, καὶ ὅτι ὑπεράνω τῶν κίωνων τῶν πλαγιῶν κλιτῶν ἐσώζετο ἡ γυναικωνίτις (au-dessus de ces portiques sont des Galleries réservées aux femmes), ὁμιλεῖ περὶ θόλων καὶ μέτρων τοῦ Ναοῦ, λέγει ὅτι ἐξαίρων τις τὴν ἁγίαν Σοφίαν, μόνον διὰ τῆς Βασιλικῆς ταύτης δύναται νὰ δώσῃ ἰδέαν τοῦ μεγαλείου τῶν Ἑλληνικῶν Ναῶν, ὅτι ἐν τῶν κυκλικῶν οἰκοδομημάτων ἐκπαλαί ἦν Ἐκκλησία, καὶ ὅτι οἱ Τούρκοι εἶχον δώσει τὴν ἄδειαν ὅπως οἱ Χριστιανοὶ ἀνάπτωσι κενδήλας πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων.³

Ὁ Choiseul-Gouffrier (1776) ἀναφέρει αὐτὴν ὡς Ναὸν ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ ὅτι τοὺς κίονας τοῦ Ναοῦ μετέφερον εἰς Βυζαντίον εἰς τὸ τζαμί Σουλτάν-Ἀχμέτ. (II. σ. 34.).

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο σήμερον ἀπεγυμνώθη παντὸς ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ διακόσμου, καὶ μάλιστα εἰς τινὰ μέρη τῶν τοίχων ἐσωτερικῶς διαφαινόνται ὑποχρίσματα, ἐφ' ὧν εὗρηται ἀπομιμήσεις φλεβῶν μαρμάρου· ἄνω δὲ ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ τυμπάνου τῆς θύρας μάλιστα διαφαινόνται ἔχνη δύο ἁγίων, ἀπ' αὐαῶν εἰδείξεν ὁ φίλος ἡμῶν ἱατρός κ. Γ. Ράλλης.

Τὸ δεξιὸν τῷ ὄρῳντι, κυκλικὸν οἰκοδόμημα, εἶπομεν ἤδη ὅτι, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐλέγετο, ὅτι ἦν Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἀντίπα, τὸ δὲ ἀριστερῶν, πρὸ 15ετίας ὑπὸ τῶν ἐφόρων, κ. κ. Γ. Ράλλη, Γεωργαλᾶ καὶ Ἀ. Σοφιανοῦ μετεβλήθη εἰς Ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, εἰς ὃν καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα διὰ γυναικῆς τῶν Χριστιανῶν λιτανεῖας ἄγουσιν. Πρᾶξις παντὸς ἐπαίνου καὶ τιμῆς ἄξια.

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΙΠΑ

Ἐξωθεν τῆς Βασιλικῆς, μεσημβρινῶς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, εὗρηται τετραγωνικὸς τις χώρος, συγκείμενος ἐξ ἀρχαίων ὀγκολίθων καὶ Χριστιανικῶν μεσοθυρίων, ἀτέλῳς προσηρμοσμένων.

Τὸν χώρον τοῦτον ἡ ἐπιτόπιος παρχδοσις καλεῖ τάφον τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα (Εἰκ. 142), ὃν ἐξ Ἰσου τιμῶσι καὶ οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Μωαμεθανοί, ὡς ἐν Σμύρνῃ νῦν τὸν καλούμενον τάφον τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι περὶ τούτου οὐδεμίαν αὐθεντικὴν ἱστορικὴν πληροφορίαν ἔχομεν, εἶναι ὅμως εὐχάριστον, ὅτι ἡ συνείδησις τῶν ἐν Περγᾶμῳ Χριστιανῶν, ἔχει μόνον δὲν ἐλησμονήσῃ τὸν μάρτυρα Ἀντίπαν, ἀλλ' αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην,

1. Texier. II. σ. 225.

2. Choiseul-Gouffrier. II. σ. 35.

3. Dellaway παρὰ Texier. II. σ. 225.

ἔστω καὶ ἀνιστορήτως, νὰ δεικνύῃ τὸν χῶρον, ἐνθα ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἐτάφη ὁ ἱερός Ἀντίπας (φωτ. 6056. 6057).

Τὸ ποικίλον τοῦτο συμπύλημα ἐζητάσμεν καὶ ἐπέισθημεν ὅτι οἱ λίθοι εἰσὶν ἐσχάτως συνηρμολογημένοι· βαθύτερον ὅμως τοῦ νῦν ἐδάφους τοῦ τάφου, παρατηρήσαμεν ὅτι εὐρηταὶ ἀρχαιότερον ἑδάφος ἐρυθροῦ χρώματος, ἐστρωμένον δι' ὀστράκου (καὶνῶς κουρασάνι).

Μέλλουσα, δι' ἐκκαρφῆς μελέτη, ἴσως φέροι εἰς φῶς δικαιολογούσαν τὴν εὐσεβῆ καὶ ὠραίαν ταύτην παράδοσιν.

ΤΟ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟΝ

Ὡς ἐν τῶν λαμπρῶν οἰκοδομημάτων τῆς ἀρχαιότητος θεωρεῖται τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Περγᾶμου, ὑφ' οὗ τὴν κονίστραν (52×37. γ. μ.) διέρχεται μικρὸς ποταμός, χυνόμενος εἰς τὸν Σελινοῦντα, ὅστις, ὡς παρατηρεῖ ὁ Dellaway, πιθανῶς ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς παράστασιν ναυμαχιῶν.¹

Ἐν τῇ συγγραφῇ ἡμῶν βεβαίως δὲν θὰ εἶχε θέσιν τὸ προχριστιανικὸν τοῦτο οἰκοδόμημα, ἐὰν ῥητὴν μαρτυρίαν δὲν εἶχομεν ἐκ τοῦ μαρτυρίου τῶν ἁγίων Κάρπου καὶ Παπύλου, ὅτι ἐν αὐτῷ οὗτοι ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν αὐτῶν θάνατον, μετὰ τῆς γυναικὸς Ἀγαθονίκης καὶ Ἀγαθοδώρου (σ. 256).

Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς, καὶ ἡ ἀψιδωτὴ θύρα τοῦ οἰκοδομήματος τούτου δεικνύει, ὅτι τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο εἶναι ἔργον Ῥωμαικῆς τέχνης· λόγου δὲ ἄξιον τὸ πάλλευσιν τοῦ μαρμαρέου καὶ τὸ ὠραῖον τῆς ἐσοδομίας αὐτοῦ (φωτ. 6062). Εἰκ. 144.

Εἰκόνα τούτου δημοσιεύει ἤδη ὁ Choiseul-Gouffrier (1776) ἐν II. σ. 35. pl. 3., λαμπρὰς δὲ ἀρχιτεκτονικὰς αὐτοῦ καταμετρήσεις μετὰ συγκριτικοῦ πίνακος 10 μεγάλων ἀμφιθεάτρων τοῦ κόσμου, δίδωσιν ὁ Texier ἐν II. σ. 227. pl. 120. (κατόψεις) pl. 121—122 (διατομῆς), ἐξ ὧν δημοσιεύομεν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κατόψιν τούτου (Εἰκ. 145), ἀπεικονισθεῖσαν περὶ τὸ 1833, ὅτε πολὺ περισσότερον μέρος τούτου διεσώζετο.

Ὁ διὰ μέσου δὲ ῥέων ποταμός, ἂν εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς παράστασιν ναυμαχιῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐχρησιμοποιεῖτο ὅπως ἐν αὐτῷ ῥίπτωσι τὰ σώματα τῶν ἁγίων Μαρτύρων, καὶ μὴ ἀξιῶνται τῆς συνήθους ταφῆς.

Ὡς φοβεροὶ κακοῦργοι ἐδίδοντο τὰ ἄλλα τοῦ Χριστοῦ ἀρνία! τὰ πρότυπα ταῦτα παραδειγμάτων τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς παγκοσμίου ἀγάπης, τῆς ἐπεκτεινομένης καὶ μεταξὺ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐχθρῶν!

Οἱ μέχρι τῆς σήμερον σωζόμενοι λίθοι τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἐγένοντο βεβαίως θεαταὶ τῶν δεινῶν τῶν ἁγίων Μαρτύρων βασανιστηρίων!

1. Constantinople Ancient and Moderne by James Dellaway. Chaplain and Phisician of the British Embassy to the Porte. London. 1797. ἐκ τοῦ Choiseul-Gouff. II. σ. 35.

"Ω ! ἐὰν ἡδύναντο νὰ ἐμιλήσωσι, τί θὰ ἔλεγον ἡμῖν !

! Ἀλλὰ μήπως διὰ τῆς Ἱστορίας λέγουσιν ὀλίγα ;

Αὐτὸ δὲ καὶ μόνον ἀρκεῖ, ὥπως προκαλῇ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν ἐν Περγάμῳ ἰδίως Χριστιανῶν, ὥπως ἐκ παντὸς τρόπου συντηρῶσι καὶ τὰ ὀλίγιστα αὐτοῦ ἐρείπια (φωτ. 6062).

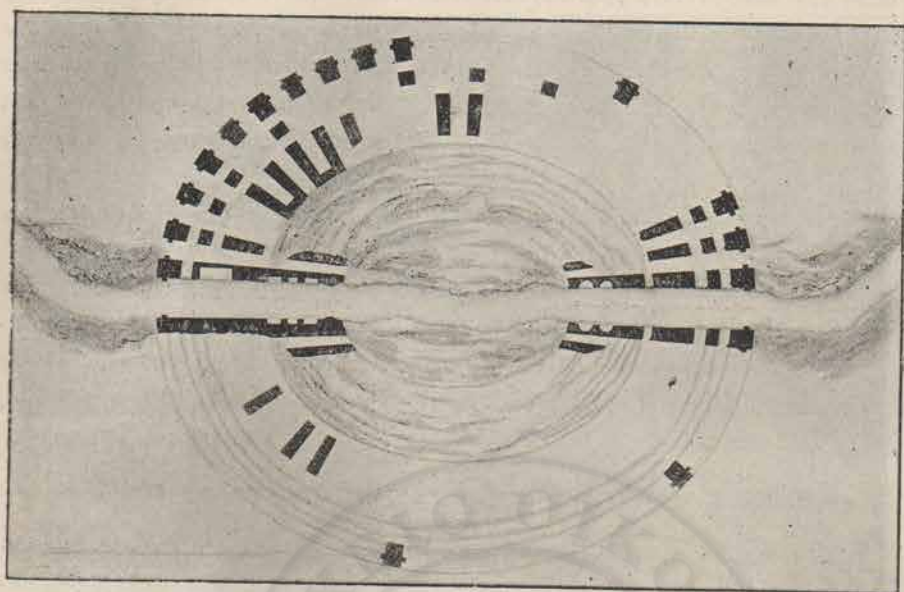
Τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Περγάμου εἶναι ἔτι τὸ Στάδιον τῆς Σμύρνης καὶ τὸ Κολοσσαῖον ἐν Ῥώμῃ· εἶναι ὁ Γολγοθᾶς τῆς Περγάμου !

Εἰκ. 144. Περισπένοντα ἐρείπια τοῦ ἐν Περγάμῳ ἀμφιθεάτρου, ἐν ᾧ ἐμαρτύρησαν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Κάρπος, Πάπυλος, Ἀγαθονίκη καὶ Ἀγαθόδωρος.

Εἶθε, κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἁγίων ἐνδόξων Μαρτύρων Κάρπου καὶ Παπύλου, εἶθε κοινῇ ὁ λαὸς ἐξήρχετο τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτου ἐτέλει τὴν θείαν μυσταγωγίαν, ἀνεγινώσκοντο δ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν τὸ ἐκυτῶν θεῖον καὶ τόσον συγκινητικὸν μαρτύριον.¹

1. Εὐτυχῶς, μετὰ τὴν ἐκ Περγάμου ἀναχώρησιν ἡμῶν, οὐχὶ μόνον ἡ ἐπὶ τόπου ἐνιαύσιος

Εἰκ. 148. Ἀρχιτεκτονικὴ κάτοψις τοῦ ἐν Περγάμῳ ἀμφιθεάτρου. (Texier 1836).

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ, ΟΥΛΟΥ ΤΖΑΜΙ ΚΑΙ ΕΡΕΙΠΙΑ ΒΥΖΑΝΤ. ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ

Τὸ Οὐλοῦ Τζαμί, ἡ νῦν παράδοσις ἀναφέρει ὡς νκὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, μεταβληθέντα εἰς Ὀθωμανικὸν τέμενος.

Τὴν παράδοσιν δὲ πάλιν πιστοποιεῖ ἤδη ὁ Spon (1675), ῥητῶς λέγων ὅτι «ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους τοῦ Σελινοῦντιος, εὗρηται ὡραία Ἐκκλησία, Ἁγία Σοφία μεταβληθεῖσα νῦν εἰς τέμενος». (I. σ. 344).

Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐγένετο, ὡς εἶδομεν ἐν σελ. 265, τὸ 1398, ὡς δηλοῖ ἡ ἐπὶ τοῦ τεμένους ἐπιγραφὴ, ἣν πλήρη μετ' ἄλλων δημοσιεύει ὁ Gelzer ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «Pergamon» (σ. 99).

Ὁ Texier (II. σ. 222), ἐκτενέστερον περιγράφων αὐτὴν λέγει, ὅτι αὕτη κει-

ἐορτὴ καθιερώθη, ἀλλὰ πρό τινας, τῷ 1908, καὶ ἰδίᾳ Ἀδελφότης ἰδρύθη ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁ ἅγιος Ἀντίπας.

Τιμὴ δὲ ὀφείλεται τῇ ἀξιολύμῳ Κυρίᾳ Α. Σοφιανοῦ, ἥτις πρώτη ἐθάπτισεν ἐν Περγάμῳ παῖδας ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Παύλου καὶ Ανδρίας, ὡς καὶ εἰς τὸν κ. Γ. Χονδρονίκη, πρῶτον βαπτίσαντα Ἀγαθονίκη.

Εἶναι παρήγορος, ἡ μετὰ τόσους αἰῶνας ἀναγέννησις τῶν ἱστορικῶν τούτων ὀνομάτων, καὶ ἡ ἀφύπνισις τοῦ νοῦ, ὅπως οἱ Χριστιανοὶ προσέχουσιν εἰς τὴν ἀναβίωσιν ἱερῶν Προσώπων τσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἀναμνησκόντων καὶ διδασκόντων!

μένη δεξιᾷ τοῦ Σελινοῦντος, φέρει ἀρχαῖον Βυζαντινὸν τύπον· ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ χρόνους· ὅτι μετεβλήθη μὲν εἰς Ὀθωμανικὸν τέμενος, φέρει ὅμως πάντοτε τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Σοφίας· ὅτι ἐπὶ τοῦ νάρθηκος φέρει δύο θόλους διαχωριζομένους ὑπὸ μεγάλης ἀψίδος· ὅτι φέρει δομὴν ἰσοδομικὴν, καὶ ὅτι οὐδὲν κόσμημα ἢ ἀνάγλυφον δύναται νὰ ὑποδείξῃ ἀσφαλῶς τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεως. (Π. σ. 222).

Ὁ αὐτὸς ἀπεικονίζει ὡσπύτως (pl. 124) τὴν γέφυραν, τὴν ἄγουσαν εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον, ἣν καλεῖ «γέφυραν τῆς Ἁγίας Σοφίας».

Πρὸς δὲ ὁ αὐτὸς ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Σελινοῦντος, παρὰ τὴν γέφυραν «Mouslouk kouprou sou», ἣν καὶ ἀπεικονίζει (pl. 123), ὑπῆρχον ἑρείπια μεγάλου Βυζαντινοῦ Ἀνακτόρου, οὗ περιγράφει τοὺς περισωθέντας κίονας καὶ κιονόκρανα, (Texier II. σ. 223) καὶ περὶ ὧν ἀναφέρει ἤδη καὶ ὁ Spon (1675), ὡς ἐν σελ. 265 εἴπομεν.

ΘΕΣΕΙΣ Ἡ ΤΟΠΟΙ ΦΕΡΟΝΤΕΣ ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΓΙΩΝ

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Χριστιανικῇ Περγάμῳ, ἀνακλόντως τοῦ μεγάλου Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, ὑπῆρχον βεβαίως καὶ ἀνάλογοι Ἐκκλησiai, αἵτινες τελείως διὰ τῶν μεταβολῶν τῶν αἰώνων κατεστράφησαν· ἔμειναν δὲ ἐν τῇ παραδόσει τῶν κατοίκων μόνον τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων καὶ αἱ θέσεις, εἰς ἃς ἠγείροντο ποτε οἱ Ναοὶ αὐτῶν.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, ὅτι πολλοὶ τόποι ἐν Περγάμῳ, ἢ πηγᾷ (ἁγιασμάτα), ἢ καὶ λίθῳ μόνον, φέρουσι τὸ ὄνομα ἁγίου τινος, χωρὶς οὐδὲν τὸ παράπαν νὰ διασώζωσι Χριστιανικοῦ Ναοῦ ἢ Χριστιανικῶν ἑρείπιων τὰ ἔχνη.

Τοιοῦτοι δὲ τόποι ἢ θέσεις φέρουσι ὀνόματα μόνον ἁγίων εἰσὶν :

1. **Ἡ Ἁγία Κυριακή**, παρὰ τὴν ἀρχαίαν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ἀγορὰν (φωτ. 6051).
2. **Ὁ ἅγιος Δημήτριος**, ὡσπύτως παρὰ τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν.
3. **Ὁ ἅγιος Στρατηγός** (ἐννοεῖται Μιχαὴλ ὁ Ἀρχιστρατηγός).
4. **Οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι** ἐντὸς Τουρκικοῦ νεκροταφείου παρὰ τὴν Βασιλικήν, ἐνθα εὕρεται καὶ Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἑρείπιον.
5. **Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος** ἐντὸς Τουρκικοῦ νεκροταφείου, πέραν τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας, καὶ
6. **Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη** ἐντὸς ἀγροῦ πρὸς Δ. τῆς πόλεως.

ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ

Τοιαῦτα εἰσὶν :

1. **Ἡ ἁγία Παρασκευή**.
2. **Ὁ ἅγιος Ἰωάννης**, ἐξωθεν τοῦ Ἀμφιθεάτρου ἐνθα κοινῇ Χριστιανοὶ καὶ Τούρκοι εἰς τὸ ἐκεῖ δένδρον κρεμῶσι λωρίδας ὑφασμάτων πρὸς ἀπαλλαγὴν νόσων καὶ ἰδίᾳ τῆς θερμῆς (φωτ. 6063. 6064.).

3. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος, καὶ
4. Παναγία ἡ Καστριανή.

ΜΟΥΣΕΙΟΝ

Ἐν τῷ προχείρῳ Μουσεῖῳ, ὅπερ ἤγειρεν ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις παρὰ τὴν Ἀγορὰν, εὗρηνται ἱκανὰ ἀντικειμένα Χριστιανικῶν χρόνων, ὧν τινὰ ἀνεσύρθησαν ἐκ τοῦ φρέατος τοῦ ἐκεῖ ἡρειπωμένου Χριστιανικοῦ Ναοῦ.

Τούτων τινὰ εἰσὶ σφραγίδες, ἄλλα δὲ Βυζαντινὰ σταθμά, λυχνία, μολυβδό-
βουλα, μυροθήκαι, σταυροὶ κλπ. Ὡσαύτως εἶδομεν καὶ τρεῖς κωδωνίσκους, οἱοὶ εὗ-
ρηνται ἐξήρτημένοι ἀπὸ τῶν ἀρχιερατικῶν σάκκων.

Ἐφ' ἐνὸς τῶν μολυβδοβούλων (διὰ μ. 0, 04) ἔμπροσθεν ἀναγινώσκομεν (Εἰκ. 146):

† MAX
PIANΩΠ
ΑΤΡΙΚΙΩ
ΚΑΙ ΣΤΡΑ
ΤΗΓΩ †
ΠΤΡ

ὅπισθεν δέ: $\begin{array}{c} \text{ΤΩ} \quad \Delta\theta \\ \text{Κ} - \text{Ο} - \text{Η} = \text{ΠΑΤΡΙ(κίω)} \\ \text{ΑΩ} \quad \text{C8} \quad \text{ΤΩ Δ8ΑΩ C8} \\ \text{B} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{Κ[ύριε]} \\ \text{ΒΟ[ήθ]Η} \end{array}$

Εἰκ. 146. Μολυβδοβούλον ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Περγάμου.

Ἐφ' ἐτέρῳ δὲ μολυβδοβούλῳ (Εἰκ. 147) ἔμπροσθεν εἰκονίζεται ὁ ἅγιος Γεώρ-
γιος πεζὺς, φέρων ἀσπίδα καὶ δόρυ.

$\begin{array}{c} \text{Ο} \\ \text{Α} \\ \text{ΓΙ} \\ \text{OC} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{ΓΕ} \\ \text{Ω} \\ \text{Ρ} \\ \text{Γ} \\ \text{OC} \\ \text{C} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{M} \\ \text{M} - \text{N} \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{M} \\ \text{N} \end{array}$ $\text{—X—M[A]X[ΡΙΑ]N[ΟΥ]}$ $\begin{array}{c} \text{μνήσθητι} \end{array}$

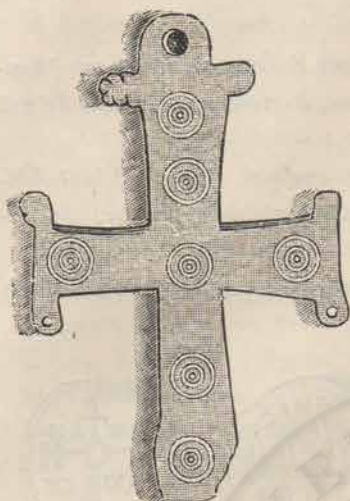
Εἰκ. 147. Μολυβδοβούλον ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Περγάμου.

Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ εὗρηται καὶ ὀρειχάλκινος σταυρὸς (Εἰκ. 148.), φέρων ὡς κόσμημα δύο ὁμοκέντρους κύκλους μετὰ στιγμῆς, ἔργον σ'.—ζ'. αἰῶνος. Τὸ αὐτὸ κόσμημα ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐκ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ Σταυροῦ.

Μετὰ τῶν λοιπῶν δὲ ἀντικειμένων εὗρηνται τὰ 3 ταῦτα ὀρειχάλκινα κωθώνια τοῦ ἁγιασμοῦ (Εἰκ. 149), ἔργα ε'.—ς'. αἰῶνος, καθ' οἷον σχῆμα βλέπομεν ἐν Ῥαβέννῃ ὅτι κρατεῖ τοιοῦτον, ὁ παρὰ τὸν Ἐπίσκοπον Μαξιμιανὸν ἱστάμενος διάκονος· πρὸς τούτοις δὲ εὗρηται ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς κεκαραγμένη ἐπτάφωτος λυχνία, λείψανον Ἰουδαίων ἐν Περγάμῳ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ ΕΝ ΟΙΚΟΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΙΣ

Ἐν πλείστοις ἰδιωτικοῖς οἰκοῖς εὗρηται ἐντετοιγισμένα, ἢ ἐν ταῖς αὐλαῖς ἀπερριμμένα ποικίλα συντρίμματα μαρμαρῶν, προερχομένων ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιῶν τῆς Περγάμου.

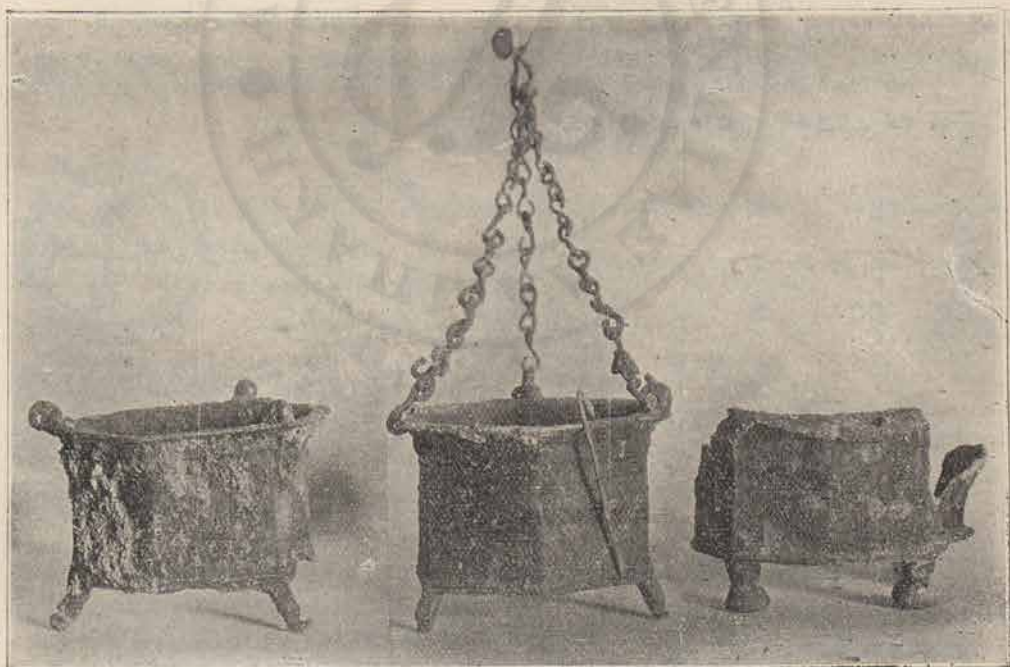

Εἰκ. 148. Σταυρός ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Περγάμου.

Τοιοῦτον ἀπότυπον ἀπέστειλεν ἡμῖν ὁ κ. Χονδρονίκης, ἐφ' οὗ ἀπεικονίζονται σταφυλαί, σύμβολον τῆς ἱερᾶς Μεταλήψεως. (Πρβλ. καὶ εἰκ. 150).

Ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲ τοῦ κ. Ρήγα, ἐν τῇ Χριστιανικῇ συνοικίᾳ «Γουρνέλλια» εἶδομεν ὑπόγειον στοάν, ἐν ᾗ χονδρά τινα κιονόκρανα, ὑπομνησκοντα Αἰγυπτιακὴν τέχνην φυτῶν παύρου· οἱ ἐκεῖ ἀναφέρουσιν αὐτὴν ὡς ἑρείπια Χριστιανικοῦ νουοῦ, ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν τοῦτο μᾶλλον ὡς Ῥωμαϊκὸν οἰκοδόμημα.

Ἡ διεύθυνσις τοῦτου ἀποκλίνει ἱκανῶς τῆς Ἀνατολῆς, συμπέπουσα μᾶλλον πρὸς τὴν γωνίαν τοῦ οἰκοδομήματος.

Εἰκ. 149. Κωθόνια ἀγιασμοῦ, ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Περγάμου.

ΝΥΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΕΡΓΑΜΟΣ

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ἐν ἀπὸ 120 χιλιάδας, ὅς εἶχεν ἡ Πέργαμος κατὰ τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς χρόνους, ὁ Spon τὸ 1675 εὗρε 12 ἕως 15 μόνον Χριστιανικὰς οἰκογενείας, ἡ σημερινὴ Χριστιανικὴ Πέργαμος, ἐπὶ πληθυσμοῦ 20 χιλ., ὧν 10 χιλ. Τούρκοι καὶ 700 Ἑβραῖοι, ἔχει περὶ τοὺς 9300 Χριστιανούς, ὧν οἱ 300 εἰσὶν Ἀρμένιοι.

Πύση ἡ νῦν διαφορά!

Ἦλθε λοιπὸν ταχὺ ὁ Κύριος κατὰ τὴν Ἀποκαλύψιν, ἐτιμώρησεν, ἀλλ' ἐπῆλθεν ἤδη, ὡς ἐν σελ. 266 εἶπομεν, ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου ἐπὶ τὸν Γ'. τοῦτον Ἀστέρα, ὅστις ἤρξατο καὶ πάλιν ἀναλαμβάνων τὴν λαμπρὴν αὐτοῦ.

ΣΥΝΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Ἡ νῦν Πέργαμος διὰ τοῦ Σελινούντος χωρίζεται εἰς δύο μεγάλας συνοικίας, τὴν Ἑλληνικὴν μετὰ τῆς Ἀρμενικῆς, καὶ τὴν Τουρκικὴν μετὰ τῆς Ἑβραϊκῆς.

Οἱ Ἀρμένιοι κατοικοῦσιν ἐν μέσῳ τῆς Ἑλληνικῆς συνοικίας, ἔχοντες μίαν Ἐκκλησίαν παρὰ τὴν ἡμετέραν Μητρόπολιν, ἓνα ἱερεῖα, καὶ σχολεῖον μετὰ 30—40 περὶ τοῦ μαθητῶν.

Η ΚΟΙΝΟΤΗΣ

Ἡ Ὁρθόδοξος Κοινότης, ἀκατάσχετον ἀγάπην πρὸς τὴν Παιδείαν καὶ τὴν πρόοδον ἔχουσα, λαμπρὸν συντηρεῖ Ἀρρεναγωγεῖον μετὰ 450—500 μαθητῶν καὶ Παρθεναγωγεῖον μετὰ 300—350 μαθητριῶν· πλὴν δὲ τούτων ἔχει πέντε ἐπαινετὰ καὶ πάσης προστασίας ἄξια σωματεῖα, οἷα αἱ Ἀδελφότητες: ὁ Ἀιταλός, ἡ Ὁμόνοια, ἡ ἁγία Καστριανή, ὁ ἄγιος Ἀντίπας καὶ ὁ Εὐαγγελισμός.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΝΑΟΙ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Ὅ,τι δὲ τιμᾷ τὴν Ὁρθόδοξον Κοινότητα, εἶναι αἱ δύο μεγάλαι λαμπραὶ αὐτῆς ἐνοριακαὶ Ἐκκλησίαι τῆς Μητροπόλεως, καὶ τῶν ἁγίων Θεοδώρων (ἱερεῖς Ἀρχιερατικὸς Ἐπιτροπὸς Οἰκονόμος κ. Ἀλκιβιάδης Χερουβιμίδης,¹ Ἰγν. Γουναρόπουλος, Γ. Βασιλείου, Ἰωακείμ Ἀγιορίτης καὶ Γρηγόριος Βοργιαδάκης, ἱεροδίακ.). μετὰ τῶν τριῶν λειτουργούντων παρεκκλησιῶν, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μετὰ τοῦ ἱγρίου Ἀντίπα τοῦ

1. Ἀντ' αὐτοῦ νῦν ἐστὶν ὁ κ. Ἰωάννης Αὐγαρινός Ἀρχιμανδρίτης.

ἱερομάρτυρος, τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἥται ἐν ὧν πέντε Χριστιανικοὺς Ὁρθόδοξους Ναοὺς, εἰς ὧν τὴν περιγραφὴν καὶ μετὰβαινομεν.

ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

Ἐσχάτως ἐγένετο Μητρόπολις, ἀντὶ τοῦ Ναοῦ τῶν ἁγίων Θεοδώρων.

Ναὸς διὰ δύο σειρῶν κιόνων εἰς τρία κλίτη χωριζόμενος (τρίκλιτος), τρίκογχος, (οὐ ἐκάστη κόγχη στρογγύλη).

Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς, περὶ ἣν τὰ οἰκήματα τῶν ἱερέων, τὰ τῶν ἐπιτρόπων, τοῦ σχολείου κλπ., εὗρηται ὡραίος μαρμαρίνος πηδαξ, ἐφ' οὗ :

« Ἀνηγέρθη ὁδε ὁ | πηδαξ δαπάνη | καὶ Χριστιανικῇ | ζήλῳ τοῦ εὐσε | βούς Χ' »
(χατζῆ) Μιχαὴλ | Κυριακοῦ κεραμί | δα | ἐν Περγᾶμῳ | 30 Μαΐου 1863 | διὰ χειρὸς
Δ. Μι | χαὴλ | Χίου ».

Ἐπὶ τῆς κρήνης εὗρηται μαρμαρίνη πλάξ (ἄλλοτε ὁμοῦχλιον Ἐκκλησίας), ἐφ' ἧς ὁ δικέφαλος ἀετός, ἔργον ιζ'. αἰῶνος.

Ἐπ' αὐτῆς :

« Ἡ κρήνη αὕτη ἠγέρθη τῇ | γενναίᾳ μὲν δαπάνῃ τοῦ | ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Χ' »
Πανα | γιώτου Γ. Φουρνάρου Καίσαρέως καὶ | ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κυριακοῦ ἐπιστασίᾳ
δὲ | καὶ συνδρομῇ τοῦ ἀξιολογίου Κυρίου | Σπύρου Ἰωάννου τῇ 23 Ἰουνίου | 1856 ».

Ἐν ἐτέρᾳ δὲ πλευρᾷ τῆς αὐτῆς κρήνης :

« Ἐγείρεται σήμερον ἡ κρήνη αὕτη | ἐνταῦθα εἰς μνημόσυνον αἰώνιον | τῇ θα-
ρίστῳ δαπάνῃ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ἰωάννου Θεοδώρου ποι | μένος τῇ 23 Ἰου-
νίου 1856 ».

Ἐπὶ πέτρᾳ ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τῆς αὐλῆς :

ΕΣΤ | ΤΗ

Τὸν Ναὸν περιέβει ἀξιόλογον μαρμαρίνον περιστύλιον, ὑπενθυμίζον τὴν χρῆσιν τοῦ ἀρχαίου Αἰθρίου.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς κυρίας εἰσόδου, κεκοσμημένης δι' ὡραίας ἐκ οἰοῦ μαρμά-
ρου προσόψεως, ἀναγινώσκομεν τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου :

« Γιαννοῦλη Βιδάλε Τήνιος πετράς ».

Ἐπὶ δὲ τῶν ῥόπτρων τῶν θυρῶν « 1836 » τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐγένετο ὁ Ναός.

Ἐσωτερικῶς. Ὁ Ναός ἐστὶ τρισυπόστατος ἐν τῷ μέσῳ ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ, δεξιᾷ ὁ ἅγιος Δημήτριος, καὶ ἀριστερᾷ παρὰ τὴν πρόθεσιν ὁ ἅγιος Ἀντίπας.

ΙC. ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ.

Ἔργον συγχρόνου καλῆς μάλλον τέχνης.

Ἰπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ι. Χ.

« Ἰπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ | Κωνσταντίνου Στυλιανῆ
Γεωργίου Ἀθανασίου Γεωργίου Καλῆς Πανάγου Ἀλεξίου, Σταματούλας 1843
Φεβρου (= Φεβρουαρίου) ».

ΜΗΡ. Θ8. (ἀπλῶς) ἔργον τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου.

« Ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Κωνσταντίνου Στυλ. Γεωργίου Ἀθανασίου Γεωργίου | Καλῆς Πανάγου, Ἀλεξίου, Σταματούλας. 1843 Φεβρουαρίου 11 ».

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔργον συνήθους τέχνης.

« 1810. Ἰουνίου | διὰ χειρὸς Ἀθανασίου | Κυδωνιέως | ἀφιέρωμα τριανταφύλου | ροζάκι ».

Ἐκ τῆς εἰκόνης ταύτης συμπεραίνομεν, ὅτι προϋπῆρχεν ἐνταῦθα ἀρχαιότερος Ναός, ἀνακατασκευασθεὶς τῷ 1836, ἢ ὅτι αὕτη προέρχεται ἐξ ἄλλου ἀρχαιοτέρου Ναοῦ.

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου :

« Ἡ συνδρομὴ | τῆς συντεχνίας τῶν ψω | μάδων...η ».

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Χαράλαμπος :

« Ἡ συνδρομὴ συντεχνίας τῶν παπουτζιδῶν ».

Ὑπὸ τὴν τοῦ Πολιούχου τῆς πόλεως ἁγίου Ἀντίπα :

« Ἡ συνδρομὴ τῆς συντεχνίας τῶν ραπτάδων 1842 Ἀπριλίου 3 ».

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Τρύφωνος :

« Ἡ συνδρομὴ τῆς συντεχνίας τῶν κηπουρῶν 1842 Ἀπριλίου 14 »

Ἐπ' αὐτῆς εἰκονίζεται πόλις, ἥς ἄνω :

« Χωρίον Λάμψακον ».

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου « μετανοεῖτε . . . »

« Ἡ συνδρομὴ τῆς συν | τεχνίας τῶν σιμιτσηδῶν ».

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου :

Ἡ συνδρομὴ τῆς Καζα | κικῆς συντεχνίας κα | τεβαλοῦσα τὴν δαπάνην | τῆς ἁγίας ταύτης εἰκόνης ἢ μνή[μη] :

Ὑπὸ τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου :

« Διὰ συνδρομῆς τῆς συντεχνίας τῶν ποιμένων ».

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Δημητρίου :

« Ἡ συνδρομὴ τῆς συντεχνίας τῶν χαπάδων ».

Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνος :

« Ἡ συνδρομὴ τῆς συντεχνίας τῶν παχάλιδων 1842. Δεκεμβρίου 1 ».

Γενικῶς περὶ τῶν εἰκόνων τοῦ εἰκονοστασίου παρατηροῦμεν, ὅτι πλὴν τῶν εἰκόνων τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, πᾶσαι αἱ λοιπαὶ εἰσὶν ἔργα τῆς εὐσεβείας τῶν συντεχνιῶν, ὑπὸ ἐποψὴν ὁμοῦ τέχνης ἀτυχῶς αὐταὶ εἰσὶν ἔργα ἀνάξια λόγου.

Ἄνω, ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου, εὐλαβῶς, ὥς τι ἱερὸν τῆς πόλεως Παλλάδιον διαφυλάττεται μικρὰ χρυσένδυτος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (0,09×0,08), κρατούσης τὸν παῖδα Ἰησοῦν. Ἐργον ἰζ' αἰῶνος.

Ἐπὶ τῆς χρυσοῦς πλακῆς :

«ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ ΚΖ»

Ἡ μικρὰ αὕτη εἰκὼν ἀνευρέθη ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης, ἐφ' ᾧ ἰδρύνθη ὁ παλαιότερος Ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ὁ δὲ δεσποτικὸς θρόνος ἐστὶ μαρμαρίνος, ἀντίγραφον καλοῦ ἔργου, ἐπεξεργασθεὶς διὰ μετρίας τέχνης.¹

Ἐπ' αὐτοῦ :

«ΕΡΓΟΝ ΙΑΚΩΒ8 ΡΗΓ8 ΣΜΥΡΝΗ»

Ἀνω ἐπὶ τοῦ κουβουκλίου :

«Δαπάνη τῆς ἀδελφότητος ὁ ἱερός ζῆλος τῷ ἔτει 1903».

Ἐπὶ τοῦ προσκυνηταρίου τοῦ Ναοῦ εἶδον λόγου ἄξιον εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἱζ'. αἰῶνος.

Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι ἐπέδειξαν ἡμῖν τρεῖς ἀντιμῆναια.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου :

«Θυσιάστηριον θεῶν καὶ ἱερὸν τοῦ τελεῖσθαι ἐν αὐτῷ ἁγίαν θεῖαν ἱερουργίαν ἁγιασθὲν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος τοῦ Παναγίου καὶ Ζωαρχικοῦ | Πνεύματος ἔχειν ἐξουσίαν τοῦ ἱερουργεῖν ἐν παντί τόπῳ τῆς δεσποτείας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν | καθιερωθὲν δὲ παρὰ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιοτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ πατριάρχου τῆς ἁγίας | πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης παλαιστίνης κυρίου κυρίου Γερασίμου 1893».

«Ἐγκαίνιασται ἐν τῷ ἱερῷ ναφ τῶν Προπατόρων τῷ ἐν τῷ χωρίῳ Ποιμένων τῇ ἱζ'. αῳη». (1893).

Τὸ δεύτερον ὅμοιον τῷ πρώτῳ.

Ἐπὶ τοῦ τρίτου :

«Γρηγόριος ἐλὼφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νίας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἀπὸ τῶν πατριαρχείων ἐν ἔτει αῳξη (1868) κατὰ μῆνα Μάρτιον».

Ὑπὸ κινήτην ἐν τῷ ναφ εἰκόνα Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης :

«Αὕτη ἡ πάγκαλος καὶ ὡραιότατη | εἰκὼν τῶν θεοστεπτῶν βασιλέων καὶ | Ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης | ὑπάρχει τοῦ εὐλόγημένου ρουφετίου τῶν | μπογιατζιδῶν εἰς μνημόσυνον αὐτῶν | καὶ ψυχικῆς σωτηρίας ἀμὴν | 1818 μαΐου 1».

Ὁ Ναὸς οὗτος τιμᾷ τὴν εὐσέβειαν τῶν ἐν Περγάμῳ Χριστιανῶν, εὐρύς καὶ μέγας ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ὁλοῆς, ἐπ' εὐλογίαις αὐξανομένης Χριστιανικῆς κοινότητος.

Τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1906 ὁμιλήσαμεν ἀπ' Ἀμβωνὸς ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἑσπερινοῦ, ἀπὸ τῆς χώρας τῶν Παρθενῶνων καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, χειρετίσαντες

1. Ὁ αὐτὸς τεχνίτης ἐξετέλεσε καὶ τὸν ἐν τῷ ἐν Γιάς-Τεπέ, παρὰ τὴν Σμύρνην, ναφ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος Δεσποτικὸν θρόνον.

τὸν λαμπρὸν τοῦτον Ἀστέρα τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ ἀναπτύξαντες τὴν δημηγορίαν τῆς Ἀποκαλύψεως, τίς ἡ ἀξία τῆς αἰγλῆς τοῦ Ἀστέρος τούτου, καὶ ὅτι μόνον διὰ τῆς Παιδείας εἶναι δυνατόν νὰ διατηρῶμεν τὴν αἰγλὴν ταύτην εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ γένος τῶν ἐν Περγάμῳ Χριστιανῶν, εἶναι συνέχεια τῶν πρώτων εἰς Χριστὸν πιστευσάντων, Ἑλλήνων Περγαμίων Χριστιανῶν.

Ὑπολόγησαμεν τὸ σωματεῖον τῶν ῥαπτῶν, οἵτινες ἐορτάζουσι τὴν μνήμην τοῦ Πολιούχου τῆς πόλεως ἁγίου, τοῦ ἁγίου Ἀντίπα, καὶ κατεστρέψαμεν τὸν λόγον θερμῶς ἱκετεύσαντες ὅπως, ὅσον τὸ δυνατόν πανδῆμῳ καὶ μεγαλοπρεπῶς, διὰ τῆς συμμετοχῆς ὅλων τῶν Σχολείων καὶ τῆς Ἀγορᾶς, ἐορτάζηται ἡ μνήμη τοῦ Ἀγίου τούτου, τοῦ οὕτω πολλὰ διδάσκοντος, πολλὰ συγκρατοῦντος καὶ διὰ τῆς μνήμης αὐτοῦ ἀνάγοντος ἡμᾶς εἰς τοὺς ἐνδόξους χρόνους τῆς εἰς Πέργαμον εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὗ οἱ νῦν Περγάμιοι ἱεροὶ τοῦ ζήλου καὶ τῆς πίστεως αὐτῶν διάδοχοι.

ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ

Εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως κεῖται ὁ ἀρχαιότερος τῶν νῦν ἐν Περγάμῳ Ναῶν (19,17×8,70). Ναὸς μονόκογχος, (οὗ ἡ κόγχη στρουγγύλη), καὶ ὃν μόνον, τῷ 1675, εὗρεν ὁ Spon ἐν Περγάμῳ ἀπορον δὲ πῶς ἐσημείωσε τοῦτον ὡς Ναὸν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου Ἐπισκόπου Σμύρνης. (I. σελ. 345.).

Πρὸ αὐτοῦ ἔχει ὠραῖον μαρμαρίνον περιστύλιον ἡ ἔξω νάρθηκα, ἔργον τοῦ 1870.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς μεσημβρινῆς θύρας τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐπὶ μαρμαρίου, εὕρηται ἡ ἱκανῶς δυσανάγνωστος ἐπιγραφή αὕτη :

IC	XC
NI	KA

«† Ἀνηγέρθει καὶ καλλιεργίδει ὁ θεὸς καὶ πάνσεπτος ναὸς τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων μεγάλων μαρτύρων Θεοδώρου Ἱερωνος καὶ Στρατηλάτου | δεῦ ἐξόδου Σίνδρομης (=συνδρομῆς) Ἀργυροῦ ἱερέως καὶ δούκεως Πρεσβυτέρως ἐμ. ζμγ (7033=1343) ἐνδ. Γ ἐν Περγάμῳ».

Παρὰ τὴν θύραν δὲ ταύτην ἐν τῇ αὐλῇ εὕρηται μαρμαρίνον δοχεῖον (διαμ. 0,75), ἐν ᾧ τῶν Θεοφρανεῖων καὶ κατὰ μῆνα οἱ ἱερεῖς ποιοῦσιν ἁγιασμόν.

Ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος εἶδον Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ κιο- νόκρανον, εἰς οὗ τὴν βᾶσιν :

I	Σ
N	K

= Ἰησοῦς νικᾷ.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ Ναοῦ, ἐφ' οὗ λίαν ἀτέχνως εἰσὶν ἀναγεγλυμμένοι οἱ ἅγιοι Θεόδωροι, ἀναγινώσκωμεν :

«Οἱ ἅγιοι Θεόδωροι | ἀποδομή | θη τῇ φιλοχρί | σφ δαπάνη | τῶν εὐσεβῶν κατοίκων τῆς πόλεως | Περγάμου ἐν ἔτει 1870 | διὰ χιρὸς τοῦ Γεωργίου Λιμνέου».

Ἐσωτερικῶς. Λόγου ἄξιον τὸ διὰ παλαιᾶς τέχνης ξυλογεγλυμμένον τοῦ Ναοῦ εἰκονοστάσιον, ἐφ' οὗ ἀπεικονίζεται πληθὺς συμβολικῶν παραστάσεων, λεόντων, δράκόντων, πτηνῶν ραμφιζόντων βότρες, εἰκόνων εἰλημμένων ἐκ τῆς ἀγ. Γραφῆς κλπ.

Οὕτω ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ι. Χ. εἰκονίζεται ἡ θυσία τοῦ 'Αβραάμ· ὑπὸ τὴν τῆς Θεοτόκου δὲ ὁ 'Αδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ ὑπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως, περὶ ὃ περιελλιγμένος ὁ ὄφης.

Ἡ θέα τοῦ ὠραίου καὶ πολυσέπτου τούτου ἔργου, συναρπάζει τὴν προσοχὴν καὶ προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν τοῦ προσεκτικοῦ θεατοῦ, τοῦ σπουδάζοντος τὰς λεπτομερεῖας αὐτοῦ.

ΙC. XC. Ο ΒΑΣΙΛΕΥC ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑC ΑΡΧΙΕΡΕΥC

'Εργον ιζ'. αἰῶνας, μᾶλλον καλῆς αὐστηρᾶς Χριστιανικῆς τέχνης.

'Ο Ἰησοῦς ἐν μέσῳ τῶν ἐν ἀμπέλῳ μαθητῶν, φέρει μετὰ βραχειῶν χειρῶν κλαδωτῶν, καὶ οὐχὶ πολυσταύριον δαλματικὸν χιτῶνα. «Δεῦτε πρὸς με πάντες . . .»

ΜΗΡ. Θ8. (ἀπλῶς). 'Εργον τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ τέχνης.

Περὶ τὴν Θεοτόκον εἰκονίζονται οἱ Προφῆται μετὰ τῶν σχετικῶν ῥήσεων.

Εἴτα ἀπεικονίζονται οἱ ἅγιοι Θεόδωροι, περὶ οὓς τὰ ἐκείνων μαρτύρια.

Εἴτα ὁ ἅγιος Χαράλαμπος, περὶ ὃν τὰ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἐπὶ δὲ τῆς θύρας τῆς Προθέσεως ὁ Γαβριήλ, ἔργον ἀνάξιον λόγου, καὶ εἰς τὸ ἄκρον ὁ ἅγιος 'Αντίπαας.

Εἴτα ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους εἰκὼν τοῦ Προδρόμου «μετανοεῖτε», ὅφ' ἦν :

« † Δέσεις τοῦ δούλου | τοῦ Θεοῦ Σφί | τίκου ' αφθ' (1739)»

Εἴτα ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου· ἐπὶ δὲ τῆς θύρας ὁ Μιχαήλ, ἔργον ἀνάξιον λόγου.

« † Δέσεις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ 'Ελενουδάς αφθ (1739)».

'Εν τέλει Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, κρατῶν τῇ δεξιᾷ Εὐαγγέλιον, τῇ δὲ ἀριστερᾷ πέναντι πτεροῦ.

Ἡ θέα τῶν ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ ἱερῶν εἰκόνων 'Αντίπα καὶ Θεολόγου, ἔστω καὶ εἰς τὴν ἄκραν αὐτοῦ, κατηύφραναν ἡμᾶς, διότι εἶδομεν ὅτι ἐν τῇ συνειδήσει τῆς 'Εκκλησίας ταύτης ἐνυπάρχει ἡ γνώσις τῶν πρώτων αὐτῆς ἰδρυτῶν καὶ θεμελιωτῶν.

'Εν τῷ ἱερῷ βήματι εἶδομεν δύο ἀντιμῆνισι· ἐπὶ τοῦ ἐνός :

«'Εγκαινιάσται ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν προπατόρων τῷ ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Ποιμένων τῇ ιζ αωίε (1893).²

'Επὶ δὲ τοῦ ἐτέρου :

«Θυσιαστήριον θεῖον καὶ ἱερὸν ἐν ᾧ δεῖ τελεῖσθαι τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν ἁγιασθὲν παρὰ τοῦ παναγίου τελεταρχικοῦ πνεύματος· ἐχαλκοχαράχθη διὰ χειρὸς Καλλινίκου Μοναχοῦ τοῦ Λεσβίου † καθιερώθη παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου ἁγίου 'Ελαίας³ κυρίου κυρίου Μελετίου Λεσβίου αωίε (1836) 'Απριλλίου ς'.».

'Αριστερᾷ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς ἐπὶ τοῦ ἑδάφους :

«1839 ὁκτωμβρίου 3 | ἐνθαδε κῆτε ὁ | δούλος τοῦ Θεοῦ Χ' | Κωνσταντῆς τοῦ | ποτε Παναγιότ | ου Τζακάρι ηός | εονηα ἡ μνήμη».

1. Σλαβικὸν ὄνομα ἀντὶ Φωτεινοῦ.

2. Χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τὸν μῆνα.

3. 'Ελαία, νῦν Τσανταρλί, κειμένη εἰς τὸν 'Ελαιατικὸν κόλπον.

Ἐπὶ μυροθήκης δὲ ἐπ' ἁμ-
φοτέρων τῶν μερῶν :

ω	C8C
XP	NK

= ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ.

Ἐπὶ δὲ τῆς λαβίδος τοῦ χριστηρίου τῆς μυροθήκης :

Z. II. (=Ζωοδόχος Πηγὴ).

Ἐπὶ δὲ τῆς προθέσεως, ἐπὶ εἰκόνας τοῦ ἁγίου Ὁνουφρίου καὶ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶ, ἔργον συνήθους τέχνης, ἀναγινώσκωμεν :

«Μνήσθητι ὁ Θεὸς τῶν δούλων σου Δημητρίου Ἀγαπίου Μοναχοῦ καὶ Ἰω.».

IC	XC
NI	KA

ὑπο τὴν εἰκόνα δὲ τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ,
ἔργον ιη' αἰῶνος :

«Σεβαστιανὲ ἀθλητὰ τοῦ Κυρίου (τὴν) εἰκόνα
ταύτην ἁγίαν καὶ σεπτήν σου. ὁ σὸς οἰκέτης σε-
βαστὸς ἐκ καρδίας ἀνιστάρι(σ)α μετὰ ἐπιμελείας· δέξαι οὖν ταύτην ὡς εὐτελὲς τι
δῶρον, δίδου λύσιν, ᾧν ἡμαρτον ἐν βίῳ».

ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης καὶ ὁ ἅγιος Ἀντίπαξ.—Εἰς τὸν δεξιὸν Πύργον τῆς Βασιλικῆς, (περὶ οὗ τὰ δέοντα ἐν σελ. 284 εἴπομεν).

Ἐσωτερικῶς :

IC. XC.	} ἀπλῶς.
MHP. Θ8.	

Αἱ ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ εἰκόνες τοῦ I. X. τῆς Θεοτόκου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ ἁγίου Ἀντίπα καὶ τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, εἰσὶ καλῆς μᾶλλον συγχρόνου τέχνης ἔργα· ἐπὶ δύο δὲ συνήθων, ἐπὶ μουσαμῶ ἀγιοταφικῶν εἰκόνων ἀνέγνωμεν. Ἐπὶ τῆς μιᾶς :

«X'· προσκυνεῖτε | τῇ τοῦ πανα | γίου καὶ Ζω | οδόχου | τάφου | χεῖρ χριστοῦ.
Μετασκαλᾶναι :».

ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας :

«X'· προσκυνητοῦ | Παναγίου καὶ Ζω | οδόχου ταφου | 1813».

Ἐπὶ τοῦ Δυτικοῦ δὲ τοίχου εἶδομεν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, σπουδὴν ἐκ τοῦ φυ-
σικοῦ «MHP. Θ8. Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ», βασταζούσης τὸν παῖδα Ἰησοῦν, ἔργον καλῆς
τέχνης ιε'.—ισ'. αἰῶνος, ἀποκλίνον πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀναγεννήσεως. Ἐτέθη δὲ ἡ
εἰκὼν αὕτη ἐντὸς μεταγενεστέρου ξυλογεγλυμμένου πλαισίου (0,63×0,70).

Ὁ ἅγιος Γεώργιος.—Κείμενος ἐν τῇ Χριστιανικῇ συνοικίᾳ «Γουρνέλια».
Ἰδρύθη πρὸ 17—18 ἐτῶν, εὐρεθείσης κατὰ χώραν μικρᾶς ἐντελῶς ἐξιτήλου εἰκόνας
τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἐν αὐτῷ δ' εὕρηται καὶ ἀγίασμα. Εἰς τὸ ὑπέρθυρον :

«Ἐγὼ δὲ εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγρόν σου ἐν
φύῳ σου. (Ψαλ. ε'. 8)».

Ἐσωτερικῶς : IC. XC. ἔργον Ἀγραφιῶτου 1890, κατ' ἀπομίμησιν Ῥωσικῆς
τέχνης.